

ברור בשיטת הפוסקים בכסוי ראש באשה ע"י פאה נכרית

ובו גם ברור מקיף ומעמיק בחובת אשה בכסוי ראשה מדת משה
ומדת יהודית

מהדורה חדשה אם הרבה תיקונים ותוספות תשע"ז

רבינו יונה אבות פ"ד מ"ה **והלומד על מנת לעשות מספיקין וכו'.** ר"ל שדעתו לפלפל בלימוד כדי לדעת
אמתת הדברים, ורצונו לטרוח **"כמה ימים ושנים"** להשיג דבר **"קטן"** ולנהוג עצמו על פי האמת, הרי זה למד ע"מ
לעשות, שכל עיקר מחשבתו אין כי אם אל המעשה להיות **"אמתי"**, ולפיכך מספיקין בידו....

ומכאן למדנו: על חיוב לברר אפי' ימים ושנים על אמיתת ההלכה וק"ו לסתם מנהג, ואינו ב"דבר קטן" אלא
באבזרייהו דג"ע (כמבואר בש"ס ובפוסקים, עיין בפנים החוברת) וק"ו בדבר שהסברא מחייבת לפחות ברור,
כדמשמע בדברי הש"ג והרמ"א איך חפשו **"סמך"** כדברי הש"ג, או **"מצאתי"** בדברי הרמ"א (דר"מ)...
ואף חוץ מהצורך בידיעת גדרי וחיוב ההלכה כתב בשערי תשובה לרבינו יונה שער ג קפ"ד:

ונתחייבנו... של גדרי האמת, פי הוא מיסודי הנפש.

ארץ ישראל תובבי"א

תוכן עניינים

2	מקור חובת האשה בכסוי ראש ובאור הסוגיא דכתובות.....
8	ומכאן הדרך ברורה מה ראו האחרונים צורך 'לחפש' סמך להיתר פאה נכרי....
9	תחילת ברור הדברים.....
17	והנה דבריו המאירים והמפורשים של תוס' ר"י הזקן.....
18	לאחר כל זאת נראה שבעוד ראשונים משמע ממש כדבריו של תוס' רי' הזקן
20	האם יש ראייה להיתר לאחר ברור הסוגיא בשבת לפי כל הראשונים.....
22	סוגית נזיר כח: כראיה אלימתא לאיסור פאה נכרית.....
23	וכמה גדולה הפליאה !.....
25	והנראה בביאור דברי השלטי גיבורים.....
27	והנראה בביאור דברי הרמ"א.....
34	מעט מראה מקום לאיסור קרוב לערוה.....
40	בעומקן של הדברים.....
54	מנין קושיות ועוד.....
56	מה לטעמא דקרא ופאה נכרית?.....
61	ולסיום פרק זה, קושייה גדולה נוספת.....
61	אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה.....
73	ובהגלות הזוהר.....
76	בענין גלוי מעט שער.....
83	קובץ מאמרים מהזדמנויות שונות.....
87	נבואת הנביאים!.....
103	מאמר שנכתב ע"י מו"ר הרב שלמה וולבה זצ"ל.....

הקדמה

הַשָּׁמַן לֵב הָעַם הַזֶּה וְאַזְנוֹ הַכֶּבֶד וְעֵינָיו הַשֶּׁעַ פֶּן
יֵרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאַזְנוֹ יִשְׁמַע וּלְקַבּוֹ יִבִּין וְנִשָּׁב וְרָפָא
לוֹ.

(ישעיהו ו, י)

בביאורו של פסוק זה נחלקו הראשונים.

הרמב"ם מפרש (שמונה פרקים פ"ח) כי פסוק זה הוא לשון ציווי. 'השמן!' הכבד!
'השע!' כמו: 'וְחִזְקֵתִי אֶת לֵב פְּרַעֲהַ' (שמות יד, ד), דהיינו, שמפני רוע מעלליו
נמנעה מפרעה האפשרות לחזור בתשובה, וכך היא גם כוונת הכתוב בישעיהו,
שהיות ועם ישראל חטא הרבה, אמר לו הקב"ה, הודע להם שנמנעת מהם התשובה.
אך רש"י (שם) אינו סובר כהרמב"ם. לדעתו, הביטויים 'השמן' 'הכבד' ו'השע'
אינם אלא לשון הווה. כלומר, תיאור מצבם העגום של עם ישראל. ליבם של
ישראל שמן וכבד, דהיינו ליבם מטומטם (אטום, מכוסה) מעבירות (כמבואר
במדרש) ורחקה דעתם מה! כביאורו של רש"י, כן נראה גם מתרגום יהונתן (שם).
צריך להבין, לפי פירושו של רש"י, מה היתה שליחותו של ישעיהו ובמה תהא
הצלחתו, שהם 'כאלו וכאלו' אינם טובים איך אולי [פן] יכול הוא להשפיע ולפעול
עליהם לטובה שישמעו ויתבוננו, ועי"ז יתקיים וְנִשָּׁב וְרָפָא לוֹ?

כדי להבין זאת, עלינו להתבונן בפסוק הקודם, שם נאמר: 'וַיֹּאמֶר: לֵךְ וְאַמְרָתְ לְעַם
הַזֶּה: שְׁמַעוּ שְׁמוֹעַ וְאַל תִּבְיִנוּ, וּרְאוּ רְאוּ וְאַל תִּדְעוּ' (ישעיהו ו, ט).

ותרגם יהונתן: 'וְאָמַר: אֲזַיֵּל וְתִימָר לְעַמָּא: הֲדִין דְּשָׁמְעִין מְשָׁמַע וְלֹא מְסַתְפְּלִין, וְחִזּוּ
מְחִזָּא וְלֹא יִדְעִין'. כלומר, אתם שומעים ולא מסתכלים, רואים ולא נותנים את
הדעת. זאת אם כן הטענה המרכזית, שכמה שמוכיחים אתכם הינכם רק שומעים,
דהיינו, אתם שומעים ורואים אך אינכם מתבוננים ושמים על לבבכם לשפר

מעשיכם. ועל זה בא דבר ה' לישעיהו השמן הכבד "פן יראה בעניו... " ושב ורפא לו.. כלומר עי"ז פן=אולי, ישמעו=יתבוננו.

דברי הנביא והתרגום יהונתן מובנים באר היטב על פי דברי שניים מן המפרשים: 'מעשי השם' (נכדו של המהרי"ק), והמלבי"ם.

א [מעשי ה' מבאר, שכאשר "אומרים" לאדם גם את חסרון השמיעה [התבוננות] בכלל, הדבר יכול לפעול אצלו פעולה המביאתו לידי לשמיעה [התבוננות]. ובכן, מצד אחד יאמר להם ישעיהו לעם ישראל, אתם לא שומעים, ומצד שני את מלות התוכחה בחטאיהם, אלו ואלו יכלו אולי להביא אותם לידי התבוננות. ומכאן והילך לתוצאות, לחזרה בתשובה, בדומה לדבריו ביאר גם המאירי על אבות (פ"ד), שעל ידי שנחזיק אותם, ונאמר להם שהם לא שומעים, אולי יאותו לשמוע.

ב [לפי המלבי"ם, (כעין הפוך מהפי' הקודם אך אולי לא) כוונת הכתוב היא לומר, שלשמוע דברים קלים הם רוצים ויכולים, אך לפעול פעולת התבוננות ביודעין הדורשת העמקה, בזה אין רצונם. לכן, אמור להם דברים קלים אולי מהתם להכא יחלחלו לליבם גם דברי התבוננות.

כעת נבאר את דברי הנביא לדעת רש"י, לפי הביאורים שהבאנו. לביאור א'. עצם העובדה שישעיהו מוכיח אותם שאינם שומעים, ומגלה את חטאתם, 'אתם כך וכך', זו עצמה דרישה להתבוננות כזו היכולה להביא שינוי לטובה. או כדברי המלבי"ם אל תפחיד אותם בלאמר להם דברים קשים שכך ידחה אותם מלשמוע אלא הראה להם בדרך פשוטה,

העולה מדברים אלו הוא גם החוב העצום לשמיעה בהתבוננות. כי רק ההתבוננות בכוחה להחיל שינוי לטובה. והדרך המובילה למקצתם להתבוננות הוא כפי שבארו שני המפרשים.

במה דברים אמורים?

זה שנים נשמעת זעקת קבוצה מעדת היראים והלומדים... ששמה לה למטרה ברור אחר ברור של בדינה של פאה נכרית כתחליף לכסוי שער הראש, משום שהוא תמיהה גדולה לכל מי שאינו מושרש בזה, [כגון בעל/ת תשובה וכדומה להם], הייתכן! שהתורה קבעה לחוב "הסתרה" מוחלטת בחוץ, לאחד מעקרי הדרה הטבעי של האשה (גם ע"פ המקורות יעוין בפנים) וזה שיערה, משום חוב גדול לצניעות! וכך אמנם עשו מעל אלפים שנה, אך כמאה שנה ועוד האחרונות, נמצא

תחליף המחליף את השער ואת כסויו, עד שבד"כ מבייש את עיקרו ביופיו והדרו...
והא ה"פאה נכרית" וזה כמצוה יחשב לפורעו [תרגומו-לגלותו מקורו בהמשך]...
ובעיקר לשוק [לחוץ] ומאי שנא?! ואף הוא מופיע במקורותינו כתחליף מצוין
ל"שער" [לא כתחליף לכסוי אלא להפך] כגון לקרחות או אלה שאין שערן יפה...
כבר בזמן התלמוד! ולמה הוא לא ק"ו לאיסור, ועוד אנחנו מוסיפים הדר ונוי לצאת
בו לשוק.

וזה שנים שאלו, ואף אני הקטן [הוצאתי לאור דברי דפוס בענין זה, קרוב לעשר
שנים, ומעל עשרה מהדורות, ועשרות אלפי העתקים], מבררים ברור אחר ברור,
מהגמ' הברורות, בעומק הפשט, ובראשונים המפורשים, עד גדולי הפוסקים,
ואחריהם גדולי האחרונים, שלא רק שאין כל סרח לראיה להיתר ה"פאה הנכרית"
כמו שחיפשו ב"אופנים מסוימים" גדולי האחרונים, אלא שיש, ראיות מוצקות
לגמרי לאיסור, ובין יראים אלו יש הפועלים, כותבים, זועקים ומתריעים על חוב
צניעות זו של דת משה (היחיד המפורש בתורה) ויהודית, בכל היקף מקורותיהם,
ללא ח"ו הסתרה אם היה ראיה וכדו' להוכיח לצד כלשהוא אחר. וב"ה אמנם
מעטים שמעו וקבלו, הם ונשותיהם, והסירו את הפאה הנכרית מבתיהם. אך, דע
עקא, שעדיין רואים רבים ואף לצערנו הרב רבים מאד, בני תורה, שבאמת יראת
ה' חשובה להם (גם הגריש"א כידוע הזכיר דבר זאת שפגם זה בצדיקים!) והצניעות
כנראה יקרה להם, אך בדבר זה, הם עדיין שבויים בקוסמותיו ואחיזת עיניו של
היצר הרע, וכמו גדרו עליהם בזה לא לראות ולא לשמוע.

אותם אנשים, הם האצים להשיג בכל מאודם אתרוג בלי כל חשש בלטלע"ך, שמן
לחנוכה ממהדרין מן המהדרין לכל השיטות אפי הדחיות, וכהנה וכהנה מחמירים
על כל חשש קוצו של יו"ד, אף שאינו קרוב לעיקר הדין ע"פ ה"מ"ב", וכי בזה
אין כל דאגה כלל? מה שהוא בחשש איסור דאורייתא של אבזרייהו של גלוי עריות
גם לפי ה"מ"ב!. ומה הם משיבים למול כל דברי ברור הראשונים, האחרונים וגדולי

הפוסקים שאינם כלל מתיישרים למול ההיתר המדומה הזה של הפאה נכרית...
עם כל מה שפירסמנו והתפרסם, ואף שלחנו אפי' באופן אישי ליעדים נבחרים,
עדיין לא קיבלנו אף תשובה אחת הלכתית-למדנית תורנית, ברמה קצת
רצינית. אלא יש כמו שכתבנו, גזרו על עצמם ועל זרעם שזה מהדברים
ה"מכוסים" מהתורה שנמצאת מעבר לים ואין לדרוש בהם ח"ו, ויש המקילים

עליהם קצת ומהמהמים: 'כן', 'לא', 'שומע', 'ראיתי', 'אשתו של רב פלוני', 'שמעתי מרב אלמוני שאמר' וכו' וכו', אך לדברי המקורות מהראשונים והפוסקים, וכל עיקר הסוגיא, אינם שמים על לב.

כמה חמורה הנהגה זו!

פעמים שאנו מהרהרים: האם ל"ע מתקיימים בנו דברי התוכחה: 'שְׁמָעוּ שְׁמוֹעַ וְאַל תִּבְיִנוּ, וְרָאוּ רְאוּ וְאַל תִּדְעוּ' (ישעיהו ו, ט), האם נאטם ליבנו, נחרשו אזנינו ונטמטם שכלנו?

האם עלינו ליישם את שיטת המלבי"ם, לדבר דברים פשוטים, ועל ידי כך לאט לאט יחדרו הדברים, או שמא עלינו לנקוט בשיטת המעשי ה' והמאירי, לבאר עד כמה אותם שומעים, שהם אכן אינם שומעים ואטום ליבם?

תירוץ תמוה אחד מצוי למצב החמור, נשמע לא אחת מפי אותם אנשים,

"אמונת חכמים!"

למה כוונתם באמרם צמד־מילים אלו בעניינו?

אולי לכך, שהמשנ"ב סי' ע"ה הביא את דברי הפוסקים האוסרים, ודברי המתירים, "פאה נכרית", בספק "דאורייתא", כמו שכתב באיסור "פריעת ראש", ולא כתב בזה הכרעה!, אלא הביא את דברי הפמ"ג האומר, שבמקום שנהגו לילך אם פאה נכרית, יש להם לסמוך על הרמ"א. על זה אומרים, 'מה עתה טוען עלינו להסיר את הפאות ח"ו, הרי צריך להאמין באמונת חכמים לדברי המשנ"ב והפמ"ג'. זו עוצם טענתם. מענין למצוא אם יש עוד מקרה דומה?

האם יש צורך בתשובה לטענה זו? כבר הוכיחו, וגם אני הקטן דנתי בזה בפנים הספר, שזה יהיה אולי אמונת חכמים שחייבים עליה חטאת כמבואר במס' הוריות המובא לקמן. אבל גם צ"ל שהמשענת הזאת של הפמ"ג גופא מזמן אינה ברת קיימא, שהרי יש כתב יד של הפמ"ג שחזר בו ברורות על הוראה זו, ואף שכמה ניסו לערער על כ"י זה, אולם גם המתירים פא"נ, לאחר בדיקה קפדנית ומקצועית שללו אפשרות זו מכל וכל, עיין בפנים הספר, ועוד שכל הפמ"ג סמך ידיו על דברי הרמ"א, והמעייין בספר שלפנינו בעיון אחר עיון, יראה שדברי הרמ"א אינם קאי על היתר זה,

אם כן, גם "לטענתם" על משענת זו כבר אינם יכולים לסמוך, ומה שייך כאן לומר "אמונת חכמים",

אלא מה? – שְׁמָעוּ שְׁמוֹעַ וְאַל תִּבְיִנוּ, וְרָאוּ רָאוּ וְאַל תִּדְעוּ, והכל תרוצים... ועוד, האם שמענו מעולם, שכאשר אחד הפוסקים שהוא "בתרא", שצריך להיות הלכה כמותו מכח היותו בתרא, חולק על פוסק אחר לפניו, ידאג הוא לחלוק, היות ש'אמונת חכמים' אוסרת עליו לחלוק, אף במרחק של מאות שנים? היכן שמענו דבר כזה? האם הרמב"ם מצאנו מתנצל בחולקו על דברי הגאונים... וכדו', ולא שאנו פוסקים אחרונים, אבל הברור כתוב לכל מאן דבעי...

ואי תימה, שהמושג הנישא בפיהם 'אמונת חכמים', מתייחס לעצם המנהג שנהגו נשות ישראל לצאת בפאה נוכרית, וכל המביא את דעת כל גדולי הפוסקים המתנגדים לזה, והם רוב הפוסקים גם בזמנם, או שבירר את יסוד ההיתר עד מקורו, ולא ימצא! הוא עושה דבר נגד 'אמונת חכמים' – הנה עובדה זו עצמה היא אינו עומד במבחן המציאות!

לפני למעלה משבעים שנה הרבה מנשות ישראל, במקומות ת"ח ויראים, הלכו ל"ע, לצערנו לחרפתנו ולבושתנו, בגילוי הראש לגמרי, ככתוב בדברי ה'ערוך השולחן' ס' ע"ה, ובספר 'גדר עולם' לחפץ חיים, שזו מטרת הספר לאפוקי מאותו זלזול בחובה דאורייתא. ועוד.. האם עלה על דעת אדם מעולם, לקום ולומר, שמכיון שכך, הרי שזה הפך למנהג ישראל ו"אמונת חכמים" היא, ועל כן, על כל נשותינו להסיר תכף ומיד את כיסוי הראש ולצאת לרחובה של עיר פרועות ראש? ודאי שסכל סכל יקרא!

וכי בשופטני עסקינן? הרי באיסור דאורייתא עסקינן, וכיצד ניתן לדחות דברים פשוטים לכל מעיין מבר בי רב, בהינף יד ובצקצוקי לשון: 'אמונת חכמים', 'אמונת חכמים'!?

ניקח גם דוגמה מעולם הישיבות.

יעמוד ראש ישיבה וימסור שיעור כללי. בעוד כל הבחורים שומעים בשקיקה את דבריו, ומנסים לחדור לתוך למדנותו החריפה, מפסיק לפתע ראש הישיבה את השיעור ומכריז: "'אמונת חכמים', כל מה שחידשתי כאן, הכל עורבא פרח", למה?

"ידוע", שר' ברוך בער כותב סברא שונה מהסברא עליה ביססתי את השיעור. ובכן, משום אמונת חכמים השיעור מסתיים כעת.... או לא יתחיל. וכי גם לא ימשיכו אותם תלמידים בעומק העיון גם לחשוב סברות אחרות.

הרי ודאי שזהו מצב מופרך, ולא לזה יקרא 'אמונת חכמים'! הרי כל ראש ישיבה אומר את חידושיו שלו על פי מה **שהוא** מבין לפי מה שחננו ה' בלימודו, ואי אפשר לבטל דבריו רק מפני שיש כאן סברא שונה משל קודמו, וכך כל תלמיד. אך כאן לא! כאן מספיק ששמעתי שאשתו של רב פלוני... אסור כבר להרהר בלימוד בענין זה במקורותיו ובסברותיו, ואם ראית ספר העוסק בכך חובה לגונזו, הפלא ופלא.. אך ברמב"ם מצאנו סברא הפוכה הלכות איסורי ביאה פרק כב ה' יז- יט ע"ש שכיון שבזה הנטייה להקל לכן אין לסמוך על השמועה, ובודאי מכאן נלמד שאין להקל בברורה,

על כך, כדאי לציין כאן גם את דבריו המלוטשים של הגרי"י וינברג (שו"ת שרידי אש חלק א סימן קיג עמוד שלז) הכותב בענין זה:

מה שכתב להקשות על סברתי וכו' מדברי גדולי האחרונים הפנ"י והגרע"א, לא נעלם ממני שגדולי האחרונים תפסו בפשיטות וכו' אבל מה בכך? הלא כן היא דרכה של תורה, לפלפל ולחדש גם נגד גדולי האחרונים ורק בנוגע להלכה למעשה אסור לנו **להעלים עין** מדברי הגאונים ז"ל, שדעתם רחבה מדעתנו והננו כולנו כקליפת השום נגדם, אבל בנוגע לסברא ולהסברת המושגים יש לנו רשות לחדש ולאמר דברים שלא עמדו עליהם, כי כל איש מישראל שנשמתו היתה במעמד הר סיני קבל חלקו בתורה ובחידושי התורה ואין לערער נגד זה.

ורגיל אני לפרש מה שמנו חז"ל בפרקי אבות פ"ו מ"ה בין מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם: פלפול התלמידים ואמונת חכמים. ולכאורה הם סותרים זא"ז. ובכלל מה שייך אמונת חכמים לקנין התורה?

אבל זהו הדבר: אם אינם מאמינים בחכמים, אז עוברים על דבריהם בקלות דעת וביהירות של שטות, לומר בזחיחות הדעת: הם לא הבינו, ונמצא שאין אדם יגע כלל להתעמק ולהעמיד דבריהם ז"ל, וסוף הדבר מתברר שאנחנו טעינו ולא הם. ולכן מדרכי החכמה הוא להאמין שהם לא טעו, ח"ו, ורק אנחנו קצרי ראות ומעוטי דעת. אבל להאמין סתם ולא להוגיע את המוח בעיון ובמחשבה, אלא לומר סתם: **הם ידעו** ויכולים אנחנו לסמוך עליהם בלא מחשבה, ג"כ לא נכון, אלא צריך לפלפל

בסתירה ובספיקות כאלו היו אנשים משלנו, ועי"ז באים להעמקה יתירה ולחדירה עיונית. נמצא ששתי המידות יחד, אמונת חכמים ופלפול עד קצה האחרון, מביאים לקנין התורה.

וכעת, נייתי ונחזי, היכן היא בדורנו ה'אמונת חכמים'.

הרי מקובל הוא ע"י רוב ככל בני התורה, ששלושת פוסקי הדור: מרנן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, הגרש"ז אויערבאך זצ"ל והגרש"ה וואזנר זצ"ל הם עמודי ההלכה בדורנו, וידועה היטב דעתם, הלכה למעשה, עד כמה "תיעבו את הפאה הנכרית של דורנו", ואם כן איה איפה ה'אמונת חכמים' שכה מרבים לדבר אודותיה אותם יר"ה?! הרי הם עושים היפך מדעת גדולי ישראל שפסקו כנגד הפאה הנכרית אפילו המקובלת לצנועים! הרי כדוג' דברי מרן הגריש"א ברורים! מעבר לקצת יותר יפה מפאה לפני מאה שנה לא נחלקו הפוסקים.... – אין מתירים-

ואכן כל גדולי ישראל המקובלים, חתומים על מכתב בחומרת איסור פאות הארוכות בשנת תשמ"ז! (שהם – לכל שהיה חי באותה עת יודע – הפאות הצנועות ו"אינם בכדי שיהיו" של דורנו!...) בו הם כותבים, שהחובשת פאות אלו היא גרועה מגדר 'נבל ברשות התורה' (לכל המעוניין, יש תחת ידי העתק המכתב).

ושוב, היכן נעלמה ה'אמונת חכמים'? לא נותר אלא לנסות כפי השיטה שלימד הקב"ה בשליחותו של ישעיהו הנביא, אף שברובו אז נועד לכשלון כמו שהקב"ה אז אמר לנביא בהמשך הפסוקים שם... , וזהו ע"פ הפסוק פֶּן יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמַע וּלְקַבּוֹ יִבִּין וְנָשָׁב וְרָפָא לוֹ, כפי הבאורים שבארנו. ובזה תוכחתנו **אין שמיעה**, וק"ו **התבוננות!?! ...** ועוד ראה נא יקירי, אם ספר זה יהיה מונח באחד מבתי המדרשות, כמה זמן ישרוד... וכאן יש כאן גם (שאלה של) גזילת יחיד ורבים!

*

ישנם התמהים, מדוע נעדר שמו של המחבר מקונטרס זה. לטענתם, חולשה יש כאן. אך התשובה לתמיהתם פשוטה בתכלית.

במדרש באותו ענין המוזכר לעיל.. (מובא ברש"י וברד"ק ישעיהו ו, ט) נאמר, שהקב"ה שאל: מי מסכים להישלח לעם ישראל להוכיחו. אמר ישעיהו, שהוא מסכים לכך. שאלו הקב"ה: האם מסכים הנך להתבזות על כך? אמר לו ישעיהו: על דעת כן!

כותב שורות אלו, לצערו, לא הגיע לדרגות אלו של ישעיהו, פשוט.

רוח הדברים בהקדמה מעבוד לשוני של הרב מ.ז.

מקור חובת האשה בכסוי ראש ובאור הסוגיא דכתובות

גמי כתובות עב. ראשה פרוע דאורייתא היא! דכתיב ופרע את ראש האשה ותנא דבי רבי ישמעאל אזהרה לבנות ישראל **שלא יצאו בפרוע ראש**. תרגום למילה פרוע. כותב רש"י סוטה ח. ד"ה ופרע וז"ל: "בכל מקום" לשון גילוי הוא עכ"ל, וכן הוא רש"י מ"ק טו. הוריות יב: חולין יט: תוס' נזיר ג., וכמו שמצאנו בפריעה במילה רש"י שבת קלז:, ולכן הגמי אומרת שהפרע הולך גם על גופה, שהכהן מגלה גופה, ובהמשך נלמד גם שסותר שעה וכותב רש"י וז"ל: **מרבה בגלויה**, וכן כתב רש"י שמות פרק לב פסוק כה: פרוע - מגולה, נתגלה שמצו וקלונו, כמו (במדבר ה יח) "ופרע את ראש האשה", (ומה שכתב בפי נשא סותר קליעתה זה מהמשך הלימוד מהמילה "ראש האשה", כדברי המשך הגמי המובאת שם, וכן הסבירו הרא"מ על רש"י שם, ופשוט, ע"ש). וכן שם בספורנו, א"כ פרוע ראש הוא "גילוי" ראש, וכן תמצא בעוד הרבה ראשונים, וכך הוא למעשה בדברי הפוסקים: רמב"ם הלכות אישות פכ"ד ה' י"א

וז"ל: ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על "דת משה" יוצאת בשוק ושער ראשה "גלוי" עכ"ל וכן בסמ"ג כתב שער גלוי, ודברים אלו גם מבוארים בגמי סוטה ח: שהפרע הראשון שעושה הכהן מוריד כפה מעל ראשה, ורק לאח"כ סותר את שעה. (וכן עיין ב"ק צ: במשנה שבתחילה פרע ראשה ובדקה ב"גילתה" ראשה ואף הניחה ידה על ראשה ע"ש) וכן מפורשים דברים אלו בספרי שם נמצאת הברייתא של תנא דבי רבי ישמעאל המובא כאן, ושם כתוב לְמַד עַל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן "מכסות" ראשיהן וע"ש, וכן הוא **בבמדבר רבה**, וכן הובא **בילקוט**, וגם ע"ש מהדמיון למעשה תמר¹. ואיך נלמד חובה זו מהתורה נעייך בסוגייתנו בכתובות בדברי רש"י, בהסברו בלימוד **מופרע לאיסור פרוע ראש**, **בד"ה אזהרה** וז"ל: מדעבדין לה הכי לנוולה מדה כנגד מדה כמו שעשתה להתנאות[!] על בועלה מכלל דאסור[!], עד כאן פירושו הראשון של רש"י, ולכאורה ביאור דבריו: אין הדבר כתוב במשמעות פי המילים בפסוק, אלא ממהותו של העונש,

נלמד מופרע על גופה ומה שייך סתירה, ורק מיתור (רא"מ שם) לומדים על "סתירת שעה", ולא שהוא הפשטות ופרע, וגם עיין רש"י שם איך נלמד סתירת השער, וכן היא נענשת על שניהם בנפרד, עיין סוטה ט. וצע"ג איך היה כלל לולא דמיסתפינא, וכבר כתב ע"ז היעבץ שהוא שבוש, ולדברי בעל ה"שרידי אש" **מקור הטעות מתרגומים נוצרים**

¹ הארכנו בזה, שמצאנו באחד האחרונים שהיה לו ה"א ב"לולא דמסתפינא" מהראשונים (במקום אחר.. שלא מפורשים דים כמו שצוטטו כאן) אחרת, שפרוע לשון סתירה בדיון דאורייתא, וזה נסתר גם מהגמ', וכן מהספרי, ומהמ"ר ובוודאי מהראשונים, וגם יקשה סוגית הסרביטין בשבת(!..). ועוד פלא עצום הרי הגמ' סוטה ח.

למדה התורה שגלוי השער הוא פרוץ, שגם גרם לה לאיסור, .. וזה בהתנאות זאת, כדברי רש"י, וא"כ הוא ודאי נוגד את הצניעות, ולכן נענשת על כך שמנוולה מדה כנגד מדה שעשתה דבר האסור מהתורה! א"כ כל לימודו מהפסוק ממהותו **משום חוב הצניעות**, ז"א חיוב להצניע **התנאות זאת בחוץ** [שלא יצאו (דברי הברייתא)], שהוא לפנימה בלבד ולא לחוץ! וצריך לעיין שבגמ' סוטה ח: כתוב במה התנאתה אותה סוטה שעל זה נענשת במדה כנגד מדה **בפריסת סודרים נאים** על ראשה, ולא כתוב **בשערה**, אלא לכאורה צ"ל שאפילו התנאתה בדבר אחר הנאה, ואינו צנוע במקום שערה... ק"ו בנוי שערה וכדו', וזהו גם לשון המדרש במ"ר נשא פ"ט ..את "פרשת" מדרך בנות ישראל שדרכן... והלכת בדרך בנות העכו"ם... [ואח"כ נדון בדבר המחליף לגמרי את השער ואף משופר הימנו והרי לכאורה בן בנו של ק"ו] (ועיין בשטמ"ק שכתב ככתוב בסוטה שגלתה ראשה וזה אינו בגמרתנו וגם חיפשנו בנוסחאות שונות בכ"י (ב"עדי נוסח" הוצאת בר אילן) ולא מוזכר גילתה ראשה אלא בחלק סדינים נאים, וחלק סודרים, וחלק שניהם, אלא נראה שכוונתו לדברנו דרך הצניעות היא כך, ואת הלכת כך, וגם יקשה שאל"כ איפה גילתה לו כנראה לא ברה"ר ומה ראייה לאיסור (ברה"ר)

והמשך דברי רש"י ז"ל: א"נ [פרוש נוסף איך נלמד מפסוק זה לאיסור לפרוע ראש בשוק] מדכתיב ופרע מכלל דההוא שעתא לאו פרועה הוה, **שמע מינה אין דרך בנות ישראל** לצאת פרועות ראש, וכן עיקר עכ"ל, לכאורה שתי דברים כתוב כאן א. הלימוד סתמא מדכתיב ופרע ז"א סתמא היא מכוסה וזה הלימוד לחייבה בכסוי, אך צריך להבין מהו המשך דברי רש"י שמע מינה אין דרך וכו' ... ולכאורה רואה רש"י עדין להסביר משהו בצורת הלימוד הזה, ולהסביר מדוע היא מכוסה, משום שזו דרך -[צניעות]- בנות ישראל, וצריך להבין א. למה לרש"י צורך בכל אריכות זו שאין דרך וכו' למה הלימוד זקוק לסימוכין רעיוניים, וגם לכאורה לבאר את הלימוד שכתב רש"י, מזה שפרע ש"מ לפני זה לא הייתה פרועה, (וזה הפעולה הראשונה כדברי הגמ' ופסיקת הרמב"ם שהוא הורדת כסויה זאת אומרת מקודם הייתה מכוסה) ואח"כ סותר וזהו מרבה בגלויה כדברי רש"י, ולכאורה נראה שמוסתר איזה קושי בלימוד הזה? ונראה שצ"ל שזה לבד לא יכול להיות לימוד כי זה שפעולתו של הכהן בגלל המציאות שהולכות עם כיסוי לבד יקשה ללמוד בזה לחובה דאורייתא?, וכי נלמד מוחלצה נעלו, (בחיוב חליצה) שחייבים ללכת עם מנעל?.. כי הרי בהכרח שקודם נעלה נעל, ונראה לומר שהביאור

והחילוק בזה, מזה שהתורה ציינה כאן בחיוב פריעה בסוטה את המעשה לא בצורת מעשה הורדת כסויה אלא בלשון פרוע שהוא גילוי, שהוא תוצאה של העדר כל זה לומר לך שוודאי שקודם הייתה מכוסה, משא"כ וחלצה נעלו שהוא מעשה החליצה וכתוב גם מה החפץ שהיא צריכה לחלוץ שזהו "נעלו" [ואולי שגם צריכה אף ללבוש נעל מיוחדת], א"כ ה"וחלצה" קאי על הנעל ולא על גילוי כף רגלה, ולכן שונה לימוד זה, שכאן במלה ופרע ההתייחסות לנפעל ואין זה אלא לגלות שמה שהיה קודם הוא לא סתם מציאות של כסוי, אלא דרך ודאית וחובה, וכך "כל" בנות ישראל דרכן להיות כך שלא יוצאות פרועות ראש, ומאיזה שהוא טעם האם לא בשל צניעות, כי זה הרי גילוי על פשיטות הדרך של בנות ישראל, והתורה אומרת שדרך זו מחויבת מן הדין, וזה רש"י מאריך שאין דרך בנות ישראל ו"דרך" אינו משמעות של מציאות בעלמא, אלא התנהגות שתואמת למהותם והתורה כתבה לחובה, נמצאנו למידים שללא דבר רעיוני מובהק העומד בהתנהגות זו, לא היה ניתן ללמד ממצאות של ופרע לבד לחיוב הכסוי, שאם לא נבין את דבר חסרון גלוי (פרע) לא נבין מה עצמותו של התרחשות זו, כך נראה מוכח בדברי רש"י, וגם לשון הספרי שהן מכסות לי

עבר ע"ש, וא"כ הכל נסמך על סברא פשוטה של דרך בנות ישראל! לא גזרת הכתוב לא פרה אדומה... סברת טבעית של בנות ישראל.. ואפשר גם יותר פשוט ללמוד בשוני מחלצה נעלו.. שללכת צריך נעלים לכן לחלוץ זה מהמצב הרגיל, אבל למה מובן מאליו שהיה כסוי ראש שפשוט שהכהן פרע, אלא זה גילוי שגם כאן יש דבר פשוט שגלוי הראש אינו מתאים לבנות ישראל, בהכרח שהיה מכוסה, א"כ שוב זה חוב הצניעות חייב להיות בבסיס הלימוד, אך עדין יקשה איך מנוהג ברור נלמד איסור, לכן נראה לומר שבנקודה זו אנו צריכים ללישנא הראשונה שברור שבמעשה זה יש כוונות ברורות, ומכוונות כדברי הגמ' בסוטה, רק הלימוד למעשה לחיוב בגדרי לימוד מהפסוק כדבריו בלישנא בתרא ע"כ, ועיין גם בריטב"א ומאירי שם שכתבו דפריעת ראש פריצות היא, א"כ זה אינו טעמא דקרא אלא **בסיס** הלימוד. [ועוד עיין רש"י שם לעיל ד"ה דת יהודית וז"ל שנהגו בנות ישראל ואע"ג **דלא כתיבא** עכ"ל, ואולי נדייק מלשון רש"י שלא כתב שאינו חיוב מהתורה, רק דלא כתיבא, ועוד צריך להבין מה סיבת החיוב החמור כ"כ בדת יהודית עד שפוטרה ללא כתובה? ואף רש"י שם שהוא לפני הסבריו בהמשך לא טרח להסביר טעמו כמו כאן, אלא

שכאן היה לו להסביר את צורת הלימוד, ומזה מוכח שכל החיוב הוא משום הדרך הצניעות של בנות ישראל, וא"כ יש מהדברים שמוגדרים כדאורייתא, וכדברי רש"י שכתוב כאילו "מפורש" בתורה שהם דת משה, ויש שדרכם של בנות ישראל שאינו "מפורש", וזה כבר מוגדר גם בשאר הראשונים כתוספת צניעות שקיבלו אליהם, וברמב"ם ל' מנהג צניעות שנהגו בנות ישראל שלא כתוב בתורה וזה מוגדר כדת יהודית, אבל גם זו דרך מאד מחייבת עד כדי פטור כתובה והרואה רואה שזה תוספת שאינה למיגדר מילתא אלא דרך צניעות, וגם שאל"כ למה מגרשה ללא כתובה, [ועוד נראה לקמן שאינו העבירה גרידה, אלא מדרך הפריצות ולכן שייך הוא בפטור כתובה] וכל זה נראה מוכח כהסברנו בהגדרת החיוב ולימודו מהפסוק ודוק היטב] ועכשיו צריך להוסיף את דבריו הברורים של רש"י בחומש וז"ל רש"י במדבר פרק ה פסוק יח: ופרע - סותר את קליעת שיערה כדי לבזותה, מכאן לבנות ישראל שגלוי הראש "גנאי להן" עכ"ל, יש לבאר את שיטת רש"י בחומש בכמה אופנים הפשוט הוא שחוסר צניעות הוא גנאי, ועוד נראה לומר שכוונת רש"י שאם הוא בושה נראה שיש בו יצה"ר, כדברי רש"י ועוד ראשונים

בבראשית פ"ב בענין לא יתבוששו ע"ש, והבאור הנראה הברור הוא שדברי רש"י גם קאי על מקורן בגמרא [כתובות וסוטה] שמכאן נלמד חובת הכסוי, וכדברי הגמ' בסוטה שכל תהליך מעשה הכהן הוא מדה כנגד מדה שהתקשטה וכו' לאותו הבעל, א"כ הבאור שההליך הראשון כדברי הגמ' מוריד את כפה כנגד הגלוי, ואח"כ מגדיל הגלוי בסתירת שיערה כדברי הגמ' על קליעת שיערה להתקשט, וא"כ פורע כדי ללמדנו את איסור הגלוי שגנאי לבנות ישראל לגלות שער לזר, וזה כדברי רש"י "מכאן" שהוא הלימוד בכתובות... (ועיין מזרחי שם בחומש שבאר את רש"י היטב) וא"כ נענשת עונש נוסף על קישוט השער ע"ש בדברי המזרחי.. ש"הקישוט הוא נחשב תוספת גלוי".... וגם נראה לומר שזה מבואר היטב "לפי כללי רש"י" (הנמצאים בסוף מסכת ברכות) שהכלל הוא בשני לישנות ברש"י, שבלישנא השניה של רש"י מחזק דבריו הראשונים, שדבריו הראשונים יותר בבאור הכולל של מהות האיסור, אך צורת הלימוד לחיוב כדבריו האחרונים שהרי בהכרח היתה מכוסה, שזה צורת לימוד המחייבת, אך זה לבד עדיין לימוד לחייב משונה מדרכי הלימוד המקובלות, אלא הכל עם הטעם כלישנא קמא ודוק, כך נלענ"ד.

היוצא מכל הנ"ל שא"כ מה הוא

חיוב הכיסוי הנלמד מהתורה לאור דברים אלו: האם שהשער עם אויר העולם הוא כעין כלאים או שהחיוב כסוי הוא כדין מזוזה. לא! ודאי ופשוט שלא! אלא כל בר דעת מבין פשוט שהתורה חייבה להסתיר [=להצניע] נוי זה מעין זר מחובת צניעות בת ישראל וזה אינו ע"פ דרש או ע"פ מחשבה, אלא פשט ע"פ רש"י!!! א"כ איכה, האם אפשר להתיר תחליף שהוא עם אותו מטרה! ועוד ללא כל ראיה! ודע גם שאינו משום גלוי גופה, שאין עוד איזה איסור המבואר בתורה בגלוי וגם לא נצרכה התורה בשום חלק בגופה לאסור גלוי... ודו"ק [ועוד שנראה לקמן בגמ' ברכות ובמפ' ובפוסקים וגם בזוהר לקמן ששער נקרא קישוט], וגם האם צריך לומר לכל בור, שרש"י לא חזר בו בעצם הפגם בגלוי, ושהוא זה שגם הביאה לידי עבירה כדברי הגמ' בסוטה, בלישנא השניה!... ותדע! שכל דין המשנה שם שיוצאת ללא כתובה בדברים כגון אלו, ובהם פרוע ראש אינו משום שעוברת עבירות א"כ יש הרי לפחות שס"ה לאוין שנמנו, אלא מסבירים הראשונים שבמשנה יש כמה דברים שבהם יוצאות ללא כתובה א. דברים שמכשילה אותו כגון מאכילתו שאינו מעושר, או נדרים שבעוונם בניים מתים, או דברים של פריצות וזהו שיערה גלוי אפי'

בדברים שהם רק הלכות דת יהודית, או דברים שאינו יכול לחיות איתם וזה מקללת וכו', וזה דברים שקשורים "אליו" ופוגעים "בו", א"כ כל כולו של חובת כסוי הראש הוא עניין של צניעות, ועוד הרי כל ענינו של דת יהודית המוזכר שם שהוא תוספת על הדאורייתא שם, הוא כדברי הראשונים שהוסיפו על "צניעותם" וכיסו את ראשיהם בכסוי יותר טוב, ולא בקלתה שיש בו "קצת" חורים, (וכל תוספת בכסוי ב"ניכר" למינהו היום בדת יהודית הוא לטיבותא דיצה"ר!, וודאי לא ששיך בשם "תוספת צניעות" המוזכר כאן למבין..)

הנראה בדברי רש"י מהנלמד ופרע לאיסור פרוע ראש

ועוד נראה לומר בהסבר דברי רש"י שכל הלומד דבריו משתהה להבין את צורת לימוד זה בשני הלישנות ואין כאן המקום להאריך ששונה הוא מלימוד רגיל בחיוב דאורייתא שהוא בעצם יותר "איסור" מחיוב, גלוי שער הראש!, ונראה לומר בביאור הדברים שחיוב הצניעות נלמד לכאורה [גם] מהפסוק (ויקרא יח ל) לבלתי עשות מחוקות התועבות (עיין רמב"ם סה"מ ל"ת שני"ג והלכות איס"ב כ"א א) וכן מהפסוקים (שם כו כז) שנלמד להתרחק מטומאת הגויים, וא"כ בסוטה רק נלמד "גלוי להתנהגות ודאית של בנות ישראל שלא

כהתנהגות הגויים **כמעשה הסוטה**" (ועוד נביא לקמן שבכסוי הראש אפי' חלק מהגויים הקפידו) וראה דברים כעין אלו בספר אלה המצוות להר"מ חגיז אות רסב (וראוי מאד לע"ש מה שכתב שם בעניין כיסוי ראש) ולכן התוספת מעבר לקלתה וכדו' נקראת דת יהודית, שהתורה רק גילתה על דבר שהוא ודאי חובת דרכה של בת ישראל לא כגויים, ומכאן הבינו כמה צריך להוסיף בצניעות לדרכם של בנות ישראל, כדי להגיע ל"דת יהודית!" ודוק היטב בדבר, [ובתוספתא שם נראה שקרא לזה דת "ישראל"] לאחר כתיבת הדברים נראה שזה הכתוב בבמד"ר נשא ט' ט"ז ופרע, ופרע למה, שדרך בנות ישראל להיות ראשיהן מכוסות ולכך היה פורע ראשה ואומר לה "את פרשת מדריך בנות ישראל שדרכן להיות מכוסות ראשיהן והלכת ב"דרכי העכו"ם" שהן מהלכות ראשיהן פרועות" הרי לך מה שרצית. ולפ"ז י"ל באלו הלכות שדנים בהם איזה פוסקים בגלוי ראש אם הוא לאו או סוג איסור אחר פחות מלאו [בדאורייתא] ונ"מ לכמה עניינים [כגון הפסד ממון], ולפי דברנו זה פשוט הוא שאינו אלא גלוי על "איסור מרכזי באחת מחלקי שלש העבירות החמורות" וכל בחירתנו לעם, ובכל חומרת איסור עריות והוא בשוני שבנו בהתנהגותנו מחוקות הגויים, ואיסור חזרה

לאותו טומאת מצרים, ואזהרה שלא תקיא, ושהוא גם חובה על שמירת קדושת מחננו! ועוד ודוק, **וא"כ פלא עצום לאותו ספק בפוסקים האחרונים, ועוד ראה בגמ' המובאות לקמן גודל החוסר צניעות שראו בזה חז"ל, ודווקא חז"ל השתמשו בפורע ראש כ"דוגמא" לפריצות חמורה! כדוג' גיטין צ. ועוד... ועוד שנראה לקמן ששייך בו איסור "קרוב לערוה", ומפורש הוא בה"מ איס"ב כ"א א' שהביא ראייה לשיטת הרמב"ם שאיסור קירוב לערוה "דאורייתא" מחיוב כסוי הראש! מדאורייתא, והפוסקים כתבו שאיסור קרוב לערוה (שו"ע קנ"ז) [אף באבזרייהו ע"ש בני"כ] הוא ביהרג ואל יעבור "ואפי' לרמב"ן" ועיין לקמן מהמובא מספרו תורת האדם הע' 14 ...**

ובפשטות! דברי רש"י ע"כ הכל בדרך הלמוד הרגיל למקובל לנו, אבל אם נקרא פשוט פשוט ברש"י לל"ב [לליק אין צורך כלל לברורים] וז"ל מדכתיב ופרע מכלל דההוא שעתא לאו פרועה הות, שמע מינה אין דרך בנות ישראל לצאת פרועות ראש וכן עיקר עכ"ל, האם יש כאן איזה לימוד בחיוב מהתורה מה לעשות ומה לא לעשות זה הרי לא צורת לימוד מוכרת ומחייבת כלל, האם נמצא דוגמא נוספת לכזה גזה"כ. וגם השאלה הפשוטה

ומכאן הדרך ברורה מה ראו
האחרונים צורך "לחפש" סמך
להיתר פאה נכרית, שהרי זה
אותו תכלית, אותו תפקיד,
ואותו מטרה, ונדון בראיתם
היטב! ואולי נמצא גם מה
כוונתם בחיפושם....

המקור המרכזי וכמעט היחיד
שהזכירו הפוסקים, כשעניין פאה
נכרית הובאה לדון בה, הוא בגמ'¹
שבת סד: יוצאת אשה בחוטי שער
וכו' **ובפאה נכרית לחצר**,² דבר
סוגיא זו וביאורה הוא, שהמשנה
והגמרא עוסקות בתכשיטים
שעליהם יש איסור לצאת ב"שבת"
לא משום משוי (איסור טלטול
ברה"ר) אלא מחשש שמא תשלוף
ותטלטלם ד' אמות ברה"ר, (תיטול
מעליה, ותישאהו שלא כדרך מלבוש,
וא"כ יהיה בו איסור טלטול ברה"ר)
אחד הדברים שהמשנה עוסקת בה
היא פאה נכרית, שמותר ללבשה
בשבת רק בחצר, ולא ברה"ר,
משום שמא³תשלפה ברה"ר

ביותר, אם זה הלימוד! איפה
הפרט המחייב ביותר.. באיסור זה,
שהוא ב"שוק" והרי לא איירי קרא
כלל באופן זה?! אלא! א"כ מה הוא
בכ"ז הגזה"כ ומה כתב רש"י..
אלא נראה שהכתוב פה הוא:
שכתוב ב"תורה" שסתמא דדרך
בנות ישראל הצנועות, שאינם
רגילות בהתקשטות זו, באופן
שיכול להיות שהוא גם יראה
לזר.... וזה נוגד את צניעותם, זה
הגזה"כ!!! ובהתקשטות זו נהגו אז
ל"בעליהם" בביתם וב"חצרים"
כמובא בגמ' שבת, [ועוד עד שהקלו
לצורך זה באיסורי שבת שלא
תתגנה על בעלה כמו שיובא לקמן]
ובכתובות... **ואם היה צורך, אף
בתוספת "פאה" כמבואר בשבת
או בתחליף "פאה" כמבואר
בנזיר!!** וא"כ, שייד כאן איזה
גזה"כ לאופן המסוים והמדויק,
נראה פשוט מאד שלא, אלא כמה
שיהא קשוט יותר בכזה אופן כך
יגדל איסורו, ודוק ופשוט...

מדמשבח ליה! קרא ש"מ..וכו' (אבל גם
בסברות אחרות הנאמרות בימינו נדון
לאורך הקוני')
³ ובעיקר כדי להראות לחברותיה וישנם עוד
סיבות, ולעניין איזה חשש שליפה יש בפאה
העניין סבוך וארוך ואכ"מ ויש לעיין בסוגיה
דשן תותבת בראשונים ועוד סוגיות אך אין
נראה שיש נ"מ לכן נלך לשיטת תוס' שכתב
מפורש שהחשש שתתבייש שזקוקה לפאה
מחמת חסרון שיערה. ולשמא יפלו המופיע
לחלק גרסאות ברמב"ם, וברבנו פרחיה יש
להבין! לכאורה לא שייך כלל אם מדובר

² וזה המקור לכל הפוסקים שעליהם אנו
נשענים ואין פוסק בדורות קודמים (גם
לאחר חיפוש רב שעשיתי בזה) שדן בד"ן זה
ע"פ סברות בעלמא **ללא מקור!** וצ"ע
למבינים אחרת שאפשר לדון בהיתר זה
בסברות בעלמא למה לא כן חשב הרמ"א
המ"א וכל שאר הפוסקים בזמנם ורצו אף
להחשיבו כערוה אף באשתו לעניין קריאת
ק"ש כנגדה ללא הראיה! ויש גם לציין שבכל
דברי השה"ג [שהוא מקור הראשון] הוא
מזכיר משום שער באשה בערוה ושם הוא
ודאי למעין שם בגמ' בברכות כד. משום

ותטלטה ד' אמות. ומכאן רצה השלטי הגבורים לתת סמך⁴ לנשים ההולכות מכוסות ראשן בקרינא"ל העשוי משערות במקום שערות ראשן **בגלוי**, והבינו שדבריו גם ברה"ר, והוכיח זאת מדברי המשנה שרואים שלבשו פאה נכרית, ורק לעניין שבת שמא תשלוף אסרו ללבשה ברה"ר⁵, וגם הוכיח שמדובר בנשואה, כי כתוב בהמשך הגמ' שם מפני מה בפאה מותר לצאת בשבת לחצר, למרות שבשאר תכשיטים הרחיבו את האיסור היציאה גם לחצר, משום שבפאה כדי שלא תתגנה על בעלה התירו מקצת תכשיטים, וא"כ מדובר בנשואה, וכתב שוודאי הפאה לא מכוסה כי א"כ במה מתנאית, ע"כ ההבנה הפשוטה בדבריו ונשתדל לבארם.

תחילת ברור הדברים

לאור האמור, השאלה הפשוטה המתבקשת היא: האם יתכן שפאה

נכרית המוכרת העשויה לכסוי הראש, היא מה שתאסור המשנה לצאת לרה"ר, משם שמא תשלוף ותטלטה ד' אמות, הרי אף הדברים שהם רק תפורים לשבכה (כסוי ראש כעין מטפחת), כדוגמת "טוטפות וסרביטים", נאמר בזו המשנה שמותרים לצאת בהן לרה"ר, משום שהרי כדי לשולפן צריך להסיר את השבכה, ואין חשש לכך, כי לא תטול מעליה השבכה ברה"ר ותגלה **שערה!..(רש"י והראשונים**, והובא גם בד"מ או"ח ש"ג) ולכן מותרים לצאת בהן לרה"ר, וא"כ נשאלת השאלה בפאה נכרית שהיא גופא ה"שבכה", יהיה חשש שתשלוף?! ובמשנתנו נכתב שפאה נכרית מותרת רק בחצר מטעמים מיוחדים ואסורה ברה"ר..! ועוד שכל טעם חבישת הפאה הוא לכסוי השער וא"כ איך תגלהו!.. [ועוד יקשה הרי פאה זו כל תכליתה כתחליף לשער ומה שייך

בפאות כזמננו שהרי לא תלך בכסוי ראש שעלול ליפול! ונדון בהמשך בדומה לזה. ⁴ מצער אבל לפי הנראה מהספר אפי זוטרא, מהתקופה היא באטליה, השה"ג חיפש סמך כי וודאי לא שאלוהו כי כפי שמופיע שם, נהגו שם בעוד בורויות גדולות בענייני כסוי הראש, רק שלזה חיפש השה"ג סמך אף שהוא כנראה היה נראה לו תמוה, אך בנזיר כתב נ"ל היתר מכאן לשערות שהנשים נשואות נותנות בראשיהם, כ"כ עיין בהמשך מה גם מה שנהגו שם כמובא בשו"ת מהר"מ פרובינצאלו (מאטליה) שלא ברצונו, וכמו גם שנהגו עד לפני שבעים שנה בחלקים באירופה, אף שדקדקו שם בשאר כל ענייני ההלכה, רבים נהגו היתר באיסור גלוי ראש דאורייתא כידוע ומקורות לזה בהמשך.

⁵ ולמבינים בדבריו שההיתר גם ברה"ר הוא או מהדיוק במשנה [וכדברי הגמ' שם] שמותר רק בחצר ולא ברה"ר והוא רק מטעם איסור שבת, או מחידוש המשנה שמותר בחצר שלא כבשאר תכשיטים שנאסרו גם בחצר משום שמרגלה ותצא בהם גם ברה"ר (לרש"י ועוד) ורק בפאה התירו משום שלא תתגנה על בעלה כדברי הגמרא, ואם היה איסורה גם בחול לצאת בו לרה"ר לא היה טעם לגזור בחצר שהרי אינה יכולה לצאת בו לרה"ר משום פרוע ראש אלא בהכרח שבחול מותר לצאת בפאה נכרית זו לרה"ר (וזוה ליישב את עוצם אחת קושיותיו של הבאר שבע)

להראות נוי חוץ למקומה! אלא החשש כאן מטעם כמו שיבואר בהמשך מדברי התוס' אלא הדברים פשוטים: והוא שה"פאה נכרית" המוכרת לנו לרוב "אינה" הפאה הנכרית המוזכרת במשנה ובגמ', וזה יראה שהוא לכל הראשונים ואין כל מפקפק בזה מִהמִפְרָשׁ רש"י, ברטנורה, הערוך, ועד לגאונים ולשאר הראשונים כריטב"א, רשב"א, ועוד.. וראה פירושם כאן: והוא שהפאה הנכרית היא קבוצת ("גדיל" בחלק מלשונות הראשונים) שער שעשויה ל"תקן"! קרחת, שער דליל, קצר, שאין צבעו טוב. ונראה לקמן ב"ציטוט מלא" שכך פירשו כל הראשונים שבידנו. וכמובן שלא עלה בדעת אף אחד! מהראשונים שיש מטרה בפאה נכרית לכסות שער האסור ולהתפאר בו במקומו!... [ולמרבה פלא זה לבד, למתבונן! נראה שהיה בו לפחות כדי לעורר ספקות בהיתר זה, הרי בקרוב שלושת אלפים שנה כסו ראשם, ולאף אחת לא חשק להתנאות בשער נכרית? הרי מצאנו בקרחות שכבר הכירו זאת חכמי המשנה להשתמש בפאה נכרית?!] ואם כן, היכן לדעתך קורא נכבד מתגנית בשער דליל, אינו ארוך, אין צבעו טוב, ולכן שמה לראשה פאה נכרית לתקנו.. שזהו לדברי הראשונים מטרת הפאה נכרית, האם ששערה מכוסה. ועוד לצורך מה מתקנתו

בתוספת שער אחר שהוא ארוך או צבעו יפה? האם שהוא מכוסה?! והרי לכל הראשונים זה הסיבה הבלעדית ללבישת הפאה!!.. לכן צריך לומר: שזקוקה לזה רק במקום בו נראית עם שערה! ומשום שהוא פגום: חסר, דליל, קצר, וכו' מתקנתו ע"י "תוספת" הפאה, (וגם זה ימצא ברור מלשונות חלק מהראשונים ו"הטור והשו"ע" שמדובר ב"תוספת" לשער ולא בכסוי לשער) וא"כ זה רק יתכן בבית או בחצר, שבו מדינא דגמי לא צריכה לכסות ראשה, [וזה לרב הפוסקים וכך נהגו "בזמנם" לפחות עוד בזמן הגמרא, ונראה זאת לקמן] כי גוף האיסור אזהרה לבנות ישראל שלא "יצאו" בפרוע ראש, "וכדי להתקשט לבעלה בביתה בשער מתוקן, הוסיפה את קבוצת השער הזו, וגם עוד י"ל שלא ממש גילתה ראשה "בביתה", אלא הייתה מכסתו בשבכה העשויה כמין רשת עם חורים דקים שהיו רואים במקצת שערותיה, והכי משמע ברמב"ם בפ"י המשניות כלים כ"ד ט"ז, וכן כדבר הזה מצאנו ברבנו גרשום ב"ב צ"ב: בד"ה וראשה פרוע (שם אמנם מדובר בהולכת בתולה לחופה אבל ודאי כתב זה כדי ליישב איך הלכה בראשה פרוע [שלא כדברי הגאונים המובאים לקמן שבבתולה אין איסור בפרוע ראש (כמנהגנו)] וזה מותר בדאורייתא אף ברה"י כקלתה או שזה ממש הקלתא ולכן בחצרים כך אולי נהגו לילך). ולפי זה צריך לומר.. שהרי ודאי מכסה ראשה שיוצאת לרה"ר, [שהרי העמדנו כאן שמתנאית בחצרה

לא בפאה נכרית זו קאי המשנה, כמו שנראה "לכל הראשונים" וא"כ איך מצא כאן השה"ג להבנתנו ראייה להיתר יציאה עם פאה כזמננו גלויה לרה"ר. [וזה בסיס הראייה להיתר עד היום (הזה!) עד כאן הקושיה בפשטותה, ומכאן נציג ונברר את כל פרטי הסוגיא בשבת ועוד.. ע"פ כל הראשונים עד כמה שידנו מגעת, וכמובן נשתדל לברר את גדרי איסור גלוי ראש לאשה, והאם הפאה יכולה להיחשב בְּמִקוּם כסויה. [חוטי שער אינו קשור לנדון זה כמבואר בדברים מפורשים במ"ב, ובהמשך גם נבאר עד כמה זה אינו שייך כלל לענין זה] ובוודאי בע"ה נשתדל להבין את דברי השה"ג ובמה קאי, שהרי תימה גדולה לפ"ז דברי השה"ג וגם להולכים בעקבותיו.

ביאור הסוגיא בשבת לפי הראשונים

וכעת נצטט את דברי הראשונים מפרשי המשנה והגמ', והשתדלנו להביא את "כל" הראשונים שעלה בידנו להשיג במה שנוגע לענייננו. **רש"י** ד"ה פאה נכרית וז"ל: קליעת שער תלושה וצוברתה "עם" קליעתה שתראה "בעלת שער" עכ"ל, כדי לבאר באר היטב

בשער גלוי וכשיוצאת צריכה לכסותו] א"כ מכסה גם את פאתה העשויה לתקון החסר או תיקון השער הקיים, שלמה תפשוט כל פעם שמכסה ראשה את פאתה שהוא נהיה כחלק משערה⁶, ולכן שמכסה ראשה באיזה כסוי שיהיה, מתכסה גם הפאה שבתוכה, וא"כ החשש שלכן נאסר לצאת בה לרה"ר הוא שמא תשלוף את אותו תוספת פאה מתחת לכסויה מתוך שעה ותטלטלה ברה"ר, ממש כמו הכבול הסמוך לו במשנה [עייין רש"י ד"ה לחצר] וא"כ גם מובן כל החשש לשליפה.., [נאייך ולמה תשלוף נראה בהמשך בדברי הראשונים]... או שמדובר "ש"לכתחילה" השימוש בפאה ע"י שמכניסה את השער הנכרי תחת הכסוי, שיראה שאינה חסרה שער גם מבעד לכיסוי, =כך גם מובא בשם הגר"א בפירושו שנות אליהו עמ"ס שבת, וכך גם י"ל עוד לאלו האוסרים גלוי ראש גם בביתה. עד כאן נראה שכל בר בי רב היה לומד כפשט פשוט! במשנה. וגם נראה לקמן שכדבר הזה שהפאה היא "מתחת לכיסוי" כתב מפורש לפחות אחד מגדולי הראשונים, **וא"כ** איך יהיה מגמ' זו ראייה להיתר ללבוש פאה נכרית המוכרת לנו כיום הרי

⁷ולכא' דחוק קצת וגם שאינו לפי' הראשונים המזכירים חסרון הצבע,

⁶ויראה בגמ' בערכין ז: עד כמה פאה זו נחשבת לחלק ממנה שכנראה כמעט לא פשטתן וגם יראה איך לחד צד בגמ' שם המשנה קראה לפאה "שער סתם" ודוק

בענין זה, ועל זה קאי המשנה ולא
אף אחד מהראשונים הכירה!! וזה
היה כבר בזמן המשנה!...

א"כ שוב נבאר סוגיה זו ע"פ מה שראינו ע"כ

הפאה הנכרית הנידונת בגמ' היא
קבוצת שער שמטרתו לתקן את
שער החסר או שאינו מספיק ארוך,
או שאין צבעו טוב, כמו שנראה
בהמשך **בעוד ראשונים**, וא"כ
מדובר בהכרח במקום שמתנאה
בשערה הגלוי כי רק אז יתכן חסרון
צבע ואורך ודלילות! וזה יכול
להיות רק **בחצרה**, ומשום
חסרונות בשערה הקצר או הדליל,
משתמשת בפאה נכרית לתקנו,
וא"כ הייתכן לומר שמדובר
במקרה שיוצאת בו בגלוי לרה"ר?
ודאי שלא! שהרי לכל הראשונים
שראינו עד פה [ונראה עוד לקמן]
מדובר שמתמשת בו במקום
שמתנאית בשערה! וזה **אסור**
ב"רה"ר" משום פרוע ראש! ושמה
תאמר שלאחר שלובשת הפאה
נכרית זו מכסה בזה את כל שערה
ויכולה לצאת בו לרה"ר, א. זה
הוא הפך מטרת הפאה! שמטרתה
שכאילו שערה נאה וראוי, ועוד
שתצא בזה לרה"ר מה יחשבו
רואיה הרי תכלית לבישתה לכל
הראשונים אך ורק משום שער

את דברי רש"י נראה להביא גם את
דברי רש"י בערכין, שביאר ביתר
הרחבה, רש"י ערכין ז: ⁸ וז"ל:
דרגילות היו הנשים **כש"שערן**
מועט לקשור שיער נשים נוכריות
לשערן והוא **פיאה נכרית** עכ"ל,
ונמשיך בביאור מפרש המשנה ר'
עובדיה מברטנורא אף שהיה
בתרא לראשונים, וז"ל: פאה
נכרית; אשה **"שאין לה רוב שער"**
לוקחת שער נשים ומשימה בראשה
ונראה כאילו הוא שערה עכ"ל,
ובספר אוצר הגאונים הביא
מתשובות ר' נוטראי וז"ל: פאה
נכרית שער יפה שהוא מו[נח
בראשן של] נשים שאשערן
"מדולדל" ומניחות בראשן עכ"ל,
רבינו פרחיה וז"ל: ופיאה נכרית
כלומר ושיער של נכרית
שמתקשטים בו **"מי שאין לו שער**
ארוך" עכ"ל, **פסקי הרי"ד** וז"ל:
ובפיאה נכרית לחצר פי' פאה
קליעות של שיער שאשה **"שאין**
שערה מרובה" מביאה קליעות כדי
ישתראה בעלת שער" עכ"ל, [סיום
דבריו ממש כלשונו של רש"י בשבת וכן
הרמב"ם בהלכותיו] אחר הדברים
הברורים האלו הייתי חוזר לרגע
לפי הבנתנו בש"ג [וברמ"א לקמן]
הייתכן שהש"ג הבין שיש פאה
נכרית **כשלנו** שעשויה לכסות
הראש ולהתיפות בו וכדברי הגמ'

עגולות ופעם בסוגרים מרבעות וזה התיקון
נעשה ע"פ הצאן קדשים

⁸רש"י שם כנראה משום טעות דפוס הודפס
בד"ה נהנין בשערה אבל מקומו לאח"מ
בד"ה בפאה נכרית לכן פעם בסוגרים

פגום ועי"ז מתקנתו ונחשב ונראה כשערה!, א"כ מאיזה סיבה יבינו רואיה שיצאת עם פאה זו כשער גלוי שהרי זה המטרה היחידה הידועה ללבישה זו לתקון שערה כשהוא גלוי ולהסתיר בכך את פגמה, ועוד שנראה לקמן שלא מעוניינת שיראו שלובשת פאה משום ששערה פגום שבושה היא לה ששערה פגום, וזה החשש שתבוא לשלפו [נראה לקמן בתוסי' ועוד] ב. נברר בהמשך בדברי הראשונים אם פאה מכסה כל שערה או מצטרפת לשערה שיראה מרובה, ונראה ראשונים שפרשו ברור שמדובר בערוב עם שערותיה, וכך לשון הטור והשו"ע כדלקמן, ולא ראינו מי שמפרש שכן מכסה כל שערה, וא"כ "לא" יכולה לצאת בזה לרה"ר, שהרי חלק ש"הוא שערה" מגולה, וא"כ איך

המציאות הנידונת? ג. ואם מדובר במכסה שערותיה! למה נאסר לצאת בו בשבת לרה"ר, משום שמא תשלוף מראשה ותטלטל ד' אמות, והרי אין כל חשש שהרי אם תשלוף את הפאה יתגלו שערותיה!.. והרי כבר אמור לעיל שכתוב במשנתנו בטוטפות ובסרביטין (מיני תכשיטים) שתפורים בשבכה (מין כסוי ראש) שמותר לצאת בהם לרה"ר שבהם אין חשש שתשלפם, כשאר התכשיטים כי כדי לשלפם צריכה להוריד את השבכה, והרי לא תרצה להתגנות שיתגלו שערותיה ברה"ר, ולחלק מאמוראים אפילו יראה קצת משערותיה לא תשלוף כדוגמת כיפה של צמר שמתחת לשבכה הנזכר בדף נז:, ורש"י כתב ביאור זה שלוש פעמים בפרק זה נז. : סה. ⁹ וא"כ בפאה שמכסה

⁹ומה שהוסיף רש"י בדף סה. שהשבכה נוי לה, ראיתי שיש שתפסו בזה שזו הסיבה למיגניא אמנם את רש"י יש להסביר, מה נצרך להוסיף מילים אלו אבל וודאי אין זו הסיבה שמגניא ולא משלפה ליודעים לקרוא רש"י, ועוד וכי רש"י בתחלת הפרק ובהמשך שלא הזכיר זה כלל קיווה וחיכה שנגיע לסוף הפרק כדי להגיע להסברו מטעם נוי השבכה? וכל הראשונים והפוסקים שהזכירו זה ולא הזכירו שהשבכה נוי, ובתוס' רי"ד כתב מפורש שלא תגלה משום "פריצות" וכן עיין בדף ס. לגבי מחט רש"י שם ד"ה טהורה משום שער באשה ערוה ועיין בריבב"ן נז: לגבי כיפה של צמר וז"ל הואיל והיא על שערה לא אתיא לאגלווי ראשה עכ"ל [ועוד וכי אין אנו יודעים מסוטה שמגנים אותה בגלויה וגמ' בכתובות וב"ק שפורע ראש אשה צריך לתת ארבע מאות זוז על גנויה], ויש להקשות עוד קושיות על אי הבנה זה אלא פשוט שרש"י מתכוון שה"כיפה" שמתחת

לשבכה הוא נוי לה ולא לכיסוי מעליו ועיין רש"י מלכים א' ז' יז' שפ"ה שבכה כעין כיפה, וכן רש"י ישעיה ג' שכתב שיש מיני שבכות ורש"י נזקק לכך שהרי הסוגיא מחפשת מי שסובר שדבר נוי לא מראה כשמתגנית מכך אף קצת כמו כאן שקצת יתגלו שערותיה לכן צריך לכתוב שזה ה"כיפה" הוא נוי ובכל זאת לא תשלוף משום שמתגנית ואין כוונתו פה לשבכה שמכסה את הכיפה ואולי לכן לעיל הסבכה עם "ס" ופה עם "ש" ועוד שהרי כשמתגנית לגמרי שנראה כל שערותיה כו"ע מודים שאין חשש שתשלוף כמו בטוטפות וסרביטים המחברים כנדון בדברנו בפאה נכרית(רמזנו לזה שיש לחלק ברש"י נז. מדבר שצריכה לגלות כל שערה ולכו"ע לא תעשה שמתגנית כהדגשת רש"י כל שערה וה"ה ב"נדננו בפאה", ובדף ס"ה. מדבר על גלוי קצת אליבא דרשב"א ולכן מוסיף את עניין הנוי אבל זה פשוט אינו אמת לענ"ד בפשט ברש"י סה.)

שערותיה גם אין כל חשש שתשלפה שהרי יתגלו שערותיה כמו שאין אנו חוששים בטוטפות וסרביטים, וא"כ למה נאסר לצאת בו ברה"ר. ויש שניסו לדחוק דמיירי שהולכת את הפאה על שבכה, ולכן יכולה להוריד הפאה, אזי חוץ מהאוקימתא הדחוקה הזאת! הרי זה היפך באור הראשונים שנראה כשערה והרי מימלא כו"ע מודו שאינה פאה כזמננו! כדברי הראשונים (ומאיזה טעם יש לדחוק?... הרי הפשט הפשוט לא נצרך לדחוקות.. אלא רק כדי ל"ייצר" ראייה!..), אך גם קשה א. שעדין לא יתיישב היכן הולכת בזה שללא זה היה שערה הפגום גלוי ואם ברה"י שמותר ולמה עם שבכה.. וגם א"כ ברה"ר לא תוכל להמשיך ללכת כך שיחשבו שהולכת בשער גלוי, אם זה מטרת פאה זו.. לתחליף שער ואם ניכר שזה פאה הרי מתביישת בכך, כדברי הראשונים שידעו שזקוקה לפאה, וניסנו עוד כמה מהלכים שאין להאריך ותמיד בסוף החשבון יגמר לא מציאותי ב. שבעיקר החידוש במשנה בהיתר ב"חצר" משום שלא תתגנה על בעלה, ובלי זה נאסרת שמא מהרגלה תמשיך לרה"ר, ובחצר למה תלך ומתחתיה שבכה?! ג. למה זקוקה לשבכה אם הפאה כבר מכסה ראשה והרי וודאי מכסה טוב כי אם לא כן יראו השבכה!, כמו שבלא זה נראה שערותיה,

והרי תתבייש בזה שהרי מצינו שמתביישת שידעו שחסר לה שיער וצריכה ללכת עם פאה. ד. גם אם נגיד שכך בסוגיא מיירי שהולכת שבכה מתחת לפאה אבל וודאי לא הכרח ללכת כן, וא"כ במקרה שלא תלך עם השבכה מתחת, נתיר לה לצאת עם הפאה בשבת כי לא יהיה חשש, שתשלוף ותגלה שערותיה ולמה סתמה ההלכה שתמיד אסור ללכת עם פאה ברה"ר, ודוחק גדול לומר שסתמא הולכת עם שבכה (חוץ שזה לא הוזכר לאף מפרש ודוק), ועוד שנצטט לקמן ראשונים שמפורש כתבו שהפאה מעורבת ואינה משהו נפרד על שערותיה, [וכן הטור והשו"ע שכתבו קולעה בתוך שעה] וא"כ אין מקום ואפשרות לשבכה פה כלל!, [וגם ברש"י בערכין וגם בשבת משמע כן בערכין פשוט (מובא לשונו לעיל) וגם בשבת שכתב "עם" קליעתה ונראה שמדבר על קליעתה שלה כי קליעת התלושה הזכירה כבר וכן שאר הראשונים שהבאנו שכתבו שער בלבד ושמים בראשם] וגם לא מצאנו שמישהו מהראשונים כתב מפורש אחרת שמכסה [כל] שעה, (ולמה להמציא מחלוקת מציאותית ושגם לשונם של שאר הראשונים מתאים לזה) וגם יש שכתבו שקשור בשערותיה, (וכן כתב רש"י בערכין ארבע פעמים) ומציאות השבכה מסובך למדי!, ה. ואם הדבר כ"כ מצוי שתלך עם זה לרה"ר וזה אפשרי ומותר איך לא אחד

מהראשונים חשב על רעיון זה שלכן הולכת עם פיאה כדי להתייפות בשער? איפה שאסור ללכת עם שער עצמה! אלא כתבו כל מיני סיבות שכלל לא מתאימות לרה"ר וכי אז לא רצו להתייפות בשיער, הרי ראינו עד כמה הקפידו על זה בשיער דליל וקצר וכי וזה לבד תימא גדולה לכל הניסיונות להידחק בזה. וגם ללא להיכנס למהלך שכתבנו רק נראה כמה רעיון זה היה מופקע מהראשונים וזה לבד פלא! או "ראיה"?! ו. הלזה יקרא ראייה האם האוקימתא מעל סבכה יותר ניחא ממתחת לסבכה וראיתו של הש"ג שא"כ במה מתנאה, עיין טור יו"ד סי' ש"צ בנושאי כלים שם באיסור אשה לגלח ראשה באבלותה שהרי דרכה בכך תמיד שאינה מגלחת.. שהרי מגדלת שער כלילית, ומאיזה טעם מגדלת?! הרי בהקדם לזה כתוב שעטופה כאבל... ועיין ד"מ שם שאף הביא ראייה מגמ' נזיר וזה ודאי בנשואה ע"ש היטב, ולסיום תרוץ משונה זה נאמר: האם יש לנו הזכות לפרש אחרת מפשיטות, לימודן של הטור והשו"ע שעל פיהם אנו נושמים את אורח חיינו "בלי כל הכרח", חוץ מרצוננו להתיר הפאה, והם למדו בפשיטות

שהוא שער שקלעה "בתוך" שעה כך שלשכה אין מקום כלל. ועוד שביו"ד שמ"ט ב' שם מוכרח להיות בקשור לשעה עיי"ש בדברי הרמ"א ובב"י בטור ואף בשו"ע לא נצרך אף לפרש זה כי זה מהותה של פאה נכרית והוא החילוק לשאר תכשיטים אף שהם עליה... ועיין סנהדרין קיב. וערכין ז: בגמ' וברש"י והוא שאף בתלוי במתלה עומד כל רגע ליקשר בה, וע"ש היטב וראה שאין כל אפשרות להסבר אחר אלא בקשור ממש לשעה. **ונמשיך** לצטט הראשונים שמפורש כדברנו שמדובר בערוב עם שעה, **רבנו ירוחם**: וז"ל: פי' פאה נכרית קליעה של שער ש"מערבת עם **שערותיה**" ש"תראה בעלת שער" (סיומו כלשונו של רש"י והרמב"ם במשנה תורה) עכ"ל. **האגור** וז"ל: יוצאת וגוי ובפאה נכרית פי' קליעת שיער שקולעת ב"תוך" שעה עכ"ל **ולשון זה הוא גם לשונו של הטור והשו"ע סי' ש"ג סע' י"ח וע"ש** שגם כתבו בתוך שעה¹⁰. באלו הראשונים ראינו מפורש שמדובר ב"ערוב" עם השער **לא ב"כסויו"**, ולכאורה כך משמע בירושלמי על המשנה כתוב **כל שהוא תושב בשער נקרא פאה**, ועיין ברמב"ן

¹⁰ ובמ"ב ובשע"צ היה נראה שתיקן שלא תוך אלא מעל לכאורה לא יתכן למחוק או להחליף מילה זאת בש"ע ובטור כי ב"תוך" זה לא "מעל" אלא ש"קלעה" אולי לאו דווקא כי כאן גם שניהם קליעות אלא הכוונה

לעירב כדלעיל ברבנו ירוחם וכנראה זה כוונת המ"ב והביא דברי רש"י רק לומר שלא קלוע שלא יקשה מסע' א' ע"כ (וגם לדידנו לקמן ששולפת מתחת לשבכה צריך לומר כעין זה)

**סיכום וברור במציאות בה
עוסקת סוגיה זו בשבת וגזרת
תכמים**

לאור כל האמור לעיל אין אפשרות להבין את המציאות ומה החששות, אלא שמדובר בלובשת הפאה בחצר בו יכולה ללכת עם שיערה שלה בגלוי, שהרי כך כתבו כל הראשונים, שזה בא לתקן שיערה הפגום ז"א שלולי פגם שיערה לא הולכת עם הפאה... ורק אשה ששיערה מדולדל או קצר מוסיפה את הפאה נכרית, ומותר בגלוי שיערה בחצר (בזמן שנהגו כן) ככתוב בגמ' בכתובות עב: (לפי רוב הראשונים) **שלא הנחת בת לאברהם אבינו, פ"י שבחצר מותר והולכות בפרוע ראש.. { שרחוקה מהרואים כדברי הראשונים } וא"כ צריך להסביר בזה **שכשיוצאת לרה"ר "מכסה שיערה"** בכסוי ובמקרה זה גם את **"תוספת פיאתה"**, ונראה לקמן שכך כתב מפורש אחד הראשונים וכן משמע בעוד ראשונים ונראה להלן, והחשש שתשלוף ברה"ר **מתחת לשבכה** בדיוק כמו החשש בכבול שמוזכר לידו במשנה כאן, וכמפורש בגמ' לעיל נז: חשש זה לגבי כבול אם הוא כיפה של צמר שמתחת לשבכה לדעת ר' אבהו וכו' ויותר חשש מכבול כ"מבואר לקמן" (ובמשנתנו שמוזכר כבול עם פאה להיתר ב"חצר" יש מהראשונים שלכו"ע זה כיפה של צמר), ועיין שם בתוס' ריד ועוד ראשונים שהסבירו**

בספרו תורת האדם כתב כל שהוא **"מוסף"** על דבר ו"מטלטל עמו" נקרא תושב, כדאמרינן בירושלמי תושב בשער עכ"ל, ואם כוונתו לכסוי השער א"כ זה תוספת לראש לא לשער, וכתב בירושלמי תושב בשיער ודוק. ונמשיך לצטט שאר הראשונים, **הערוך** ערך פאה וז"ל: **פ"י אשה ש"אין לה רוב שיער"** לוקחת שיער מנשים אחרות ומשימה על ראשה שנראה כמו שיערה עכ"ל, וז"ל: **הריטב"א ס"ה**. (יש המייחסים ריטב"א זה לר"ן) וז"ל: דכיפה של צמר נמי אין דרך לישא אותה **אלא אשה שהיא קרחת** מפאת פניה ומידי דמגניא ביה, וזה ששנה אותה בהדי פאה נכרית לפי שכולן **מטעם אחד** הוא עכ"ל. (נצטט לקמן עוד ראשונים רק שנזדקק לדבריהם לעוד עניינים) וכן בדברי הרמב"ם בהלכותיו כמו כן כפי שנדייק בהמשך, **היוצא מהנ"ל ברור שמדובר בשער כתוספת לשיערה ובוודאי במקום שמתנאית בשיערה, ולא ככסוי השער האסור, וגם שאם כפאה שאנו מדברים עליה כיום, ודאי אין חשש שתשלוף ויראו שיערותיה כחשש שעליה דברה המשנה ושלכן נאסר לצאת בה בשבת.**

איך תשלוף מתחת לשבכה בלי שיראה שערה. כל זה הכרח פשוט! בלימוד הפשט בגמ' כדבארנו מהכרח הקושיות לעיל, וגם שמשמע בראשונים שנביא לקמן, (ועיין לק' הע' 18 שיתכן שכל תכשיטיה ברה"ר היו מכוסים) אבל אחר מציאת כת"י ר"י הזקן גם למתעקש הגדול זו עיקשות איוולת, ונגד כל כללי הלימוד המינימליים. [ומה שהרמב"ן התקשה באוקימתא של כיפה איך תשלוף מתחת לשבכה, משום ששם הוא רק להראות דבר נוי שבשביל כך לא תטרח כ"כ [וזה נראה דברי הגמ' שבת סה. בענין המחלוקת לעניין כיפה דכל מידי דמגניא ביה לא אתיא לחויי ודוק] אבל פאה נכרית שגנאי גדול לה שידעו שקרחת היא תטרח ותטרח והוא כדברי התוס' ותוס' ר"י הזקן המובאים לקמן. או כדברי ס' תוס' ר"י הזקן המובא לקמן והוא שנראה משהו מאותו פאה בחוץ ולכן מתגנית בזה ואולי ע"י אותו הנראה בחוץ שלפתו. ויש עוד ליישב וא"צ להאריך] **או כדברנו לעיל שהולכת בחצר בכסוי עם חורים כמו שמצאנו ברמב"ם בכלים, וברבנו גרשום בב"ב.**

והנה דבריו המאירים

והמפורשים של תוס' ר"י

הזקן

ובסייעתא דשמיא זכינו גם בדור יתום זה שלא נטשנו ד' אלוקינו ושלח יד למצוא את כתב היד של תוס' ר"י הזקן ותלמידיו ראשוני בעהתו"ס, והודפס לפני זמן לא רב

ושם כתב מפורש כדברנו והוא בפרושו עמ"ס שבת דף סד: בד"ה ובכבול ובפאה נכרית וז"ל: וקשיא לשמואל דאמר לעיל בריש פירקין כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי אפילו לרה"ר ולדידיה מאי שנא מפיאה נכרית דאסרינן לרה"ר **"דזה וזה תחת השבכה** הוא" עכ"ל וא"כ כתב דברים מפורשים שהפאה **מתחת לשבכה**, וא"כ היה קשה לו מאי שנא מכיפה של צמר למ"ד שמתיר בכיפה אף לרה"ר משום שמתחת לשבכה אין חשש שתשלוף כדאמרינן לעיל נז: והרי גם פאה היא מתחת לשבכה וזה אסור **לכו"ע** ברה"ר. וא"כ א. לא כדברי הש"ג שכתב שוודאי לא מכוסה הפאה, וודאי אם היה רואה את אחד מראשוני בעהתו"ס **כותב היפך דבריו** לא היה כותב להיפך, [ועיין בנדון בהמשך בהסברנו בש"ג] ב. מדכתב כן ז"א "לא הולכת עם הפאה גלויה" לאלו הטוענים שמדובר בפאה כשלנו ורצו להביא ראיה מכאן להיתר לצאת בזה. **והמשך דבריו בתירוץ:** מה שונה הוא פאה שאסור לכו"ע מחשש שתשלוף לכיפה של צמר שמחלוקת וז"ל: מיהו היינו טעמא גבי פיאה שהיא משערות תלושות, ואי חזו להו **"כלל"** (ז"א יראה משהו משער הפאה שיצא מחוץ לשבכה) מחייכי עלה הואיל דלא שוינהו אלא שתראה

כבעלת שער (פיי שיבייש אותה שיתגלה שיש לה פאה נכרית ז"א היא חסרת שער וזו בושה גדולה לה [וגם שזה יכול להיות הסיבה הבלעדית ללבישתה ודוק] ולכן...). ושלפה לה ואתי לאיתיינהו ד' אמות [ז"א שכעת שמכוסה גם לא נראה חוסר שיערה כי אם ע"י הפאה ב"אי חזי לה כלל"י וכאן ישאל אף "שאינו יודע לשאול" האם זו היא הפאה הנידונית בזמננו להיתר והרי בכל הראשונים משמע שהגמי מדברת על פאה מסוג זה שתוסי' ר"י הזקן [מבאר] עכ"ל. [וגם ראינו מה הפרוש שתראה בעלת שער המובא בהרבה מהראשונים] ובגלוי תוסי' ר"י הזקן זה שכרו בצדו.. לבאר דברי תוסי' הנמצא בגמרתנו על הדף הלכאורה מוקשים טובא.. בדף נז: ד"ה אי כבלא שהקשה למה לא כתבה המשנה הראשונה פאה נכרית יחד עם כבול שאסור לצאת בה לרה"ר ותי' וז"ל: וי"ל דמילתא דפשיטא היא דאסור לצאת בו לרה"ר **דוודאי** משלפה משום דמחכו עלה עכ"ל, ודבריו לכאורה לא מובנים אם לובשת הפאה בגלויה ברה"ר איך פתאום מחכו עלה וודאי תשלפה, לכתחילה מה סברה? ולבסוף מה סברה? שהרי יצאה בידיעה לרה"ר שזה הנדון אם מותר, ונעיין מה מטרת הפאה אי כדמשמע בכל הראשונים כתקון לשערה הפגום הרי הולכת עם זה במקום שמתנאית בשערה, א"כ איך כלל יוצאת בזה לרה"ר, ואם כפאה

היום לקישוט למה מכחו עלה? ועוד "בוודאי" תשלוף? (ואיך תשלוף ויראו שערותיה ושמה תדחק שהולכת עם שבכה מתחתה א"כ שוב יחזור חלילה מה מטרת הפאה ולמה תשלוף ואם כדי שיחשבו ש"זה" שערותיה א"כ איך עולה כלל בדעתה לצאת בו ברה"ר ונראה בזה שאין כאן כל מצב מציאותי) **אלא** פירושו כדכתב תוס' ר"י הזקן שזה מכוסה בשבכה ויראה **משהו** משער התלושה ואז יתגלה קלונה שאין לה שער שלה, שלכן צריכה להוסיף שערות תלושות, ומיד תשלפם **מתחת** לשבכה ואז תטלטלם ברה"ר וזה החשש הרבה יותר מכבול, [ובעבור זה לבד כדאי כל גלוי כה"י לפרש דברי תוסי' שהיו תמוהים] וגם המשך התוסי' ר"י הזקן כותב כהמשך תוסי' זה לגבי כבלא דעבדא, מקשה ומתרץ כתוסי' א"כ הם דברי התוסי' דקמן!!...ע"ש.

לאחר כל זאת נראה שבעוד ראשונים משמע ממש כדבריו של תוס' ר"י הזקן

רשב"א סה. ד"ה אמר אביי וז"ל: וכן הטעם בכיפה של צמר שאין האשה מקשטת עצמה באותה כיפה אלא אשה שהיא קרחת מפאת ראשה והיינו **דתני בהדי פאה נכרית** עכ"ל, א"כ שהשווה פיאה לכיפה והרי כיפה מתחת

לשבכה כמפורש בגמ נז: . **חידושי הר"ן** וז"ל: דכבול היינו כיפה של צמר שתחת השבכה וכן **פאה נכרית היא כעין כיפה** שעשוי משער חברתה, **ורבנו יהונתן מלוניל** וז"ל: בתוך דבריו לפיאה נכרית שהיא "**כיפה**" עשוי משער חברתה "משום דיש לה מועט אי נמי משום דיש לה לבן ושער חברתה שחור" עכ"ל, לכאורה גם בדברי ראשונים אלו משמע כדברי תו"ס ר"י הזקן. וכאן המקום להביא את דברי הרמ"א חו"מ כ"ה ב' וז"ל: אבל אם נמצא לפעמים תשובת גאון ולא עלה זכרונו על ספר ונמצאו אחרים חולקים עליו אין צריכים לפסוק כדברי האחרונים, **שאפשר שלא ידעו דברי הגאון ואי הוי שמיע להו הדרי בהו** (מהרי"ק), [ולשונו "אין צריכים" לאפוקי מהלכה כבתראי, אבל בענייננו שרצו להביא ראיה מהגמ"ל! שלפי דברי ראשונים אלו אין כלל ראיה, א"כ דינא כלל ליתא ובהמשך בע"ה נבאר שנראה שגם אותם גדולי אחרונים לא חלקו בנדון (ולאלו הרוצים לדמות לדברי החזו"א בעניני כתבים המתגלים, ופשוט שאין דמיון כלל שזה הרי רק גלוי מילתא בעלמא, וגם ל"הכרח" ברור בפשט, כפי שכתבנו, וגם שהוא דברי התוס' ממש! וגם שאר הראשונים)]

לאחר כל זה נראה את **פרוש המשניות להרמב"ם** שלכאורה

ממנו הוכיח הש"ג דבריו, ולכאורה אין בדברי הרמב"ם בפרושו על המשניות כל אמירה שנראה שונה ב"הכרח" מכל הראשונים וז"ל: ופאה נכרית כמו מגבעת ידבקו בו שער "נאה" ו"הרבה" ותשים האישה על ראשה "דרך ארעי" כדי שתתקשט בשער עכ"ל. א. מלשונו שכתב הרבה: משמע לכסות שער מועט, ונאה: יתכן ששערה לא נאה, וגם דרך ארעי משמע שלא בכל מקום יש לה אפשרות ללכת כך אלא בביתה ושברצונה להתנאות לבעלה, כי גם בביתה הייתה רגילה לכסות ראשה בכופת כמו שכתוב ברמב"ם בהלכותיו הלכות ש[ס]וטה פ"ג ה"ה וברה"ר תשים עליה שבכה, ועוד שמהדיוק מהלשון מגבעת אפשר גם לומר שמדובר בכובע שער כדוג' שטריימל וכדו' וא"כ אינו דומה כלל לנידוננו וכך רצה לומר הישועות יעקב, (ועוד נדון בזה לקמן) ובמהדורת קאפח תירגם נרתיק ולא מגבעת, (אך לא זה התרגום שהיה לש"ג) א"כ יכול להיות כוונתו ככיפת שער שפי' הראשונים, וגם הרמב"ם עצמו בהלכותיו הלכות שבת פ"ט ה"ה וז"ל: בפאה של שער שמנחת על ראשה כדי שתראה בעלת שיער הרבה עכ"ל, אין אפשרויות רבות לפרשו מהו שתראה בעלת שער ש"מ באה לפאר שערה שהיא "בעליה" וזה הוא הלשון "בעלת",

שהפאה נכרית לעיל אינה כן אלא הוא חלק שמעורב מתחת לכסוי ולא כסוי המכסה כל הראש, אך יש לדחות שנאמר שבהלכה ט"ז מדובר דווקא באיש ואילו בה"ה דווקא באשה ולכן חשש שתשלוף [ובסברת יפול ודאי אין לחלק] וקצת דוחק. (וקצת ראייה מדברי הגר"א שאם כבר יצא בזה אפילו ברה"י (כדבריו) ראייה שיפה בעיניו ואין חששות לשנויים שלא כמפרשים בתוס' שבת נז: ד"ה כבלא)

האם יש ראייה להיתר לאחר ברור הסוגיא בשבת לפי כל הראשונים

לאור כל האמור, לא ניתן בשום אופן שהוא להביא ראייה או איזה שהוא סמך לפאות הדומות לזמננו המכסות שערות עצמם ושערות הפאה גלויות, לצאת בהם לרה"ר, כאמור לעיל שהרי בסוגיא מדובר בחצר ששם מתנאית **בשערה** וזקוקה לתיקונו ולכן מוסיפה את שער הנכרית לשערה ל"כל הראשונים", ולרה"ר אם היה מותר לה לצאת רק בפאה ככסוי, ללא כסוי "על" הפאה אם נניח שהיה מציאות פאה כזו המכסה כל השער, לא היה חשש שתשלוף שהרי **יתגלה שערה** ומתגניא, ובזה אין גזירה לכו"ע כטוטפות המחוברים לשבכה וכדבארנו לעיל בהרחבה, ובזמננו ברור לכל הבושה אם תשלוף פאתה. [ויש להוסיף שגם ר' עובדיה מברטנורה וגם

ולמה דוקה "הרבה" כי זה חסרון שערה כמו לשונם של שאר ראשונים שאין לה רוב שער ושמה שער שתראה בעלת שער הרבה, וכי לרמב"ם הסדרן, והפשטן, לא יכתוב ברור כדי שתוכל להתנאות במקום שערה האסור, אלא כתב שתראה בעלת שער הרבה ז"א בלי זה היה קצת, הרי הוא אסור בגילוי! וכן משמע שהבינו דבריו הטור והשו"ע שכתבו פי' שקולעת בתוך שערה ועין בב"י לאורך כל ס"י ש"ג הביא חילוקים בין הפרושים השונים בראשונים והטור, ולא חילק בפ"י פאה נכרית למרות שהזכיר שם דברי הרמב"ם ופתאום כאן ישנה השו"ע גם הרגלו לא כרמב"ם (ואם גם עשה כן אולי יש דברים בגו.), ואם נאמר שחזר בו מפירושו במשניות ודאי כידוע שהלכה כ"יד החזקה" שהוא גם בתרא שחיברו הרבה אחר פי' למשניות. ועוד ראייה זוטרט שבהלכה ט"ז כתב הרמב"ם **יוצאים** בפקריון, ולדברי הגהות מיימוניות והכ"מ כאן וכ"כ בפ"י בב"י ס"ס ש"א שלרמב"ם פקריון פירושו פאה נכרית שעשוי ל"איש" קרח לכסות ראשו שיראה כשערו כחלק מהראשונים כר' האי גאון, ר"ח, ערוך, **ולמה אין חשש שישלוף** ועיין הגר"א בספר חידושי הלכות על שבת נכתב שכיון שיצא בזה מבעו"י יפה הוא לו ואין חשש שיפול, א"כ קצת נראה לראיה

ברור הסוגיא נזיר כח:

ראיה נוספת מביא בעל השלטי גיבורים מגמ' נזיר כח: בעין משפט שם, ושם במשנה בעמ' א' נחלקו ר"ע ורבי, ר"ע סבר שבעל יכול להפר נזירות אשתו רק בתגלחת טומאה שבו עדיין לא יכולה לשתות יין וזה ענוי נפש שאשה שלא תשתה, זו אשה מנוולת, אבל בתגלחת טהרה שיכולה כבר לשתות, לא יכול להפר אע"פ שצריכה לגלח **שערה** אם לא יפר לה, ורבי (מאיר) סבר שיכול להפר גם בתגלחת טהרה, שהרי **אינו רוצה אשה מגולחת**, וא"כ יש בו המפריע בינו ובינה (או ע"נ) לכן יכול להפר, ואומרת הגמ' מה סברת (ר"מ) החולק הרי וודאי אין בעל רוצה אשה מגולחת, אלא כיון שיכולה ללבוש פאה נכרית וא"כ "אין דבר המפריע לבעלה שהרי יש תחליף זהה, לכן אינו יכול להפר" וכדברי רש"י ו"מחזיא כאינה מגולחת", ור"מ דס"ל כרבי סבר שיש עדיין פגם בפאה נכרית, איידי דזוהמא לא ניחא ליה ולכן יכול להפר. ומכאן רצה להוכיח בעל הש"ג בעין משפט וז"ל: נ"ל היתר מכאן לשערות שהנשים נשואות נותנות בראשיהם עכ"ל, וגם כאן תשאל השאלה איפה המקום בו אינו רוצה שתראה מגולחת, וזה נדרי ענוי המפריע לבעלה שיכול להפר, ולכן לובשת את הפאה נכרית, ואינה נראית מגולחת וודאי

הערוך כתבו שנראה כמו שערה ובכל זאת כתבו שהסיבה ללבישתה שאין לה רוב שער ואיך מופקע מהם כלל שתלך להתנאות במקום שערה האסור בגילוי ודוק! וכל זה על המקור המרכזי והדומה לו בנזיר כמובא לקמן אף ששם מוקשה הרבה יותר... [עיין לקמיה], שבו נתלים כל מי שדן בפאה דזמננו להיתר ולא מצאתי לפוסק שדן בהיתר הפאה של לפני חמישים ועד ארבע מאות שנה שתכליתו ליופי במקום השער ובוודאי בזמננו שיותר מהשער שדן מסברא דנפשיה ללא מקור זה **ומהם נלמד שזה ודאי זקוק למקור! ואין להתירה בסברות בעלמא.** שכך דעת הרמ"א ודעימיה ואפילו לפי הבנתם את הרמ"א כפשוטו (ועיין הסברנו בדבריו לדידן לקמן), שז"ל **"מצאתי כתוב בהגהות"** וכו' ולדידם זה פשוט?! ואותו הגהות הלא הוא הש"ג והוא שכתב לעיל יראה להביא ראיה וסמך וכו' ולקמן [מובא בפיסי הבא] נראה לי "מכאן" היתר וכו' נזיר כח: כדוגי ראיתו משבת.. למה לרמ"א צורך ב"מצאות" אם כ"כ פשוט שהרי זה "ניכר" ועוד ללא ה"מצאה" חשב לעשות את הפאה ערוה אף לאסור לבעלה לקרוא ק"ש נגדה!! דוק היטב עיין ד"מ ע"ה וש"ג

לא ברה"ר שהרי שם מכסה ראשה, אלא בחצר שהולכת בשער [או כדלעיל בכסוי שנראה בו קצת השער] ועכשיו מגונה בתגלחתה, וא"כ לאיזה אופן רצה הש"ג להביא ראיה האם במקום שגם יכולה ללכת בשערה? ושמה תאמר שגילוחה נראה מבעד לכיסוי א"כ הפתרון הנכון להניח הפאה מתחת לכיסוי ואז לא תראה מגולחת ואם במציאות כזאת עסקינן א"כ אין ראיה לפאה מגולה..., ומ"מ אין ראיה לצאת בה במקום שאסורה בגילוי שיער [ובוודאי אם נצרף את פשטות הבנת הראשונים בפ"י פאה נכרית המובא לעיל ודוק], וא"כ הוא פלאי! פליאה זו כבר נמצאת בספר נחלת אבות לבעל שו"ת בגדי כהונה, [שו"ת שבו גם הרעק"א הריץ את קושיתו]

סוגית נזיר כח: כראיה

אלימותא לאיסור פאה נכרית

ולא עוד אלא גמ' זו [וכך פסקה הרמב"ם פ"ד נזירות י"ז הובא גם במשנה למלך נדרים י"ב ד'] **נראית כ"ראיה" ניצחת ל"אסור" הפאה נכרית!** שהרי אם לדברי הגמ' בעת שלובשת הפאה נכרית

קשוט נאה הוא אפ"י לבעלה, ותחליף טוב הוא לשערה שמגלחת אותו, ולכן לא יכול להפר לה, ואין **כל חסרון** של בינו לבינה או אפ"י ענוי נפש, שהרי ¹¹אף בדבר קל ביותר יכול להפר! כדברי המשנה נדרים עט. כתובות עא. כגון שלא אתקשט בבגדי צבעונין וכו' [ועיין רמב"ם פ"ב נדרים ד' וה' מלבוש רקמה ואפ"י מאכל רע ע"ש ובני"כ] ועוד כאן ללא הפאה נכרית יכול הפר משום שאינו רוצה אשה מגולחת!!! **וא"כ מה נאמר ומה נדבר לאדם זר ברה"ר** שהרי נחשב כקישוט שטוב אף לבעלה "כמו השער"! (וזה בפאות של זמנם) וא"כ הרי זה יחשב פרוע ראש גמור שהרי אפ"י לבעלה אינו שונה בטיבו משערה! [וגם עיין משנה למלך נדרים יב ד שלמד מכך גם לאשה שנדרה לגלח ראשה שבעלה יכול להפר מהטעם שאפשר בפאה נכרית], **והיכן כל החילוקים שנאמרו ע"י המתירים שפאה אינה דומה לשער... (או ההמצאות היום ש"ניכר") למה לא יהיה סיבה להפרעה לבעלה כנדרי ענוי כמו שלא תתקשט שיוכל להתיר את נדרה? ועוד גדולה מזה קשה הרי לרוצים**

והרבה זמן, בינו לבינה-קצת וכו', ורב ומועט בשניהם (אפ"י מאד) וכעין זה בלח"מ וכן מוכרח גם בב"י רל"ד ועוד [מההיא דרחיצה] א"כ אפ"י מועט מאד... [ויש עוד להעמיק ולהאריך טובא]

¹¹ למעמיק יעין רמב"ם נדרים י"ב ה' כדמשמע בלשונו וגם מוכח שלא יסתור את סעיף א' באיזה גדרי נדר הוא קישוט, וא"כ שלש חלוקות ברמב"ם שם, ענוי-קצת

להתיר פאה צ"ל שהפאה "גדר אחר" שאינה כבר מה שנאמר על שער באשה ערוה מדשבח ליה קרא!..(עיין לקמן) ועוד בעומק יותר: הרי כל הנאמר שהוא ערוה נראה לקמן ברמב"ם שהוא איסור הסתכלות והוא משום "לא תקרבו" שדברים אלו גורמים לקרוב ואם פאה נכרית אין בה כל זה, [שבח נוי שיער] אייך לבעלה אינו סיבה להתיר נדרה! וזה ודאי תימה רבתי לאותם דעות!¹² ונכתוב ונוכיח לקמן את הדברים שהיו צריכים להיות ברורים לכל בר בי רב, שטעם חיובו של כיסוי הראש אך משום הצנעת יופי זה. ורבי מאיר החולק (בהפרת נדרה של הנודרת נזירות) סובר שפאה נכרית איידי דזוהמא לא ניחא ליה, ולכן בעלה יכול להפר, ממש לא כפאה של זמננו, ולא נפסק להלכה כשיטתו, והמאירי פי' איידי דזוהמא פי' כיון ש"אין הסרוק עולה בה יפה" ורק מטעם זה אינו תחליף לשערה, ממש לא כפאה של זמננו (וגם אם היינו מבינים את ראייתו של הש"ג הרי לדברי המאירי הפאה המדוברת כאן וודאי לא מתאימה לנדון לפאה של זמננו [כמובן כראיה לקולא] אבל בלא"ה הראיה (להיפך) ועיין צפנת פענח על הרמב"ם אישות פי' ז' ה' ז' שמסיק

מסוגיא זו שאין קרחת מוס באשה, בקדשה ע"מ שאין בה מומין, שאפשר בפאה נכרית... שלא כמשמע בירושלמי ובאמת רמב"ם לא הביא ירושלמי זה [ומה שהירושלמי נקט כמום יש הרבה טעמים ואזכיר מעט מהם שהרי מוס זה נמצא בה ובזה גם לא מועיל אם הלכה לרופא ונתרפאה (כמבואר שם) ועוד ישובים פשוטים יותר כגון שהירושלמי רצה ליישב את המשנה לכו"ע ואולי זה כוונת הרגצ'ובר, ועוד שונה הוא גילוח מקרחת שהרי מצינו בשבת בביאור הראשונים כמה בושה בזה, ועוד שהוא תלות בפאה לעולם, לא כנזיר שהוא לזמן, ודומה לו צניעות שהוא בזמן אמת ודוק]. וסיום דברי הש"ג בשבת, מרש"י והרא"ש בסוף פי' מי שמתו בברכות ונראה לכאורה מדרש פליאה למה כוונתו ועיין שם, ואם כנים דברנו לכאורה לראיית הש"ג אם המדובר בפאה כזמננו אין כל בסיס אלא ראייה ברורה לאיסור,

וכמה גדולה הפליאה!

הרי גם השלטי גבורים וגם הרמ"א המובא לקמן, דנים כמעט רק בענין "שער באשה ערוה" והבאור היחיד

כדהוכחנו לעיל ובכ"ז היום בקרוב לאלפיים שנה אחרי יש ראייה ברורה מדברי המשנה והתלמוד לזה.

¹² ודבר זה יגרום להתפעלות לנצחיות התורה והפוך... דכוליה בה, דהרי נדון זה לא נדון רק במאות שנה האחרונים ובתקופת הראשונים אף לא עלה בדעתם

לזה שם [מובא להלן] מששבח הוא!
נתחייבו בהצנעתו! (מדשבח לי
קרא ש"מ תאוה היא...! לי רש"י
ברכות) ואיך הוא שלבעל כמו
שראינו חשיב שבח כשער ממש..
ולאחר אינו כלל ... ודוק בדברי
רש"י.... כל זה ללא צורך בנסיון
של כל פלפולי ההבל... ממה חובת
האשה לכסות ראשה!

**ברור דברי השלטי גיבורים
בחילוק בין שער המחובר ל-פאה
נכרית**

**ולעצם דברי השלטי גבורים, יש
לעיין טובא בחילוק שחילק
משיער לפאה, שם בהגהותיו על
הרי"ף במס' שבת יש להבין מה
כוונתו א. מה הכוונה בלשונו
שכתב וז"ל: דשער באשה ערוה
דקאמר לא הוי אלא בשער הדבוק
לבשרה "ממש" מה המשמעות
ממש אם משום שאינו כבר גופה
למה צורך למלה "ממש" ב. מה
כוונתו בהמשך דבריו שהאיסור רק**

"נראה גם בשרה עם השיער", מה
כוונתו? האם דחזי לאצטרופי
הבשר שהוא קצת ערוה והשיער
שהוא קצת ערוה? וכי למי ששערה
צפוף ורב ואין רואים את בשרה לא
יהיה איסור? ולמה צריך לומר
ההיתר משום שתלושות, אם
הסיבה לאיסור ראית הבשר,
וראיתי לאחד המתברים שציטט
את הש"ג ואת הכנה"ג ב"שנוי
לשונם" ומשמע מדבריו שהאיסור
רק בסיבת הבשר שמקום המכוסה
הוא והרי הלימוד בגמ' בכתובות
בחיוב הכסוי לשתי הלישנות
ברש"י שם הוא ודאי גלוי השער
[ונאריך בזה לקמן], ובוודאי בגמ'
בברכות ששער באשה ערוה שזה
ציטוט לשונו של הש"ג נלמד
משערך כעדר העיזים שהוא יופי
השער, ובוודאי קאי על שער ולא על
בשר, ויש לדקדק גם שאינו אומר
כיון שאין זה גופה!. (כמו שרבים
רואים בזה סיבת ההיתר) אלא
שאין האיסור רק במחובר ממש
ו"נראה" עם הבשר¹³. ועוד מה

רק נוסף ונאמר שבמקור ההיתר שהוא
הש"ג לא מוזכר רמז לזה, רש"י במקור
לאיסור מהפסוק ופרע הזכיר ל"התנאות"
וגם הגמ' רק הזכירה סודרים נאים, והמקור
בברכות לשער באשה ערוה מדשבח ליה
קרא ובמדרש יש שנלמד מיופיו של
אבשלום שהוא איש ולא חייב בכיסויו ואין
סוף למקורות ששער נקרא "קישוט" ע"כ
בקצרה ועיין בטור ס"ה ס"ה בהיתר
הסתכלות ב"כלה" בתכשיטים או בפריעת
ראשה א"כ השווה פריעת ראש לתכשיטים
[עיין תות"מ הערות במדבר ה' הע' צה
]ועיין לקמן בדברים הברורים בזוהר ועוד
מה שכתבנו בזה.

¹³ ולאחרונה שוב ראיתי סברה מחודשת
מעין זו שהאיסור הוא רק גלוי המכוסה
(כמובן שקשה להתמודד חדשים לבקרים
מכשרונותיו היצירתיים של המלך זקן
וכסיל) ואין לאשה כל איסור להתייפות ככל
העולה על רוחה, אי לכך בהקדם יאמר שזה
בורות בענייני צניעות ואיסור חמור הוא
לאשה להתקטט בפני אדם זר ואין צורך
להאריך במקורות לזה אף שהארכנו בזה
קצת לקמן [וזוה עוד גילוי על אי ידיעת מקור
המרכזי של צניעות באשה מ"כל כבודה"
הנרמס בחוצות בידי ההמון לצרכי פרנסה
ומשום עץ חיים וכו' ותומכיה מאושר.. אוי
לאותו חיים ולאותו אושר במושגים תורניים]

סיומו של השי"ג וז"ל כל עוד דעבידי לכיסוי השיער והן תלושות אע"פ שקישוט הוא לה כדי שתראה בעלת שער אין בכך כלום, מה ההבנה וכי זה שעשויה לכיסוי גורמת להיתר ועוד וכי לא ניתן לומר "להיפך" שכיון שעשוי ליראות כשערה א"כ אפילו שמכסה את השיער יהיה אסור.

והנראה בביתאור דברי השלטי גיבורים

אלא שלענ"ד צ"ל, וגם ההכרח לקיום הפשט מחייב, שגם השי"ג לא דיבר על פאה כזמננו שמונחת על ראשה כשיער אלא כמין "מגבעת עם קליעת שער" לקישוט כמו לשונו של פירוש המשניות להרמב"ם שהביא "כמו מגבעת [זה לפי התרגום שהיה בידו אך לפי התרגום נרתיק יותר נראה ככל הראשונים וכך גם שהמשך לשונו מורה כן, וכן דעתו ביד החזקה] ידבקו בו שער", ועל זה כתב הוי ממש כעין אלו הקרינא"ל, ומה שכתב "במקום" קליעת שער, אפשר גם לומר במקום עם ניקוד קמץ מתחת לאות מס שכוונתו שהכובע מונח על ראשן במקום של קליעתן ולא במקום ונפרש דבריו וז"ל: היוצאות בכסוי שערות שלהן פי" = שהולכות כסוי על שערן חוץ מהפאה, אבל במקום קליעת שערן וכי פי" = במקום זה שהוא מקום שער מניחה "כובע" של שיער לקישוט ועל זה כתב טעמים

לחילוק משער א. שכאן לא מחובר ממש ואולי גם בא לאפוקי שאין השער חפצא של איסור לכן אין נשאר האיסור לאחר תלישתו [ולכן בעיקר נקט את דין שער באשה ערוה] ב. המשך דבריו שאין האיסור אלא בנראה בשרה עם השער, פי": גם שונה הוא נוי שיער הרגיל האסור, מנוי הפאה נכרית, שהרי פה מדובר במגבעת ואין השיער נראה עם הבשר כמו שיער, וזה שהרי הכובע אינו צמוד לגופה ולא כשערה, וכאן באמת נוי אחר לגמרי, רק כיון שהיה הוי"א שבכ"ז נוי שיער הוא וזה נאסר ע"י התורה להתנאות בו בשוק, לכן כתב שכאן תכלית השיער הוא לכסוי שהוא כמין כובע, וזה כוונתו "כל עוד עבידי לכיסוי", לכן אין לו דמיון להתנאות בשיער בצורתו הרגילה, וראיתו: לא מעצם הסוגיא שלכל הראשונים פירושו אחר, **אלא** רק מדברי הרמב"ם בפי' המשניות שמשמע שאין איסור במגבעת של שער, ולכן כאן לא מזכיר את הראיה מנזיר למרות שמזכיר גם את ערכין, ושם בערכין שאלתו הייתה אולי כיון שנחשב כמחובר ישאר חפצא של איסור, ע"ש ודוק היטב, אבל בנזיר לא מדובר בכובע שהרי מדובר שמתנאית בשערה כאילו יש לה שיער שהרי הוא תחליף לגילוח. [אמנם בדבריו בערכין משמע שאין מדובר בכובע אלא בשער המחובר לשערה ויוצא מחוץ למקומו כגון על מצחה כמו שנבאר בהמשך

בדברי הרמ"א [ודוק] ומה שכתב
בנזיר שם לראיה, רצה להביא
ראיה, והוא שאיך אשה זו הולכת
עם "שערה של חברתה" בביתה
[שהרי למטרה זו שמה את הפאה נכרית
שם כדי להתייפות לבעלה כדבארנו
שם] ואין איסור "לבעלה" לראותה
בשערה של אחרת שהרי שערה
שלה בגילוח נזירותה נאסר בהנאה
ומניחים אותו באש (ולא מסתבר
ששמרה שערה מפעם אחרת, ולמה לה
הרי היא לא קרחת), לכן כתב רק
היתר מכאן לשערות שנשים
נותנות בראשיהם ולא הזכיר פאה
שהוא מגבעת עם שער ודיבר רק
שאינו חפצא של איסור.. (מאשה
אחרת) לאחר שנתלש. ואל תקשיני
מלשון תראה בעלת שער כי אולי
זה מלשונם של ראשונים רבים
ובאמת בפירוש המשניות
להרמב"ם שמשם ראייתו כתוב
אע"פ שמתקשטת בשער, וזה לשון
יותר מתאים להסברנו, והרי גם
אם נגיד שמתכוון לפאה כזמננו
קשה להגיד שכוונתו שרוצה
שתראה כגלוית ראש וזה כוונתו
שתראה בעלת שער? אלא זה
שיגרא דלשון הראשונים במקום
שהולכת גלוית ראש וחסר לה שער
ואז שתראה בעלת שער, כמו
שהארכנו וכוונתו פה שמתקשטת
ביופי שבשער.., **ואולי לפי זה
מתישב מה שכתב עיין ברא"ש
וכו' כוונתו לרא"ש סוף מי שמתו
שכתב שמחוץ לצמתה אין שער**

ערוה מכאן שהאיסור בשער ערוה
רק בצורתו המלאה (כמו שגם
נראה עם בשרה), ולא מחוץ
לצמתה ולא חפצא של איסור וכן
כובע שער כמ"כ וזה גם דברי
הרמ"א שנראה להלן, **אכן** בשו"ת
רבי משה פרובינצאלו (הוצאת מכון
ירושלים) בן דורו ומקומו של הש"ג
סימן צ' דן על **הקרנאל"י** שעשוי
משערה התלוש (לפני נשואיה) אם
יכולה להשים על "מצחה" ודן שם
השואל וז"ל: כיון ששערותיה הן
ראשה פרוע מקרי וכו', ובתשובה
כתב: אין דעתי נוחה מפני שאם
אינם ערוה וכו' הרי הן דומי' לה...
ויש להתרחק מן הכיעור וכו'.. אלא
שנהגו וכו', ונראה כדברנו ש"אינו
במקום שערה" שהרי זה
הקרנאל"י המדובר לכאורה גם
בש"ג והוא קישוט לא במקום שער,
כגון על מצחה ונראה גם בהבנת
השאלה שיש הו"א ששער נחשב
חפצא של איסור לאחר שנתלש
בחזר וחיברו, וגם שלמרות כן שאין
בזה צד איסור, אך אין דעתו נוחה
מזה משום הדמיון לשער **וכל זה
על מצחה** ומה נענה אבתרייהו..,
[ואולי זה כוונת הש"ג של "ממש"
מחובר כהו"א כאן שיחשב תלוש
ולבסוף חיברו ומטעם זה יאסר אף
שאינו נראה במקום השער]
ועיין בספר שם הגדולים וז"ל:
ובקונטרס שודא דדיני אשר תקן
במנטובה הרמ"ז וב"ד ועניני
ההוראה כתוב שלא ישגיחו

בתשובות האחרונים כי אם בתשובות שרומז הרב כנה"ג ו"מהר"ם פרובינצאל" עכ"ל (וגם מרן הב"י נתן לו את כתב ידו הכסף משנה להדפיסו) [וכן בספר שלטי הגבורים לר' אברהם הרופא כחמישים שנה אחרי הש"ג בהגהות הריף הזכיר כמעט את כל הגדולים הקודמים והזכיר ר' משה פרובינצאל ולא הזכיר את הש"ג מהגהות על הריף אף שגם הוא מאטליה ודוק]. ואיך לא ידאגו המתירים פאה מלאה כזמננו לאחר שחותם ההוראה באטליה (שהוא כנראה תחילת מקור הפאה כדמצאנו גם בש"ג) כמהר"ם פרובינצאלו לא היה ניחא ליה קצת שער זה על מצחה [לאחר כתיבת דברים אמר לי איש מהימן שאיש בבני ברק חקר את דבר הקרניא"ל במוזיאונים באיטליה והתברר בסביבות דברנו] ולפי"ז יתכן שיש מהחולקים על הש"ג (לא הבי"ש) חלקו גם בזה וזה משום עצם הקשוט בשער שהוא ערוה

והנראה בביאור דברי הרמ"א

וכן בביאור בדעת הרמ"א בדרכי משה בסי' ש"ג וכן בסי' ע"ה בהגהה על השו"ע ע"ש י"ל בסי' ע"ה בהגהה כתב וז"ל וה"ה השערות של נשים שרגילים לצאת מחוץ לצמתן וכ"ש שער נכרית אפי'

דרכה לכסותו עכ"ל א"כ דיבר בהם על לגלות "אפי' דרכה לכסות" (שהרי מילים אלו זקוקים לביאור שמדובר באותו פאה נכרית של המשנה של תוספת שער שכמובן שמכסה ראשה וגם זה רגילה לכסותו) ונראה שהוא לא לבישה מלאה במקום כסויה אלא גלוי שער הרגיל להיות מכוסה ועכשיו שאינו במקומו, כמחוץ לצמתן, שמשמע ברמ"א יו"ד נ"ו א' שצמתן הוא קשורן ע"ש, וא"כ מחוץ לצמתן הוא מחוץ לעיקרו של השער שלא במקום שער כגון מעט שער שיוצא מחוץ לשבכה, וזה נאמר גם שיכות בשער נכרית וא"כ כל לימודו מהש"ג שלעניין שער באשה ערוה אם לא מחובר ליתא [כמגבעת של הש"ג], שלא "נשאר בה חפצא של איסור ערוה, וא"כ אם תגלה שער הפאה הנכרית מחוץ למקומה [אולי אפי' כדוגמת תשובת רבי משה פרובינצאלו על מצחה] כמחוץ לצמתה (ולאו דוקה מעט כמחוץ לצמתה) לא יהיה בו משום שער באשה ערוה, שלא איסור ב"חפצא" שנשאר בה, וגם לא כגמי' בערכין שהפאה עדין חלק ממנה, הרי מנסיוננו לרמ"א שפה ברורה, והאם לא יכול לכתוב מותר לחבוש שער חתוך על שיערה ולצאת בו אף שנראה כשיערה או ניסוח פשוט וברור!!! ולכן הרמ"א לא הזדקק להסבר כש"ג שנאסר רק בנראה עם הבשר, כיון שדיבר רק

על איסור שער באשה ערוה, ולא על פרוע ראש, וזה בסיי ע"ה ששם רק לגבי לקרות נגדה, ודימה לשערה חוץ לצמתה, שאינה מקישוריה שהוא עיקר השער, וכ"ש כאן שזה שער נכרי לא כגידולו שאינו מחובר ולא במקומו, משא"כ שער ברור אף אם יהיה לה שער ארוך ותגלהו במרחק משמעותי מהראש ישאר בו איסור! וזה הוא רק בנדון שער באשה ערוה, שאינו נשאר חפצא של ערוה, ומיושב הלשון כ"ש ובלי זה מה שייך ע"ז כ"ש. (והרי כך גם משמע גם בדיון בתשובותיו של ר' משה פרובינצאלו) אמנם בסיי ש"ג בדרכי משה שם נראה שכתב בצורה כללית לגלות השער (ולא רק לעניין קריאה כנגדה) וגם שם משמע שדרכו להיות מכוסה שהרי כתב מותר לאשה נשואה ל"גלות" **פאה נכרית שלה**, ואם נאמר שקאי על פאה דזמננו שכל מטרתו לגלוי ולכסוי שער המכוסה, מילים אלו אין להם כל הבנה!..., אלא קאי על הפאה שכל הראשונים דברו שתפקידה של פאה נכרית זו לתקן (דלילות או קרחות) וזה כוונתו שתראה בעלת שער או עשויין לכסות שערותיה "האחרות" והוא שער הפגום.. אף שיש בו כוונה לתחליף שער לא עשה את זה ערוה, ואם (מקצתו) יתגלה לא בעיקר שהוא קשוריה, או שלא במקומה כלל, [וקצת משמע מלשונו פאה נכרית **שלה** לא שעליה ודוק, ועוד נקרא לשונו

כפשוטו "מותר לאשה נשואה לגלות פאה נכרית שלה", ז"א יש לה פאה נכרית מאיזה שהוא סיבה ומותר לגלותה, ועוד וכי לא יכתוב חידוש הרבה יותר וברור והפשוט ביותר, והא שמותר לאשה לחבוש שער אחר במקום שער ועיקר שלא יהיה מחובר... וכן הלשון שתראה בעלת שער היה לו לכתוב שיראה כשערה ודוק...] לא מתקיים בה דין שער באשה ערוה, ושמה תאמר למה שיאסר שלא במקומה כלל, זה יתכן רק לפי מושגינו הרחוקים אבל יתכן בדעת הרמ"א כמו שכל בר בי רב מבין שגם עם שער יוצא מכסויה באופן משמעותי **אף שלא כנגד ראשה**, יש בו עדין איסור ערוה, לא יפלא שהבנת הרמ"א ששער טבעי שכל תכליתו עדין להראות עם שער כשער, [ולכסות הפגום] ישאר בו איסור ערוה, שלא במקומו, ורק לאחר חידושו שאין איסור כשאינו מדובק (כלשונו) ניתן האיסור באינו במקומו ודוק היטב. [ואף עוד יש לבאר לענ"ד שנראה שהוא אמת רק אנחנו כיום רחוקים מזה כמו שאנו רחוקים שאשה היוצאת יותר מאחת לחודש זה הרבה וכו' והוא שפאה נכרית "שלה" היה הו"א לרמ"א שהוא חמור הרבה מבגדי צבעונים "במכירה" כי זה ממש הערוה עצמה שמחובר וזה יהיה אסור לה לגלות כלל כמו ששערה אסור לה לגלות, ולא מצאנו כן בבגדי צבעונים וע"ז כתב את כל סברתו של הש"ג וקצרתי למבין, ודוק היטב]

ו"אפשר" שלענין איסור גלוי (לא איסור קריאה כנגדה כגון לבעלה)

לא מתיר הרמ"א שעה שלה מחוץ לקשוריה, [שהרי נראה בחומרה שנהגו בכיסויהם בזמנו כדכתב בהגה ש"ג ח' שאף אוזניהם כיסו, ועיין היטב שו"ת רעק"א תנ" ס' ע"ט (ומה שהביא בענין חוץ לצמתה בענין קריאה כנגדה בסי' ע"ה בשם הב"י והרשב"א ושם כתוב שאינם רגילים לכסות או כדברי הרשב"א שאינם מכוסות יתכן שזה בביתה ולכן אין הרהור באיסור קריאה לבעלה). ולא כמו שתמצא בלשון שונה מזה בדברי הב"י ובדרכי משה הארוך בססי' ש"א לגבי פקורין ושם הלשון פאה נכרית לקרח וז"ל לכסות הראש "כמו שיש שער" עכ"ל, ונראה שאם גם כאן הייתה כוונתו לתחליף לשער היה לו לכתוב שיראה כשערה, כבמקום השער האסור, כדוג' פקורין, ולא כלשונו פה "כדעבדה ל"קישוט" שתהא נראית בעלת שער" [והעירוני שכן כתב בפשט ברמ"א התשובה מאהבה מ"ח] או שי"ל שהוא כסוי עם קשוט של שער נכרית, כדברנו בש"ג, (אבל כאן ק"ק הלשון לגלות) ובזה יהיה הכוונה בלשון העשויות לכסות שערותיה האחרות, שנראה קשה איזה סיבת היתר זה... (ונראה גם בש"ג שכתב פעמיים סיבת היתר זה אף פ"א לפני סיבת היתר התלושות) וגם לשונו כדעבדה לקישוט וכו',

לאחר כתיבת דברים אלו מצאתי שבספר שמירת שבת כהלכתה פ' י"ח הערה ל"ז נקט כדברים האלו בפשיטות, ואין קשר בין הפאה הנכרית הנזכרת בגמ' לנדון היום, אך איני יודע אם הווה חלי ומרגיש שלפי "הסברו" זה כלל אין ראייה להיתר פאה נכרית כזמננו לצאת בה אף בחול, ודן בה על היתר לצאת בה בשבת וצע"ג... וצריך להוסיף הערה גדולה שאיך לא כתבו הרמ"א **באהע"ז** וב"שו"ע" כתבו רק לעניין לקרוא כנגדו, או נאמר כהסברנו שם, ואף אל"כ אינו דומה כלל איסור קריאה כנגד שער שגם לרמ"א החמיר בזה רק כדי "לחוש" לרבים האוסרים בשיער, כדבריו בדרכי משה הארוך שם (אבל להרבה ראשונים אין בו ערוה כדי לאסור לקרוא כנגדו אפי' בשער גופא וכך נקט שהילכתא הב"י) והוא פשטות לא מדאורייתא, ולא דמי לאיסור גלוי ראש בשוק שהוא מדאורייתא. [ועיין רמ"א ש"ג ח' שבזמנו נהגו אף אוזניהם לכסות ולכן ההיתר שם לטלטל הנזמים וא"כ קשה לומר שהכיר במציאות פאה כזמננו וע"ש ואעפ"כ הלכו עם נזמי אוזן למרות שמכוסה ו"למבין" ראייה בזה להסברנו בעיקר בסוגיה בשבת בפאה נכרית מתחת לשבכה ודוק] וכך גם נאמר בדעת אולי עוד אחרונים שהעתיקו את הרמ"א [והעירוני מלשון שו"ע הרב שכאילו שונה הוא ואינו נכון אלא מצרף הוא בדיוק את לשונו של הרמ"א בסי'

ע"ה ובדרכי משה בסי' ש"ג ויכול להתפרש היטב כדברנו] **ויש תירצו** בש"ג שדיבר על חצר בלבד והשלטי גבורים לשיטתו אזיל שבחול אף בחצר אסירה גם בזמן התלמוד שכך כתב בשם הרי"א"ז בכתובות בדף לב: בדפי הריף לא כמו רב הראשונים, שבחצר אסורה ללכת בגילוי משום דת יהודית וכן מצאו בבעל החות יאיר שלמד כך בפשיטות בש"ג וגם לפי זה יורד עוצם הקושיות וא"כ לא התיר כלל ברה"ר ויש להאריך בזה הרבה ובדעת הרמ"א, **ונראה כאן להוסיף** שאף אם לא נקבל תרוץ זה אבל יש אולי לומר שהש"ג לשיטותיהו אזיל ולכן חידש כאן פרוש אחר ב"פאה נכרית" אחרת מכל הראשונים שהרי איך הלכה בגלוי ראש אף בחצר! שנזקקה לתקן פגמה בגלוי, **אבל א"כ יחידאי הוא** נגד כל הראשונים והפוסקים שמצאנו בפירוש ה"פאה נכרית", וא"כ איך שייך לפסוק כמותו לקולא.. וכל זה כמובן לא לפי ביאורנו לעיל], וכל אריכות זאת זה כדי ליישב הש"ג והרמ"א מהתמיהות הגדולות לעיל, ויהיה התירוץ שיהיה אנו לפי מה שראינו מ"כל" דברי הראשונים אין כל ראיה להיתר לצאת עם פאה לרה"ר, אלא ראיה אלימתא מגמי' בנזיר שפאה תחליף מלא לשיער, וא"כ איך נתיר לצאת בה לרה"ר, וגם הרי כל איסורו מטעם צניעות

השיער [ונוכח זאת למתעקש], ואיך יחליפו בדבר שכל מהותו להראות עם יופי השיער וזה הרי כל סיבת לבישתו, וגם כל מי שכתב להיתר הסתמך אך על הש"ג וראייתו, ולאחר זאת נדחקו למצוא חילוקים לשער ולזה צריך ראיות ברורות עד היכן התורה חייבה הצנעת יופי זה, הרי אף ה"חכס" הגדול ביותר לא יאמר שהתורה חייבה כסוי **כוונתה** לכסוי פאה... [חוץ מזה שלא גרע מהמוזכר בפסי' ועוד קושיה..] והרי גם לדברי האומרים שבש"ג וברמ"א ובמ"א כוונתם לפאה דזמננו, לא עלה בדעתם להתירה ללא ראיה וסמך ולא רק משום שזה לא שיערה שלה המחובר, כדכתב הש"ג "מכאן שיש ראיה וסמך" וכו' (ובנזיר כתב נראה לי היתר מ"כאן" ושם הראיה יותר מוקשית) וברמ"א כתב מצאתי בהגהות אלפסי וכו' ובמ"א וז"ל: וכ"כ בש"ג וגוי "כדאיתא במשנה" וכו', ולפי כל כללי הלימוד הוכחנו שאין כל ראיה וזה מ"כל הראשונים", ועוד הבאנו ראיה לאיסור מגמי' נזיר, וא"כ כל עוד אין תירוץ ודחייה לאמור לעיל הרי שפאה נכרית שמכסה ליראות כשערה ודאי אסורה לשוק והרוצה לומר ההיפך עליו להביא ראיה !

וכל דיונו אך ורק על "בתוך ביתה" ומשום שער באשה ערוה, והרואה שם יראה שדן בדברי הראשונים בעניין חוץ לצמתה שהתירו בזה הראשונים לעניין ק"ש, וא"כ רק בזה שייך הדין של דרכה לכסות, כמו בגופה שלא כפניה וידיה שאין דרכה לכסותו, כמו שמדמה שם בין הדברים, וגם כל ראייתו מגמי בחזקת הבתים שכך נהגו להתקשט ודאי שאין ראייה לצאת כך לשוק, שהרי הקשוט הוא לבית כדמצאנו הרבה בדברי חז"ל, וא"כ כל הדיונים בדברי הרמ"א טעות היא, כי הרי גם מדבר ל"גלות" ועל "דרכה לכסות", וגם מזכיר רק את "שער באשה ערוה" ו"חוץ לצמתה", וא"כ רואים בדברי מהר"ם אלשקר שכל נושא זה של חוץ לצמתה בראשונים מדובר רק **לביתה**, ומשום שער באשה ערוה, ולא בדיני פרוע ראש ע"ש היטב בעיון, שהדברים ברורים מאד... וא"כ הרמ"א קאי בענין זה **בביתה** שבשער תלוש שלמד שהוא כחוץ לצמתה, ורואים מדין חוץ לצמתה שהוזכר בראשונים שהשער גופה אינו ערוה, ואם כן ק"ו בשער תלוש מגולה לא בצורתו כשער ראשה, שבעצמותו אינו ערוה ולא ח"ו לצאת כתחליף לשערה בשוק שהוא משום איסור פרוע ראש, ובזה כלל לא דן הרמ"א ולכן ברור למה לא הזכירו באע"ז ורק לגבי שער באשה ערוה למד

לאחר עיון היטב בדברי תשי" מהר"ם אלשקר המפורסמת תשי" ל"ה, התגלה שכנראה יש הבנה נוספת בדברי הרמ"א, והוא שלפי הנראה חוץ מהאיסור פרוע ראש, יש חיוב זהירות בצניעות שלא לגלות שער אף **בביתה** מדינה דגמי ברכות ששער באשה ערוה, והוא שהמהר"ם אלשקר דן לגבי מעט שער שבצדעים שקישטו בהם במצחם, וכל דיונו רק משום שער באשה ערוה, ורק בביתה, וכך כותב מפורש וז"ל: **שו"ת מהר"ם אלשקר סימן לה** שאלה שאלת ממני הידיד אם יש לחוש לאלו הנשים שנהגו לגלות שערן **מחוץ לצמתן** להתנאות בו, לפי מה ששמענו מי שהורה ואמר כי שקר נחלו אמותינו הנוהגות לגלותו כי הוא **איסור גמור ובפ"י אמרו ז"ל שער באשה ערוה**, ולכן ראוי להוכיחן ולהזהירן שלא לגלותו. וכו... ובתשובתו וז"ל: ובואו ונצווה על אלו האוסרים אותו שער לאשה **"בתוך ביתה"** מההיא **דשער באשה ערוה**, בבלי דעת באי זה שער אמרו, ולמאי הילכתא איתמי בגמי, ואלא מעתה לפי דרכם שער גבות עיניה נמי היה להם לאסור, דשער קרייה רחמנא עכ"ל. א"כ ברור בדבריו, אין דבריו כלל על איסור פרוע ראש שהוא ודאי **בראש** (כמבואר בכתובות),

מהשי"ג [ובשי"ג גופא יש לדון] (ועיין בהמשך הקונטרס היוצא מברור זה במעט שער בשוק).

ועיקרי הדברים הקשים האלו הובאו כבר לת"ח גדולים ולא הייתה מענה בפייהם, אלא מסורת אימותיהם בידיהם! ונראה לקמן איזה מסורת היתה באמת?! ומה שייך כלל לפסיקת ההלכה "אמונת חכמים" כמעשה נשות הרבנים בדורות אחרונים.. כידוע לכל בר בי רב דאם שייך בכללי הפסק "אמונת חכמים", פסיקת ההלכה הייתה אולי צריכה להיפסק אולי ברס"ג וברי"ף וכדו', למה לנו הרמב"ם, הטור השו"ע, הש"ך, ט"ז מ"א וכו', וביניהם לעיתים מאות שנים וכי לא היה בהם "אמונת חכמים" בגאונים וברי"ף וברמב"ם אלא כך היא דרכה של תורה ובוודאי בנוגע להלכה ולהיתר, ודברים מפורשים רמ"א חו"מ ס' כ"ה סס"ב ואולי אף בסעי' א' ועיין בחזו"א אוה"ח ס"ס ט' בריש המכתב, וכמו שזעק הרמ"א בהקדמתו וז"ל הלא הרי"ף שפסק... והסכימו עמו רבים לפסוק הלכה בכל מקום כבתראי, ולא לחוש לדברי קמאי, ואפילו במקום הרב אצל התלמיד, וכן פסקו האחרונים תמיד עכ"ל, והוא פשוט כדברי הפתחי תשובה שם בשם הכנ"ה שאלו ראו דברי הראשונים והוכח להם בראיות שלא כדבריהם...! **ואפילו יחיד נגד רבים... ע"ש...** וכל זה גמ' ערוכה הוריות ב: שטעות שעשה תלמיד שסבר שיש לקיים אמונת חכמים אף בדבר שלדעתו אסור, וחכמים טעו בהיתרו "מחייבו קרבן" וברמב"ם הלכות שגגות פי"ג ה"ה עיין בדבריו שהוציא מגמ' זו שאף לעם הארץ זו "טעות" שמצוה

לשמוע בקול חכמים, בידוע שאסור מה שהתירו חכמים, רק אינו חייב ב"קרבן", שאין ידיעתו באיסור ידיעה ודאית(=בע"ה), וכאן אפי' לא היה פטור קרבן אם היה, אם יקח הראיות וישאל לחכמים, ואז לא יפטר אם לא יענהו, אם אין לך תרוץ שאל את מוריך ואם אין תרוץ אולי זו כידיעה ודאית! וע"ע סנהדרין ה: בר' חייא חזייה רש"י שם, ושם ו: מניין לתלמיד וכו', ושם ז: אלא לתלמיד וכו', והוא שאין לחלוק כבוד ואין איסור מורה הלכה לתלמיד ברואה ברבו טועה וע"ש, ועיין רמב"ן בהשגותיו לספר המצוות שורש א' (דף י"ז בהוצאת מוסד הרב קוק) למה אין כאן "לא תסור", ועיין היטב בתנאים שם ללא תסור שחלקם ודאי אין כאן, וא"כ אין היתר כאן ע"י אמונת חכמים, אם לא יסתרו דברנו. [ועיין בבא בתרא קל: בדברי רבא לרב פפא וכו'] ועיין במאמר ר"א בן הרמב"ם נמצא בהקדמה לעין יעקב, ועוד למה לא דואגים לאמונת חכמים של הרבה החכמים האוסרים מסברה פשוטה וכאן לא נדחתה ראיתם!!! למבקשי האמת אריכות זו אך למותר, אבל לעדורי אמת כמונו ועם נגיעותינו הרבות אנו אף מאד רחוקי אמת בעניין, ואין כוונתי דווקא לנגיעות הנשים שטבעם לדאוג לחיצוניותם, אלא במקרים רבים אנו רואים את האנשים הם שדווקא דורשים במפגיע את חיבת ההיתר ולפעמים נראה אף כמלחמת "קודש", אין זה, לכל מכיר קצת את חכמת המוסר היודע קצת לבדוק את כוחות הנפש, ואינן אלא נגיעות מבישות ועלובות וד"ל. וגם תדע שללא כל דברנו הרי על השי"ג רבו החולקים בדורו ולאחריו כמהר"י

מינץ באר שבע, וכפי שראינו גם דברי רבי משה פרובינצאלו על שער ב"מצחה", ויעב"ץ, ועוד רבים רבים ובספיקא דאורייתא! (כדברי המ"ב שם שהנדון גם על אסור פרוע ראש) ומסתימת הרמ"א נגד החולקים אין להוכיח כלל [אף אם נאמר לא כדברנו] שהרי **בהגהותיו על השו"ע** דיבר רק על לקרוא ק"ש כנגדה שהוא משום שער ערוה, שהוא פשטות מדברי סופרים, וכמ"ש המ"ב בשם הח"א, ולא דיבר כלל על דין פרוע ראש דאורייתא ברה"ר, ועוד שלקרא כנגד "שער ממש" מחלוקת גדולה בראשונים אם יש כלל איסור, ורבים מהראשונים התירו, והובאו דבריהם בדרכי משה, רק הרמ"א "חשש" לאיסור מפני הראשונים האוסרים כדבריו שם, ואף ברמ"א ובדרכי משה בטור לא הביא דבריו בחלק אה"ע! (וכל זה אף לחולקים על באורנו בדבריהם והוא שגם הם לא דברו בפאה כעין היום)

וצריך להוסיף שבירושלמי סוף המדיר כתוב היוצאה בקפליטין וכו' אבל למבוי יש בה משום יוצאה וראשה פרועה, וביאר מוסף הערוך: קפליטין פי' בלשון רומי שער ותלתלים ופאה נכרית.. והביאו המקור חיים [לבעל החוות יאיר] (ויש מהראשונים

שכתבו שהמדובר על קלתה)... ויל"ע אם באתרוג היה בלאטל שהיו בו "חשש" לפי הירושלמי לפרושו של מוסף הערוך מי היה נוטלו ועוד שלא ידוע בגופו של דבר חולק בבבלי! **ועוד שלאחר כל הנאמר** נמצא שלפחות אין לנו וודאות האם יש לנו פוסקים קדמונים המתירים וזה גם מההכרח מהקושיות העצומות על ראייתם, ועפ"ז כתבנו איך יש להעמיד את שיטתם של אלה הנראה שהתירו, **וגם שיש ראייה, חוץ מהסברה הפשוטה, מהגמ' נזיר לאיסור...** וגם לזה לא מצאנו שום דחייה!... והרי בידוע לצד האיסור יש לנו רבים מגדולי האחרונים והפוסקים שאסרו בפשיטות (והם מהמר"י מינץ קצינלבוגן, באר שבע, מוסף הערוך, נוהג כצאן יוסף, יעב"ץ, פחד יצחק, (רבו של הרמח"ל) מים רבים, חתם סופר, הפלאה, ישועות יעקב, ברכי יוסף, חסד לאברהם, מהרש"ם, נחלת אבות לבעל שו"ת בגדי כהונה, ר' אלעזר לעוו בצוואתו, ועוד ועוד... (ויל"ע בענין זה בספרים העוסקים בליקוט בזה בהרחבה)) שאנו חוששים מדבריהם ואף מחששותיהם אף בדברים הקלים ביותר, ובזה לא מציאותי לומר שכוונתם לדבר הנראה כשער יותר מזמננו... וכן כל סברא בעלמא עליה להתמודד מול כל אלה האוסרים.. ועוד שגם אם

מאחר וברצוננו לעיין במהותו של האיסור
גלוי הראש ובחוסר הצניעות שבו מהתורה
וחז"ל, נקדים לכך את יסודות חובות
הצניעות לנשי ולגברי ובעיקר מהאיסור
קרוב לערוה

מעט מראה מקום לאיסור קרוב לערוה

עיין ברמב"ם איס"ב פכ"א, בסדר
דברי הרמב"ם באיסור קרוב
לערוה שלרמב"ם הוא דאורייתא,¹⁴
ולכאורה נ"ל שגם האיסור
הסתכלות נגזר מכך, עיין בסדר
דברי הרמב"ם ה"א וז"ל...או
שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה
בקרוב בשר הרי זה לוקה מן
התורה... לא תקרבו לדברים
המביאין לידי גילוי ערוה. ה"ב
וז"ל המשך... העושה דבר מחוקות
אלו הרי הוא חשוד על העריות
וממשיך [משמע באותו ענין רק לא

המתירים התירו, פאת "כ"זמננו
מי ידעיןן אם דמו בנפשם להתיר
ומסברא.. ללא ראייה, ולאחר
הדברים האמורים לעיל האם אין
לפחות חשש גדול לראיה!...
ולצורך השלמת הדבר, ולחובת
הבנת יסוד איסור פרוע ראש, יש
צורך גדול לבאר מס' סוגיות שלא
מצאתי בידיעותיי המעטים,
ובחיפושי הרבים, מישהו
שמבארם די הצורך לפרטיהם לכן
אנסה לבארם.

הוא כאיסור חצי שיעור ובסיום כתב
שהוא סייג שעשתה תורה ולא "עיקר"
הלאו א"כ זה נראה שאינו פשוט (אף
שהוא שיגרא דלישנא של האחרונים)
שלרמב"ן כל האיסור קירבה אינו
דאורייתא ע"כ בקיצור וע"ש היטב! אח"כ
מצאתי רשימה גדולה של מיטב
הראשונים שס"ל הכי וביהרג ועל יעבור,
אנציקלופדיה התלמודית כרך ט"ז בענין
יהרג ואל יעבור הע' 323 ע"ש. וגם מיושב
בזה היטב קושיית הח"ח(ה) לשה"ר כלל ו'
במ"ח ס"ק י"ח) על הגמ' ב"ב נז: שלמסקנה
מיבעי ליה למינס נפשיה הרי באיסורי
הנאה אחרים מצאנו שאם מגיע בהכרח
ליכא איסור ולדברנו אינו קשה כלל ופשוט
שאם האיסור מחומרתו של החפץ שאין
ליהנות ממנו הרי שבא בהיכר זו פגימה
בהנאה אבל כאן האיסור בגברא ומשום
קריבה וגם לא משום איסור ההנאה שבחפץ
וזה לא שייך בהיתר אונס כלל ודו"ק

¹⁴ והראיה לשיטת הרמב"ם וכדברי הב"י
והש"ך שאף הוא יהרג ואל יעבור מגמ'
סנהדרין עה. מאותו מעשה באדם שנתן
עיניו וכו' ימות וכו' ובהמשך הגמ' בשלמא
אשת איש שפיר! אף שזה קאי גם על
תעמוד לפניו וכו' ואפי' על תספר עמו אחורי
הגדר וזה לפני התירוץ כדי שלא יהיו בנות
ישראל וכו' אמנם לא ראייה מוחלטת
ושמחתי שמצאתי את הדברים גם
ההלכה וגם הראיה מפורשים ברבנו יונה
עמ"ס אבות פ"ג מי"א ובמאירי סנהדרין
עד. ואח"כ מצאתי מפורש ברמב"ן
שגם סבירא ליה הכי שגם בהנאה
גרידא הוא יהוע"י ומהראיה זו! בספרו
תורת האדם פ' ענין הסכנה בענין
המתחיל ולענין ע"ז וג"ע וכו' אלא לאחר
העיון היטב בדעת הרמב"ן בשיטתו!..
בסה"מ ל"ת שנ"ג נראה שכתב מפורש
שכל דברי בן פדת אינו קאי על א"א
ובכלל כל דיבורו שאינו כלאו רק לענין
מנין המצות אבל כתב וחזר וכתב שאולי

בקירוב אינו דאורייתא רגיל... עיין
בבארנו בזה הע' 14

[ע"ש בהשגתו בספר המצוות ל"ת
שנ"ג וכתב שם שכל דבריו שאסור
קרוב הוא לא דאורייתא אינו קאי
באיסור אשת איש! שזה פשוט
ומזה למדו היקש לנדה עיין שם],
ד, וגם ע"ש שהרמב"ן הביא מדברי
הרמב"ם לאיסור קריצה וקפיצה
ע"ש, ועיין עוד בב"י על הטור שם
שהביא מרבנו יונה שאיסורו
מהתורה, ועיין בבאור הגר"א שם
וראה שקאי על הסתכלות¹⁵, והרי
גם ודאי שהאיסור ההסתכלות
חמור, שהרי הגמ' אומרת
שהמסתכל באצבע קטנה כאילו
הסתכל... ובירושלמי יש המשך
חמור מכך, (ועיין במעשה המוזכר
בשבת יג: ו"לא עלתה על דעתו"
וכו' ובהמשך "ברוך המקום
שהרגו") ועיין מו"נ ח"ג מ"ט
..ואפילו בראית העין ע"ש, וציין
לכאן..[ועיין תרה"ד סי' י' שגלוי
הראש אינו אלא מפריצות דגברי],
והוא חוץ מהאיסור לבלתי עשות

[חשוד]..ואסור לאדם לקרוץ בידי
וברגליו או לרמוז בעיניו לאחת מן
העריות או לשחוק עמה או להקל
ראש ואפילו להריח בשמים שעליה
או להביט ביפיה אסור, ומכין
למתכוין לדבר זה מכת מרדות,
והמסתכל אפילו באצבע קטנה של
אשה ונתכוון להנות כמי שנסתכל
במקום התורף, ואפילו לשמוע קול
הערוה או לראות שעה אסור. ה"ג
וז"ל: והדברים האלו אסורין
בחייבי לאוין, ומותר להסתכל בפני
הפנויה... ע"ש וא"כ נראה
לשיטת הרמב"ם יש חשש
שהוא איסור "מהתורה"
להסתכלות ו"גם בשיער" (עיין
מקור ב"שער" לקמן בב"י, וגם בדברי
הרמב"ן בסה"מ), א. עיין בר"ן ע"ז
ט. בדפי הרי"ף, על הראיה
מסנהדרין לרמב"ם שהאיסור מלא
תקרבו, ומשמע בכל קירבה ב.
ההגדרה של הרמב"ם ללא תקרבו
ג. הראיה מהגמ' סנהדרין, ופשוט
שגם לדעת הרמב"ן שהאיסור

שבת יג: ובאבות דר"נ פ"ב שהוא נראה
מקור הרמב"ם ועיין סה"מ לאוין שנ"ג
ברמב"ן שם ועיין תו"ת ויקרא י"ח ו' דברים
ארוכים ונפלאים) וגם נראה שאולי מקור
הדבר מדברי הרמב"ם ה' תשובה פ"ד ד'
ששם אינו קאי לא ביופייה ולא להנאה ודוק
בלשונו שהרי כתב וכי בעלתי או "**קרבתי**"
(ולכן מזכיר לאו שונה והוא ולא תתורו שאין
בו עדיין קרוב) ועיין פה"מ סנהדרין פ"ז
ודו"ק וביותר עומק ליישב עיין רמב"ם ע"ז
ב' ג' וסה"מ מ"ז בגדרי לא תתורו וע"ז קאי
יש להאריך ואכ"מ מחוסר מקום.

¹⁵ ולפלא קצת יחשב להר"ה ועוד אחרונים,
שכתב ברמב"ם שאינו אלא איסור דרבנן
מזה שכתב שמכין אותו מכת מרדות, והרי
זה פשוט שאין מלקין מדאורייתא שהרי אין
בו מעשה (וגם איך נדע אם נתכוון ואיזה
התראה כאן) [חוץ משהוא לאו כולל] ואיך
יישבו את דברי הרמב"ם שהזכרנו, ומפורש
בדברי הב"י שם שלא כך הבין ברמב"ם
ועיין בבאה"ג שם והפלא העצום הרי ה"ה
גופא הביא ראייה לדברי הרמב"ם באיסור
קרוב דאורייתא מאסור גלוי השער...[ועיין

[במתכוון ליהנות?] כדברי הרמב"ם [ובלהביט ביפיה ולראות בשערה יעיין המעיין!] משום לא יקרב ועיין ב"י אה"ע ריש סי' כ"א שכתב שפשוט שקאי גם על לראות שערה ע"ש. (וכל החילוקים בין שערה והפאה נכרית לפחות בענין זה רחוקים מהדעת שבכוחה להבדיל) וכמה יש לאשה להיזהר על כך עיין תענית כ"ד. במעשה דר"י דמן יוקרת עד כדי שאמר לבתו שובי לעפרך שנכשלו בה אנשים, ושם שלא "ממעשיה"! (עיין מהרש"א אייך היה לו לנהוג). ועיין תנחומא וישלח עה"פ ותצא דינה. [ועוד יש לעיין דבר נפלא מאד (-מדברי המורה) שכתב המורה הגדול במו"נ ח"ג פ"ח בענין הרהורי עבירה קשים מעבירה].

תתגנה על בעלה ופירשו המפרשים שלא תלבש בזמן טהרתה בגדי נידותה ולמרות שבשאר המקומות שהגמ' מזכירה מזכיר גם הרמב"ם ושם אינו מזכירו אלא לאחר כמה סעיפים לגבי חיוב "תכשיטים" שמשום לא תתגנה מה שלא מוזכר בגמ' מפורש ודוק היטב ולכאורה היה נשמע לא כדברנו אלא שהוא משום גנאי אבל כיון שבגמ' האחרות וברמב"ם לא משמע כן א"כ אפשר בקל להסביר גם שם שאם לא תלבש בימי טהרתה בגדים שונים מימי נידותה יהי חסר קרוב ולכן מובן באלמנה שהגמ' אומרת שכן תתגנין וכל זה משמע שהוא עניין שחז"ל ראו צורך לקרבה לבעלה ואם כנים דברנו א"כ המוזכר בשבת סד: שהותר לה לצאת בשבת לחצר עם פאה נכרית משום שלא תתגנה על בעלה הוא שהתירו הדבר משום צורך קרוב לבעלה, ואם כן הקרוב הוא הדבר ה"אסור" לאיש זר והרי חיוב הצניעות הוא גם משום לא תקרב לגלות ערוה שהוא איסור לעשות קרוב היכול לגרום לגלוי ערוה (לבד האיסור המיוחד "לאשה" בפריעת ראש)

מחוקות התועבות (עיין רמב"ם סה"מ לאוין שני"ג ע"ש) ויש לציין שחלק מהדברים המוזכרים שם הוא להריח בשמים עליה ובטושי"ע (ורמב"ם במק"א) ובגדי צבעונין של אשה שהוא מכירה אפילו אינו עליה וכו' שאלה אינם "מגוף האשה" וד"ל לענייננו¹⁶, ועוד וזאת לידע שדעת הבי"י וש"ך ועוד, ע"ש סי' קצ"ה איסור לא יקרב הוא ביהרג ואל יעבור, וראיתי צורך לכתוב ענין זה, שהוא חוץ לעצם איסור פרוע ראש, יש בזה גם פן נוסף ומרכזי של איסור שהגמי בברכות למדה ששער מדשבח ליה קרא תאוה הוא לראיה, א"כ מכשילה רואיה באיסור החמור של ראייה כדכתבנו, כדברי הרמב"ם המובאים שהכל איסור דאורייתא

¹⁶ ורצוני להוסיף הערה שנראה בעיני הערה אמיתית והקורא יבדוק, בכל מקום שמצאתי מוזכר בש"ס וברמב"ם באשה שלא תתגנה על בעלה נראה שאין פירושו כצרות הבנתנו שפירושו ממש תתגנה אלא או מטעם לשון נקייה או שזה לשון חז"ל כך, ונראה שפירושו הוא שרבנן התירו דברים שיגרמו לקרובה לבעלה כמו שתכחול ותפסוק ותלבש בגדי צבעונים בנדתה משום ש"לא תתגנה על בעלה" (שאינו בזה איסור לבעלה כיון שאיסור קרובה הנלמד מלא יקרב לגלות ערוה רק בדבר המביא לגילוי ערוה, וזה לבעלה בנדתה אין זה איסור כדברי הרמב"ם משום שמותרת לאחר זמן) וכן מצינו ביומא עח: על כלה שמותרת ברחיצת פניה ביוה"כ משום "שלא תתגנה על בעלה" כל שלושים שנלמד מתכשיטים באבלותה וכדברי רש"י וז"ל: אלמא כל שלושים בעינן "נוי" וכן בב"ק פב: ושיהו תכשיטי וכו' מכל אלה משמע שהתירו לה דברים ל"קרוב" לבעלה [ועיין בכתובות סה: לגבי מותר בלאות שהוא לאשה כדי שתלבש בימי נדותה והגמ' אומרת שלא

ועיין יומא ע"ד: טוב מראה עיניים באשה מגופו של מעשה, ועיין ת"י שם ובסמ"ג סימן קכ"ו [ויש להאריך הרבה בחיוב הצניעות הנגזר מלא יקרב ואין כאן מקומו וגם דורנו לא במושגים אלו רח"ל, רק שלא כמו כסוי הראש שרואים בו איסור כ"פרה אדומה" שאולי היה מספיק לצבוע השיער כדי לכסותו... ואילו "דין" כל כבודה בת מלך פנימה, שהוא "ההגדרה" של הצניעות, שפסקו הרמב"ם והטור ומביאו ברמ"א בהדגשה **כפשוטו**, אינו אלא רק פתגם רעיוני לקישוטי כתה בבית יעקב... ולא איסור אובייקטיבי פשוט, **והרי זה החיוב המרכזי לאשה בצניעות, ומה שמצאנו לע"ע זה נלמד במדרשים מששה פסוקים**, ואם היו מבינים זאת כל ההבנה בחיוב הצניעות היה במובן אחר לגמרי מהרדידות בו מובן הדבר כיום... ואולי שנוי זה מדרכי אבותינו הוא שורש לכל שנוי התנהגותנו ודו"ק, ומכאן כל מושגינו בצניעות היום שהוא איסור בדבר הזועק ולכן אינסוף גדרים כל אחד "לפי הבנתו", ולא כן אלא ה"חיוב" "להצטנע"! שהרי באופן טבעי יש גורם לקרוב האסור וא"צ להאריך

למבין¹⁷, וא"כ נוי לאשה וחידוש (רענון) כדוגמת כל שנויי המודע (חוץ מהמוח הקלוקל ב"רוח" המתכנן זאת לפי מדתו!) אינו נוי "מכונית" או "ארוך" אף אם יקרא באותו שם וזה ברור למשכיל... ועוד וכי למה נקרא הדבר איסור ל"צאת" [ובשוק] פרוע ראש, כיון שבבתיים גילו ראשם מן הדין, לכן צריך לכתוב לא לצאת שהרי בחוץ חובם להצטנע מכל נוי.. בחוץ.. אבל כיום צ"ל שלא יפרעו ראשם כדי לצאת כן, שהרי היום בביתם מתכסות היטב ובחוץ רק פורעות... שהוא היפך רצון התורה, אלא כל הבנת חיוב הצניעות לא בסביבת השגתנו, שהנראה שהתורה לא חיבה כסוי הדרה אלא בחוץ כי חיוב להיות כבודה "אך ורק בביתה", שהרי כסוי שיערה הוא הסתרת כל הדרה, כדברי החינוך בנזיר, שגילוחו **מסיר לאדם כל תוארו**, וכדברי האבן עזרא במדבר ה' בחשיבות לאישה תיקון שערותיה ע"ש, [וברמב"ן ללומד היטב דבריו], **אבל כיום שכבודה בחוץ לא פלא כמה דבר קשה לכסות הדרתה [מקורי או חילופו] בחוץ**, וזה עצמו קטרוג גדול שבמיוחד דבר זה כמעט אין מי שמתקשטת בזה בביתה ששם קשוט יכול להביא לקדושה, [איננו

¹⁷ **רמב"ם הלכות אישות פרק יג**

אין יופי לאשה אלא ליישב בזוית ביתה שכן כתוב (תהלים מ"ה) כל כבודה בת מלך

פנימה. ובהלכות ק"ש ג' ט"ז וז"ל וכל גוף האשה ערוה וכו' וזה גם אמרו חכמים לקימחית על צניעותה בשערה..

דנים כאן לפי איסור הזהר, או המנהג היום ושגם זרים מבקרים בביתנו, וראה לעיל בדברי מהר"ם אלשקאר, אלא דברנו רק ברעיון הדבר, והרי כל זה אלא לתוספת לאיסור ולא היתר לחוץ...], ומתקשטת רק בחוץ, שהוא מעשה טומאת העמים למבין... אלא התורה לא תהא מוחלפת וכו', אלא אנו צריכים לשנות את כל השקפתנו... **מפקודיך אתבונן על כן שנאתי כל ארח שקר...** ועוד דוגמא לחיוב הצניעות בחוץ המובא בכתובות באשה שחוט ורד שיורד על פניה של אשה בשוק (שוודאי לא מגופה) לפירוש התוס' והרמב"ם ע"ש, והוא פריצות חמורה וגורם לצאת ללא כתובה! כמה רחוק הוא ממושגינו!, וראיתי מחא"ח שכתב שלאחר שכבר אינו שערה כי מכוסה בפאה, אף שהוא יפה כשערה כל האיסור הוא על האיש להסתכל. רחמנא ליצלן מהאי דעתא, והכל משיבוש הנורא בדרך הבנת הדברים עד שאין מושג צניעות כלל, ואי הבנה בחובת קדושת מחנה ישראל, וגם מה שהזהירה הבורא ביצירתה בכל אבר היי צנועה לרווחא דמילתא ח"ו הייתכן? אתמהא. וגם צ"ל שעיקר חובת הצניעות הוא מהזרים!...] לכן גם מובן שאיסור זה הוא ב"אשת איש" שהיא ערוה, לכן גדול חיובה בצניעות מהלא נשואה שהאיסור הוא ב"קרוב

לערוה", וגם רואים שינוי גדול באיסור הסתכלות בנשואה, וכדמצאנו רש"י ברכות כד. על איסור הסתכלות באשה שכתב שאיירי בא"א, והזכיר זאת פעמיים (והביאהו בפוסקים) ובגמ' ע"ז כ. לגבי איסור הסתכלות שכתוב בא"א אפילו מכוערת, (בפנויה איסורה הוא משום מנשמרת שהוא גדר אחר לגמרי, ואין כאן מקומו עיין במס"י בהוצאה כ"י סדר הויכוח פ' לימוד התורה הסבר נחמד בעניין) ועיין באריכות רמב"ם בפ"י המשניות סנהדרין פ"ז באיסור הסתכלות בא"א בשונה לפנויה. [ומקורו כנראה גם באבות דר"נ פ"ב] ובאגרת התשובה לר"י פי"ח והלאה חילק בחילוקים ברורים בין א"א לפנויה, וברש"י שבת סב: על דברי הנביא ישעהו על התנהגותם בחוסר צניעות בנות ציון כתב רש"י שמדובר ב"נשואות", ואגב זה אזכיר מעט ברמז (ועיין קצת באריכות בסוף הקוני') ואולי בזה היה צריך לפתוח את המאמר, ברש"י בישעיה פ"ג פס"טז בנבואתו על חטאם בחוסר צניעותם.. יעו כי גבהו... הלוד וטפוף.. וע"ש והוא מתרגום יונתן שפי' בפתחן מקפן וצל"ע שבתרגום מוזכר פעמיים. "בחטאם" בפתחן "מקפן" -ו"בעונשן" **אקפות** פתא, ורש"י האריך וכתב בפ"י שקשרו פאות נכריות לשערם שיראו גסות וטפופות ולמה לא פי' בפשטות כמוכר לנו בפאות זמננו, וזה הוא

"אקפות" ורש"י דחק בפי לאקפות, וראה ברש"י בחומש שמות לענין אבני השוהם ששם מקפן כפשוטו, וי"ל שהרי לרש"י ככל הראשונים וכדבריו בגמ' ערכין שפאה נכרית אינה אלא לתיקון פגם, וא"כ הייתכן שפה ישתמשו בו כ"כ לייפוי האסור, לכן רש"י נצרך להסבר זה שהכוונה שגבהו ע"י רבוי השער ע"י הפאה נכרית, ויתכן לומר שדברי התרגום מדבר כפשטן, כמציאות המוכרת [וזאת רש"י לא הכיר] וזהו מקפן! כדוג' בשמות.. [וא"כ זה גלוי ברוח קדשן] ודוק היטב (ועיין רש"י י"ח ביום ההוא-לעתיד לבוא ועיין יומא לט: ובפרק חלק, ובסוכה ב: ההוא לימות המשיח... ועוד, שישעיהו דיבר גם על עתיד לבא) [והארכנו בזה בקוני לקמן בפיסי מי הוא זה]. וראה בזה דבר נורא איך הדבר התהפך שהלא נשואות צניעותם גדולה בעשר מונים מהנשואות, בעיקר בעניין השער [גם מחוסר אפשרות, בכמות השער, ואיכותו החיצונית..], וזה לבד ילמדך על ישרות הדרך... (וגם אין להקשות למה לא חויבו בתולות נדות לכסות ראשן, אף אם נאמר שיהיה איסור הסתכלות בהם כא"א, ואין כאן הנדון, ויש לדון בו בארוכה. אבל עדין איסורו קיל מא"א, ועוד שמותרת לאח"ז, וזה יאמר אף לאלו הראשונים שבהיתר יחוד עם אשתו נדה כתבו סיבות אחרות ולא משום שמותרת לאח"ז, שבכאן האיסור הוא על האשה שנישאת

שנאסרה לעולם, והרחיקה התורה מב"א, אבל ודאי קושיות אלו לא יוכלו לפרוך הראיות מהמשנה בכתובות והגמ' והראשונים כדבארנו בארוכה שענינו צניעות והיפוכו פריצות)

עיקר זה גם נכתב לאפוקי השקפה מחוקות הגויים [שסיבת רצון יצרם קל, ופשוט, וזמין, וגם מובן להשקפתם שהרי לדידם החטא רק בפגיעה בזולתם ולא בערך רוחניות עצמם] **החודרת ללא בקיאים, שאיסור קרוב לערוה נמדד בחשש לתוצאה המעשית, לכן בהשקפתם הלא נשואה נוהגת יותר בצניעות, הפך השקפת התורה ומצאנו בקרבנו המבינים כן.. ולכן טעות אף פחותה מזו ממעכבי התשובה, כדברי הרמב"ם ה' תשובה פ"ד ה' ד', ובמקצת מראה מקום זה הראנו את ההפך הגמור, והשוני המוחלט בהשקפה התורנית, והוא שהקרוב איסור חמור לעצמו (ועיין הע' 14). ועוד עיין רמב"ם עכו"ם פ"ב ה"ג ע"ש ודוק היטב בגדר האיסור ושימת לב על לשונו שהוא גורם לו לאדם לעקור "עיקר מעיקרי התורה" ויראה שיתכן שגם על גלוי עריות קאי כמבואר שם....**

ואחזור בקצרה את שהזכרתי קודם והוא בשנוי הנושא ההלכתי בין סוגית חובת כסוי ראש לאיסור קריאה כנגד שער, והיו שהוכיחו מזה כיון שרואים שבבתולה אין איסור קריאה כנגד שעה, וכיון שקשה להבין ההבדל כי מנין

לקורא שזה בתולה, מכאן ראייה שהוא גזה"כ ללא טעם, א"כ לגופו של רעיון גזה"כ בלא טעמא הרי שדחינו לעיל אפשרות זאת מכל וכל, אבל לסיבת ההיתר לקרוא כנגד שער בתולה **לא בשמים היא**, ומקורו בשו"ע ובב"י ומקורו גם לא הסתיר זאת הב"י והוא מהרא"ש, ובמרדכי, ובהגהות מימוניות, וכולם כתבו כיון שבתולות רגילות כן, ובמרדכי כתב שלכן לא טריד, ובהג"מ כ' שכיון שרגיל ליכא הרהור, א"כ איפה כל המצאת הגזה"כ, אבל לגופו של השוני בין שני הנושאים ועצם מהות האיסור קריאה נגד ערוה (וכן איסור הסתכלות כאיסור לעצמו) סוגיה יחודית לעצמה הזקוקה למקום לעצמו ולצערי צר לי המקום ודנו בזה קצת לעיל.

מכאן והילך נדונו חוב הצניעות ביחודו בשער בדברי התורה וחז"ל, יש כאן כמה היבטים, ולכן גם לא תמיד נכתבו ברצף אחד, ורק אח"כ כונסו למקום אחד, לכן יתכן שהסדר לא יהיה מכוון כ"כ, או שקצת רעיונות יחזרו ע"ע קצת באופנים שונים, ואבקש את סליחת הקורא על כך. והקורא והמעין שוב ושוב יווכח עד כמה הדברים "היו" פשוטים בעבר, וחסרי הבנה בהווה...

בעומקן של הדברים

לאחר שעסקנו בטעמו של האיסור נביא עוד כמה הגדרות וראיות שמצאנו במקרא ובחז"ל לסוג איסור זה, [ונקצר בזה] אבל בהקדם להתעסקות

בדבר הרעיוני אומר כיון שאנו עוסקים בדבר הרעיוני אנו מחברים שני סוגיות שאולי אין תמיד קשר בהם ב"גדרי ההלכה", והוא לענ"ד יכול להיות פתח לטעיות רבות בענין, והוא שסוגית חיוב כסוי שער באשה הנלמד בכתובות מדאורייתא והוא החיוב היחיד שהוא "**פרטני**" בחובת **האשה** בצניעותה, אינו ממש אותה ענין של סוגית שער באשה ערוה, הנמצאת בברכות לענין קריאה כנגדה, [ונבאר זאת קצת בהמשך כל זה לדעת החולקים על הרמב"ם וסיעתו בענין שער באשה ערוה על מה קאי]. **ונעסוק עתה קצת במה שמצאנו בדברי הרעיוני באיסור זה**, והוא שהרי מצאנו בשיער פעמים שגידולו הוא ניוול, או סימני אבלות, ופעמים גזיזתו הוא ניוול, כבאשת יפת תואר, וראינו שגם הוא "סמל" להתרחקות מהיצה"ר כהנזיר, ע"י גידולו ואח"כ בגילוחו, ונראה גם שב"גופו" של השער לפחות לחלק מהראשונים אין בו איסור ערוה, ש"לא במקומו" ביוצא מבגדה כדמצאנו בר' חננאל בברכות כד. שנאמר בגמ' שער שער פיי שאין בו כלום נאמר לדבריו גם על שער אשה שלא במקומה וע"ש, ודבריו הובאו באו"ז ובערוך, ולכאורה מנגד מצאנו שהגמ' אומרת ששער באשה ערוה ומביאה על כך פסוק בשה"ש המשבח את השער, וראינו

שהוא הגורם לחטא סוטה, נויפת תואר], והחיוב לכסותו, וכן גם מצאנו שלמרות שהתורה חיובה לכסות השער, אם נראה מקצתו כבקלתה, שפירושו לדברי הראשונים הוא כיסוי שנראה מקצת שער בחורים או בין הנסרים, אינו אסור מהתורה אלא משום דת יהודית, א"כ כדאי לברר הדבר, וקצת להעמידו, ונביא מקצת מדברי המדרשים והראשונים והאחרונים בסיבת חיוב גילוח באשת יפת תואר, ובסיבת חיוב גילוח בנזירות, ואולי מכך נבין את סיבת חיוב כיסוי באשה, וגדר חובת צניעותו¹⁸, ואבקש את סבלנותו של המעיין עד לסוף הציטוטים ו"ביאורן", ובכך להתאימן וליישב בהן הקושיות, ודברי הראשונים שהובאו לעיל, ובכך גם יתבאר סוגית שער באשה ערוה בברכות כד., וביאור וישוב נפלא מאד בשיטת הרמב"ם ולשונו הזהב בסוגיה שם. ונחל במדרש הגדול על הנאמר באשת יפת תואר,

¹⁸ אלו דברים שבעבר לא נצרכו להסבר כי כל המושג מה הוא צניעות לא היה צריך להסביר שהוא להצניע עצמה כפשוטו וק"ו ועיקר לניהו וקישוטיה, והרואה מדברי חז"ל וגם בתקופת הראשונים ולאחריהם שלצאתה של אשה בחוץ היה התמודדות אובייקטיבית איך להסתיר עצמה, וכיום הדקדוק.. ביציאה לרחוב הוא ההיפוך הגמור... ונראה שלכן כל סוגית בשבת בחשש לשליפת התכשיטים להראותם.. כיוון שלא היו גלויים בחוץ אלא מכוסים ברדיד עליה ע' תנחומא וישלח עה"פ ותצא "שלא ניתנו תכשיטין אלא שתהא

וגלחה ראשה: שאם ראה בשערה נוה וחמדה לכך נאמר וגלחה וכו', ובהמשך והסירה את שמלת שביה מעליה, שאם ראה בבגדיה חמדה, לכך נאמר והסירה וגו'.. שהגויים ארורים הן ובנותיהן **מתקשטות** במלחמה. ודברים אלו מצאנו גם בעוד מדרשים וברייתות בשינויי לשון, וכן ברבים מהראשונים, וכן יש שכתבו שהם גם מטעם אבלות על עזבה אביה ואמא וכו', ומו"נ כתב גם מטעם הרגעת נפשה מצערה וכו', ובלשון בעל הטורים וגלחה את ראשה: לפי שהטיבה ראשה לפתותך, וכמו"כ כתב בעשתה צפורניה, ונביא את דברי הצרור המור [אבי חמיו של מרן בעל השו"ע]: וגלחה את ראשה. לפי שבנות הגוים מתקשטות בפנים צהובות ובשער מגולה **וסורקות שערן במסרן ומחלקים אותו לשנים ומשימים אותו על הצדעים. וכן קולעות שערן מעשה קליעה לעלות ולראות לפני האנשים.** כנגד זה אמר בכאן

מתקשטת בתוך ביתה" וגם שם משום "כל כבודה" ובתענית כג. ששם הקשו לאבא חלקיה איך יצאה אשתו מקושטת ותירץ שכל כולו לצורך בעלה ונראה שצ"ל שקשוטיה היו מכוסים ברדיד וכדו' ובעלה שיסתכל בה יכיר בזה, רק שנודע הדבר ודו"ק שאל"כ מה השאלה ששאלהו, ומה יעזור התירוץ ע"ש ועיין רש"ל ברכות כ בהיא כרבלתא שכתב שחסרונו שלא היה מכוסה בסרבל ודוק א"כ שייך הלשון שליפה לענין שבת ומה אנו נענה שבבית אינה מקושטת ובעיקר בפאה נכרית ובחוץ כן וזה היפך כל הווייתה של בת ישראל..

וגלחה את ראשה. באופן **שלא ישאר לה** שער וקליעה **ותדע דרכי הצניעות**. כי **אפילו גילוי הראש** גנאי לבנות ישראל כאומרו בסוטה ופרע את ראשה. ונסיים בענין זה בציטוט מדברי המהר"ל בבאר הגולה וז"ל כי גלוח הראש הוא הסרת הכבוד וגוי שכך רמוז באשת יפת תאר וגלחה את ראשה וכו', ונראה עתה בגלוח הנזיר דברי הראשונים, ונחל ברמב"ן וז"ל: אמרו רבותינו למה נסמכה פרשת נזירות לפרשת סוטה, שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, כי זנות יין ותירוש "יקח לב", וגדול השער **הפך הבחורים המסלסלים** שערי ראשם להתנאות, והגדול יוליד "דאגה בלב" איש עכ"ל. וכזה דברי הרמ"א בספרו תורת העולה פי ע"א וז"ל הנה נאסרו בנזיר וכו' ואיסור תגלחת וכו' להיות כי המותרות שרודף האדם אחריהן לרוב הן שלושה וכו'... השני, הוא מותר הקניינים בעושר ושהוא שולט על רוב בני אדם וכו' ועיי"ז מיפה גופו ומסלסל שערו כדי שיהיה מקובל עליהם, כמו שנאמר מלך ביופיו תחזינה עינך עכ"ל, ונביא דברי האבן עזרא בחריפותם וז"ל ולפי דעתי נסמכה בעבור נזירת האשה שהיא הפך המועלת (לשון מעילה=סוטה) כי רובי העבירות, סבתם יין, ואשה שלא **תתקן** שער ראשה איננה מבקשת.. וכו'... וכ"כ המו"נ

בסיבת נזירות היין, ונוסיף לכך את דברי המדרש והגמ' המובאים לעיל לסיבת פריעת הסוטה שהתנאתה בשערה = במדרש ובגמ' כתוב שהתנאתה ב"סודרים נאים לראשה". **ועוד ראיה גדולה** מהגמ' שבת לד. ...מפרכסות זו את זו ששם הגמ' רוצה לומר אף שזה "אומנותם" בחטא זה לא מונעות לעזור אחת לחברתה... ע"ש, ועיין רש"י שם שכתב "את שער חברתה להיות נאה" עכ"ל. [ועיין גם מ"ר שה"ש פ"ד שקשוריה מאחוריה הוא תכשיטה], ונשלים בדברי החינוך בעניין גילוח הנזיר, וז"ל: ועל כן כדי להכניע היצר גם כן נצטווה לגלח כל שערו במלאת ימי נזרו ולא הורשה **לתקן אותם וליטול מהם קצת**, כדי שלא ישוב יצרו עליו כאשר בתחילה, אבל נחייב לגלחם מכל וכל, **"כי אין ספק שהשער הגדול ביותר או הגילוח הגמור יפסיד תואר האדם"**... עכ"ל. [עיי"ז יש להמליץ את האימרה הנמצאת בגמ' סנהדרין וביבמות כי בתואר ... רבים הושחתו ועצומים כל הרוגיה]. א"כ נמצאנו למדים מכל הנ"ל השער גלום בו עוצמה עד כדי שנוי מהקצה לקצה והוא חומר ביד היוצר ברצותו מהוה צער אבילות ונוול, וברצותו מהוה התנאות וחמדה, וההעמדה של כל יופי ותואר האדם וזה רק בתיקונו, וההיפך בנזיר כדברי הרמב"ן א"ע

והחינוך וא"כ גם אנו רואים שלא רק עצם מציאותו נוי, אלא לפי צורת שימוש, ועוד ראינו לפ"ז מהותו **קישוט! ולא משום גלוי המכוסה**, וראה גם מה רב כוחו מחד גיסא נזירות בגילוחו שהוא **סמל לריחוק מהעוה"ז**, ולאידך גיסא בתיקונו גורם לחטא סוטה ויפת תואר!, ובזאת צוו בנות ישראל להפסיד תוארם ביציאתם לשוק שהרי חייבה התורה ל"כסות" תואר האדם זה, ומשום **דת יהודית**: אף שלא יראה "משהו ממנו" [כדוגמת קלתה], וזהו משום חובת הצנעת תוארם ויופיים מאחרים, אף כדי משהו כשער הנראה מחורי הקלתה!, וא"כ כאן כל בר אנוש אשר עוד יש בו קצת דעת הלא יתפלא על תחלופה כמעט מלאה או מלאה ויותר שעשו לאותו כלי שעושה את תואר האדם והדרו, וחייבה התורה לכסותו מאחרים, וגם אין דרך בנות ישראל לצאת בתוארם לשוק, (כדאיתא בגמ' כתובות) ומשום דת יהודית שהוא משום "צניעות", [ולא למיגדר מילתא ל"כל" המפרשים] הקפידו אף שלא יראה אף מעט שער מטעם זה, האם חלופה זו שונה בתפקידה או במטרתה?! [וכאן גם החומר גלם שהוא השער ביד היוצר לבחור את המשובח כרצונו וכמות הבלתי נמצאת בטבעי וכו' וד"ל] האם הוא לא אותו כלי שנותן תואר והדר לנושא.. וכי קטן הוא אף ממעט שער שנראה

בין הנסרים של קלתה.. שנאסר משום דת יהודית?! ואפי' לרוצה לומר שדת יהודית זו ניתנת לשינוי, [דבר מופרך לחלוטין כמו שנוכח לקמן] אמנם נניח שניתנת לשינוי? אבל לא לחיסול!!! **וא"כ יוצא לנו ברור** שהשער אין בו תמיד חמדה בעצם מציאותו, שהרי בזה בגידולו הטבעי אף ניוול [בנזיר], אלא חמדתו ותוארו הוא **בתיקונו**, ובתיקונו נותן לו את כל תוארו אם כן קשה לקבל שזה משנה מאיפה יניקתו של אותו שער.. וגם הרי כל מעשהו של היצר הוא דמיון, ועוד כאן שתיקון השער הוא רק הגורם לנוי, מנין לעשות חיקוי טוב הימנו לאותו מטרה, ולהתירו הרי מצינו לגבי דינים דומים באיסור הסתכלות שאסור בבגדי צבעונים אף שאינם עליה, במכירה, רק משום דמיונו של הוואה... [וכ"ז חוץ מדחית הראיות להיתר, ומהראיה העצומה לאיסור מהגמ' בנזיר] ונראה לקמן בדרשות המיוחסות לרבנו יונה שנלמד איסור "שער באשה ערוה" מאבשלום, [ואינו אשה!] שבגידול שער גרם שלא היה יפה כמותו וע"ש (ובסוטה י: שבשער מרד) ושמא תאמר שזה רק בשערה הטבעי הרי זה אינו! שהרי ראינו לעיל בגמ' נזיר שאף לבעלה אינו חיסרון, שאינו שער שלה אלא תחליף שע"י פאה נכרית, ועוד שהרי כל הסוגיות העוסקות בפאה נכרית, בשבת, בפאה באשה,

ובפקריון לאיש, ובנזיר, ובערכין, מורות שהפאה אינו קשוט לעצמו אלא תכליתו ל"חילוף השער".

[וזה לפני דיון בהוספה של דת יהודית במשהו שער!] [נראה עוד שהרי לרבים מהראשונים אין איסור קריאה כנגד שיער, וא"כ ודאי אינו ערוה בעצמותו, וגם בדעת האוסרים ראה שמוזכר בדבריהם ענין של טריד והרהור] ויש גם להוסיף שהרי יודו הכל שאם המצווה היה להבדיל מלך בשר ודם, ומטעמים אלו!.. הרי היינו מבינים שנענש רק על זילות המלך, בחלופה שעשינו, ובזה התלוצצנו מרצונו. ועוד שחייבה אותנו התורה להסתיר נוי קיים.. ולא עוד שאנו "מוסיפים" נוי טוב הימנו אתמהא! [והוסיף לזה הרגשה אישית, כ"כ אנו עמלים להוכיח נגד הסברות השונות והמשונות שנאמרות. ובסוף אומר אני לעצמי, לאחר כל זה אני מגיע ס"ה להוכיח את אותה הבנה תמימה ופשוטה של ילדה בת חמש, ושאל את בתך בת החמש או השש מה דעתה על פאת גנתה או מורתה, מול אחותה הרוקה, או כל רוקה אחרת, וכל זה עמלנו אלא נגד אותו כסיל זקן, ומזה גם נלמד לשאר דרכי עבודתו!..] והרי ישעיהו שמזהירם על חוסר צניעותם, (פ"ג) אינו מוכיחם על גלוי גופם, אלא על תפארת "השביסים" "הרעלות" "הרדידים" ועוד, וגם הגמ' בסוטה

כתבה חטאה של סוטה בהתנאות בסודרים נאים לראשה, ולא כטעות המושרשת שצניעות היינו "כסוי הגון" בלבד, ולפי דברים אלו אפשר להבין היטב את הסוגיה בברכות כד. בעיקר לשיטת הרמב"ם ועוד פוסקים ראשונים, שלאחר שנלמד מכתובות מ"ופרע" ידענו חובת האשה בכסוי משום הצנעת כלי להאדרת תוארה ונויה אבל מנין לאיסור רְאִית שער [ואולי כאן גם נאסר לא רק הסתכלות שהוא התבוננות אלא גם רְאִיה שנראה שכך משמע בהמשך דברי הרמב"ם המובאים לקמן, ועוד י"ל שבכסוי שם נלמד חוב הצניעות, שהוא השער כשהוא נותן "לה" נוי, ואולי משערך כעדר העיזים יראה שגם בשער עצמו יש נוי וא"כ האיסור אף רק אם יראה שער בלבד, ודוק וצ"ע] וזה נלמד בגמ' בברכות משה"ש ששיבח את השער בנויו, אבל באמת לגבי איסור ערוה ממש לעניין ק"ש לרמב"ם והרבה פוסקים ראשונים אין בו ערוה ממש, וזה מובן לפי דברנו שאין בו ערוה עצמית, וגם נבאר את מהלך הגמ' לפ"ז שבראשית הגמ' דנה בטפח באשה ערוה, וכאן שואלת הגמ' אם לעניין הסתכלות הרי אף נאסר להסתכל באצבע קטנה של אשה, וא"כ השאלה מה הוא השיעור טפח הרי אצבע קטנה קטן הוא משיעור טפח, ולזה הגמ' מתרצת שזה באשתו ולעניין ק"ש,

ובהמשך הגמ' דנה בשוק באשה ערוה, ושם רש"י כתב שגם לעניין להסתכל, וברמב"ם השמיטו וכאן אין קושיה מאצבע כי כאן לא הדיון בשיעור האוסר, ובו החידוש לדברי חלק מהראשונים, שאע"פ שמקומו רגיל להיות מזוהם מההליכה בדרך, אעפ"כ יש בו ערוה לאסתכולי, ויש שכתבו להיפך שבו השיעור אף פחות מטפח, ומכאן הגמ' ממשיכה לקול ושער שהם ערוה, ולדברי הרמב"ם דברי הגמ' הם על איסור שמיעת קול ואיסור "ראית" השער, ולא לעניין ק"ש, ונראה דקדוק לשונו של הרמב"ם בהלכות איס"ב פכ"א ה"ב וז"ל והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ונתכוון להנות כמי שנסתכל במקום התורף, ואפילו לשמוע קול הערוה או לראות שיערה אסור עכ"ל, ולכאורה בהתחלה כתב "אפילו" (בקול ושער) משמע שיערה קיל הוא מגופה, ולאחמ"כ כתב שאסור אף לראות, שהוא הרבה יותר חמור מלהסתכל, שהסתכלות הוא התבוננות [וגם הוסיף שם שמתכוון להנות], ולפי דברנו מיושב היטב שאמנם קיל הוא שער שאינו גופו ערוה אלא כקול שהזכיר לפניו אבל בכ"ז חמור הוא משום שכל מהותו יופי, [וזה נלמד משה"ש כדברי הגמ'], ולכן נאסר כבר ב"ראיה" וזהו

כתחילת הסעיף ששם כתב שאף להביט ביופייה אסור, שבעת שההסתכלות הוא ביופי, נאסר אף הבטה בעלמא,¹⁹ ונראה שכך משמע בדרשות המיוחסות לר"י על התורה, שכתב בפ' אחרי שכיון שבנביא הוגדר שער, וקול, כיופי יש איסור בראיה של אל תחמוד יפיה בלבד.. ולכן גם נראה להבין למה חיוב בהנהגת צניעות היחיד שמפורש בתורה לגבי האשה, הוא בשיער?...?

שכאן לימדה התורה את כל תורת צניעות באשה, והוא שכל נוי וקישוטיה [שזה היא הגדרת שער ולא שמהותו גלוי ערוה], אך ורק לביתה! לא כטעות המושרשת שרק פריצות המובנת לנו נאסרה. אלא שכל תוארה וקישוטיה שייך אך ורק לביתה לא לחוץ כלל!... וע"ז הנאמר כל כבודה בת מלך פנימה, וזה הוא מהות חיוב הצניעות, וזה יכולים ללמוד רק מחיוב כסוי השער, נורא ומבהיל למתבונן, שהרי הוא מהלך חשיבה אחר מהמקובל כיום וזהו לענ"ד יסוד הטעות שכל קונטרס זה בא לבאר!... [ראיות והוכחות ליסוד זה למכביר לכל אורך קוני זה ויש עוד קישוט שראו בחז"ל בגודל איסורו עיין בפיס' ועוד קושיה..]. האמת עדיין אולי ניתנה להאמר:

¹⁹ ומצא לזה סמך בני נ"י ממעשה און בן פלת ע"ש רש"י סנהדרין.

לפי חז"ל המחייבים אותנו בכל אורח חיינו הם אותו חז"ל שדרשו בתורה את הנה באהל, שדרשו את ותצא דינה, ותצא לאה, ועוד, ועוד, וכך נפסק ברמב"ם ובשו"ע, ולפי השקפת התורה לפ"ז, מקומה של האשה כפשוטו של מקרא בביתה ואם בהכרח צריכה לצאת חוץ לביתה, צריכה לכסות את כל נויה וקישוטיה... עיין שבת פ. בחוב עירניות לכסות אף עין אחת ולגלות את השניה רק כדי לראות איך ללכת כדברי רש"י שם, [והכחול שם מהו, ביארתי והוכחתי במקום אחר] ואף שאינינו בדרגות אלו אבל לפחות ללכת לפי השקפת חיובי התורה! ולא שיהיה לאשה מלתחה מיוחדת ליציאתה בחוץ, ובהם כלול שיער ועוד ועוד דברים שמטרתם היפך השקפת התורה... רצוני היה גם לצטט דבר שכל גדולי ירושלים ראו לנכון לחייב ולהזהיר בכל חומר הדין בחוב הצניעות, ובו ראו את הגורם לאסונות באותו תקופה וזה רק לפני מאה שנה! אך לא אצטט משום שלא נהיה לגיחוד, רק הרוצה יעיין בתקנות ירושלים הקדומות, ושם מדובר על כסוי... שרק התרופף איסורו ולא מספיק הקפידו בו בהעברה קצרה מרחוב לרחוב ודוק היטב... והווכח, וא"כ המשפט הנזכר כיום מכובדות בחוץ?! אינו אלא פריצות להבנת חז"ל, גם בתורה שבכתב!.. האמת פעמים כואבת ואף עולבת.

וא"כ נחזור לעינינו, רבנו חננאל המוזכר לעיל שבשער אין בעצמותו ערוה, הרי מדובר שלא במקומו שיצא מחוץ לבגדה, לכן אין בו כל חשיבות שהרי אין בו ערוה עצמית כמבואר, ויש גם להוכיח מרש"י בסוטה: שכתב שסתירת שיערה הוא תוספת גלוי, וכן רש"י ריש פ"ב כתובות גבי עדים שהעידו שיצאה בהינומה וראשה פרוע, כתב רש"י שיערה על כתפה, ופשוט שאם הגלוי האסור מפני שזה מגופה מה תוספת גלוי שייך בסתירת שיערה, ומה מיוחד בפרוע שיערה על כתפה.. ודוק.. ולצורך הידיעה הכללית בנושא בגמ' בברכות כד. (לא נדון כאן לעניין לקרוא כנגדן שזו היא סוגיה מורכבת בפני עצמה ואכ"מ רק אזכיר ענין חשוב המוזכר באחרונים שיש ערוה עצמית, שאף בלא ראייה ממש אלא כנגדה, ובלילה, ויש ערוה שהיא טירדא, ובזה יש כמה חלוקי דינים ויתכן שזה גם תלוי במחלוקת הראשונים והפוסקים כר"י והרמב"ם שם בברכות [עיין רמב"ם ק"ש ג' ט"ז וז"ל וכל גוף וכו' רק לפ"ז ניצטרך לחלק בין עצמה לאחרים או הסתכלות ועוד. ואכ"מ] וצ"ע ודוק) שמוזכר בה שיער באשה ערוה, וזה נלמד מהפסוק בשה"ש שכי שערך כעדר העיזים, ומה תוכן למודו וודאי כלימוד לעיל מינה בקול שנלמד משה"ש וכתב רש"י מדשבח ליה קרא, ש"מ תאוה, א"כ וודאי לימוד זה באותו צורה, וכן מפורש בר' יונה בספר היראה, וכאן בנמוקי יוסף, ויש להוסיף שבדרשות המיוחסות לר' יונה

המוזכר לעיל, כתב מקור ששער באשה ערוה, ממה שנאמר באבשלום וכאבשלום לא היה איש יפה... ובגלחו את שער וכו' שמשם נראה שהשער הוא שנתן לו יופיו, ולכאורה מדובר בשער איש, אלא מוכח כדברנו, שהנלמד משם רק ששער הוא הנותן את כל ההדר והיופי כאבשלום, רואים ש"נתן בו" את יופיו שלא היה כמותו וע"ש בדבריו שכל מהותו של שער הוא יופי, (עיין סוטה י: שבשערו מרד) אבל הגמ' בברכות הזכירה הלימוד משה"ש שמשבח את השער גופו ... ועוד דאגה גדולה לפי היוצא מדברנו, שא"כ אין באפשרותנו לצאת לרחובותינו, לפי דברי הרמב"ם שבשער גם ראייה אסורה, וגם ההיתר שמופיע בקצת פוסקים לעניין שער שכבר מורגלים בכך לעניין לקרוא כנגדן!.. גרוע הוא פאה שמתחדשת בטובה { = } (בפריצותה) בכל יום תמיד, ולכאורה גרועה היא בזה (לפחות בזה) מגילוי שער ממש... [ובחריגה מדרך ההיגיון בקונטרס זה אציבה 2 שאלות מציאותיות, ואשאירם לפתרון הקוראים א. למה בקישוט השער אפילו הכשרות בישראל שמוותרות על כל קישוט ובה לא?! אף שכו"ע מודו

שהוא מחלוקת גדולה בין הפוסקים בדאורייתא כ"דברי המ"ב" [בלשונו פרועה ראש] וללא הכרעה. [והביא רק הפמ"ג להקל במקום שנהגו לסמוך על הרמ"א אך ידוע כיום שהפמ"ג בספרו אם לבניה חזר בו וכתב, ז"ל ואמנם עתה ראיתי להתבונן וכו'.. ע"כ נראה לי איסור גמור עכ"ל, וכמה שניסו אלמונים לדחות דברי פמ"ג זה בטענת מזויף.. נדחו בחומרה ע"י חוקרי כתבים אף שהינם מחוג הלובש שער נכרית... (עיין בירור הלכה להרה"ג יחיאל אברהם זילבר ח"ה עמ' לו ועיין בספר דת משה ויהודית) ודוחה שם ראיות הש"ג ומשמע גם שהוא משום דת יהודית [ולא רק מראית העין ע"ש] ונראה באורו ע"פ דברנו בפיסקה זו. ב. הייתכן! שאיסור פריעת ראש שבעיקר הדין נאסר לרוב הפוסקים רק בשוק לא בביתה! ולא בחצרה! [ומאידך גיסא הקלו חז"ל ב"שבת" רק בקישוט שער שהוא פאה נכרית שם ללבשה בחצר שלא כשאר תכשיטים, משום שלא תתגנה על בעלה.. וא"כ ראו בזה חשיבות גדולה לקרובה לבעלה..] ואילו בתחליף!! פרוע ראש שהוא הפאה נכרית אף הקלות בישראל מתקשטות אך ורק "בשוק".... ולא בבית! ובחצר! לבעליהן! ויל"ע גם באגרת המוסר להגרי"ס בסוג השני של היצה"ר שהינו מטומאת העבירה.

ועוד יש לאפוקי מדעה שמקורה רק בחיפוש להיתר בחלופיה.. אבל גם פשוט שיש בה ודאי²⁰ גלוי פנים

שהחליטו לצורך היכר.. לכסות את כל תוארה!... [למהדורה זו: לאחרונה רק שמעתי של"ע גם בחוגים שלנו רצו לומר שזה סיבת חיוב התורה, כמובן כדי לישב את היתר הפאה... רח"ל שהגענו עד לכאן, שכל המצאת החוקרים אינה אלא ח"ו לבייש את דתנו שכל נישואינו אינו אלא שליטה וכו', הדבר הוא זר מאד, ועוד שהרי

²⁰ הגדרה זו לאותו דעה שמעתי בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א.. וחוששני שמא מקור סברא זו נלקחה בטעות מחוקרים מתריסים מעוותים שכסוי הראש באשה ב"עולם הקדום" מקורו הוראת בעלות.. [אולי באו"ה] בכל אופן ביהדות ודאי שלא כך כדהוכחנו, חוץ מהזרות בו. וגם פלא

בתורה וכו', [למהדורה זו: כיום הוברר שאותו מחבר הובאש ריחו בהרבה סברות שמקורם רק ע"י המלך זקן וכסיל, בענינים אלו, וחלקם הודפסו, בקונטי"הרימו מכשול מדרך עמי". אבל סברא עקומה זו מחוסר ברירה קנתה לה שביתה גם אצל ב"ת שלא בדקו אחריה], והוא שמטרת הפאה משום היכר שהאשה "נשואה", דבר שאין לו מקור, לא בש"ס, לא בראשונים, ולא באחרונים, לא בפוסקים, אלא כדהוכחנו כל כולו משום צניעות, ועוד שהרי במקור הלימוד בכתובות לשני הלישנות ברש"י, או שהתנאות זו הביאה למעשה העבירה, או גלוי התורה שאין זה מדרך בנות ישראל, וכדברי רש"י בחומש שגנאי הוא לבנות ישראל, ומה להיכר פה!... ועוד שלדעת הרמב"ם וזה לעיקר בהלכה [גם לדעת הרמ"א רק חשש לחומרא שהגמ' בברכות מיירי לענין ק"ש עיין ד"מ] המושג שער באשה ערוה הוא לאיסור "ראיה" [ודיקנו בזה שראיה היא לא הסתכלות ולא הבטה וא"כ הוא

חיוב צניעות חמור ביותר] והוא הנלמד משה"ש מדשבח ליה קרא ש"מ תאוה !!! לא שום ענייני היכר!!! אלא זה גם מפלאי הבריאה בחכמה ובלמדנות כזאת שניתנה לאותו מלך זקן... וגם לא נמצא שום מקור לצורך היכר לנשואה אלא חיובה בצניעות רב יותר משום היותה [באיסור] ערוה לכל זר, וראינו לזה מקורות ברורים לעיל באיסור קרוב לערוה, **עוד זאת לדעת שחיוב** כיסוי שהוא "רק לנשואה" לא הוזכר לא בש"ס לא בראשונים! חוץ בשטמ"ק כתובות ט"ו: בשם ליקוטי הגאונים שהקשה על דברי המשנה שעדים מעידים שנישאה כבתולה מזה שיצאה לחופתה בהינומא ו"ראשה פרוע" והקשה הרי למדנו אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו וראשם פרוע א"כ איך יצאה בתולה זו וראשה פרוע, האם לא ידע אותו גאון שכל חיוב הכיסוי ל"היכר" הנשואות! ואיך הקשה על בתולה? לפני נשואיה, ולא ידע שזה סיבת הכיסוי "להבדיל הנשואה" מהבתולה, וגם בתרוצו

לפ"ז לא היה כל צורך להפסידה את כל תוארה (שכל בר דעת מבין) אלא כדי להכ...ניעה למי... זר.. זר.. זר מאוד... ואין סוף להוכיח שהיא שטות שגם הרי אינו מוזכר בשום חיוב האשה לבעלה לא בתלמוד לא בפוסקים הראשונים, אף שכל חיובו של הבעל שהוא הרבה מחיובה כמוזכר ברמב"ם אישות י"ב ב' ועוד... [וכמובן לא הוזכר חיוב זה] ועיין במה שכתבנו לאותו המצאת סברת ניכר וכן יאמר כאן, חוץ מדברי רש"י המפורשים בכתובות ובתורה לשני הלישנות שאינה אלא התנאות ונוגד את דרך בנות ישראל, ועוד ציטוטים רבים במהלך ספר זה ופרק

זה מדברי הרמב"ן והאבן עזרא. והגמרא בברכות שער באשה ערוה.. מדשבח ליה.. וכל הסבר הגאונים "איכא למימר" שהאיסור קאי רק בנשואות (כדברי רש"י בכמה מקומות באיסור ראיה, וחטא בנות ציון מהנביא ישעיהו המוזכר בגמ' עיין בדברנו בזה..) ולא ידעו כלל שזה כל מטרתו.. ועוד ועוד.. [שלא ידעו את מחקר חוקרי זמננו לאחר אלף שנה עפ"ל] יש להוסיף לציין שגם הש"ג וגם הרמ"א שהם לכאורה היסוד והמקור להיתר הפאה, משתמשים בחילוקים ובאיסור כמעט "רק" ב"שער באשה ערוה" ודוק... ואין צורך להרחיב בזה אף לא מעבר לשוליים...]

וז"ל: **"איכא למימר"** בנשואות **"מייירי"** ¹⁹¹ שהאיסור פרוע ראש נאמר רק על אשת איש. אי"כ ודאי משמע שלא זה הסיבה להיכר שנישאה! אלא בנשואה גדר חיובה אחר כמבואר לקמן, אבל בשאר ראשונים וברמב"ם ובטור ובשו"ע לכאורה כתוב לאיסור יציאה בפרוע ראש "בין פנויה בין אשת איש", אלא ע"ש במפרשים שפי' שפנויה שנישאה בעבר והתגרשה, או התאלמנה, (ומה שהוזכר בראשונים ובפוסקים שבתולה רגילה בפרוע ראש, רק לגבי שער באשה ערוה משום ק"ש, וזה קשור בעיקר להרהור, וכדמשמע בראשונים שזה הגורם לאיסור קריאת ק"ש נגדה, ויתכן שרק בבית שכך הלכו הבתולות, לכן אין הרהור, וכך קצת משמע בלשונות הראשונים שמוזכר רק לשון שבתולות אין "דרכן" לא לשון היתר ואיסור ודוק וצע"ג...). ואם זה כל הסיבה, איך אף לא הוזכר בפוסקים בדין כסוי שזה בנשואה, אם זה כל

סיבתו.. והרי גם צורת ההלכה שהיה צריך להיכתב הוא: "אשה משנישאת" צריכה לכסות ראשה, שזה כל טעם חיובו משום היכר שנישאה, וזה לא כתוב לא בתלמוד, לא בראשונים, לא בפוסקים, אלא להיפך "בין פנויה בין א"א, ועוד עיין בביאור הגר"א בשו"ע על מה שכתב בין פנויה בין נשואה, שהראיה לכך שלא דווקא בנשואה חייבת מלשון הברייתא, אזהרה לבנות ישראל, ולא כתב אזהרה לאשה, וזה ממש הוא אשר דברנו, וזה ודאי פירכא לדעה נפסדת זו, ועוד הרי כל החיוב מדת יהודית שהוא אף על קצת שער הנראה מהקלתה המחוררת, עיין בכל הראשונים שדת יהודית הוא "תוספת צניעות", ואם ענין הכסוי הוא היכר לנשואה כל זה אינו א. שהרי כבר ניכר ב. אינו עניין צניעות ומה תוספת שייך בה, אך למותר להאריך בדבר שטות זו (ראה לקמן פיס' מנין קושיות). אלא

21 בקיצור נמרץ מחוסר מקום...ולדברי רבנו גרשום ב"ב צב: המובא לעיל אין ראייה כלל וזו מהפכה גדולה! [וגם עיין רש"י סוטה מט. ד"ה באפריון...!]? שהרי זה גם כל ראית האחרונים בטושו"ע אה"ע כ"א, ופלא עצום בראית האחרונים [בעיקר בענין "בתולה מהנשואים"] מהירושלמי הרי כתבו זה גם לעניין קליות ועוד.. אלא שכל ענינו במנהגי חופה ודו"ק.. ועיין לחם שמים ליעבץ כתובות שם (והוא שלא כדברי רש"י בב"ב ועוד ראשונים שכתבו "או" פרוע ראש ועוד שהדגיש רש"י ב"שוק" ולאידך גיסא בכתובות למה כתב ושערה על כתפה.. ודוק היטב..) ועיין יש"ש, וצע"ג מפני מה

הרמב"ם בענין עדות כתובה לבתולה גם בפה"מ וגם בהלכותיו ואחריו הטור והשו"ע השמיטו פרוע ראש, ויורשה לי אולי להציע שהם סברו כרבנו גרשום שמכוסה "ורואים" וחששו מגדרים עדינים אלו לחוקקם בספר גם בדורותם וצ"ע ואולי גם ישוב נפלא לרא"ש בפ"ב כתובות ג' שכתב שם וכי האם הסתכלו העדים על האשה שראוה יוצאת בהינומה?, אלא תירץ שידעו שהינומה זו מכינים לכלה פלונית ולא ראו האשה [זה תוכן דבריו ע"ש] ותימה מה יענה על ראשה פרוע אך לפי דברנו כל ההינומה לכסות פרוע ראש ולא שראוה! ודוק היטב. ובדברי הרא"ש ע"ש יש לפלפל טובא..

נראה שצ"ל שאנו נוהגים כדעת הגאונים המופיע בשטמ"ק שעד שלא חייל עלה האיסור ערוה החמור של א"א, לא נאסרה ללכת עם שערה גלוי, וכבר הוכחנו לעיל ברורות שהסיבה לכסוי הוא חוב הקדוש של צניעות, וכתבנו והוכחנו לעיל שחיוב הצניעות לנשואה גדול ללא דמיון מחיוב הלא נשואה, **ועוד עיין** בה"ה איס"ב כ"א א' שהביא ראיה לשיטת הרמב"ם שאיסור קירוב לערוה דאורייתא! מחיוב כסוי הראש מדאורייתא וא"כ כל איסורו משום קרוב לערוה!! ודי בזה!... [א"כ יש כאן חידוש מצער שממציאים רעיונות "תורנים" לפי הנתון המציאותי במנהג המקום! או ע"פ התוצאות שמעוניינים...]. אלא שאותו מחבר [מפני כבודו יישאר בהעלמה שמו, אף שספרו מקובל ומדריך הרבה ממוסדות בית יעקב, יש בו לענ"ד טעויות הרבה יותר גסות ומרכזיות, ולאורו?! מחנכים גם את בנות בית יעקב, ובו ערבוב נורא בין התנאות למצוא חן בעיני בעלה... להתנאות בחוץ! ומחובתנו להוכיח את טעיותיו הרבים נצטט מעט מהם... (למה"ז: כבר פורסמו לאחרונה ברבים הרבה מהגיגיו המעוותים) וז"ל בהקדמתו: יש לשים לב שההלכה מכירה בהחלט בצורך הקיים אצל נשים להתלבש בצורה נעימה ובטוב טעם, ואף מעודדת אותן לכך עכ"ל. ומכאן מצטט (כמובן אין כאן האפשרות

לצטט את כל דבריו) את חובת הבעל לאשתו לכבדה יותר מגופו שהם בגדים ותכשיטים כדברי הראשונים, וכן חובתו כן בשמחת החגים, [וכבר זעק על קישורים כעין אלו לקישוט בחוץ מרן בעל החפץ חיים בספרו גדר עולם] וממשיך וז"ל הסיבה לכך היא שוב- הצורך לבגדים נאים ולתכשיטים, והתענוג הגדול הנגרם מהם, הוא ביסודו צורך האשה. התורה מתירה בשמחה לאשה לעשות מה שחיוני לסיפוקה הנפשי ולהתלבש בחן וטוב טעם, מפני שהתורה ידעת כי כל נזק לא ייגרם לקדושת ישראל מכך שתתלבש באופן כזה [=היכן?!?! בבית לבעלה! או בשוק=] ועוד ממשיך באיוולת טעותו וז"ל מכאן אנו רואים שהצניעות אינה מונעת מהאשה את צרכיה הטבעיים, (שהוא יכול גם להיות היצה"ר מדברי המעתיק), ואין כל עקרון ביהדות הבא חלילה למנוע מן האשה את סיפוק אחד מצרכיה הטבועים בדמה. [ה"י מהאי דעתא] וכך גם הגיע בהמשך הספר לציטוט כזה = הופעה נחמדה במידה מתונה בציבור ואם יש צורך [?!] - במידה גדולה יותר בבית עכ"ל המחבר זה לא מכיר בצורך ובמעלת האשה להתנאות לבעלה ואיסור החמור! (בכל דברי חז"ל וצוטטו רבות לעיל ולקמן²²) לצאת מקושטת לרה"ר

שלא נתן הקב"ה תכשיטין לאשה, אלא שתהא מתקשטת בהן בתוך ביתה, שאין

²² ואצטט את הידוע והמוכר והמצוטט רבות גם ע"י ה"ראשונים" תנחומא (וישלח סי' יב)

ואייך ערב שתי קצוות!, ואייך קורה בתשובות הגאונים ונמצא גם במהר"ם מרוטנבורג ממאורי הדורות וממנחילי ההלכה, שכל צורת תפיסתם אחרת לגמרי, שו"ת מהר"ם מרוטנבורג חלק ד (דפוס פראג) סימן קצט וז"ל: **תבא מארה לאשה שיש לה בעל ואינה מתקשטת, "ותבא מארה לאשה שאין לה בעל ומתקשטת"** (וזה אינה באיסור א"א), וברמב"ם הלכות אישות פרק יג הלכה ז וז"ל: האשה שהלך בעלה ופסקו לה בית דין מזונות וכסות וכלי בית ושכר מדור אין פוסקין לה תכשיט שהרי "אין לה בעל שתתקשט לוי"²³, ועיין כתובות סה: באלמנה תתגני ותתגני. [והגמי באשתו של אבא חלקיה ועיי' העי' 18] וא"כ הדברים בגמי ובפוסקים מבוררים ביותר מה מטרות הקישוט, וא"כ אייך יראה בזה כשעשתן לשוק [וקישוט מצינו בחז"ל בשער, בבגדי צבעונים, בבשמים, בתכשיטים,

נותנין פירצה לפני הכשר, וביותר לפני הגנב, ועוד מדרשים דומים ונמצא גם בילקוט (איוב). ובשהש"ר פ"א כלום אשה מתקשטת אלא לבעלה, ובקהלת רבה מסיפור מאשת המלח שהתקשטה וכששאלוה הרי בעלה אינו כאן ענתה שאולי תהפוך הרוח את כוונה ובעלה יגיע. וכן עי' באגרת התשובה לר"י פי' ע"ח.

²³ והדברים המצוטטים ע"י עוד מחברים שהרי הגמ' בשבת איירי באיסור יציאת תכשיטים לרה"ר רק משום שבת כבר כתבנו לעיל ששם מיירי בסתמא כמקובל אז ואף' בזמן הרמב"ם וגם הרבה אח"כ אף נכתב באזהרה חמורה בספר התקנות נ"ה

ועוד..] ושכח לחלוטין מחובת "כל" כבודה פנימה, [עד שכמעט לא מצא הבדל בין בבית לציבור!!!] ורח"ל עיקם [נראה שרק בכוחו של מעשה שטן יכול לעשות זאת] את הגמי המוכרת בע"ז יח. בעונשה החמור לבתו של רבי חנינא בן תרדיון, ושעונש זה משקף את ענינו! בזה שדקדקה בפסיעותיה²⁴ מפרש רש"י דקדקה = לפסוע פסיעות "נאות" וכתוב "כל כבודה"!... פרושו חד וברור... והמחבר הנ"ל הסביר שדקדקה פ"י שהחמירה בצניעות ולכך נענשה... [ואין טעם להתפלסף בספקולציות "חכמות" הנזכרות שם אלו ואחרות] ה' ישמרנו!!! **ידי תרעדנה בהעתיק דברים אלו, ותפילה לבו"ע שלא חטאתי בציטוט דברים נוראים אלו.** ולא פלא שאח"כ נצרכים לספר עב כרס של אין סוף חילוקים, כאשר היסוד

שהם תקנות ירושלים לפני 200 שנה שמעוטפות ברדיד, ונראה שלכן החשש לשליפה שהרי היום ברור שהיופי שזה עליה, ומה שייך חשש שליפה ועי' רמ"א ש"ג ו' שעוד אז נזמי האוזן היו מכוסים... ויש הרבה להאריך אך אין כאן מקום והמקום.., ואף שלא נהגין כך בימינו אך ההשואה היא נוראית.. ועוד לומר שזה רצון התורה, רח"ל...

²⁴ ואולי נראה שיש לדקדק שכולה מוצנעת היתה ולכן גדולי רומי נצרכו למצוא ליצרם נוי בהליכתה... וא"כ לאידך גיסא ראה כמה דקדוק מידת הדין נורא!

אינו אפילו לא בועת סבון...²⁵ וזאת תדע שזו היא ההנחיה בקרב רבים ממוסדות ב"י שצריך להיות מכובדים, ולכן מקובל בסמינרים של ב"י, בתקנות חמורות בבנות לאחר נשואיהם, הבאות במטפחת כיון שאינה מכובדת! [שזוהי רצון התורה וזה "גם לדידם" לפני המצאת הליצנות הנכרית.. וצריך לדעת איך קיימו את המכובדות לפי התורה לפני המצאת הפאה... ועוד חייבה התורה לכסות מכובדות זו [וגם כמובן קשה מאוד להתקבל לתפקיד במוסדות אלו ב"תנאים לא ראויים אלו]] ותקנות קלות להולכות בפאות! והוסיף בקיצור עוד מדרש [ב"ר פי א'] הנמצא גם בירושלמי ובתמצית, ואולי ס"ס יובן את כל המימד העצום של הטעות הנוראית הזאת, ידועים המדרשים בענין יציאת דינה ושהיא "בת לאה"... אבל יש מדרש שהוא קצת בדרך אחרת, והוא שמובא במדרש שאשה שמעשיה אינם בטוב, מתבטאים הם גם בבתה, וא"כ שואל המדרש א"כ לפי מעשיה של דינה א"כ אמתנו לאה גם נהגה שלא כשורה!.. מתרץ המדרש אכן כך! לאה גם יצאה לקראת יעקב מקושטת לפיכך גם דינה.. אף שוודאי כל העניינים אלו רק לפי השגתנו, אבל להבנתנו בכ"ז קשה:

הרי יש גמרא מפורסמת שבזכות מעשיה אלו של לאה לש"ש "לקראת יעקב" דייקה, זכתה לבנים מיוחדים כיששכר וזבולון, א"כ חטא גדול או מצוה גדולה?!! א"כ הנראה ברור שאפילו הכי המעלה של הקישוט לקראת יעקב וכו' ולש"ש מעלה גדולה ועצומה, אבל היה כאן גם נקודת פגם והוא ביציאה מהאהל! (אף שלקראת יעקב שזו היא המעלה), והוא גרם להיקרא חטא נורא, ולתוצאותיו בדינה, ומה נאמר בדין שכל הקישוט וכל היציאה רק לשם הרחוב!...ה"י.. והרי זה מוכח שבבית הרי אינו כן.. הבדל קיצוני מאד לחומרת העוון... אם היתה הבנה בדברים פשוטים וברורים אלו, כל הקונטרס הזה היה מיותר לחלוטין..... וצריך לראות מי הם הנשים ה"יקרות" (אולי "לא מכובדות"?!!) שהראשונים והפוסקים קראו להם כך! בגמ' שבועות ל. וש"י"ע חו"מ י"א ה', והם הנשים שאפילו ל"דינים" אינם באים לביה"ד משום כל כבודה... וזה מעשה שטן שקשה מאוד לעקרו! לאור כל זה לא פלא איך הגיע לגילוי פנים.. בענין סיבת חוב הפאה.. ועוד איך יוסבר התנאות הפאה "רק" בחוץ..... אלא פשוט למבין שאותו יצה"ר המכשיל את האיש להסתכל... (ואולי גם יתיר

לזלזל בעצמו ברבים וד"ל) ועוד בעומק שנדקדק ברש"י שלא חטאה ח"ו בכוונות רעות לרצות יצרם של גדולי רומי אלא ב"כל כבודה" ודו"ק..

²⁵ וחיל ורעדה יאחז בכל חושב! האם בקישוט שהוא "רק בחוץ" כפאה וכדו' האם אינו מידה מרובה של דקדקה.... (וודאי אינו דומה לניקיון וסידור ברבים שאדם בוש

לאותו שיטה ע"י אי מניעת התורה בצרכיו הטבעיים = ציטוט משטותו של אותו מחבר לעיל לעניין קישוטי אשה (בחוף)... הוא היצה"ר באשה להתנאות בחוף וקל למבין... וכנראה שלדעת אותו מחבר גורם קרוב בין הנשים והאנשים בשוק הוא חיובי.. אבל כפי שראינו ונראה לקמן לפי התורה הוא יהרג ועל יעבר!... ע"כ בקיצור כ"כ על ענין כ"כ רחב והוא מייאוש מלנסות בגירא בעיני השטן. ואם הזכרנו את המושג "נשים יקרות" צריך רק להזכיר שאפי' כל ההיתר של הקמת ב"י **מחוץ לבית פנימה!** **משום עת לעשות..** וכה דברי החזו"א המובא בספרו של הרב וואלף זצ"ל **בס' התקופה ובעיותיה ח"ד** עמ' קע"ו... אל לנו לשכוח, שכל לימוד בית יעקב אינו אלא הוראת שעה, כמו שאמר לי רבנו החזו"א זצללה"ה בעצמו, ומוסיף המחבר.. ואם לא ידוע היום על חוג השולל חינוך בנות במסגרת בית הספר, אין זה אלא סימן לירידה... עכ"ל (זה כבר נראה מגוחך והזוי היום) וכל מטרת הקמתו לחיזוק הרוחניות ההפך ממטרת "חכמות בחוף תרונה" וכמו שהגדירו ה' אורליאן (ממקימי ב"י) בספרו בעיות בחינוך

פי בית יעקב חשוב לעיין שם, ותמצית דבריו שמטרת הקמת ב"י הוא לאחר שהחינוך הרוחני הביתי התקלקל, יצרו כעין משהוא סינטטי בביה"ס כתחליף לבית!.. וזה חרג הרבה מאוד עד כדי ההפך הגמור, וראה במגמות הנלמדות המתרחבות ללא שום מעצור בסמינרים בהעלמה מכוונת איפה ישתמשו בהם²⁶ ואחרי כך לא פלא שמגיעים גם לסברות הטועות לעיל "מכובדות בחוף" רח"ל... כי כל המושג של כל כבודה בת מלך פנימה לא מובן להם לא פשוטו ולא משמעותו. רק עוד אצטט עוד שני אמרות ממחנכים ותיקים במוסדות אלו: דברי הגב' שרה שנירר ע"ה (בס' אם בישראל) "הצניעות היהודית היתה מקור **לכבוד** ולתפארת עבור כל בת מישראל. כבוד זה ותפארת זו אסור עלינו לאבדם נשמור עליהם ונוסיף **להתגאות** בהם..." ע"כ. "מכובדות מסוג אחר!"... וכה דבריה בצוואתה (מהספר הנ"ל מהדורת תשד"מ): "וכל מי שתעשה לי נחת ותחבוש מטפחת על הפיאה - תביא עליה ברכה". [ודבריה נסובו על פאה לפני כשמונים שנה... ואיך לא חששה שאותן עושות נחת יזדקקו לחפש

למטרה האידיאלית לחנוך לש"ש, לצערו מתאמתת.. כיום זו נראית כחשש נעים וקל לאומת מה שבאמת קורה היום, כדאי לעיין מהמובא בספרים שיצאו ממאמריו ומכתביו אור עולם סוף כרך ט' בענין זה]

²⁶ [וראיתי בירחון בית יעקב שיצא בשנת תשי"ט וכבר אז כתב הרה"ג א' מילר זצ"ל שנראה לו שהחשש שקינן בליבה של הגב' שרה שנירר שכתבה כן באחד ממאמריה כי חוששת שהתלמידות החדשות יהפכו את תפקידן כמורות כקרדום לחפור בו ולא

משרה אחרת מחוץ לכותלי ב"י] וכן בספרו של ה' וולף הנ"ל בעמ' רז וז"ל בוודאי משובחת הנוהגת כמו הנשים הצדקניות של הדורות שעברו, ומכסה שערותיה כליל בלי פאה..וכו' ולכל זה יש להוסיף את הדבר שהיה נראה לעיקר למרן הגריש"א (שליט"א) זצוק"ל לכתוב במכתבו לכנס בנות בית יעקב להספד על מרן "האבי עזרי"י זצוק"ל בימי השבעה וז"ל: "תנועת בית יעקב לא הוקמה לשם מציאת פרנסה לבנות ישראל! אלא לשם שמירה והדרכה וחינוך טהור לבנות ישראל" [ובצער רב ראיתי לתקנון ביה"ד משמר התורה שנראה שמנסחי התקנון הלכו שולל אחרי סברא נפסדת זו, בענין טעם הכיסוי ראש, שהוא להיכר נשואה, ובלשונם כתבו שהאיסור בפאה טבעית, שלא תראה פנויה.. ולא שאינו צנועה! וזו טעות חמורה, ויכול לשמש לני"מ גדולה, ועוד דבר חמור מנוסח התקנון בתחילת התקנון באותיות גדולות כתוב שיש קהילות ש"הוסיפו" על עצמם שלא יכסו ראשם בפאה נכרית... וכי אפילו לדידהו מה שהמ"ב מביא מחלוקת בדאורייתא שהרי כותב שהדיון אם נחשב פרוע ראש.. וזה בדין דאורייתא ולא הכריע.. שהוא ספיקא דאורייתא.. ועוד הרבים מגדולי האחרונים בזמן פרוץ דבר זה פסקו להדיא לאיסור! (הדברים מוכחים קלות עיין בספר דת משה בליקוטו)ומי הם הנחשבים "הוסיפו", יודע אני היטב שאיני מגיע לקרסוליו של אחד מהדיינים שם וודאי לשולחיהם אבל תורה היא וללמוד אני...וכך היא דרכה של תורה ללא

משוא פנים... צריך רק להזכיר פרט מרכזי, שהרי כידוע כל אריכות חומש בראשית כפי שהסבירו הראשונים הוא ללמוד ממעשי אבות, וראו שם שעיקר שבח האמהות הן בצניעותם בהיותם באהל עד שהגמ' בנזיר בהוריות מבארת שכל מהות האמהות הם נשות האהל (נזיר כג הוריות י) מנשים באהל תבורך, מאן נינהו נשים באהל? שרה, רבקה, רחל ולא וקמה הדגישה התורה בגנאי יציאה מאהל ... ואין לי אלא להעתיק את דברי הגר"א הנמצאים בספר אגרת הגר"א שיצאה ע"י מכון הגר"א ארה"ב. ואלו הן: **ומקובל בקלויז הגר"א מפי (ראמ"ק) ששמע משמו של הגר"א. שיש שני מיני יצה"ר אחד פרטי, ואחד כללי, הראשון מסית ומפתה ח"ו כל אחד ואחד לפי מה שהוא, והשני היצה"ר הכללי בכל זרא וזרא להסית ולהעביר צבורים וכלליות של עם ישראל באיזה עבירה או פגם או רעה כוזבת ובהתחלה בא ב"איצתלא דקדושה" וע"ש**

מניין קושיות ועוד

אחד הדברים המוזרים שמצאנו בעסקינו בסוגיה זו, שכנראה מחוסר ברירה מצאו המליצים טוב על המנהג, (ולפי ששמעתי זה נאמר גם מת"ח שציפורנס גדולה ממותני אבל תורה היא וללמוד אנו צריכים) הסבר שלפי הא"נ של רש"י בכתובות

בלימוד מופרע לחיוב הכסוי שהבאנו לעיל הוא גזירת הכתוב "פרה אדומה", והרוצה לאסור בפאה הוא לומד מטעמא דקרא... על כן אציג כאן חלק מהקושיות והוא **יותר ממנין** קושיות, ובלי קושי אפשר להכפיל ולשלש.. ואכתוב בקצרה. ולואי יוכל להימצא ישוב לאחת מהם, ולפני הקושיות עיין כללי רש"י הנמצאים בסוף מס' ברכות, ושם כתב שא"נ הוא תוספת או על הצד היותר טוב ולא שהראשון דחוי, ולפי"ז פירושו הראשון כל לימוד איסורו נלמד רק מהראיה מהעונש באופן "רעיוני", ובפ"י השני מוגדר יותר צורת הלימוד מעצם דברי הכתוב וע"ש, ובהקדם גם אומר שזה ממש נגד ברייתא ערוכה בגמ' גיטין צ. תניא היה ר"מ אומר וכו' זו היא מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע וכו' זו מצוה מן התורה לגרשה שנאמר **"כי מצא בה ערות וכו"**, ועיין שם שכל ענינו פריצות, [בעיקר בשימת לב במשל ובנמשל], [וכן הוא בירושלמי סוטה א. דנחשב דברים המכוערים המביאים לערוה ע"ש], וכן הוא ברמב"ם גרושין פ"י הכ"ב וקראה שאינה צנועה, עיין בלח"מ דקאי ע"ז, וכן הוא בב"י ק"י"ב (רק שזה מצוה לשלחה אינו נלמד מפסוק זה כי קאי אליבא דב"ש), אך כיון שלפני זכרתנו גמ' זו, כתבנו עשרה קושיות אלו, וענין טעמא דקרא,

וכיון שכשלעצמם הדברים נכונים, אשאירם כתובים, ואלו הם: א. ברש"י עצמו מה כל אריכות רש"י "ש"מ אין דרך בנות ישראל לצאת פרועות ראש"י וכי גזרת הכתוב זקוק לעזרה מדרך בנות ישראל ב. מהו הוא הדת יהודית שהוסיפו בצניעותם לאסור גם קלתא, וכי מוסיפים על גזה"כ ומה צניעות עושה כאן. ג. מה המכנה המשותף במשנה "איזהו דת יהודית יוצאה וראשה פרוע וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם". ד. למה יוצאת ללא כתובה וכי בגלל שעברה על גזה"כ, הרי יש עוד לפחות שס"ה לאוין שנמנים.. אלא כדברי הראשונים שכאן הוא פריצות וכו'. ה. עיין **כאן בריטב"א ומאירי** שכתבו מפורש שהוא פריצות מנין להם זה. ו. מהיכן נלמד מופרע לאיסור לצאת בשוק האם שער מזרח בעזרה שבו פרעו ראשה דינו כשוק, **ומנין לחכמים מכאן גזה"כ לאיסור בשוק**. ז. למה פורע ראש אשה חייב בסכום הוגן של ארבע מאות זוז בושת הכול בגלל שאנסה לעבור על גזה"כ. ח. מנין לגמ' בסוטה שמדה כנגד מדה שהתנאתה בסודרים נאים על ראשה ומשום שעברה על סרח גזה"כ ומה בכך לעצם עבירתה, ומה גם נענשת שמתירים לה איסור גזה"כ במילתא ללא טעמא. ט. מה המוסר הנמצא במדרש המובא לעיל, את הלכת

כבנות הגויים פרועי אי לך וכו' מה נמצא בפגם זה במיוחד שהלכה כבנות הגוים, שעברה על גזה"כ במילתא בלא טעמא.. והרי גם נראה לקמן בדברי הב"י שבעיקר כל איסור חוקות הגוים בדברים שעניינם צניעות, ולא בסתם התנהגויות. י. מה הוא הקיבוץ הגדול של הנשים שעושים לסוטה שיראוה בלא רדיד, ובלא מטפחת, אף שהולכת עם כופה כמו שהולכת בביתה, כדברי הרמב"ם סוטה פ"ג ה"ה: והוא שהעניין בקבוץ גם שיראוה בלי כסוי הוגן כדמשמע ברור שם ברמב"ם, ומחייבים הנשים הנמצאות שם לראות וילמדו מזה מוסר ולמה? ואיך ילמדו מזה מוסר?? שפוטרים אותה מגזה"כ, לכסות ראשה, וע"ש ועוד שאלה לקורא מה טעם בתוספת שקיבלו אליהם בכסוי בריא יותר נקרא דת יהודית?!...ועוד יש להציע לבעל סברא זו, לאותם הסוברים שכל העומד להיגזז כגזוז דמי נאמר גם בשיער (סנהדרין טו. נזיר נא.) מה יהיה דינה של אשה העומדת לגזוז שערותיה ללכת בהם בפרוע ראש?... ולסיום יש להזכיר את הירושלמי המפורסם על אותה קימחית שלא ראו קורות ביתה שערות ראשה, שאמרו לה רבנן "כל כבודה בת מלך פנימה משבצות זהב לבושה", והוא יסוד הצניעות, ועוד זיל קרי בי רב רש"י בחומש

דברים עה"פ ופרע וז"ל מכאן לבנות ישראל שגלוי הראש "גנאי להן". ומעשה של אשתו של און בן פלת, ועיין היטב ברש"י שם (סנהדרין קט: קי.) הרבה לפני גזה"כ, ועוד ברש"י ללישנא קמא בלימוד לחיוב הכסוי שכתב שההתנאות כזו גורמת לחטא החמור של סוטה ובשטמ"ק כתב מפורש שגלוי שעה גרם החטא וכתב שזה דברי הגמ' האם רש"י והשטמ"ק כ"כ טעו בסברא עפ"ז, וגם מצינו במפרשים שהבאנום קודם שלכן הגילוח באשת יפת תואר, שבזה היה דרכם להחטיא את עם ישראל... [ועיין לעיל בדברים מפורשים בקדמונים בענין זה וגם בהקשר לחוב הכיסוי מאותו טעם], ונראה שאין כל קושי להגיע ל100 קושיות בענין זה.. ע"כ חלקם.. וכל זה כדאי לעקם לצורך ההיתר. קורא יקר, האם מצאת סברות בפסיקת הלכה משהו בדומה לדומה לזה.... **והסבר** הלימוד לפי הא"י כתבנו לעיל. ולעצם הטענה שלא דרשינן טעמא דקרא עיין בפסקה הבאה,

מה לטעמא דקרא ופאה

נכרית?

ולטענת גזה"כ וא"כ לא דרשינן טעמא דקרא, וכפי שהסברנו לעיל שכל הלימוד נסמך על דרך בנות ישראל בצניעות, [וזה אף לא"י של

רש"י בפשיטות בלישנא קמא מטעמא דקרא, ומזה הוא הוציא את כל חיוב הכסוי! ויש להוסיף עוד אך אין צורך.. הרי לעולם לא יסתמו דבריו של מלך זקן וכסיל... [וכדאי לעיין באנציקלופדיה התלמודית ערך טעמא דקרא, ובו תמצא קיבוץ מקרים ומהם נלמד שכשלומדים טעמא דקרא, נוספים הרבה איסורים, ואחד הדוגמאות המוכרות הוא שכל איסור צער בעלי חיים לרש"י נלמד מפריקה], וא"כ.. מה לנו יותר מהגמ' נזיר שהבאנו לעיל שאף לבעלה אין חסרון בהבדל בין פאה נכרית לשערה. ולסיום יאמר אף אם נאמר שלא ככל הדברים! לעיל ובחיוב התורה אינו כולל דבר המחליפו, אבל בדין דת יהודית שאינו גזה"כ אלא תוספת צניעות שקיבלו עליהם בנות ישראל, והוא מעבר לכיסוי שחייבה תורה, ורק משום החורים בכסוי הקלתה ש"אי אפשר" שלא יראה בהם שער, (כדברי רש"י) קבלו עליהם איסור, וחייבו כיסוי מחמיר מזה משום צניעות, ונפסק להלכה לכל הפוסקים עד כדי גירושין ללא כתובה, ובדבר זה (שער גלוי מלא) שאף התורה (בשערה) החשיבהו לחוסר צניעות, האם יכול להיאמר בו גזה"כ בדת יהודית שהוא "מנהג" צניעות מחייב!... הרי שמינית שבשמינית של ישרות לא

רש"י, אף להנחה שהא"נ טעם נפרד מלישנא קמא, שכנראה לפי הכללים אינו נכון כמו שכתבנו לעיל], והתורה רק מגלה זאת ושזה חובה א"כ לא שייך כאן כלל טעמא דקרא, וזה פשוט שהרי כל דרשת חז"ל כאן ע"י "טעמא דקרא" כדבארנו בארוכה, א"כ מי הוא האוויל שיבא ויאמר כאן "לא דרשינן טעמא דקרא", וגם שהפסיקה בעניין טעמא דקרא אינה מוחלטת, וגם לדברי החת"ס ועוד, דרשינן טעמא דקרא לחומרא "לכו"ע", ובעיקר הדבר עיין ערוך לנר סנהדרין נד. ונוב"י מה"ק אעה"ז סי' ע"ח נקטו בפשיטות שכל המחלוקת בטעמא דקרא רק אם סותר את הסתמא דקרא, ואם לא "לכו"ע" דרשינן טעמא דקרא, (ולאחרונה יצי קנ' בענ"ז והוכיח כן בפי' מכמה ראשונים) ונוב"י מוכיח כן מרש"י, ולענ"ד משמע כן גם מהריטב"א יומא מ"ב: ד"ה ר"ש, ועוד שכאן הוא ההפך הגמור שכל הסתמא דקרא משום צניעות, [ועוד שלרוב הראשונים איפה שכתוב טעם בפסוק דרשינן טעמא דקרא כדמשמע בשלהי גמ' ב"מ] ועיין תוס' ראש ב"מ צ. ד"ה היתה ע"ש, שודאי משמע כאחד האפשרויות ע"ש, ועיין ריטב"א ר"ה ל"ב: ד"ה שופר ובפסקה ברם מה שהביא מרגלית בשם הרמב"ן ע"ש והוא יסוד גדול הקשור גם לענייננו. ועוד שאל"כ איך למד כן

יסבול זאת! דו"ק היטב... ועוד יש להעיר למה חז"ל השתמשו כדוגמא מיוחדת של חוסר צניעות, דווקא בפרוע ראש, [גיטין צ., וכל הדינים בסוטה, עד כדי שחטא "זה" גרם לה לאיסור חמור זה, ובדין יציאה ללא כתובה ועוד], והרי דבר שבתיקון קל של "ניכר" הוא כבר צנוע, ולפ"ז החוסר צניעות בשער קל ביותר?!...[אף שבנדרי ענוי להפר בנזיר לא "כ"כ נראה השנוי"].. ועוד אציג קושיה מעניינת לפתרון הקורא: [והיא תקשה במיוחד ל"סוברים" שגלוי ראש הוא גה"כ בלא טעמא] והוא כיצד חז"ל למדו באיסור גלוי ראש מ"ופרע" שגם בכסוי לא מושלם כדוגמת קלתא מותר מהתורה, לכאורה אם אנו לומדים מ"ופרע" שקודם היה מכוסה, וזה חובה, לכאורה מנין לחז"ל שמכוסה לחצאים נחשב למכוסה?.. ועוד כיצד היית אתה הקורא מגדיר את התוספת של דת יהודית, באיסור שהוסיפו בכסוי יותר הרמטי שלא יראה אף מקצת שער הנראה בחורי הקלתה.... שהוא לדברי כל המפרשים משום צניעות ולא משום מיגדר מילתא... א"כ שאלתי עד היכן האיסור מהתורה ומהיכן מתחיל הדת יהודית... ומהיכן נלמד זאת.

ואזכיר ראייה שמוזכרת ב"אגרות משה" אף שעפר אני תחת כפות רגליו אך קשה לנו להבין דבריו והוא לדידינו ממש מדרש פליאה, וצ"ע מה שהביא ראייה מחוטי שער [וצריך להקדים ולומר שזה גם נגד הבנתו הפשוטה של המ"ב סי' ש"ג ס"ק ל"ו שאין בחוטי שער קשר כלל לענין הפאה נכרית ע"ש] המוזכר במשנה והגמ' מביאה ברייתא על זה, ובלבד שלא תצא זקנה בשל ילדה וכו', והסבר הגמ' לפי המפרשים שאם תצא ילדה בחוטי שער של זקנה תתבייש שיראו שיער לבן על שחור ותתבייש ותשלוף, ועוד הסברים דומים ומכאן הוכיח שזה מגולה החוטי שיער ומותר לצאת בה לרה"ר, ועיין בראשונים שם והרבה מאד ראשונים מתייחסים לכך, כיון שזה גם נוגע למשנה הראשונה בחוטי צמר לנושא קליעה ע"ש, ומסבירים מהו חוטי צמר ושיער או שקושרת בהם שיערה או שקולעת החוטים בשיערה וא"כ הרי אין לה שום שייכות לפאה! וכי מגלה שערותיה עם קשירת החוטי שער ברה"ר, והרי שם נז: הגמ' מביאה משנה זו לראיה שמותר משום שאין חשש חציצה, וא"כ כל נושא חוטי שער משום חשש לחליצה משום חציצה בטבילה, ואינו נוגע לחשש השליפה בתכשיטים, ובפ"י המשניות להרמב"ם הזכיר זאת מפורש גם

לעניין חוטי שער! [ועוד עיין ברשב"א שם והובא בטור בהלכות טבילה על חוטי שער אלו, שצריך לומר שמדובר לפחות ב"שלוש שערות" שאל"כ היה חציצה א"כ מה דמיון זה לפאה, ועיין רמב"ן סה. ד"ה הא דתנן בתוך דברו וז"ל ועוד שהחוטין לפנות שיוצאות וראשן פרוע צריכי להו טפי [וגם בערוך לשון דומה] שגם זה ברור שהוא קשירת השער כאל"כ בפרועות ראש למה צריכי ליה טפי] וזה גם פשיטות הבנת המ"ב וז"ל סי' ש"ג שמהדקתן על ראשה ואין זה פאה נכרית...רק חוטין בעלמא עכ"ל, וצע"ג²⁷ מה כוונתו [והעירוני שכעין זה הקשה בספר יש סדר למשנה(לר' ישעיהו פיק) בהבנתו כן במ"א ע"ש ובשאלת יעב"ץ ח"ב ס"ח] ועוד יש להקשות להבנתו איך תשלוף זאת ברה"ר בשער זקנה על ילדה ותהיה גלוית ראש, הרי לדבריו וודאי לא מכוסה בשבכה מתחת ל"קשירה" וגם הרי נראה שער שחור על לבן, ועל כולנה למה חלוק דינו בשבת מפאה נכרית...אם מדובר באותו ענין וצע"ג, **ועיין בתוס' רי"ד דף סד: שהקשה שם איך יראו החוטי שער ותירץ ע"ש**, (ויש שלמדו מדברי תוס' רי"ד שחוטים מכסים השער ולא כן הוא אלא קושייתו

²⁷ ויש מקשים מלשון הראשונים מחכו עלה וזה פשוט שהוא בבית המרחץ (ומשם = כלשון רש"י [שאח"כ] ממטי לה בידיה כנזכר בענין חציצה) ככתוב בכתובות פ"ז ואם יש מרחץ באותה העיר אף מומין שבסתר אינו יכול לטעון מפני שהוא בודקה בקרובותיו: ועוד ראיות לרב חוץ שהמציאות שתכסה מרכז הראש הצמוד לגוף הראש

איך יראו הרי הם מתחת לשבכה), ואולי גם י"ל כדברי סי' תוס' ר"י הזקן ות' בפאה נכרית, ואף שדברים כעין אלו המוזכרים באג"מ הוזכרו במחצית השקל אבל כפי הסברנו ברמ"א יש ליישב גם בדברי המחצה"ש ויש קצת להאריך בזה, [כסברא זו עוד מחברים במאה חמישים שנה האחרונים הזכירו והוא פלא עצום...]

ועיין "אור לציון" או"ח סי' י"א ע"ש, ואני בעניי לא הבנתי דבריו לכאורה בא ליישב דברי הרמ"א מהש"ג מקושית הבאר שבע, א', הבאר שבע אינו מזכיר כלל את הרמ"א ודבריו על הש"ג עצמו וקושייתו על כל עצם ראייתו של הש"ג על ההיתר בכלל גם מהתורה, ודבריו לכאורה צע"ג, ולגוף תוכן דבריו לכאורה צע"ג, שאף אם נאמר כמו שהזכירו חלק מהאחרונים שאיסורו מטעם דת יהודית אין כוונתם שבגלל היות המנהג כן וא"כ יכול להשתנות לדבריו, אלא כיון שדומה ממש לטעמה של תורה כתבו לפחות מטעם דת יהודית, שהוא רק מעט שער הנראה בחורי הקלטה יהיה אסור, וא"כ מה שייך השתנות

עם כריכת שערות לא ברור ועיין תוס' בתחילת הפרק שגם קרא לזה דברים קטנים ועיין מאירי שם שכתב שהרבה נשים הולכים בשבכה עד הטבילה "זולת זה" ולא כתב "במקום זה" ועוד ועוד [פלא שזה זקוק להסבר]

ברוח הזמן שיקבע להיתר. וביותר בעיקר דבריו שדת יהודית יכול להשתנות לכאורה קשה טובא, שהרי דברים אלה כמו קלתה נפסקו להלכה לדורות ע"י כל הפוסקים, שמגרשה ללא כתובה ללא צדדי שינוי, ולתרץ דברי הרמב"ם שהקשה [ומזה ראיתו] מרדיד שבפי' כד' אישות הלייב' כתב שדת יהודית ובפי' יגיה' יא' כתב תלוי במנהג, ומזה רצה להוכיח שדת יהודית יכולה להשתנות, אין ראיה כלל כי ליכא סתירה כלל בדברי הרמב"ם, כי בפי' כ"ד מדבר במכוסה במטפחת שאינו כסוי טוב כקלתה, ולזה כתב בראשית דבריו וראשה פרוע, לכן זה בלא רדיד זה דת יהודית, וכך פירש דבריו הב"י בטור אהע"ז סי' קט"ו, ובפי' יג' בכיפה שזה כסוי הולם, אלא סיבת הפגם בעיקר שאין לה רדיד שחופה כל גופה שזה תלוי במנהג, ושם הכיפה וודאי לא קלתה, שע"ז הגמ' כתבה שיוצאת ללא כתובה וכך פסק הרמב"ם. ועיין בשו"ע סי' ע"ג ס"א לגבי מנהג הרדיד שחופה כל גופה השמיט לגמרי נושא הכיפה למרות שאפי' הטור מביאו ועיין רמב"ם (פרנקל) סוטה פ"ג הל' ה' כתב שיש רדיד ויש מטפחת ויש כופח וע"ש ע"כ בקיצור.

"לא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלהם" (ב"ב קטז).

ועוד ראיתי לכתוב שאף אם נאמר שעניין פרוע ראש הוא כעניין פרה אדומה בצורתו ואין להוסיף, עיין בגמרא סנהדרין נ"ח: אמר רב הונא "ממתי הותרה שפחה לשוק

משפרעה ראשה בשוק" וכתב רש"י "שהיו רגילות אף הנוכריות הנשואות" שלא לצאת בראש פרוע", וישאל השואל וכי "לא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלהם" (ב"ב קטז). וכי נהיה גרועים מהגוי שעוד צווינו לבלתי עשות מחוקות תועבותיהם, [ועיין מה שכתב בב"י סימן קע"ח א' שכל איסור חוקות הגויים הוא או בחוק ללא טעם או בדבר ששייך בו פריצת דרך הצניעות ע"ש] וא"כ ח"ו נהיה גרועים מהם, האם גם זה פרה אדומה או בינת אנוש פשוטה... פוק חזי מה עמא דבר נשאל את הגוי (או כל אחד שאינו שתו"מ) האם פאה שונה באמת בדרגת "צניעותה" מהשער שבזה הגויים כן היו יוצאים לפי הבנתם, דומני שהגוי יצטרך לקבל הסבר "עמוק" לליצנות הזאת, הרי קשה מאוד לאשה שיופי שעה יגיע לרמת הפאות היום לכן זה נקרא ניכר!! (שזו פאה) אולי יבין אם יסבירו שזה כעין ציצית המתרת, וזה גם יחשב תשמיש מצווה, ועצה טובה צא לכפר ישמעאלי ששם נשאר מנהג זה, ובדוק באיזה "קאסטם" משתמשות הנוכריות הנשואות. וכל זה ע"כ בקצרה ותן לחכם ויחכם עוד. זאת ודאי לא הגענו לדרך "בנות ישראל" המחייב! המוזכר ברש"י בכתובות מהלימוד מ"ופרע" המובא לעיל, הרי כל בע"ת בכל הרמות שהן, חייבות איזה שכנוע להיתר המוזר הזה, וכידוע בעניינים אלו הדעה

אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה

לאחר הברור שאיסור גלוי השער אינו משתייך דווקא לשערה, וגם אין כל סברא המתירה אם ניכר כשערה אם לאו, יש לגלות את **השקר הגדול** בסיבת היכר בשוני הפאות הנוכריות משערם של הלא נשואות [לצורך זה נצרכים המחמירים משום החשש שלי"מראית העין" [כמה גיחוך בזה מראית העין לשער איכא ולקישוט ליכא....]] והוא שהרי יצרני הפאות הגדולים מאיטליה וכדו' וכל אלה שהלכו בעקבותיהם, לא למדו את צורתו ואופיו של השער וכו' שכמותם רצו לעצב את פאותיהם כצורה הטבעית וכו' ביותר.. מצורת דרכן של בנותינו הצנועות הלא נשואות שברחובות החרדים בירושלים וב"ב, ובוודאי גם לא הייתה להם סיבה לחפש זאת.. אלא בדמיון למה שהם ראו ורצו לדמות... וזו התוצאה שהם דומות בעיצובן לצורת שער הנוכריות כרצונם... ולכן יש **ההיכר** !! ואם התורה חייבה הצנעת נוי זה צ"ל! זהו דווקא שלא ידמה לצורת שער בנותינו הצנועות אך מותר כשידמה כבנות הנוכריות ו"ניכר" שלא כבנותינו הלא נשואות? ... **וכדי בזיון וקצף...**
אוי לנו בבוא הדין

הקובעת כפי המבואר בראב"ד
איס"ב כ"א ג' ע"פ הגמרא.

ולסיום פרק זה, קושיה גדולה נוספת

הא לך חטאה של הסוטה המובא במסכת סוטה ח: "היא פרסה לו סודרין נאין על ראשה לפיכך...." [וממעשה נלוז זה לזר נלמד חיוב הכיסוי לפחות ללישנא קמא דרש"י], תמוה יתמה כל בר דעת האם יש סודרין נאים שאשה כיום תעדיף לצורך נויה יותר מפאה?!... ולו הפאה "'הצנועה ביותר"' האם יש מאן דהוא המסתפק בתמיהה זו! ונוי זה של סודרין נאים הם נחשבים הגורמים לחטא נורא זה לדברי חז"ל בבאור המקרא! ועוד לאחר כל התחכומים וחלוקים למיניהם לנסות למצוא היתר ונניח שליתא כאן "דין" פרוע ראש, האם לא הוכחנו די ששער נחשב לחז"ל ולפוסקים קישוט מופלג עד שנאסר לחלק מהפוסקים אף לבעלה לומר דברי קדושה לפניו.. (כדמשמע מהלימוד שהוא מטעם קישוט) ומצאנו בהרבה מהפוסקים ששייכו את זה לסיבת ההרהור וזה לא מצאנו בשום קישוט אחר, האם בכזאת קישוט מותר לצאת לשוק? ראה לעיל איסור חמור בחז"ל לאשה לצאת לחוץ מקושטת.

והתוכחה..[וכדאי לברר סברה זו אצל מי שאינו משוחד בזה] ואם לא די בבזיון זה, הוסיף ששמעתי על מורה בב"י לעניין צניעות, שהסבירה לתלמידותיה למה פאה נוכרית "ניכרת" שהרי הבנות הלא נשואות שערן אסוף! (גם כי אין מספיק שער..) והנשואות- לא!!!... **ועוד לאחר ביאור הדברים** שפרוע אינו תלוי בשערה המחובר יש לדעת שיש דרגות חמורות יותר בפרוע א, כדברי רש"י בסוטה שסתירת שערה הוא גלוי גדול יותר, ועוד גילוי גדול שמוזכר ברש"י כתובות ריש פ"ב בבתולה שיוצאת לחופתה ששערה פרוע, כתב רש"י שערה על כתפיה, א"כ יתכן ולצערנו שבפאה נכרית בהרבה מהמקרים אית ביה כולהו, וצריך לדון האם גרוע משערה הגלוי, ולצערי אינו גוזמא, ולא שפת יתר, פוק חזי אם הלא נשואות שאין בהם חוב הכיסוי ילכו עם שערן בכגון דא?! הרי לא יקימום באף מוסד! אלא שהתרגלנו שהפאה "המתרת" מתרת את כל הגדרים, וכדאי לציין פה מעשה שהייתי נוכח בו, **תלמיד ישיבה ברר על נערה שהוציאנו לו במסגרת שידוכיו, ונאמר באחד הברורים שיתכן שיש בה בעיה בצניעות שהרי הולכת עם שער באופן לא מקובל, טען לעומתו אותו תלמיד שזה ודאי אינו חסרון הרי כך הולכות כל הנשואות!... רק לא ידע אותו תלמיד שגם ק"ו יש כאן! אם הנשואה החייבת בכסוי ראש וכו'...** מה שנשאר להבין א"כ מה היא פאה "צנועה" המותרת לדברי ה"מחמירים" (ולדברי ההבלים שהוא רק להיכר התיחסנו לעיל) הרי פאה

המשמשת תחליף לנוי "גלוי הראש" [כמובן באיכות שער יותר נבחר וצבע, וצורה, וכמות רב של שער ללא דמיון לטבעי כידוע בכל סוגי הפאות] שלדעת תורתנו הק' יש בגילוי נוי השער חוסר צניעות נורא עד שהביאה התנאות זו את הסוטה למעשיה כדברי רש"י לל"ק (ולש"טמ"ק זו היא דברי הגמ' סוטה ח: היא פרסה וכו' ע"ש) (ופשוט שלל"ב ברש"י לא חלק ב"מציאות" אלא רק בצורת הלימוד), ובדת יהודית אף אם יכוסה בבגד שיש בו חורים שרק בראיה חדה נראה שערה כמבואר שם יהיה חוסר צניעות חמור (ועוד סוגיות בש"ס שהזכרנו לעיל בחומרת פריעת ראש לדוג' גיטין צ.) זו "פאה צנועה" ומה היא פאה שאינה צנועה?! וא"כ כמה רחוקה הבנתנו ממה שהתורה רוצה שנבין!.

ולסיום פרק זה נראה לצטט דברי רש"י שהביא דברי המכילתא ועוד, ונראה שזה צריך להיות אבן פינה לדברים האמורים בפרט, ולכל נושא הצניעות בכלל, והוא בסוף פרשת יתרו עה"פ לא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו-וז"ל: שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי ש"אינו גלוי ערוה ממש", שהרי כתיב (שמות כח מב) ועשה להם מכנסי בד, מכל מקום הרחבת הפסיעות "קרוב" לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג בזיון. והרי דברים קל וחומר ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך, לא תנהג בהם מנהג בזיון, חבירך שהוא בדמות יוצרך, ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה עכ"ל. וזה במשהו שדומה לערוה קצת והוא בשינוי גודל הפסיעה נצרכנו לכבש שאף סיכן הכוהנים שהרי היו צריכים לפזר מלח שלא יחליקו ומדובר רק על ערוה שהוא מנהג בזיון וזה באבנים, וק"ו

לערוה החמורה ולאנשים בדמות
יוצרים שגם כ"כ נאסר עליהם,
ודבר שיש בו דמיון לערוה החמורה
האסורה ושעולה ביופיו על
המקורי, נראה שאין צורך להאריך
בזה וכל חיוב הצניעות צריך להיות
בהשקפה זו כנלמד מהפסוק,
ונראה בהשקפה זו שכל חילוק
בעניין צריך שגם האבנים יוכלו
להבינו... וד"ל.

בשולי סוגיא זו צ"ל לאלו המחזיקים
בקרנותיהם של נשות הרבנים לפני 60
ו70 שנה ויותר, שהלכו בפאה נכרית של
זמן אל נא יתעלמו מכך שהן היו
צדיקות "הדור" כי רבות מחברותיהם
באותו דור (אף בחבלים באירופה שבה
היו צדיקים ומופלגים בתו"ש
אמיתיים) הלכו בגילוי גמור... למרות
שזה איסור דאורייתא, כמובא
בברייתא בספרי, בבלי, ובירושלמי,
בראשונים, ובפוסקים, רמב"ם, טור,
שו"ע, ונ"כ.. ללא חלוקים ומחלוקות
והמתכחש לעובדות יעיין בערוך
השולחן סי' ע"ה סעי' ז' ועוד אחרונים
בתקופתו ובספרו של מרן הח"ח גדר
עולם, ולא פלא שאין ספרות רבה
[בעיקר בעומק הסוגיות] בתקופה
ההיא בנושא הפאה שהתחילו ללכת
בה, כי הלוואי שומעים לכסות ראשם
וגם בזה לא שמעו כמו שכתב הער"ה
ובנוסף לזה שהפאות כידוע אז לא דמו
כלל לשער כהיום ולכך נהגו בהם
הפוסקים שהנח להם שמוטב
שיהיו... פחות גרועים... ואולי הפאה
היא הגורמת לפרצה! כך מצאתי
בקהילות באיטליה שהדיונים
הראשונים נסבו על חתיכת משי על
המצח, וגם על זה היו רבנים שהתריעו,

ולאחמ"כ על פאה על המצח, ואח"כ על
הפאה כזמננו כמופיע בספר אפי זוטרי,
וכן שם מובא שגם היו שערבו שערם
ממש, ועוד כל מיני רעיונות עמי ארצות
מקוריות כמו שלא התכסו לגמרי
בחופתם ומה שלא כיסו לא נאסר
בטעותם, כמובא שם וכנראה גם טעמו
הוא, שלאחר ביטול טעם איסורו,
כתוצאה ממיני פטנטים שונים
ומשונים, החילוקים נהיו זניחים מאד
ולנו לא נשאר אלא בדיחה עצובה מאד
ששמה "פאה נכרית".

וראיתי ענין לצטט סיפור המובא
באגרות רח"ע ח"ג ע' פ"א, כדי
להבין יותר את המצב ששרר אז...
וז"ל: בדידי הוה מעשה: לפני יותר
מחמש ועשרים שנה הייתי בעיר גדולה
בלטביה ובקרתי שם את הרב, אשתו
כבדה אותי בכוס יין, ואז סירבתי ולא
רציתי לשתות מפני שעה המגולה,
והרב גער בי מאד ואמר לי שרבות מנשי
רבני ליטא הולכות כן. וכשבאתי לרבינו
הג"ר חיים עוזר זצ"ל הגדתי לו מזה
והוא השיב לי **בדברים חמורים מאד**
שיצאו מגדרו הרגיל, על אלו החפשים
אשר לא לבד שמגלים שער נשותיהם
הם גם מגלים פנים בתורה שלא
כהלכה. אז פרסמתי דברי ה"גאון
מוילנא האחרון" בעתונים וזוכרני איך
הרה"ג רבי שמואל יוסף רבינוב אז ר"מ
בהמבורג שיבח מה שפרסמתי זה. (רבי
בנימין זאב יעקובזון זצ"ל-דברי בן
שלמה עמי ש"ו)

הובא לידי קונטרס בשם "ותשקוט
הארץ" וקשה ביריעה קטנה זו
להתייחס באופן מורחב לדבריו,
רק אומר שחוץ מהשילוב המיוחד
בבורות (בענין מוסרי כ"צניעות")
ובעמי ארצות, (שאף לא ציטט

ראשון אחד (אפי' רש"י) בביאורו מהו פאה נכרית המובא בש"ס) שיש בקונטרס זה, יש בו הסבר מצוין למפסיד הגדול והשחתתו הרבה במדת הזהירות המובא במסילת ישרים שהוא הליצנות שהוא כשמן המשוח אשר ישמיט ויפיל מעליו החיצים וכו' כלשונו של המס"י, ובסיסמה של "קבלתי מרבתי" ללא פרטים באיזה פרט דובר "מוחק" את דברי חז"ל שלמדו לפחות משה פסוקים את המושג "כל כבודה בת מלך פנימה" **כפשוטו** המובא בש"ס ומדרשים ובפוסקים **למעשה**, והיום לדבריו הנשים "הם" הצריכות לצאת ולהיות מעורים בשוק ולשוחח עם כל אדם, וגם הפסיקה של כל הפוסקים בלצאת ללא כתובה בזרעותיה מגולות ומדברת עם כל אדם (מטעמים מובנים לא נקט ראשה פרוע) לא רלוונטית לדורנו, וכך הלך לכל אורך הקונטרס ומהו"א ומקושיות עשה מסקנות וראיות הפוכות, ומהדברים שדאגו בחז"ל לקרובה לבעלה עשה לצורך קרובה לכל אדם, וכך בלבב ושיבש ומראיות לאיסור, הפך להיתר, ומפוסקים אוסרים הביא ראיה להיתר ועוד ועוד.. ואף בדברי מרן הגריש"א שדיבר בשפתו של השומע ולא היה באפשרותו לשבשה, והוא ש"וודאי יש להעדיף חבישת מטפחת", הוסיף בחוצפתו בסוגרים "מרובעות" – [כפי מנהג ירושלים] – ועוד בצטטו הגמ' בכתובות באיסור לצאת בפרוע ראש, כתב י"א פי' שער מפוזר, איני יודע מי זה הי"א, ברור שזה לא הספרי בה נמצאת ברייתא זו ששם

כתוב שיהיו "מכסות ראשן", וכן הוא במ"ר, ובילקוט, ובכל הראשונים המפרשים, כולל רש"י ורמב"ם, ועדיין לא מצאתי מי זה הי"א ובשו"ת שרידי אש מצא שהוא ממתרגמים **נוצרים**, וכדי להסביר מדוע אין להתיר פאה ארוכה על כתפיה (שהרי בזה אסרו כל גדולי זמננו גם לדבריו, שלא כנהוג! לפחות לפי הכללים המופיעים בשמס, ובוודאי שאין לאכוף כללים אלו שהרי הם לא תלמידות הם רק יכולות להיות מורות..). כתב שחז"ל ראו בזה פריצות (רש"י כתובות ט"ו) לכן אין להתיר "היום", פלאי פלאים לסברתו שכתב שם, שהכל יכול להשתנות "**בעצם מה לא**"?! וזה לא...וכן חוזר על אמרה [ומצטט זה בשם גאון אחד שלא הבין דבריו], שאם אין איסור אין הרהור והוא כגלגל החוזר ואם תוריד את האיסור [רק לא ברור מי אחראי לזה], ירד ההרהור ואין צורך להאריך בשטות זו וד"ל. ועוד כתב שהמתירים לא סמכו דבריהם על הש"ג אלא על סברת עצמם, זה נראה כבר עיוות מכוון נגד רמ"א, ומ"א, וכל האחרונים שדנים בזה בזמנם, (בהנחה שכלל דיברו על פאה המוכרת לנו ועיין במה שהארכנו בזה) וכיון שראיתי שמרו ורבו לכל אורך הקונטרס "גם בהבנת צניעות מהו"א הוא בעל התבואות שמ"ש, חבל שגם לא ציטט את כתב השאלה אליו שבפלפול עמי ארצי כדוגמת הקונטרס הנ"ל, קובע שאיסור פרוע ראש "לא נפסק להלכה" וכך היה חוסך את כל אריכות

הטושי"ע ונושאי כליהם בחוב דת יהודית עד שמגרשה ללא כתובה ניתנת לשנוי לרוח הזמן והפריצות... וודאי אין כוונתי לפגוע ח"ו בכותב אותו עלון שאיני מכירו, (לאחר זמן פנה אלי אותו מחבר ואמר לי שהוא "תלמידו" של המחבר המופיע לקמן "בחן ובכבוד" ויאמר ל"שבח" ר"ל שהוא תלמיד מצוין...רק יש כאן חידוש שאפשר ללמוד גם בורות..). ואולי שגגה יצא תחת ידו, אלא על התקלה הגדולה שאפשר שתצא מאותו מאמר, וגודלו של חריפות הכתיבה וודאי לא כגודל הפגיעה בקדוש והיקר לנו שיש בקונטרס הנ"ל, והוא ביסוד של כל כבודה בת מלך פנימה שכל כך התרחקנו בזה מהתורה ומדברי חז"ל...וזאת התורה לא תהא מוחלפת...

ולסיום שנתיים בברור

הסוגיא, מסקנא נוספת לי בעיקר הדבר והיא כאובה מאד, שאם זיכרוני אינו מתעני לא מצאתי בכל תקופה זו איזה אחד מהראשונים או מגדולי האחרונים מהמפרשים או הפוסקים הגדרות כל שהן בצורת הצניעות, לא באורך לא בעובי או סוג בד לא ס"מ ולא מ"מ או הגדרת התנהגות, [כמובן חוץ מתקנות קהילות או דרשות וכדו'] אלא הגדרה אחת יש מחז"ל עד

הקונטרס, רק לא יכולנו לדעת שאפשר להדפיס קונטרס שלם בלי ללמד כלל את הסוגיה במקורה "בש"ס ובראשונים" ע"כ בצער רב על הצורך להגיב על הדבר המטופש ביותר בגלל הכוח הליצנות וההרס היוצא ממנו, וכל זה כתוב לאחר הדברים המבוארים היטב בסוגיה זו לכל הרוצה להשכיל בה. ולסיכום בקצרה בענין זה יאמר לא מבעי לשיטות האוסרים מדאורייתא משום פרוע ראש²⁸ וזה מוכח מגמי נזיר שאף לבעלה לא גרע פאה נכרית משערה וכל הסברות לחילוקים נפלו בבירה [וכדבראנו בהרחבה], וגם שבחילוקים בהבנות בדברים אלו בסברא בעלמא פשוט שצריך להכריע בזה ע"ה, כדברי הגמי ב"ב קס"ח. נידבר ע"ה בהדיה ע"ש ופוק חזי מה עמא דבר, שכל אלו הע"ה החילונים ודומיהם, שואלים מה הרווחתם הרי זה חמור מהגלוי... ולכן קשה לשכנע חוזרים בתשובה "ללמדנות בזה" שלפ"ז שהוא מדאורייתא, ודאי לא ניתן לשנוי, אלא אפי' לסוברים שהוא משום דת יהודית, והוא מהטעם הפשוט שלא גרע ממעט שערות הנראות מ"חורי" הקלתה, ולא בדמיון לדבר מסוים שמשנתנה, גם פשוט שלא ניתן לשנוי, שלא מצאנו באף פוסק שכתב שפסיקה המופיעה כסתם בגמי ונפסקה ע"י "כל" הפוסקים מהרי"ף עד

אחרונים יצאו בגלוי (ודאי מסיבה שזה ללא תועלת) נגד פריעת ראש גמורה שהייתה נהוגה בדורות אחרונים בחבלים רבים באירופה

²⁸ כמובא שיטתם במ"ב ללא הכרעה (רק הביא הפמ"ג במקום שנהגו ועיין לעיל מה נכתב ע"ז) ולא כדברי הקונטרס שלא מצא פוסק בן זמננו (חוץ ממנהג ירושלים...) הנוקט כן, וכדאי יחפש כמה מפוסקים

גדולי האחרונים, כל דבר שיש בו כדי להתנאות בו שלא בביתה במקום העשוי לזר משמעותו שיש בו כדי להביא להרהור עבירה, א"כ יש שהוא אף משהו קל והוא כסוי לתאוה וחמדה, ויש מה שהוא מעט שבקישוט שהוא גלוי לתאוה וחמדה, וא"כ הוא איסור גמור הוא משום טומאת העמים, ואיסור לא תקרב כדברי הרמב"ם דברים המביאים לידי גלוי ערוה, ולענ"ד כל ההגדרות היום לצועק, וכדו' אינם מאלה שלמדו את הסוגיות בצניעות המובאים בש"ס ובראשונים בעיון.., אלא "כל" "כבודה"- "פנימה" כפשוטו (עיין ברכות כ. לפי רש"י בכרבלתא "בגד חשוב" לא דוקא כערוד המובא שם במס"ה) [וק"ו בדבר שכל מטרת יצירתו בין ע"י יוצרו או לובשו לגרום לזה.. וזה יכול להימצא גם בכל התחדשות (מודע והיום זה נהפך למילה בשם עדכני) למניה רח"ל] [ולכן לפעמים רואים בחז"ל קולא מיוחדת ע"י אנשים יר"ש שאינם מרגישים מותרים במעשים ה"נראים" קרוב, שהם לש"ש... [ודאי לא בדור פרוץ זה שאפי' דין ת"ח ספק אם יש (רמ"א יו"ד רמ"ג ב'[[ולדוגמא: כולם מכירים את ההלכה המובאת בהרבה פוסקים אחרונים מספר

חסידיים, שאם בחדר אחד גברים ונשים יחד לא מברכים שהשמחה במעונו, לא מוזכר שם שח"ו הנשים לא בצניעות, אלא מצב כזה [בעקר בזמן שמחה] ביחד יש בו הרהורי עבירה וממילה ננקט ברור שאין השמחה ב"מעונו!"²⁹, ועוד הגמ' המבהילה בע"ז בבתו של ר' חנינא בן תרדיון שהלכה וגדולי רומי התפעלו ממראה פסיעותיה ושמעה זאת ולכן דקדקה בהם ועל תוספת קלה זו(תוס' נוי כדברי רש"י) נענשה בעונש כ"כ חמור וגם שמבטא בזה את חומרתו של הדבר, נורא נוראות למעמיק... וגם נראה פשוט שמעשהו של ר' יוסי דמן יוקרת המובא בגמ' ולעיל אינו מעשה קצוני ללא יסוד הלכתי, רק המובא שם בגמ' יחודו שעמד נגד רגשותיו של אב ובת וחומרת פעולתו, ושם לא נעשה כלל על ידה, וגם שההוא הגיע לתחומה, וע"ש במהרש"א דברים מבהילים אייך כן היה לו לנהוג, וגם נראה, וכי הנביא בישעיהו ג' שמנבא את חטא אחרית הימים (כדברי הגמ' המובאת לעיל ורש"י שם) ניבא ח"ו מציאות לא מוכרת היום, אלא שזה חידושו שאף שהוא תפארת השביסים! והרעלות! השאלה מה תכליתם ותוצאותיהם.. והיום כמה מגוחך

שמחה במעונו! בשעה זו אינו מעניינם?...?
רק באמירה יש להקפיד....?

²⁹ וכמה עצוב הקרוב לבורות או אי שימת לב שיש הנוהגים שרק באמירת שהשמחה במעונו מכסים הנשים, ועצם זה שאין

בכל אופנה חדשה נשאלת השאלה מה כתוב בשו"ע או תיקרי התקנון הלוא זו שאלה מגוחכת, היא מגלה שאין לנו כל מושג בעיקר הדין... המדד היחיד שמצאנו וגם הגמרא כתבה שמשם חובתינו ללמד הוא בגמ' סוטה כ"ב. "למדנו" יראת חטא מבתולה... דר' יוחנן שמעה לה היא בתולה דנפלה אאפה, וקאמרה: רבש"ע, בראת גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים ובראת רשעים, יהי רצון מלפניך **"שלא יכשלו בי בני אדם"** ע"כ וכאן מדובר באיסור קל בהרבה שהרי אינה ערוה... וא"כ זה המדד וא"כ נשאלת השאלה מי ומתי נעשה ע"י מישהוא בדיקה זו.... "שלא יכשלו בי בני אדם" (ועוד נכתב לעיל בהשקפות ה"מכובדות" המקובלות רח"ל היום). וזהו הדברים מפורשים באגרת התשובה לר' יונה בפ"י ע"ח, וז"ל: וצריכה האשה שתהא צנועה ונזהרת שלא יסתכלו בה בני אדם חוץ מבעלה שהמסתכלים בפניה או בידיה [מקומות המגולים אלא שלא יגרום להסתכלות ובהנאה] יורדיו לגיהנום **והיא ענושה בעונש כל אחד ואחד מהם מפני שהחטיאה אותם ולא נהגה**

צניעות בעצמה ונכשלו בה עכ"ל. [האם כאן ח"ו יצא ר"י מגדרי ההלכה ועוד הוסיף עונשים חמורים] רק לפ"ז נראה שאנו רחוקים מזה כמזרח ממערב, ולפחות לא נזלזל באלה הנראים קיצוניים שנראה שהם יותר קרובים להגדרה ההלכתית הזו, וזה נבין רק אם נתעלה מנגיעותינו³⁰, ונוסיף לענייננו בשיער הוא כמו שראינו שהוא תפארת האדם ובו חובה מפורשת לכסותו ובכך להימנע משימוש בנוי וגם נלמד משה"ש מדחשיב לה.. תאוה היא..³¹ ונראה עוד פסוק המשבח זה במיוחד והוא פסוק בירמיהו פרק ב הַתְּשֻׁפַח בְּתוֹלָה עֲדָיָה פֶלֶה קְשָׁרִיָּה וְעַמִּי שְׂכָחוּנִי יָמִים אֵין מְסָפֵר: איזה חשיבות הוא לכלה קשוריה! ועיין שם ברד"ק מגדולי הראשונים שמפרש שרק בתקופת היותה כלה נראית עם התכשיטים, וקשור שיערה כ"כ החשיבה ירמיהו עד כדי השוואה לשכחת העם את אלוקיו מה גודל חשיבותה, וזה התורה חייבה להסתירו מעין זר..... ואיזה פתרון מצאנו להסתירו... להעצימו ולגדלו רח"ל חוכא וטלולא...

עלובה הבינונית הסואנת בוז לקיצונות עכ"ל לענ"ד עאכו"כ לעינינו.
³¹ וגם כאן המדקדק המבין יראה שאין משהו באמצע!

³⁰ וכדאי כאן להביא את דברי החזו"א ק"א ג' ס"א וז"ל הבינוניות שיש לה זכות הקיום, היא מדת הבינונים האוהבים את הקיצונות ושואפים אליה בכל משאת נפשם ומחנכים את צאצאיה לפסגת הקיצונות, אבל מה

ולפני זמן שלח לי מישהו ספר דיגיטלי שאיני יודע אם כבר הודפס (וכנראה לא ולכן קיצרתי) רק זה ידעתיו שאינו אלא איסתרא בלגינא (עיין מסילת ישרים פכ"ג) בעיקרי הסוגיא כדוגמת קודמו המוזכר לעיל, והדבר תמוה שעוד ועוד מחברים מהינים להוציא ספרים הקשורים בהלכה, בלי לעסוק לא בעיקרי הדין ולא בראיות הנדונות [והחשש גם, שאו שסוגיה זו גדולה על המחבר או שבמתכוון בגלל החוסר האפשרויות להתמודד.. כך או כך הדבר חמור ביותר] והוא יכונה בשם חן וכבוד [שמו מעיד על כוונתו הייתי מציע לו את השם "שערך כעדר העיזים"] והפלא הגדול הוא על המסכימים עליו ובמחמכ"ת! וידוע לי לאחר ברור ממקור נאמן שמחברו אינו אלא משתתף קבוע במענה לתשובות בכל הפורמים בנושא זה ב"אינטרנט" רח"ל וד"ל. גם מתאים מאד לרמת המשכל בספר] (אומנם ציטט אחרים (אחד ואולי שנים) שכן דנו ב"חלק" מהסוגיות אבל לפי הערותיו החכמות נראה

שאינו בעניין כלל) כמובן שבספר יש רק מתירים מלבד³² ³³ כמה מחמירים קיצוניים ושהזכרו רק לצורך הבאת המתירים ולהסביר שממילא אי אפשר לנהוג כמותן שהחמתן ממילא לא מקובלת. וכל סוגי הפאות מותרים גם הנאות יותר משער, כי גרוע מטפחת שכל רצון לובשה שיהיה בה אפשרות לגלות שער, משא"כ בפאה [גאונות בטיפשות, דומני שהגזרה הקשה ביותר לרב ההולכות בפאה אם (חוץ מציאות) יתירו להם את גלוי הראש לגמרי וד"ל] וגם עם עבדו בהם ע"ז גם בזה אין אוסרים!. (ולכל זה ולדברים האמורים לקמן יש לו מסכימים ה' ישמרנו), אי"כ וודאי שאין כל טעם להתמודד עם ספר זה שאינו יודע כלל על מה דברו אותם פוסקים, שהרי לא יודע מה סברתם, ומה מקורותיהם, ובעיקר לא יודע את מקור האיסור בכלל ועוד.. אבל רק כדי להוציא מליבותיהם של תמימים שאינם בקיאים במחברים כדומיהם, הביא דוגמא של כמה שקרים שיש רק בשורות הראשונות של הספר וזה יעיד על

³² השתוממותי כה רבה על כי מצאתי לאחד המסכימים בלשון זו וז"ל שאסף דברי האוסרים פאה נוכרית! [??לא מצאתי] ודברי הפוסקים שמתירים וכו' עברתי על הכל והשתוממתי שאסף הכל ומביא כל מה שדנו בזה (!) [מצאתי רק מעט ובצדדים להיתר בלבד] וכו' לכן אחרי העיון היטב בדבריו דעתי להקל (אף שכבר פסק להקל בספרו אותו מסכים כמובא באותו ספר) ובהמשך

כתב, לדעתי שאסור ללבוש פאה נכרית המושכת את העין "שיחשבו שהיא בתולה" עכ"ל [עוד חידוש מפליא בטעם האיסור] וגם פלא באיסור אחרון זה שהוא ממש נגד עיקרי הספר המתיר בכל האופנים, אין לנו אלא לומר שכנראה הראה לו ספר אחר... היינו רוצים לעיין בו.
³³ ראה בהמשך גם הערה עיקרית לשיטת איסוף המתירים.

כולו, וכך פתח בדבריו; שהרי המחבר שלטי גיבורים שפסק להיתר לא היה לו אף חולק בדורו ולא אחד שערער ע"ז ולכן כל גלילות איטליה נהגו כמותו.. [כמובן חוץ מהמר"י קצנלבוגן והבאר שבע שכתבו מאד חריף על ההיתר אבל הם היו רק חמישים ושמונים שנה אח"כ וא"כ בתראים כאלו לא חשיבין] א. וודאי השמיט במתכוון את הרב משה פרובינצאלו [מובא לעיל] בתשובותיו שהיה ממש בן גילו, [נולד שנה אחריו שנה של"ד] ומקומו, ומפורסם כפוסק הרבה מהש"ג כהנראה לעיל בדברי השם הגדולים לחיד"א ע"ע שם! ופוסק זה היצר מאד על שימת שערות נוכריות רק ב"מצח" ובסברא פשוטה של "מה השוני!" (וכבר כתבנו שנראה שעל כעין זה גם דיבר הש"ג עיין לעיל באריכות וגם בהכרח לומר זאת) ועוד הביא שכך כתב האפי זוטרי שכולם נהגו כמותו באיטליה, והשמיט ודאי ביודעין את כל הנאמר שם שגם נהגו שם בפרוע ראש גמור באופנים שונים בבורות מופלגת, כמו שלא כיסו חלק משערן בחתונתם וזה נשאר מותר ועוד כדומה ה"י ע"ש. ועוד ברב טיפשותו כתב שכל מי שלא מצאנו חולק מאז ועד היום הסכים... [כמובן רק לש"ג] ומנה כרוכלה שמות כגון הש"ך שלא השיג על הרמ"א ביו"ד על מה שכתב באו"ח, רק פלא למה לא

צירף את שתיקת הרמ"א באה"ע ששם עיקר דין פ"נ כראיה נגד הרמ"א באוה"ח וצ"ע, וגם כל האחרונים אלו באותו תקופה לא היה פירצה זו, זה החל באיטליה (נוסף על הפרצות שהיו באיטליה כדכתב האפי זוטרי) ולמה שידונו בו, ודי היה בזה... רק הוסיף קצת ממה שקראתי בהמשך כמעט הכל, חלקם מקופיא בציטוטים שמצטט בהמשך דבריו, וכמעט כל מה שבדקתי בעיון היה בו במתכוון **גרוע וזיוף מחוכם** והוצאה מהקשר, והסברים מעוקמים, וטכניקות מעניינות נוספות, חוץ שחלקם הגדול סתם מלקטים שציטטו אחרים, ולפ"ז בימנו אפשר להוסיף כל שנה עוד כמה שיטות, לפי כמות המלקטים, וכן ראיתי שציטט אנשים עם תוארים גדולים ותפקידים אף שכבר הודחו מזמן ממקומם ומתוארם עקב דעתם הכוזבות, וגם אלא שידועים כאוסרים וכתבו כדוג' הנח להם, ציטט כמתירים, ובהמשך הביא מאמרים שכולם שווים כאחת בדבריהם המשעשעים [מומלץ לסובל ממרה שחורה] למשל שהטעם לאיסור גלוי הראש כדי שלא תהיה מנוולת.. ומה שמצאנו ש"לפעמים" זה יפה השער...לא פלוג" [וא"כ חוץ מהבורות בתורה הוא גם מופרש מענייני העוה"ז]. וציטט אחר שכתב שהרי אולי זה הפאה יש בה ערמה וגם בה יש פריצות אבל בבעיה זו מצינו

בחכמים ז"ל שעשו מעקפים למיניהם כמו באיסור ריבית ע"י היתר עיסקא וכדו', והוסיף עוד המחבר החכם כעירוב ועוד, וא"כ אין לנו רוצים או מבינים דוקא את רצון התורה, ממש "דמיון משעשע", וכמעט (ובמעט שהיה אלו רק בפרטים שאינם משנים כלל את העיקר) לא מצאתי דברים של טעם במאמרים האלו ללומד בעיון את הסוגיה, ועוד חזון למועד אם יהיה צורך להוכיח את כל מעלליו ושקריו בספר, רק כאן אין זה המקום והסבלנות (בהקשר לעניין שמאריך בו ביותר בספרו בדברי התבואות שמש כתבתי ע"ז בהע' 8, וכן ברעיון השטות של גזה"כ הארכת רבות, וכן בענין חוטי שער מה שהעמיסו על לשון הפמ"ג והוא עצמו כרואה באם לבינה לא למד מחוטי שער) ואחזור שוב על עיקר חשוב בהקשר לאחרונים הידועים הנכונים שגם הוזכרו שם, וגם נלמד מהם דבר הנצרך כיום שהרי כל אותם אחרונים רק נסמכו וחלקם אף נדחקו בגלל דברי הש"ג, (לא כהיום שיש שהם פילוסופים לעצמם ללא כל צורך בראיות והסמכתות) והרי בש"ג הוכחנו ללא אפשרויות אחרות מה כוונתו, והארכנו בזה די, וא"כ או שנאמר שגם הם דברו אל אותו ענין או שלפ"ז טעו בכוונתו, כי עד שימצא ישוב אחר לדבריו, יש לקיימם כמדובר שם, וגם הרי מפורש שאף אם לא

כדברים האלו הרי בהכרח אחד מגדולי הראשונים כדהבאנו לעיל, וגם ציטטנו לעוד ראשונים שמשמע כן והוא התו"ס ר"י הזקן חלק עליו בצורה הברורה ביותר, א"כ צריך לחזור לדברי הרמ"א חו"מ כ"ה ב' וז"ל אבל אם נמצא לפעמים תשובת גאון ולא עלה זכרונו על ספר ונמצאו אחרים חולקים עליו אין צריכים לפסוק כדברי האחרונים שאפשר שלא ידעו דברי הגאון ואי הוי שמיע להו הדרי בהו (מהרי"ק) וכאן הרי אין וויכוח בסברא אלא על מציאות שכנראה מוכרחת, וא"כ נראה שלא שייך רק ש"אין צריכים וכו" כדברי הרמ"א וגם לא שייך הציטוטים שרבות מצטטים מדברי החזו"א לענייני כתבים שהתגלו, שהרי הוא אף פחות מגלוי מילתא בעלמא, שהרי לפני כן היה הדבר הכרח גמור, וגם קדמו לזה הרבה מגדולי האחרונים גם בני דורו שכתבו כן, ולכן חלקו על דבריו!! וזה חוץ לראיה גדולה לאיסור בגמי' בנזיר ע"ל, ועוד צר לי מאד מאחד המסכימים מרבני אופקים אף שגם חלק על המחבר! וכתב שכנראה "רב הפוסקים אוסרים" אבל משום צורך להיתר כתב דבר שלא מעינינו, והוא ממשמע בבלי וירושלמי הידוע בענין כוחו של מנהג! שכאילו בכוחו לבטל הלכה.. ששם הוא בדבר שאינו במשמע מהתורה כלל וכלל מה עניינו, והוא השתמש לזה בהיתר בעניין שהעולם נהג בו

בפריצות בהתעלמות (בכל הצורות שהן) מעיקרי הסוגיות [ונראה כך לקמן]. **והרי כבר צווחו על זה ראשונים כאחרונים** שאין ח"ו כדבר הזה מנהג העולם כפשוטו החולק על ההלכה, ואצטט רק דוגמא "מזעיר" מזה מגדולי הפוסקים האחרונים והוא מהמגן אברהם סימן תרצ וז"ל ומהרא"ש בביאורי סמ"ג כ' הא דאמרינן מנהג עוקר הלכה, **היינו** אפ"י רוב דעות ס"ל אסור והתלמוד מסייע להו **והמנהג (ה)בנוי על פי הפסיקתא או ספרי' חיצונים** (כגון מסכת סופרים זוהר וכד' עיין שו"ת בית שערים אוה"ח שע"ד) אמרי' מנהג עוקר הלכה, דודאי כך קבלו אבותינו איש מפי איש, [ודאי לא שכל מציאותו כמאה חמישים או יותר שנים ושגם החליף את אלה שבמקומותיהם אחרים הלכו גלויי ראש] (עיין מהרי"ק ש"ט ושנ"ד ובס' ב"ש) **ודוקא מנהג שנתיסד ע"פ ותיקין** כמ"ש המרדכי אבל מנהג ש"אין לו ראיה מן התורה [!] "אינו אלא כטועה בשיקול הדעת (מ"ס פי"ד)!! **עכ"ל וע"ע בכל תוקף בריטב"א פסחים נא..** וע"ע בהקדמה לב"י ובהקדמה לדרכי משה ודו"ק... [מתי ובמה כוחו של מנהג למעיין שם היטב..] ובתשו' הרמב"ם כמה פעמים [פאר הדור ק"ד] וז"ל ואף אם יהיה מנהג, אין מנהג בדבר איסור ובשו"ת המובא בפרו' ב"א סי' קפ"ז ועוד ואין משגיחין בזה

במנהג לפי שהוא דבר אסור עכ"ל ועיין באריכות השד"ח כלל ל"ח שהאריך הרבה מעשרות ראשונים והאחרונים... ואייך נהג בחוסר זהירות וכתב טעות מסוכנת כזאת.. ועוד [והוא גם עיקר] שהרי הכותב [המסכים] עצמו אומר שהמנהג היותר מרווח שהיה בזמן ההוא "כידוע לכל" הוא פרוע ראש גמור! וא"כ אולי מנהג זה קובע?!.. [וזה הסיבה העיקרית לשתיקת הפוסקים בזה, שגם הרי לא בפאות כזמננו עסקינן, שבאלו של זמננו אמר ברורות מרן הגריש"א שאין מתיר, מדין "פרוע ראש" וגם על פוסק זה יאמר מנהג עוקר... מנהג ממתני..] וזהו אחת הבדיחות שאנו רגילים לשמוע שהרי "מסורת" בידנו.. הרי המסורת היותר מרווחת לאותו תקופה [לצערי אף לקצת נשות רבנים כמצוטט לעיל מאגרות הגרח"ע] הוא "פרוע ראש". ויש להוסיף עוד מדברי היערות דבש הנוגע מאד לענייננו ח"ב דרוש ה' וז"ל אמת, ח"ו לשנות מנהג קדמונים, אבל היינו מנהג שהוסד ע"פ חכמי הדור, אבל מה שבאו פריצים וחללוהו, או שנעשו מחמת שלא היו בעלי תורה כראוי, **או לכובד הגלות בעונותינו הרבים לא היה אפשר המצוה כראוי, ואין שעת הדחק ראיה מן התורה, לא נלבש עוז וכו'** ועוד כתב היע"ד ח"א ד"ג באיסור חמור שנהגו בו היתר וז"ל... ואם יתלו עצמם במנהג קדמונים, מלבד מה

שייך מנהג נגד תורת ה', והמפקפק בזה הוא מין רשע ואפיקורס, ודבר ה' בזה, עכ"ל ועיין גם בסוף הקונטרס דברים שהשי"ג כתב על מנהג..

ואם כבר הזכרתי מהליצנות שרגילים לשמוע, אזכיר עוד אחת מהעשרות ואולי אף מאות ועוד בענין זה, והוא שללמוד כבאר שבע, מהר"י קצנלבוגן, הגאון יעב"ץ, הפלאה, חתם סופר, ועוד ועוד רבים רבים ... הוא מגלה פנים.. [ע"ל] ולכן לא כדאי "לבדוק" ואפ"י לא לנסות, ובוודאי ח"ו לקיים שיעור בפרהסיא בזה.. ולכל הדברים מוזרים אולי תרוץ אחד להם מדברי הרמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כב ה' יז- יט ע"ש וכה כתב בהלכה יז' וז"ל אין דורשין בסתרי עריות בשלשה מפני שהאחד טרוד בשאלת הרב והשנים נושאים ונותנים זה עם זה ואין דעתם פנויה לשמוע, שדעתו של אדם קרובה אצל עריות, אם נסתפק לו דבר ששמע מורה להקל, עכ"ל. ואזכיר עוד עניין בענין הספר הנ"ל משום שהוא מעשה! והוא בספור בעניין הגאון ר"י בלאזר והגאון ר"ש סלנט, לקמן הבאנו ציטוט הרבה יותר מוסמך בענין זה בפיסקא ו"לסיום גם סיפור" עיין לקמן,

למהדורה זו: קבלתי את תגובותיו שהגיב לרבים לדברים אלו ותוכם הוכיחו ביתר שאת שחוץ ממה שהוא בור בסוגיות אלו ובהבנתם, יותר מכך הוא כנראה מעוות כרוני ולכל שאלה מצטט דברים שלא מענייניהם לאלה שאינם מתמצאים באלו הסוגיות, כדי להסוות את שקריו, א"כ לצורה הזו אין אפשרות להתמודד. ולפי סגנון

התנהגותו וניבול פיו שכתב, והבין מדברי.. מהנראה בתגובתו, כנראה יש להמליץ עליו את דברי מסילת ישרים אלו בפרק ג' וז"ל... והטעות השניה והיא קשה מן הראשונה - היא שמטעה ראיתם עד שרואים הרע כאלו הוא ממש טוב, והטוב כאילו הוא רע, ומתוך כך מתחזקים ומחזיקים מעשיהם הרעים. כי אין די שחסרה מהם ראית האמת לראות הרעה אשר נגד פניהם, אלא שנראה להם למצוא ראיות גדולות ונסיונות מוכיחים לסברותיהם הרעות, ולדעותיהם הכוזבות, וזאת היא הרעה הגדולה המלפפתם ומביאתם אל באר שחת. והוא מה שאמר הכתוב (ישעיה ו): השמן לב - העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן וגו', וכל זה מפני היותם תחת החושך וכבושים המה תחת ממשלת יצרם. אך אותם שכבר יצאו מן המאסר הזה, הם רואים האמת לאמתו ויכולים ליעץ שאר בני - אדם עליו.

וא"כ עצתנו ללמד את הסוגיות בעומק וברצינות ואח"כ אף לקרוא את דבריו ולהיווכח שבלי שקרים ועיוותים או סתם בורות אין סיכוי לברוח מהאמת.. תיתי לי, ששמעתי שלאחרונה מאן דהוא כבר טרח והוכיח כפי סדר דבריו של אותו מחבר, את גודל רמאותו ובורותו עד שהלה איים עליו לתובעו בערכאות!.. על בושתו.

ובהגלות הזוהר

אם בנגלה, בן בנו של ק"ו
בנסתר שאין לי הישג יד, אבל
כדי לברר את מקחו של המלך
זקן וכסיל שלעצתו יש ללכת
עם פאה נכרית, אע"פ שע"פ
הנגלה נראה מאוד בעייתי,
ונניח שזה מחלוקת גדולה בין
הפוסקים [לא כפי המבואר
לעיל] באיסור דאורייתא עד
שהוא באביזרייהו של איסור
יהרג ואל יעבור, [כמבואר לעיל]
אבל משום "קולא" דאתי לידי
"חומרא" ראוי ללבשו שהרי
"מפורסם" וידוע שע"פ הזוהר
חמורה היא אף שעה אחת
שתגלה משער ראש האשה
ע"כ עדיפה חבישת הפאה מכל
כיסוי אחר, שהרי ע"י הפאה
פחות מתגלה אפילו שעה אחת
משערותיה, בעיקר משום שהרי
לא ניכר בין שעה לשער
הפאה!... ע"כ אזרתי חלצי
וניסיתי לפקוח עיני בדברי
הזוהר להבינם, ואז נגלה לעיני
את אשר כ"כ חיפשנו לברר,
והם הדברים הברורים ביותר
והמזהירים ביותר (תרתי
משמע) לטעם איסור גלוי
הראש וחוב הצניעות בזה,
ושהוא ענין הקישוט בזה.. וגם

נגלה לי עוצמתו של המלך זקן
וכסיל שבידו לא רק להתיר את
השרץ אלא להפכו למצוה
(כדברי הגר"א המובאים לעיל),
ע"כ אצטט כאן את דברי הזוהר
ובצמוד לו את תרגומו כמעט
ללא הוספות, ואקדים ואומר
שבזוהר בענין זה שני חלקים א.
שהוא בעיקרו נראה נגלה
שבזוהר ב. נסתר שלא אבראהו
רק אכתוב בקצרה מה שראינו
הסברו בספר מתוק מדבש בשם
המפרשים ומזה יראה אולי
גדרי איסורו לפ"ז לדעת הזוהר,
גם בתרגום נעזרתי בספר זה אך
הדברים גם יתבררו לכל לומד.
[ועיין לבוש אעה"ז סי' כ"א
שהם שני עניינים נגלה ונסתר]

זוהר נשא דף קכה ע"ב קכו ע"א :
[אותיות הגדולות דברי הזוהר
והקטנות תרגומו ופירושו] אמר
רב חזקיה, תונבה ליתי על
ההוא בר נש, טרוף הדעת יבא על
אותו אדם דשבק לאנתתיה
דתתחזי משערה דרישה לבר,
שמניח לאשתו שיראה משערות ראשה
לחוץ ודא חד מאינן צניעותא
דביתא, וזה הוא אחד מדברי
הצניעות [שצריכה לנהוג] בביתה
ואתתא דאפיקת משערה
דרישה לבר לאתתקנא ביה,
ואשה שמוציאה משער ראשה לחוץ

לתקן [”להתקשט”] בזה גרים מסכנותא לביתא, גורם מסכנות [כני עניות] לביתה וגרים לבנהא דלא יתחשבון בדרא, וגורם שבניה לא יהיו חשובים בדור וגרים מלה אחרא דשריא בביתא, וגורם דבר אחר [כני טומאה] שישרה בביתה מאן גרים דא, מה גורם לזה ההוא שיערה דאתחזי מרישה לבר, הוא השער הראש הנראה בחוץ ומה בביתא האי, כל שכן בשוקא, ומה בביתה כך כל שכן בשוק וכל שכן חציפותא אחרא, וכל שכן חציפות [פריצות או חוסר צניעות] אחרת ובגין כך וכן כתוב (יתכן עוד אפשריות לתרגמו) אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך ע”כ [וזה כדברי המדרש והמובא בירושלמי מה שאמרו חכמים לקמחית שהקפידה שלא יראו קורות ביתה שערות ראשה כל כבודה בת מלך פנימה.. ויש לעיין בפיסקה קודמת בזהר על לימוד מפסוק זה לחובתה להיות בביתה ע”ש] **ואיפ**
בדברי הזוהר הזפרים פרוזים
ומאירים תופת הפיסוי הוא צניעות
וסעפתו הוא הקישוט בזה” ויפדברקי”
ליאתתקנא ביה” והוסיף כל שכן
לחוסר צניעות אחרת!...וזהו בדבר
”ופלשפן חציפותא אחרא”.. וא”כ כאן
מדבר בנגלה וע”ז הוסיף וכל שכן חציפותא אחרא. ודבר מעניין! למה הוסיף בענין זה את החציפותא

אחרא!!!... וא”כ מה מהמובן כאן לכל בר דעת, החומרא היא בשערה אחת או בקישוט!?! ולכן מי שעדין אינו מבין, צריך לכתוב עבורו כל שכן חציפותא אחרא!!! ואין דבר [וכ”ש] יותר מתאים מזה לפאה הנכרית.... גם אם אין כאן מנבואת הזוהר..

פיסקה הבאה הדברים נראים כולם מהנסתר לכן לא לי לתרגמו רק אכתוב בסופו מה שראיתי מביאים בשם מפרשים באופן כללי לפרשו. אמר רבי יהודה, שער דרישא דאתתא דאתגליא, גרים שיערה אחרא לאתגלייא, ולפגמא לה בגין כך בעיא אתתא דאפילו טסירי דביתא לא לחמון שיערא חד מרישא, כל שכן לבר. תא חזי, כמה בדוכרא שיערה הוא חומרא דכלא, הכי נמי לנוקבא. וכפי שראיתי מבאים וודאי לא בתחום הבנתי, רק אצטטם בקצרה והוא שהשער יש בו דינים חמורים וזה אפי” בזכרים (אבל שונה) ובהם נאחזים החיצונים ולכן גם ”בבית” וגם ב”שערה אחת” יש צורך לכסותו ע”כ בקצרה. ע”כ הרוצים להחמיר כדברי הזוהר [שבזה אינו כנגלה המובא בתלמודנו שהרי בשער אחד אין איסור מהתורה כמובא בגמ’ בקלתה שביארו המפרשים שהוא חורים שא”א שלא יראה מהם קצת שער וכן בביתה שבזמן הגמ’ לפי רוב הפוסקים לא היה כלל איסור לגלות ראשה בביתם כפרושם בגמ’ כתובות המובא לעיל]. יש באותו מידה להחמיר אף ”בבית”!.... כי נראה שבטעם זה האסור גם בביתה [כך בדברי הזוהר בדברין בגין כך וכו’ טסירי

בטוב ירושלם כל ימי חייד
וראה בנים לבניד שלום על
ישראל (ישראל סבא קדישא):

דביתא וכוי ומה שהוסיף כל שכן לבר
איני יודע אם זה מטעם זה או מסיבת
הצניעות כדלעיל מיניה] וגם ברור שלזה
לא יואיל זה שאינו נראה.. מגולה
[בפאה נכרית] משום ערובו שהרי יש
בגלוי דינים.. (וכן ראיתי במקובלים
שכן גם זכרים אל להם להאריך
שערם) ונמשיך לצטט את המשך לשונו
של הזהר באזהרותיו וק"ו את ברכותיו
כלשונו פוק חמי כמה פגימו גרים
ההוא שער א דאתתא, גרים
לעילא גרים לתתא גרים לבעלה
דאתלטייא גרים מסכנותא
גרים מלה אחרא בביתא גרים
דיסתלק חשיבותא מבנהא,
רחמנא לישזבון מחציפו דלהון,
[גם כאן רואים את חסרון הצניעות
שבזה] ועל דא בעיא אתתא
לאתכסייא בזיוותי דביתא ואי
עבדת כן מה כתיב (תהלים
קכח) בניך כשתילי זיתים, מהו
כשתילי זיתים, מה זית דא בין
בסתווא בין בקייטא לא
אתאבידו טרפוי ותדיר אשתכח
ביה חשיבות יתיר על שאר
אילנין, כך בהא יסתלקון
בחשיבו על שאר בני עלמא ולא
עוד אלא דבעלה מתברך בכלא
בברכאן דלעילא בברכאן
דלתתא בעותרא בבנין בבני
בנין, הדא הוא דכתיב (שם) הנה
כי כן יבורך גבר ירא יי' וכתוב
(שם) יברכך יי' מציון וראה

בוריה, כמבואר בהקדמה לתשובת רעק"א במכתבו לבנו הגרש"א, וכן ודאי הוא רצון כל הגאונים שהדפיסו ספריהם עכ"ל. ובוזה ק"ו כיון שהברור אינו לקולא וא"כ יש בו חשש איסור א"כ ודאי חובה היא. ובוודאי לאחר הודעת בע"ד שניחא ליה לגאונים שאחרים יבחנו אחר דבריהם ולא חילק בגדלותו או בקטנותו של הבוחן, לכן אבחון לפענ"ד הדברים לפי סדר דבריו והכל בקיצור עכב חוסר מקום והרוצה לעיין היטב יעיין בדבריו במקומם³⁴ וכן יראה לי שאין צורך להתעכב בפלפול בראיות אלא בעיקר בדברי הראשונים והאחרונים שהביא לאחמ"כ. ראייה א. מביא מלשון הגמ' ב"פרוע ראש" ולא גלוי שער מכאן שצריך פרוע ראש חשוב א. לא הבנתי היטב כוונתו האם ההתייחסות בעיקר ללשון "פרוע" או בעיקר ל"ראש" כי אם בעיקר כוונתו לפרוע הרי רש"י כמה פעמים כתב שפרוע לשון "גילוי", וגם נראה להביא את ברייתא זו המבאת בגמ' נמצאת בספרי ושם הלשון שונה וכן במדרש רבה ונמצא בעוד מדרשים, וזה לשון הספרי ספרי במדבר פיסקה יא לימד על בנות ישראל שהן "מכסות

ישנו היתר המפורסם קצת בקהילות שונות, שאין איסור בגלוי שער ראש האשה בשיעור הקטן משני אצבעות שהוא נחשב כטפת, אך דא עקא שעסקתי בסוגיא זו, ולא מצאתי לזה שום רמז בדברי הפוסקים, רציתי להתחקות אחר מקור ההיתר זה, עד שידיד מצא לי מקור מאחד מגדולי פוסקי זמננו בעל ה"אגרות משה" בתשובותיו שדן בזה, ובהיות שבהקדמתו לתשובה זו האריך בחוב ובצורך, וכמובן בהיתר לדון בדברי גאונים קמאי, ובוזה הקל לי לפתוח את הדרך לדון בדבריו גם בראיותיו וגם בהכרעתו בזה, שבזה גם הבאתי גם מהראשונים וגם מגדולי האחרונים מה שנראה שכתבו בזה, וגם שבזה מיישב את אותו גאון שרצה לחלוק עליו, ולכן אצטט את דבריו בריש תשובתו. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן נח וז"ל יש חיוב לברר הלכה אף שהוא לקולא שידע איך הוא האמת לפי דעתו בגמ' ובדברי רבותינו המפרשים והפוסקים ואף אם הוא נגד דברי גאון אחד, הא ודאי ניחא להו לגאונים שהדפיסו דבריהם ופסיקיהם שהבאים אחריהם יבחנו אחר דבריהם אם אך הוא לשם שמים, לידע הדין על

להיות עפר תחת רגליו ודאי חושש מזה, לכן הרוצה לדעת באמת את פני הדברים חייב לעיין שם.

³⁴ אמנם נראה שכדי להבין את הדברים היה נצרך לצטט את כל תשובתו אבל כיון שגם הגר"מ בריש המכתב כותב שלא כ"כ היה ניחה ליה לפרסמו לכן אף אנו עוד שאיני ראוי

ראשיהן" ובמ"ר במדבר רבה (וילנא) פרשה ט פרע למה שדרך בנות ישראל להיות "ראשיהן מכוסות" ולכך היה פורע ראשה ואומר לה את פרשת מדרך בנות ישראל שדרך להיות מכוסות ראשיהן והלכת בדרכי העובדי כוכבים שהן מהלכות ראשיהן פרועות הרי לך מה שרצית. וא"כ לפי לשונות אלו ליכא לדיוקו כלל, ואם כוונתו ל"ראש" שכך הרי משמע שהרי קלתה הותר מהתורה אבל מנין השיעור טפח, וגם עיין שם בקלתה ומוזכר לעיל והוא משמע שהגלוי אף קטן הרבה מזה, והמשך דבריו בדרך הלימוד מופרע בדברי רש"י כבר הרבה הארכתי בזה לעיל בענין זה בענין פאה נכרית רק אזכיר כמה קושיות לפי דבריו א. שהרי איך נלמד מופרע הרי שער מזרח בעזרה אינו רה"ר ואינו שוק ב. אם נאמר שמדין ופרע אסור שיישאר משהו על ראשה האם גם זה נלמד שרק זה חיוב לבנות ישראל ואם ישאר משהו על ראשה יהיה מותר. ונראה שאין צורך להאריך בזה שהרואה בהמשך דבריו שהוא גם דחה ראיה זו, שאולי רק הלימוד שנחשב מקומות המכוסים. [ואזכיר ענין חשוב שלא יטעו הקוראים שע"כ הנדון מצדנו רק בעיקר

האיסור, לא בדת יהודית שהוא מעט שערות הנראות מחורי הקלתה וק"ו בזה] והמשך דבריו שמצאנו שיש חילוק במקומות המכוסים בין טפח לפחות מטפח לעניין ראיה שלא בכוונה לק"ש, ומציין לב"ח סי' ע"ה יעו"ש בב"ח שדן האם דברי הגמ' שטפח ערוה באשתו לק"ש כדברי הגמ' האם לאשתו דווקא ולאשה אחרת אף פחות, וכתב שבאמת לעניין הסתכלות כתוב בגמ' שאף אצבע אסור אבל לגבי ק"ש שנאסר אף ע"י ראיה [שאינה הסתכלות] רק בטפח, וכתב ששיעורו נלמד כי מקום התורפה לא פחות מטפח³⁵ וא"כ ייפלא ממני מה דמיון אחד למשנהו לגבי ערוה לק"ש כשאדם לא מסתכל אלא ראיה בעלמא כדברי הב"ח אפילו אינו מכווין כלל להסתכל בה, אלא שרואה אותה לפי תומו, וע"כ בכגון דא שייך שיעור כי פחות מזה אינו שם לב לאותו גלוי, וזהו הראיה והמדובר כאן שיש כאן ראיה כללית שכלל אינו שם לב לאותו מקום מגולה, וכשנדייק מלשון הרמב"ם אף יותר מכך וז"ל ה' ק"ש גי' ט"ז כל גוף האשה ערוה לפיכך לא יסתכל בגוף האשה כשהוא קורא ואפילו אשתו, ואם היה מגולה טפח מגופה לא יקרא כנגדה עכ"ל א"כ לרמב"ם כנגדה

ק"ש" בהלכה זו "כל גוף האשה ערוה" על מה קאי ודו"ק היטב..

³⁵ובב"ח יל"ע שהרי בסעיף לאמ"כ כתב שבשוק אף פחות מטפח ולטעמו צריך להבין ועוד לשיטתו מה לשון הרמב"ם ב"הלכות

וכך תמצא הרבה בלשונות הראשונים שזה החילוק בין פניה וידיה לשאר חלקים וכך גם כתב בהמשך דבריו. וגם שדיו לבא מהדין וכו' שהרי אין מושג בטפח באשה אחרת..[ועוד עיין לעיל שדייקנו מהרמב"ם שהאיסור בשער הוא איסור עצמי שנאסר אף בראיה], ובהמשך דבריו הקשה על החת"ס מנין שצמתה הוא בגד אחר המצמת השיער שלא יצא כלל, אולי הכל בגד אחד שגם תכליתו לצמת השער שלא יצא, אבל טפח ויותר יוצא, וזה דבר תימא גם אם נאמר שבגד אחד אבל אם עשוי לצמת השער שלא יצא מנין לו שיצא יותר ממיעוט ובוודאי לא טפח, וראה פירוש המשנה לרמב"ם מסכת כלים פרק כח פי הסבכה, וז"ל הוא החלק הנקשר על המצח וסביב הראש. א"כ כמו שמקיף מה"מצח" מקיף את כל הראש, ועיין בלשונות הראשונים שכתבו מחוץ לצמתה שמותר [נראה שרק בביתה (נדון לעיל)] כתבו "שאינו מתכסה" לא שאינה מכסה, אלא שהוא דבר מועט שקשה לכסותו, ועיין רש"י מסכת שבת דף נז: כליא פרוחי - מצנפת קטנה, לאחר קישוריה שקולעת ראשה וכסתה,

שאפשרות הגילוי הוא גדול מאד וגם בגופה! וא"כ נשאלת השאלה האם כדי לדחות את אותו לץ צריכים לבדוק את הראיות בחישוב הטפח??.. אלא פשוט שאין כל קשר בין שתי התחומים ודוק

כבר זה בגדר ראיה! ואכן לב"ח לא מהני עוצם עיניו ודוק.. וזה אינו נוגע כלל להתיר ל"גלות" פחות מטפח **שהוא משום פריצות ומה שייך שיעור בזה**, ובגילוי נראה **וודאי** יותר דומה להסתכלות שאין בזה שיעור כי הוא היכול לגרום לזה, וכל בר דעת ברירה ליה בזה בדרכו של היצר ולפעמים דוקה שהוא קטן מגרי ליה טפי, ואינו נוגע לק"ש שאיירי שלא מסתכל! ועוד האם יתיר ח"ו בפחות מטפח ערוה לגלות במקום תורפה "שמשם נלמד" שיעור טפח..[ע"ש בב"ח] [ועוד חוט אדום המוזכר בכתובות לפריצות גם בו יהיה שיעור] וזה ממש פלא עצום..³⁶ (עיין בהערה) ועוד שלא מצינו שיעור טפח רק לענין ק"ש כדמשמע שם בגמ' ברכות.. ובהמשך מה שחילק מגופה לשערה, שאף אם נאמר בגופה באשה אחרת נאסר אף פחות מטפח חלוק ערוה שבגופה עצמותו ערוה, לכן נאסר בפחות מטפח ובשער איסורו רק משום מקומות המכוסים א"כ נאסר רק בטפח, גם זה נפלאה ממני שהרי אשה קוצה חלתה ערומה, וא"כ רק מקום התורף גופה ערוה, וכל השאר נחשב ערוה כמקומות המכוסים,

³⁶ כדי להמחיש יותר את הפלא אומר שראיתי באחד מחוברות מחוגי הפשרנים "תחומין" שציטט את תשובתו של אג"מ וחלק עליו בראיות בצורת חישוב הטפח שטפח לדידו נמדד לכל האורך וא"כ יצא לו רח"ל

יש "שערות קטנות" שיוצאין חוץ לקישוריה, והן נקראין פרוחי, על שמפריחין ויוצאין לחוץ, ואוגדתן לתחת קישוריה על ידי מצנפת קצרה עכ"ל. וא"כ ראינו שתי דברים ברש"י א. השער היוצא מקשוריה הוא קטן ומעט ב. גם לזה יש את הכליא פרוחי להסתירו ואיך נסתר ממנו רש"י זה והוא פלא עצום. ועוד רש"י מסכת שבת דף ס. אוגרת בה שעה - היוצא חוץ לקישוריה כורכתו סביב המחט, ותוחבת המחט בשבכה מתחתיה, שלא יראה שעה!.. והרי זה מיעוט ודאי.. ובד"ה טהורה וז"ל והאי מחט נמי לצניעותא דשער באשה ערוה עכ"ל. ועיין גם תו"ס שם. ועיין חידושי הריטב"א מסכת שבת דף ס. ור"י ז"ל פירש שתוחבת המחט כדי שתתפוס הסבכה כשהיא רחבה וכדי שלא תפול הסבכה ויתגלו שערותיה, ומיהו בנטילת המחט עצמו ליכא גילוי שיער אלא שהסבכה משתרבת "ואח"כ" "יתגלה השיער", א"כ במעט מאד שער גלוי לא יוצאת. ועוד שהרי מדת יהודית אין לצאת בכסוי קלתא לרה"ר, ופי' רש"י מהדו"ק ומובא בשטמ"ק שהוא כסוי במין סל מחורר ש"אי אפשר" שלא יראה שער בין הנסרים, ובהמשך כתב שבמבוי לא רואים בין הנסרים (כנראה משום שאינה שוהה כדברי תל' ר"י) וא"כ הגלוי רחוק מאוד

מטפת, וזה נאסר ברה"ר משום דת יהודית, עד שמגרשה ללא כתובה בגלל הפריצות שבה ע"ש, וכדבארנו לעיל, ועיין בתשובות מהר"ם אלשקר המובא לעיל שדן במעט שער בין הצדעים ורק "בביתה" וב"משימה כנגד פניה", וזה להבנתו דברי הראשונים חוץ לצמתה המובא לעיל [ועיין ב"ח יו"ד ש"צ בהבנתו בצדעה ובת צדעה ולפ"ז אין ראייה אפי' בכגון זה למהר"ם אלשקר] וכן בתשובות ר' משה פרובינצאלו מתקופתו של הב"י שדן על שער נכרית המונח על מצחה וגם בזה לא ניחה ליה, א"כ היתר זה צע"ג מאד.. שהרי ע"פ הראשונים וגדולי האחרונים שהבאנו ולא מצאנו חולק בזה נראה שאף בקצת שער נהגו באיסור חמור לגלותו לפחות ברה"ר ולא מצאנו שום שיעור טפח בהיתר גלוי ע"כ בקצ'.

ולסיום גם סיפור..

ישנו סיפור שזכה קצת לפרסום מכיוונים שונים אחד מהם בהקרנה של מרן הגרי"ש אלישיב [זצוק"ל] בענין הפאה נכרית ועוד, ורציתי להשלימו ע"י עדות ישירה, ובכך גם להעלות ספקות בשמועות שסופרו בעניין. אין אנו דנים בגוף הסיפור שהוא בענקים שקצוותם אינם בהשגתנו (וגם שהמצב בחלק אירופה שממנו באו היה כפי שהוזכר לעיל) רק בציתות אותה

עדות, והוא בספר "שלשה דורות" שכתב ה' נפתלי צבי פרוש-קליקמן והביאו לדפוס ה' משה עקיבה דרוק עמ' 127 הכותב היה מזכירו [ע"י מנוי רשמין] של הגר"ש סלנט בכ 4-5 שנותיו האחרונות של הרב. מעניין לציין שהכותב בחר לתת עדות אישית "אחת" מהיכרותו הקרובה "ההיא" כמזכירו, בפרק בו עוסק בתפקידו זה, וכאן ציטוט מילה במילה!.. באחד המקרים היתה לי הזדמנות להאזין מקרוב לשיחה מענינת ורבת משמעות שהתקיימה בין רבנו לבין הגאון רבי יצחק בלזר זצ"ל, גאב"ד פטבורג שעלה לירושלים בשנת תרס"ד ותפס מקום מכובד בעולם התורה, שנתבקש לבוא אל ביתו של הרב, ערב נשואי בנו החתן ר' שלמה עב"ג בת ר' אברהם עטקין, הגיעה שמועה לאזניו של רבנו, שהרבנית אם החתן, דורשת שכלתה תחבוש פאה נכרית, כפי שהיא עצמה נהגה, דבר זה לא היה מקובל אז על אנשי ירושלים, שבאו לרבנו להתריע על כך, כיון שראו בזה פרצה חמורה, במיוחד כאשר מדובר בכלתו של אדם גדול ובעל השפעה, מגדולי אנשי המוסר שהטביע את חותמו על עולמה הרוחני של ירושלים.

השיחה בין שני הרבנים התנהלה בנחת כדברי חכמים, ורבנו שח לפניו את דאגתו. הוא הוסיף כי בזמנו כאשר עלה הגר"י בלזר לירושלים, באו זקני ירושלים ושומרי משמרתה, להתלונן על כך, שהרבנית אינה נוהגת כמנהג המקום וחובשת פיאה נכרית, כפי שנהגו כבר בימים ההם בארצות אירופה. **אולם, מפני כבודו "נמנעתי" להתערב, חששתי שמא יפגע הדבר בבריאותו, חששתי שמא יופר אצלו שלום בית,** כיון שרגילה בכך כל השנים, לכן החלטתי להסתפק בשב ואל תעשה. אולם, כאשר באו לספר שהיא מבקשת שגם כלתה תחבוש פאה נכרית, בניגוד למנהגיהן של בנות ירושלים. מצטער אני **שלא הגבתי בראשונה,** ולכן אבקש להשפיע עליה, שכלתו לא תפרוץ גדר אחד מגדרי ירושלים המקודשים. הגרי"ב זצ"ל הקשיב לדברי הרב, **הדברים נגעו ללבו והוא פרץ בבכי,** הבטיח לרבנו שכלתו לא תחבוש פאה נכרית, רק אז נרגע רבנו. ע"כ ההעתקה, **ההדגשות ע"י המעתיק.** הבאתי סיפור זה עקב שחלקו הראשון ידוע ברצוני שידעו

גם חלק זה, וגם להטיל ספק בשמועות כאילו בהגיעו של הגרי"ב לירושלים היה לו דבר בזה עם הגרש"ס, הקורא עדות זו ומדייק בה נראה ברור שזה להם שיחה ראשונה בנושא אלא שבאו אליו אז זקני ירושלים ונהג ב"שב ואל תעשה" .. ובעיקר דבריו "מצטער אני שלא הגבתי בראשונה". וגם רציתי לעורר על הרבה מקרים שבהם אנו שומעים התנהגות הפוכה במקרים דומים שגורמים חשובים משפיעים להיפך ושגם צד הכלה אינו מעוניין בכך.. רק מצד "מסורת" משפ' החתן וכדו' [ברחוק מאד מפאות שלפני מאה שנה כדברי הגריש"א] וצר לי מאד, ואולי סיפור זה יעורר בזה האסגם בזה היה פורץ בבכי הגרי"ב חוששני שכן רק מנסיבות הפוכות...

הארה אחריתא

הארה מיוחדת לענ"ד, התחדשה לי לסיום פרק זה ברחמיו המרובים והוא בדבר שהתקשיתי בהגדרתו, מהו הגדרה היותר מדויקת של המלה "צניעות", האם הסתרה כגון כסוי (ודאי אין כוונתי אף בהו"א לכסוי גשמי בדוקה כדוגמת כסוי הגוף אלא כסוי [הסתרה] המוטיב בכל ענין לגופו), או שהוא ההפך מפריצות, ויראה לי שפרוש "צניעות" היפוך ה"פרסום", וקודם שנבארהו ראיתי נראית

מהמילה צנעא המוכר ומוגדר בהלכה, הוא היפך מפרהסיה שגם מגודרת בעיני הלכה שונים, (שהוא בעשרה ועוד) (ועיין בשדי חמד ובטהרת המים) וא"כ פרושו "הפנמה" לעשות את הדבר לתכלית פנימית בלבד, "ההפך" מהפרסום שתכליתו חיצוני בלבד, ונראה שכמו שבדבר שהצורך בו הפרסום אם תעשהו פנימי הוא הפך התכלית, כן בדבר שהוא פנימי אם תעשהו חיצוני הוא הפך הנרצה והתכלית, ונביא כדוגמא שני מאמרי חז"ל שנראה מתבארים היטב לפי דברנו, גמ' מועד קטן דף טז. פעם אחד גזר רבי שלא ישנו לתלמידים בשוק. מאי דרש - חמוקי ירכיך כמו חלאים, מה ירך בסתר - אף דברי תורה בסתר. יצא רבי חייא ושנה לשני בני אחיו בשוק, וכו'. שמע רבי - איקפד. וכו'... מאי טעמא עבד מר הכי? - אמר ליה: דכתיב חכמות בחוץ תרנה. אמר ליה: **אם קרית - לא שנית, ואם שנית - לא שילשת, ואם שילשת - לא פירשו לך.** חכמות בחוץ תרנה - כדרבא. דאמר רבא: כל העוסק בתורה מבפנים - תורתו מכרזת עליו מבחוץ. וקשה ביאורו וגם מה חומרנו שאם קרית לא שנית וכו', ונראה ביאורו כדברנו לימוד התורה הוא אך פנימי ל"אדם" שבו, ובזה קפידתו של רבי [ועיין רמב"ם עב"כ י"א י"ב], רק שלמות האדם מאירה

שבת קד: מהשמטות הצנזור עיי' זבד טוב עמ"ס חגיגה... חששא אית ביה!... לרוצים באמת בבנים מהוגנים... ומשתמשים בעיקר בסגולות שונות ורחוקות!... ובכללות לאלה המתדפקים על דלתות.. מתרפקים על קברות בחו"ל.. מתעניינים בקופות מסווגות.. היכן האמונה בדברי חז"ל בבבלי וירושלמי מדרשים זוהר [ועיין במאירי ועוד.. שגם בבבלי הסכימו לדברי קמחית...] ואלה אינם במשמע דברי סגולה אלא דברים ישירים ומכוונים...

אין לכל מנהג ראייה לזכות קיומו ואלו דברי הרמב"ם בעניין מנהג שלא היה לו זכות זו..

...ואם ינצחו ההמון וקהל אנשים וידבקו במנהג... ראו לכל תלמיד[י] חכמים וירא[י] שמים לסור מזה... (שו"ת הרמב"ם סימן קכד ועיין גם בתש"ש"ח) ובש"ג שעליו רוצים להיסמך מצינו בחי' על המרדכי גיטין עמ' 14 ט"א בשם ר"ת וז"ל וגם כתבת לא לשנות המנהג... מנהג זהו "גהנם" למפרע... וע"ש עוד.

בחוץ. (ובילקוט משלי שונה מעט אך גם מתבאר כדברנו והוא שהפנימיות ב"בהמ"ד" דייקא וע"ש) וחז"ל השני בענייננו שכבר הוזכר, במעשיה של קמחית מה ענינה במעשיה ומה הם תוצאותיה, והוא שכ"כ התנהגה בצניעות עד שהפנימה את נויה אף מעבר לקורות ביתה, (הריחוק המוחלט מחוץ) לכן זכתה לבנים כהנים גדולים שמעשיהם "לפני ולפנים", אח"ז מצאתי בפירוש המשנה לרמב"ם מסכת דמאי פ"ג מ"ג וז"ל: **להצניע; לנצור ולשמור, והיא מלה עברית והצנע לכת עם אלקיך עכ"ל.** דומני שזה תואם דברים אלו והוא לנצור ולשמור לצורך תכליתו בלבד.. וא"כ נלמד לענייננו שנוי השער שהוא תואר האדם כדבארנו בהרחבה, חייבה התורה להפנימו רק ל"ביתה"... ולחוץ הוא גורם הפוך מתכליתו.. (וזה החיוב הממוקד היחיד "המפורש" בתורה בצניעות ול"חוץ") וראו מה עשינו.. ועוד הבאנו עוד.. נוי מבחוץ והוצאנו אותו רק לחוץ!... ונראה שחשיבה מעמיקה בזה בכל אורך ורוחב עניין הצניעות מאד כדאית.. נחפשה דרכנו ו"נחקורה"... והמשך הפסוק ע"ש

ועוד הוספה לסיום מצינו שתי נשים בחז"ל שהתייחדו ב"תוצאותיהם"! **קימחית...** ולאידך גיסא! **מרים "מגדלה שער נשיא"**.. חגיגה ד:

קובץ מאמרים מהזדמנויות שונות

הקדמה (ממהדרות קודמות)

כי רבים חללים הפילה
ועצומים [גדולים בתורה
וביראה-מלבי"ם והגר"א] כל
הרוגיה: (משלי ז') **כפשוטו, והוא
על כל החמדה והתאוה (עי' פי'
הגר"א)...** וגם דרשו בזה חז"ל
(סוטה כב.): **כי רבים חללים הפילה**
- זה ת"ח שלא הגיע להוראה ומורה,
ועצומים כל הרוגיה - זה ת"ח
שהגיע להוראה ואינו מורה. וז"ל
רש"י: ועצומים-לשון עוצם עיניו
(ישעיהו לג) שסוגרים פיהם ואינם
מורים לצורכי הוראה עכ"ל.
ואולי... על דרך רש"י יש גם לומר
שעצומים קאי על המקור שהוא
עוצם "עיניו", ועפ"ז יש לפרש על
הלומד עניין הנוגע להוראה ורואה
את טעות העם, או את היכולת שלו
לתקן, ועוצם עיניו ואינו מורה, (כי
גם הלשון עצומים על העין הוא
המקובל, וגם שמשמע שהוא
כדוגמת הראשון שהוא מאיסור
לפני עור, וכן הוא בזוהר ויקרא וכן
הוא ברמב"ם ת"ת ה' ד', וע"כ זה
נראה שייך אם גם נפרש כך ודוק,
ואולי רש"י שלא פירש כן משום
רצונו לבאר באופן הכללי יותר)
וצריך לבאר למה גדולה חטאתו

[עצומים"] של השני שיכול להורות
ולא מורה מן הראשון שהוא לא
הגיע ומורה, ונראה שאפשר לומר
משום שהשני כוחו גדול שיכול לתקן
אף את ה"מעיינים" הטועים, ואולי
גם משום שמתרשי מנהגם,
משא"כ הראשון שלא הגיע ומורה,
ששם יתכן שת"ח יבחינו בטעותו
ומימילא לא יהיה נזקו רב. (וזה אולי
גם כפי המלבים והגר"א בפשט
ועצומים = גדולים בתורה וביראה..)
וא"כ נראה בענייננו: מי אינו מכיר
את הבעייתיות בסוגיא זו של פאה
נכרית "מכל צדדיה" שאף כל ע"ה
יודע זאת בדרך הגיון, מאי שנא?
ואולי אף "ק"ו", ובודאי
ת"ח.. ויר"ש... ועוד שע"ה, או בע"ת
שהמושכל ראשון שלו בעבר יותר
ברור.. ואף חלק אף מכירים את
הבעייתיות העצומה בלימוד הסוגיא
בגוף הש"ס ובראשונים מקום
שמשם לכאורה "נמצאה" הראיה,
ועוצמים עיניהם בכח אף אם יציעו
להם לעיין בסוגיא ידחה במהרה.
האם לא גם ע"ז קאי מימרא זו. הרי
לדוג' כמה קולמוסים וקונטרסים..
נשברו ונכתבו עבור ספק ספיקא
בכוונת "חידוש" החזו"א בדין בונה
בחשמל וכדו'.. ובסוגיא זאת
באביזרייהו דעריות שרובם נוהגים
בהיתר זה (וגם כדברי הפסוק
ועצומים כל הרוגיה כפשוטו) אין
קול ואין קשב, ובזמננו לא נכתב אף
לא קונטרס אחד, אפי' ברמה

ולדידן הכל בנוי על הוכחות ברורות, הוסיף וז"ל ומי שיש לו חיד לטעום יבחין המטעמים בטעמיהון בעצמו ולא יסמוך על אחרים, ומי שלא הגיע למדרגה זו [...] לא יזוז מן המנהג...], אבל אם יש בך קצת מיראת חטא כמובא בגמ' המובאת (סוטה כב.) מאותה בתולה שאף חששה ב"אי ידיעה", אולי!.. מכשילה אחרים ומביאתם לגיהנם ע"ש... וע"ז נאמר שם בגמ' שצריכים ללמוד ממנה יראת חטא!... חוברת זו בשבילך... ברור הסוגיא לכל אגפיה ולכל מתחכמיה... וכן נקבל כל הערה ופירכא שהיא על דרך היושר.

היכי דמי חילול ה'...

ונעיר קצת מן הנאמר על החמור שבחמורות, שהוא "חילול השם", שעליו נאמרו הדברים החמורים ביותר, כמו הנזכר במסכת יומא פו. עבר על "כריתות ומיתות ביי"ד" ועשה תשובה וכו'. אבל מי שיש "חילול השם" בידו אין (לו) כח [לא] בתשובה לתלות ולא וכו' ע"ש. ואם גם נדייק נראה כאן שאף רק "שיש חילול השם בידו"! אף שהוא גם לא דווקא בכוונתו ובידיעתו!... וגם כדמשמע שם מהדוגמאות שהבאו מאמוראים... והדברים צריכים תלמוד וגדרים רחבים וברורים כדי להיזהר בזה שהוא החמור שבחמורות... ועוד ראה חומרתו שעליו נאמר: שעשה השוגג כמזיד (מי אבות).. חילול השם קשה

בינונית.. (ברמות נמוכות ושטחיות אמנם יצאו לאור, ואולי לא כ"כ ניכר השטחיות למי ש"פחד" ללמד את הסוגיא, אבל המכיר את הסוגיות, רואה בהם טשטוש הסוגיות ברמות ירודות מאד) ולא נכתב ע"ז אפי' קונטרס קל כדי להתגונן, ואולי!.. משום שאין מה לכתוב, אף לא בשביל קצת ליישב המנהג או להליץ טוב עליו. [שאלה אחת בסיסית מגוף הסוגיא והוא מתוך מכלול רחב של קושיות, נשאלה בחוברת אליבא דהילכתא [נ"ו] (של רשת כוללי אהבת שלום) במדור מרפסן איגרי, ולא זכתה לאף מענה (נדיר או לא קיים שם) פרט להערתו של הגר"ן קופשיץ "קושיה אלימתא"] וא"כ אם הנך מחמיר מקובל, אבל לא כ"כ בירא"ש, קיים את ו"עצומים" עצום עינד והזהר אף לא להפוך דף אחד בתוכן זה, וח"ו אל תקרא, [ואולי יש בזה גם עניין או מנהג... יראה מ-יראת שמים...]. כי זה יעשה לך כאב ראש לחפש תשובות שלא תמצא, ואז תזדקק למנהג אבותינו בידנו משנות ת"ש.. ומעלה, ח"ו לא לפני... כי על המנהג שהיה לפני כן [הידוע] כבר זעק כבר הח"ח בספרו גדר עולם... (וגם ע"ז אומרים בשמו שספק היה לו אם מישהו עיין באותו תקופה בספרו ההוא), או אז אולי גם יתברר לך שמנהג המתיר איסורים ברורים אין לו כל משקל! [כמובא גם בקוני זה, ועוד עיין בדברי הרמ"א בהקדמתו לספרו המפה (הגהתו על השו"ע) אחרי שהסביר שמנהגנו מבוסס על שיטות התוס' שאנו מבני בניהם,

מכלן.. (ירושלמי נדרים) חלול השם המקודש, שהוא גדול מכל העונות.. (רמב"ם שבועות פי"ב ה"ב), וכדי שח"ו לא להגיע קרוב לזה, יעויין שם בדברי רש"י שם ובעוד כמה מקומות בש"ס, [ואין בעתותינו כעת להרחיב בזה] ונמצא שיש מספר צורות שונות לאותו עוון חמור, ולא רק מה שמקובל שחילול ה' הוא זלזול בכבוד ה' המתחלל ע"י "הרואה", כדברי רש"י באחת מהצורות שם, בד"ה באמור להם וז"ל והכל אומרים... וגו' נמצא שם שמים מתחלל וכבודו מתמעט עכ"ל וכדו', וזהו רק "אחת" הצורות, ונראה שאולי היא הקלה ביניהם ודוק. אלא יש גם עוד הרבה אופנים שעושיהם נחשבים "**מחללי השם**", וזה מוזכר בתורה בכמה מיני איסורים, בשבועות שוא, ושקר, בנותן זרעו למולך, בחילול קדשים, ונאמר גם על דיין המעוות את הדין, במעוות מדות ומשקלות, ההולך לדון בערכאות עכו"ם, וכו'... וכן ב"איסור עריות" והוא מוזכר בעמוס פ"ב ז' "למען חלל את שם קדשי" ואיירי התם בגלוי עריות, והביאו הרמב"ן ויקרא י"ח כ"א, וז"ל **בעברם על העבירה החמורה לפני..** עכ"ל והגדרה דומה גם בסי' כד הקמח ערך "חלול השם" שכנראה הוסיף הגדרה "**עושה מן הקדש חול**". [וע"ש עוד דכתב הרמב"ן בענין המעביר בנו למולך, למה גם נקרא למען טמא את מקדשי, {ועי' שם רש"י

שקאי על כנסת ישראל שהיא מקודשת לי, ועי' ברמב"ן שם, שגם הקשה האם אחד יחטא יטמא את כנסת ישראל ועע"ש, וכן שהוא סילק השכינה וכו'] וז"ל: ואולי טעמו, למען טמא את העם המקודש לשמי שצויתי: (לעיל יא מד) והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה' מקדשכם. ולפי"ז נראה גם גבי איסור עריות בק"ו, שהרי עליו נאמר במדרש ומובא ברש"י ובראשונים, קדשים תהיו - הוו פרושים מן העריות ומן העבירה, **שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה**, ועוד הרמב"ן הרחיב זאת מאד, וא"כ **המחלל קדושה זו ומסלק השכינה, האם לא יחשב מטמא את מקדשי**...]

וראה את גודל חומרתו והסכנה ב"חילול השם", וגם לכלל, בש"ס "אין חולקים לרב במקום שיש חלול השם"..." "אין מקיפים בחלול ה"י" "...ולא ויתר על חילול השם"..." "**בעוון חילול השם וכו' בני אדם מתמעטים** וכו' ה"י ... [גם משום שאין כפרה [תשובה] אין גאולה וכל המוזכר שם (יומא)].

אבל בעיקר על זה באנו.. וזה בנוגע לסוגייתנו, והוא דברי הרש"י המוזכר ביומא פו. ובקידושין מ. שהחוטא ואחרים לומדים ממנו הוא כהנראה מדברי רש"י נחשב ל"חלול השם", וזה בדברי רש"י יומא שם ד"ה **חילול השם** וז"ל: חוטא "ומחטיא אחרים" עכ"ל, וכן בקידושין ד"ה **עבירה** וז"ל: כגון חילול השם שאדם חשוב עובר

עבירה ו"אחרים למדים ממנו לעשות כן" עכ"ל, [ואף שלכאורה רש"י בשבת לג. ד"ה חילול השם כתב וז"ל ואדם גדול שבני אדם למדים הימנו ואינו נוהר במעשיו, נמצאו הקטנים מזלזלין בתורה על ידו, ואומרים זהו מבין שאין ממש בתורה ובמצות, ונמצא השם מתחלל, נעשה דבריו חולין עכ"ל, וא"כ היה משמע שרק מטעם זלזול הקטנים "בכלל" קיום המצוות, ולא משום שילמדו ממנו ונמצא מחטיאם, אלא שזה אינו, אלא צורה נוספת של חילול השם, ואין לומר שזה כוונתו ביומא ובקידושין דוק ותשכח! בעיקר מהלשון שם ביומא "למדים ממנו לעשות כן", ולא משום הזלזול בשאר חובות התורה, וכמו שביומא שם הוסיף עוד צורה לחילול ה' וז"ל כשאדם חשוב עובר עבירה ו"פורענות באה עליו", והכל אומרים מה הועילו לו, ראה החסידים והחכמים רעה באה עליהם,] וא"כ כמה גוונים לחילול השם, וא"כ היוצא מכל הנ"ל הגורם ברצונו או שלא ברצונו לאחרים ללמוד ממנו לחטוא הוא מחלל את השם! וכו' ע"ש.

ולכן זהירות מיוחדת ועצומה צריך לזה, וא"כ כשעסקינן בת"ח, ועוד אם גם מפורסם הוא בשמו הטוב, וכאן הוא "לא יורד הוא לעומקא דשמעתתא", ועוד בדבר שהסברא הפשוטה מחייבת זאת, (וראה כל בעלת תשובה בתחילת דרכו לא מבין זאת עד כדי שיש שבתחילת דרכם לא מכסות ראשם כלל! כי פאה נראה להם צביעות וליצנות בלבד...) חוץ מרוב שיטות האחרונים הקדמונים האוסרים למעיין שם, [גם אם יש שקולים "ציבוריים" הרי לא גרע מלבוש כלאים שמחויב הוא לפושטו ברבים, במקום חילול השם, "אין

עצה ואין תבונה וכו'" והרמב"ם מחייב לעשות זאת אף לרבו...] ועוד שהכותב וידידיו המלויים סוגיא זו כמה שנים, ונפגשו אם אלפי דעות שונות ומשונות ולא נאמר בו אף סברא תקינה, אף לא של לומד מתחיל, לפרוך את הקושיות החמורות בהיתר זה! והסברות העיקריות הנאמרות להיתר הם "מסורת" "מנהג", חוץ שזה אינו נכון שהרי זה רק תקופה קצרה, ורק היא בעיקר באה להחליף את "מנהג" ה"גלוי הראש" שהיה קודם, וגם שמנהג ח"ו אינו דוחה איסור כמבואר באריכות בפנים הקונטרס. ולא מצאנו חילוק בדרך הבנת סוגיות במסכתות נשים נזיקין, לכל סוגיות הנלמדות להלכה, חוץ מבענין זה, והמקל בשאט נפש לביתו, ולפי הכללים שמצאנו כאן, אם טעה!.. וא"כ ככל שהטועה הוא "אדם הידוע ירה"ש" שדבריו נראים ונשמעים.. כך יגדל חילול השם מהסיבה שלומדים ממנו, כפי שראינו בדברי רש"י, והוא חילול הדבר הקדוש ביותר שקידש הקב"ה בו את עמו... וכפי שראינו.... [ועיין עוד בסוגיות אלו שאף אם אחרים "הרואים" הם הטועים בזה!.. וזה גם יהיה אף לפי פרושו של רש"י ביומא כדן ה"קטנים" שכתב רש"י, ולצערנו, אולי! א"כ יש פה גם את דברי רש"י בהמשך ביומא שהובא לעיל כעוד גוון בחילול ה' והוא ב"זלזול" במצוות, ובמצוה קדושה זו...]. ואולי זה הנאמר בנבואת ישעיהו לאחרית הימים [כמובא בכמה מקומות בש"ס שהוא

נבואת הנביאים!

מי הוא זה שגילה סתריי לבני

אדם?

עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר: אני הוא שגליתי סתריך לבני אדם, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי, ולא לכבוד בית אבא, אלא לכבודך עשיתי שלא ירבו מחלוקת בישראל. (מגילה ג.)

תרגום של נביאים - יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי, (שם) ... וכך קיבל יונתן בן עוזיאל מפי הנביאים ותרגם (רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק י ה"ב)

ככתוב, וכידוע, נבואות ישעיהו נאמרו על דורו, וגם על "ימות המשיח", (עי' סנהדרין פ' חלק לרוב, מכות כד:; סוכה ב: "הוא לימות המשיח", וברש"י וברד"ק במקומם בפרקים ב'ג'ד' י"א, ובזוהר פ' שמות, וכנראה בעוד מקומות שלא השיגה עין וזיכרון הכותב), ואולי גם כדברי הגמ' במגילה יד: **הרבה נביאים... אלא "נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה"**,

ואלה דברי הנביא ישעיהו, ודברי יונתן בן עוזיאל שקיבל מפי הנביאים ותרגם (כלש' הרמב"ם לעיל): ישעיהו פרק ג פסטי"ז:

גם לימות המשיח וגם נזכר בסוכה ב: על פסוק בפרק ד' "הוא לימות המשיח", בפ"ג וְנָשִׂים מְשָׁלוּ בו עָמִי, מְאַשְׁרִיךְ מְתָעִים, וְדָרְךְ אַרְחֻתֶיךָ בְּלַעֲוִי (ובזה הפרק בישעיהו אף הוזכרו חטא הפאות כמובא בפנים הקוני, כפרושו וברוח קודשו של התרגום יונתן בו עוזיאל, שהם דברי הנביאים כמבואר מגילה ג.), וא"כ הרי החילול ה' הוא בו שממנו לומדים.. בגלל חשיבותו הוא.. ועוד צד חילול יש כאן, שיש אפי' איסור בחילול השם כלפי גויים ואף ב"טעותם" [כגון מציאה טשו"ע חו"מ רס"ו א', ועיין שם בב"י, סמ"ע, נתיבות] וכמבואר בעוד כמה מקומות בש"ס והובאו להלכה!.. ק"ו לבני ברית אף באינם מקיימים תו"מ, ועוד שהקנאה וטומאת העבירה מפעפעת בהם.. **וראה כמה תמיהתם גדולה בזה...** [ואולי דוקא הם המבינים בעבירה זו כמבואר בב"ב קסח. ומובא בראב"ד איס"ב כ"א ג'] ודי בזה למתבונן ורוצה להבין.... ולתקן.

³⁷וַיֹּאמֶר ה' יַעַן כִּי גָבְהוּ בְנוֹת צִיּוֹן
וַתִּלְכְּנָה נְטוּיֹת גְּרוֹן וּמִשְׁקָרוֹת עֵינַיִם
הַלֹּזֶף וְטָפֵף תִּלְכְּנָה וּבְרַגְלֵיהֶם
תַּעֲפֹסְנָה. וּתְרַגְסוּ יוֹנְתָן בֶּן עֹזַיָּאל:
וַאֲמַר... חֲלָף דַּאֲתֵרְבַּבָּא בְּנַת
צִיּוֹן... **וּבַפֶּתַח מִקְפָּן**... וְכַךְ בַּהֲמַשְׁךְ
דְּבַרֵי הַנְּבִיאַת עֹנֶשֶׁן מִדָּה כְּנֹגַד
מִדָּה בְּגִין מַעֲשֵׂה זֶה! : פְּסִי"ח : בְּיוֹם
הַהוּא **[לַעֲתִיד**
לְבֹא=רִש"י]... וּמִמְשִׁיךְ הַנְּבִיאַת...
פְּסִי"ד : וְהָיָה תַּחַת בְּשֵׁם מִקְּיָה
וְתַחַת חֲגוּרָה נִקְפָּה **וְתַחַת מַעֲשֵׂה**
מִקְשָׁה קָרְחָה וְתַחַת פְּתִיגִיל מִחֲגָרַת
שֶׁקְּכִי תַּחַת יָפִי : וְאֵלּוּ דְּבַרֵי הַתְּרַגּוּם
יב"ע : וְחֲלָף **אֲקֻפּוֹת פֶּתַח**, גְּזוּז רִישׁ...
דָּא פּוֹרַעֲנוֹתָא תַּתְּעַבִּיד מִנְהוֹן הָרִי
טַעָאָה בְּשׁוֹפְרָהוֹן. תְּרַגּוּם לְתַרְגּוּם,
הַמִּילָה : "פֶּתַח" כְּתַב רִש"י שֵׁם
שֶׁהֵם **פְּאֻת נְכַרְיֹת**, (וְכֹן הַעֲרוּךְ)
וּמַהוּ הַתְּרַגּוּם הַפְּשׁוּט **לְמִקְפָּן**, עֵיין
בְּתַרְגּוּם אֹנְקֵלוֹס, דְּבַרֵים ג ה',
וּבְתַרְגּוּם עַל הַתּוֹרָה "הַמִּיּוּחַס"
לִיב"ע, שְׁמוֹת כַּח יָא, בְּמִדְּבַר כַּב, לַב,
וְתִיב"ע מַלְכִים א : ד' י"ג, ז' כ"ג,
וּבְכוּלָן פְּרוּשׁוֹ כְּפִשּׁוּטוֹ "מִקְיָף
וּמִסּוּבָב" .. **כַּפְּאָה הַנְּכַרְיֹת הַמוּכַרְת**
לְנו הַיִּטְב, [וַיֵּשׁ סְבִיב שְׁתַּרְגּוּמוֹ
סַחֲוֹר, וְזֶה הַיִּכָּן שְׁאִין מִטְרַתּוֹ
לַעֲטוּף-לְהַקִּיף....]. וְאִ"כּ זֶהוּ
הַדְּבַרֵים שְׁקִיבֵל מִהַנְּבִיאִים בַּחֲטָאִם,
לַעֲתִיד לְבֹא, וּמִי הוּא, שְׁאִינוּ מַכִּיר
מַהוּ הַפְּאֻת הַנְּכַרְיֹת הַמְּקִיפּוֹת

והסובבות את ראשן של בנות ציון!,
אמנם, רש"י נראה נדחק אייך הם
השתמשו בפאות נוכריות
להשתחצות ביופין (כלשונו בהמשך)
יעוין שם... וזה פשוט, שהרי רש"י
דיבר על הפאות הנוכריות שתמא
הכתובות בש"ס שבת, נזיר, ערכין,
וכלן היו בעיקר גדיל שער המתקן
פגם קרחת וכדו' כמו שהסביר היטב
רש"י בשבת ובעיקר בערכין, ואף
בנזיר הוא לתיקון פגם הקרחות,
ורק הם המוכרות לתקופה ההיא עד
קרוב לזמננו, לכן התקשה אייך
מקומו כאן, ועוד להשתחצות ביופי!
שעליו דבר הנביא, והוא בדבר שכל
כולו **לתיקון פגמים**, הייתכן? לכן
נדחק בצורת תשמישו, לצורך גסות
השער, ועוד קשה שלדבריו יצטרכו
לומר שהלכו בגלוי ראש, וזה דוחק
משאר דברי הנביא שהלכו
בשביסים ורעלות וכו', ועוד גם מהו
הדגשת התיב"ע פעמיים **למקפן**,
"וחלף" **אקפות!**, ולכאורה בפתהון
קטרן (קושרות) היא מילה עדיפה
בוודאי לפי פרש"י ע"ש, ולהקיף
היא בד"כ מטרה הפוכה מלהראות
ולפאר את הניקף?! **הועיל**
וכך... ודברי התיב"ע מדברי
"הנביאים" וזה הקורה אותנו
בימות המשיח!, דור **המכיר פאות**
נכריות התואמות היטב את פשטות
דברי הנביא, צ"ל פשוט שהוא

³⁷ דברים אלו הם גורמים מכריעים לגלותנו כדברי הנביא, ולא כאלה שלא מקובל אצלם שזה משקל מכריע לאורך וקושי גלותנו...

המציאות הברורה, והמוכרת, ומוכחת! שבדורנו דור עקבתא דמשיחא ועליה דיבר הנביא, וזהו "מוקפות" בפאה הנכרית כפשוטו "פתהן מקפן" "אקפות פתא", ושפיר באור התרגום על דברי הנביא למילה "טפוף" שהוא צף כתרגומו אטיף [רש"י שם, ועיין רשב"ץ ומחזור ויטרי עמ"ס אבות שאטיף מתחלף ב"עוטף"!]. וכן מבואר דברי הנביא בתחת "מקשה"... והמעין גם בעונשן במדה כנגד מדה הוא נורא למתבונן בתקופתנו.. (ושמא יטעך יצרך שהרי אינו רק תוצאה מאותו מחלה, אך גם חטא זה אינו אלא תוצאה מתקלה פנימית עמוקה! וגם אנו מנסים לדמות פתרון לאיסור) והלכות גבירתות נלמד מתיב"ע! עיין ברמב"ם הלכות כלי מקדש י"ב, וכן בפי המשניות נגעים י"ד א' ושם גם להלכה רמב"ם טומאת צרעת י"א א'. ומגדל עוז ה' תפילה ח'.. [הרחב דבר ועיין בדברי רש"י, עיין בקוני "לשעה ולדורות"] ועל כל זה מזהיר בחומרא הנביא.... ואף לא יורד לאופן שימוש ויפין אלא על עצם הקפתם בזה! "וחלף אקפות פתא"

וסיום וסיכום דברי הנביא שהתקשו בו בפרושו המפרשים (שם): **פִּי תַחַת יִפִּי..** על מה קאי.. וביארם יונתן בן עוזיאל מפי הנביאים: דא פורענותא תתעביד מנהון הרי טעאה בשופרהון. ומהו הטעאה?! נמליץ

על דברי המכילתא לענייננו, וז"ל: תועה, אין תועה בכל מקום, אלא חוץ לתחום [!], אף על פי שאין ראייה לדבר, זכר לדבר, וימצאהו איש והנה תועה בשדה ע"כ, וזו היא הטעות המוכרת והנפוצה באי הבנה מה הוא כל כבודה בת מלך פנימה [שרק בזכות זו יש לנו את מלכות דוד כמבואר בחז"ל יבמות עז.], ועוד רבות בחז"ל בגנות הקישוט לזר... ובתנחומא: שלא נתן הקב"ה תכשיטין לאשה, אלא שתהא מתקשטת בהן בתוך ביתה.... ובזה "טועות" בנות ציון ביופיין ל-חוץ לתחומם!... ועיין כעין זה תרגם יב"ע עמוס ח' י"ג... [ביומא ההוא ישתלהין כנישתא דישראל דאינון דמין לבתולן שפירן דטעאה בשפרהון עם עולמין חיבין...]. (רד"ק ירמיהו כ"ג: הטי"ת והתי"ו ממוצא אחד, ויבאו בענין אחד, כמו טעה ותעה. וע"פ הרש"י ואב"ע בראשית ח', מ"ב: טי"ת ותי"ו מתחלף בלשון התפעל ודו"ק, ועוד. כלי יקר במדבר ט: ..וכן לשון תועה בכל המקרא בתי"ו, ובלשון חז"ל טועה בטי"ת.. ע"כ, "ואין בנמצא תעאה בתי"ו בארמית כלל, ויש רבות טעאה בטי"ת גם בתיב"ע ובמשמעות זו"ו ועיין לעיל.. ועיין עוד לשון תועה ישעיהו ל"ב ו' ועיין שם בתיב"ע, ומשלי כ"א ט"ז רש"י ואב"ע) ע"כ הפשט הכי פשוט בדברי יונתן בן עוזיאל שקיבל מהנביאים

במקום התנצלות

הקדמה ממהדורות קודמות

כמעט וגמלה בידי ההחלטה למשוך את ידי מלכתוב בענין זה, עקב מעט מאוד תועלת הצפויה בענין מושרש זה, על כן ראיתי לעיין היטב בחיוב תוכחה כדי לברר אם יש פטור באופנים מסוימים שיקל עלי לנטוש מערכה זו, אך גם לאחר יגיעה בענין זה, לא נמצא צד קולא כלשהו, ולכן נצטרך להמשיך להשתדל לעיין ולברר ולפרסם את ענין זה. ומשום לא למנוע דבר טוב מהמעונין לעיין בענין זה של חיוב תוכחה, [וכפי חפוי, הוא מקוצר ומפוזר מאד בגדרו ובפרטיו בדברי הפוסקים] ולכן העליתי סיכום קצר מתומצת בענין זה שיהיה קצת עזר, למעיין במקורותיהם, וגם לברר את הטעם שראיתי שאין לפרוש מענין זה... והדיון הוא בעיקר, על דברים הסותרים לכאורה, בין חיוב ההוכחה שהוא בדברי הגמ' (ספרא) אפי' מאה פעמים ועד שיכהו (וכך נפסק ברמב"ם) או השיטות האחרות המובא שם בגמ' (ערכין ט"ז:), ולאידך גיסא דברי הגמ' (יבמות סה:): כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה **שלא לומר** דבר שאינו נשמע, על כן נחל בקצרה:

לעתיד לבוא...³⁸ דברים אלו לחיזוק גדול באמונת דברי חז"ל, ובנבואת הנביאים, שדברי יונתן בן עוזיאל היא קבלה מפי הנביאים חגי זכריה ומלאכי.... והרי כאן אנו רואים ממש דברי נביאות לתקופתנו..

ואולי?! גם זה גילוי הזוהר פ' נשא כאשר כתב על חומר גלוי השער, והקישוט בו [לאתתקנא ביה], ושהוא אחד מ"חובות הצניעות" [חד מאיננון צניעותא דביתא], הוסיף **וכל שכן חציפותא אחרא..!** ולאיזה חוסר צניעות אחר דיבר כאן הזוהר? ולמה, ובמה הוא בהכרח כ"ש? ולכן אולי כוונתו לאותו תחליף שער הנקרא פאה נכרית, והוא מכמה טעמים הכ"ש.. כי יש מה שנברא עמו ויש מה שהוא הביא... **וגם** שהוא משופר הימנו... **וגם!** שבנגיעותיו אף לא נטה להבין את מטרת הכסוי והתעלם מרצון הבורא...עד **שהוסיף** לקלקל... ובכ"ז למי שיש פשט הנראה לו יותר מכוון בדברי הנביאים ובביאור הזוהר, יועיל בטובו לבאר לנו בת"ק המובא לקמן...

תרגום לנצור! ולשמור! וכאן הוא לנצור כל "מוטיב" הנצרך לבית! שהוא רק לבית... ולא לחוץ שהוא ח"ו לזר, ודי למבין....

³⁸ נראה להוסיף, שהנביא ניבא בהדגשה על "תפארת" השביסים! הרדידים! והרעלות! והמעטפות! וכדו'?!... זאת אלא להודיענו על טעותנו, צניעות אינה תרגום לכסוי אלא כדברי הרמב"ם בפ"י המשניות דמאי פ"ג מ"ג צניעות הוא

מצאנו כמה שיטות ראשוניים בענין זה, יש שכתבו שאם "ברור" לו באופן מוחלט שזה שאני מוכיחו לא יקבל דברי, יש את הפטור [ואולי אף איסור משום אל תוכח לך..] לא לומר את הדבר שלא נשמע..(תוסי' שבת, ע"ז, ועיין רש"י יבמות שם), וכן הוא הדין מצאנו במוכיח רבים שאם "אף אחד" מהנוכחים לא יקבל דברי שאני מוכיחם, גם נאמר מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע (מאירי ב"מ ל"א ועיין שו"ע ומ"ב או"ח תר"ח), אך לחלק מהראשוניים נראה שאין היתר כזה, ויש גם את תשובת הראב"י אב"ד (אחד מהראשוניים חמיו של הראב"ד הוציא תשובותיו הרב קאפח) תשי"ט, ואולי זה קצת עושה סדר בענין ואולי אין חולק בזה, וז"ל וכל זה שאנו מצווין על תוכחה למסור עצמנו עד הכאה, בדברים שאנו אומרים בדעתנו שאעפ"י שקשה לו לאותו שעובר על דת כשמוכחים אותו אח"כ יתחרט בעצמו ויקבל התוכחה ויוסף אהבה עלינו. אבל באדם שאנו מוחזקים שיש בו עזות פנים ושונא תוכחות עליו אמר... כשם שמצוה.... ועובר בשני לאוין שנאי אל תוכח לך פן ישנאך. ע"כ.. וכן עיין בר"י בשע"ת שער ג' קצ"ו שנראה כעין זה וכן עיין בר"י בבאורו על משלי פ"א, ויש מהראשוניים שחילקו, הוכחה לרבים אם לא ישמעו יש להוכיח רק

פעם אחת, וליחיד עד הכאה! (ריטב"א, נ"י, יבמות, ומובאים דבריהם אחריהם בהרבה פוסקים, ובשו"ע ומ"ב שם), ולהר"מ מקוצי: כל זה רק לענין פטור עונש אך בחיוב הוכחה **נשאר החיוב**...אף שלא ישמע..(והובא בראשוניים ובמ"ב) והנראה בדברי הראשוניים שכל אלו הדברים אינו רק בהוכחה על דבר שהיה כבר ולא בשעת מעשה (גם אם יהיה בזה תועלת להשלכות עתידיות), אך לאפרושי מאיסורא [אם האיסור לפנינו] אין גבול לחיוב להפריש, וזה גם בדברי הרמב"ם (כלאים פ"י הכ"ט ועיין טור יו"ד ש"ג) פושט אף לרבו כלאים אפי' בשוק!. (ויש עוד ראיות בזה אך קצרנו) ולענין "מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידין" (ביצה ל), וא"כ ראינו שיש אופנים שאין להוכיח, בזה כתבו הראשונים שזה נאמר רק בדבר שאינו כתוב מפורש בתורה (העיטור ומובא ברא"ש ר"ן רשב"א ובאחרונים ובפוסקים), ועוד מצאנו בריטב"א שהוא רק באיסור "עשה", ועי' מאירי ביצה שם שחוכך שאינו אלא בדרבנן, (ובספר חסידים ל"ט כתב וז"ל שלא להוכיח עד אשר ידעת כי בשום דבר לא יקבלו תוכחה כי מוטב...), וברמב"ם יש לדייק היטב שהוא רק כדוגמת נשים בעיו"כ.. שאין אפשרות להשגיח על "כולם" שיעמדו ב"דיוק" הזמן.. שהוא דבר

שקשה לעמוד עליו ע"ש וז"ל שאי אפשר שיהיה שוטר בבית כל אחד ואחד...וכן "כל הדומה לזה". (שביתת עשור פ"א ה"ז), וכל זה גם רק ש"בודאי" לא ישמעו (תוס' ומובא במ"ב תר"ח וככלל משמע בראשונים שסוגית מוטב שייכת לסוגית כשם שמצוה..). מדברי הרשב"א (ביצה ל) מבואר שהסיבה שרק בדבר שאינו מפורש בתורה נאמר מוטב שיהיו שוגגים.. היא, שלכן יתלו שאכן "אינו אסור" ולא יקבלו, ויבואו לאיסור מזיד.., אבל הדין אולי יהיה שונה, כגון, אם יומצא איזה רעיון של צד היתר שכלל אינו נכון בסברא או בראיה, לא יהיה היתר זה! וכל המדובר הכא זה לכאורה בדין ערבות כמוכח ברמב"ם שחיובו הוא יסוד בתורה שחובתנו לקיים המצוות אנו ו"אומתנו".. (ספר המצוות עשה ר"ה) (והנראה מזה שאין זה מחיוב משום כבוד שמים בזה, שלא כן משמע מלשון הרמב"ם, וגם כי א"כ נחויב גם בגוי... בחובתו בשבע מצוות, ומהו "עמיתך" ופשטות הפי" לא יהיה בך חטא" שכל אלו רק משום ערבות, וצל"ע...) הפטור במקרה של הוכחה לרבים הנזכר לאותם ראשונים כשלא ישמעו, שהוא במצוה לא לומר דבר שאינו נשמע, אולי מצאנו ג' טעמים בזה א. שברבים המחזיקים בדבר, הסכוי לשכנעם קטן כי אחד יחזיק את

רעהו (תורה תמימה)ב. מצאנו ברמב"ם בענין גזירות חרם וכדו' ע"י ב"ד ברבים שלא ישמעו, יש בו חילול הקודש ג. מצאנו בדברי המהר"ל ששלשלת דברי אילעא המוזכר ביבמות הוא משום דרכיה דרכי נועם וא"כ אולי שייך זה רק ברבים... ואולי נ"מ בהוכחה ע"י מאמר כתוב ודו"ק.. או במקום שיש להם תליה להיתר אף שאינה נכונה.. (ועיין ערוך לנר יבמות שם שאה"נ יש צד קולא כזאת בטעות, באלו שלדעתם אינו איסור ע"ש אך כמו שכתב בעצמו, שאין משמע כן מכל הראשונים שסתמו חילוקים אחרים, וגם בדעתם במוטב שיהיו שוגגים וכו' ע"ש ודו"ק) **ופשוט** לומר שבאם החוטא מכשיל אחרים ואף אולי שהוא הענין לגבי המוחה עצמו שמכשילו! לכאורה אין עצה ואין תבונה לכו"ע, וכמעשה של ההיא כרבלתא (ברכות כ.). שרב אדא בר אהבה קרע לה את כרבלתא שהוא לדברי הערוך המובא במסורת הש"ס לבוש אדום, וחסרון צניעות בו.. (מהרש"א) שהרי הוא גם לאפרושי איסורא של אחרים וגם לאדם עצמו (המוחה), וק"ו ודוק.. והנראה לומר במעשה של ההיא כרבלתא של אותה "כותית" לפי הערוך והבאים בעקבותיו המבארים שמדובר בחוסר צניעות, (ולא להמפרשים כלאים א"כ כמו שביארנו בדברי הרמב"ם שהוא

לאפרושי מאיסורא ולכן משם למד הרמב"ם (לבאור נ"כ) שפושט אפ"י לרבו כלאים בשוק...) השאלה הפשוטה הנשאלת, הרי לא כך דרכי התוכחה [לא תשא עליו חטא] שהרי כפי הנראה אף לא דיבר אתה כלל.. שהרי טעה שהיא כותית...ע"ש.. ושאלה פשוטה זו לא מצאתיה באף אחד מהראשונים, ו"אדרבה" מעלתו של רב אדא בר אהבה מאותו מעשה מיוחדת וגדולה עד מאד, כמבואר שם (ברכות כ.), אלא יש אולי לבאר כדבארנו שמכשילה אחרים.... ואולי זה בדבר שהיה ברור לו שאיסורו ברור וידוע {דרך בנות ישראל} כי נראה שבהוכחה יש גם את חלק הידיעה וגם חלק השכנוע לביצועה מחמת איסורו.. ויש לכאורה גם סמך להבדל העצום בין נכשל למכשיל, וזה בענין שאינו קשור ממש לכאן, אבל לענ"ד אפשר ללמוד ממנו, וזהו במאמר של המו"נ (פ"ג מ"י) בענין רודף וז"ל: וממה שכלל אותו זה הכלל עוד, הוא הריגת הרודף, וזה הדין ר"ל שיהרג מי שישתדל לעשות החטא קודם שיעשהו אינו מותר כלל אלא בשני המינים האלו, והוא רודף אחר חברו להרגו, ו"רודף אחר ערות אדם לגלותה", להיותה עול שא"א לתקן מעותו, אחר היותו, אמנם שאר העברות אשר בהן מיתת ב"ד כעבודה זרה ושבת אשר לא יזיק בהן לזולתו, אבל הן דעות, לא יהרג

בהם על המחשבה עד שיעשה, עכ"ל. ראה: זה האדם עוד לא חטא! ובלי ב"ד ניתן להורגו, משום א. מזיק לאחר ב. נזק בלתי הפיך, דומני שטעמים חזקים אלו נמצאים גם במקרה דנן, ואף אולי לא נצרך להרחיק לכך, הרי לשיטת הרמב"ם לאחר אזהרתו הגדולה על הלבנת פני חברו כתב את הדברים דלהלן [לגודל הענין אצטט את כל הסעיף] רמב"ם דעות פ"ו ה"ט המוכיח את חברו תחלה לא ידבר לו קשות עד שיכלימו שואמר ולא תשא עליו חטא, כך אמרו חכמים יכול אתה מוכיחו ופניו משתנות ת"ל ולא תשא עליו חטא, מכאן שאסור לאדם להכלים את ישראל וכל שכן ברבים, אע"פ שהמכלים את חברו אינו לוקה עליו עון גדול הוא, כך אמרו חכמים המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, לפיכך צריך אדם להזהר שלא לבייש חברו ברבים בין קטן בין גדול, ולא יקרא לו בשם שהוא בוש ממנו, ולא יספר לפניו דבר שהוא בוש ממנו, **במה דברים אמורים בדברים שבין אדם לחבירו, אבל בדברי שמים אם לא חזר בו בסתר מכלימין אותו ברבים ומפרסמים חטאו ומחרפים אותו בפניו ומבזין ומקללין אותו עד שיחזור למוטב כמו שעשו כל הנביאים בישראל.** (וע"ש מה שכתב בקרית ספר) וכדברנו שהיה קים ליה לרב אדא שהוא דבר פשוט

לכל ואין צורך לאזהרה (ואין החובה המוזכרת כאן "אם לא חזר בו בסתר"), ונראה שהרמב"ם והפוסקים לא נקטו להלכה כלל את דברי הגמרא במסכת ערכין דף טז: **תמה** אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה, אם אמר לו טול קיסם מבין עיניך, אמר לו טול קורה מבין עיניך. אמר רבי אלעזר בן עזריה: תמיהני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח... ומצאתי בזה כשהראשונים שמזכירים זאת רק לגבי למה אין ברכה על מצוה זו של הוכח תוכיח... או אחרים לענין נוסף של תינוקות שנשבו, ואין כל פסיקה שחיוב הוכח תוכיח אינו במציאות חיינו! **ולא יהי בך חטא** המוזכר בפסוק לפי הרבה ראשונים בפשטותו קאי על המוכיח שלא יהי בו חטא החוטא!... **היוצא** לפי כל הנזכר לעיל ודאי אין צד היתר ופטור הוכחה במקרה דנן, וגם חומר הדבר לנטוש מערכה זו, ושגם כדי שח"ו לא נענש באותו חטא כנאמר באינו מוחה, (וחורבן הבית והגלות אף על חכמי ישראל מטעמים אלו שלא מיחו), **אף** שיש כאן דיון חדש ונוסף, שהרי יש בכ"ז פוסקים גדולים ועצומים שהסיקו מסקנות אחרות, לחלק מהכתוב כאן, וא"כ מי שמך שר...? וא"כ שוב יעלה הדיון שהרי תרוצם עמם, וא"כ לא ישמעו.. [אך המציאות הוכיחה שזה לא נכון ותמיד יש יחידים שהושפעו ועיין במאירי לעיל

וזה לבד מחייב] ולכאורה היה צריך לדון על אופן זה בחובת הוכחה (משום שלא ישמעו), חוץ שאינו בפטור באפרושי מאיסורא ובתקלת הנפגעים מכך!.. אך כל זה תשובה לפשוטי עם, ולא לו החושבים שכל פסק כתוב שייך בחוב של אמונת חכמים [בחוברת בפנים הוכחנו שזה נגד גמ' מפורשת בהריות, שטעות וחטא לחשוב כך, ללומד שלחשובנו יוצא מסקנא שונה אף מהב"ד הגדול, [והחיוב ללמוד פשוט!]], **אבל** לבני תורה ששואפים ומקפידים לעשות רצון ה', ובודאי עלה בדעתם לא פעם מה דעת המתירים, ומה דעת האוסרים-(רוב מנין ובנין, כשמציאות זו יצאה לעולם), או לעצמם תמהו מה סברא בזה.. והוא מחייב בתלמוד כשאר כל ענייני ההלכה, וצריך לדעת דרכי הלימוד והסברות הנאמרות בזה, ולגביהם, איזה פטור הוכחה שייך כאן לפי הבנת הכותב שלהיתר זה ולהבנה זו בדעת הפוסקים הקודמים לית ביה מששא, ואיזה פטור יש להם לא לעיין בזה ככל חוב הלכתי אחר שנוהגים בו צד היתר, לעסוק בו ולדון בו, וגם שלי"גדולי הפוסקים" בדור אחרון, ודאי להם שגם המתירים לא דברו באופן זה כזמננו (הגרש"ז אויערבך הגר"ש אלישיב הגר"ש ואזנר זצוק"ל והדברים נאמרו בהזדמנויות רבות ואין אפשרות להכחשתם... (איפה

האמונת חכמים פרוחה לה, ואין אפי' צורך לדון בסברתם ככל ענייני שבת תו"מ איו"ה, כי כל הענין הזה כידוע מגמתי.. כמו שלפני שבעים שנה לא התיחסו לרמב"ם טור והשו"ע ודברי התעוררות של מרן הח"ח בספרו גדר עולם, בדברים של דאורייתא פשוטים ללא מחלוקות וחלוקות, במחוזות חשובים באירופה, וגילו ראשם, וגם שם כנראה היו תרוצים מתרוצים שונים "ונשים משלו בו מאשריך מתעים ודרך ארחתך בלעוו" ישעיהו ג יב, רש"י רד"ק)) אך כאן צריך להוסיף ולהביא את דברי הרמ"א שכתב בשתי מקומות יו"ד תחילת ס"י קנ"ז ובשלהי ס"י של"ד וז"ל אף על פי שחייב אדם למחות בעוברי עבירה, וכל מי שאינו מוחה, ובידו למחות, נתפס באותו עון, מכל מקום אין אדם חייב להוציא ממונו על זה. **ולכן נהגו להקל מלמחות בעוברי עבירה, שיש לחוש שיהיו עומדין על גופנו ומאודנו** (מהרי"ו סימן קנ"ז). אך לכאורה סתירה בין שתי אלו דברי הרמ"א, שבסימן קנ"ז כתב בשעת ה"סכנה" אין חוב להוציא ממונו ובסי' של"ד כתב ברור, שאין חוב על זה להוציא ממון לא כתב בשעת סכנה? ועיין בפתחי תשובה שבאמת ראה בזה סתירה (וכן בשו"ת מהר"ם שיק), אך נראה בקל לישב שבסי' קנ"ז תחילת הסימן אירי בסכנה, ויכול להוציא

בממון להנצל מהסכנה, וזה צורת השמעתתא שם, וגם אפשר שבא לומר שלא כהו"א שיש שרצו לומר שאפשר לכתחילה לעבור איסור שהוא לא "לאו" כדי להשיג ממון או להתפרנס באיסור או לחנוף לעושה איסור כדי להשיג שררה, וזה בא הרמ"א לאפוקי שלא, אך ישאר קשה, שהרי לכאורה דברי המהר"י וויל שמשמע שממנו מקור ההיתר וכן משמע בהגר"א שזה המקור, וא"כ הקשה": הרי לכאורה המהר"י וויל כתב שכל **מאודך** נאמר רק על הדברים ש"צריכים למסור הנפש", וזה לא כתחילת דברי הרמ"א בסי' קנ"ז מדברי הר"ן שבלאו יש למסור את כל ממונו!.., ומה דהוכיח מעד שיכהו כל דהו (וק"ו ממונו), לכאורה לא ראייה, שזה אולי רק להוכחה ודאית שלא ישמע... ומצד זה אין חיוב.. ועוד יש לציין את דברי הפתחי תשובה בשם התבת גומא שהספק בתוכחה שאף שהוא עשה, כיון שמדין ערבות אנו מצווים על איסור חברנו, ולכן נענשים בעוון חטאו, וא"כ יתכן לומר שלא להוכיחו זה הווי כמו לעבור על ה"לאו" שהוא יעבר, וע"כ יש לתת כל ממונו, ויש לעיין טובא... גם צל"ע משום שהרי אם צריך לתת כל ממונו כדי להוכיח חברו או כדי שלא יחטא א"כ לא יהיה לאף איש ישראלי ממון ודו"ק כי הרי תמיד אם יתן איזה שהוא ממון לחוטא

עבור שלא יחטא... ובשכנוע ע"י ממון... שלא יחטא?!... רק אולי רק בציור הרמ"א שיוכיח, ואם יסתכן ינצל ע"י ממון, אבל עדין תימא גדולה בזה... (ורחוק לומר שההוכחה צריכה הבנה והסכמה מרצון ועיין בענין שמכים אותו עד שיאמר רוצה...) אך אולי נחדש יסוד נפלא, והוא שבמקום בו מסתיימת החיוב ערבות שזה עד שיכנו (כל שיטה לפיה בגמי ערכין), מסתיים חובתי כלפיו שיקיים חובתו, וא"כ הפטור הוא לא מהמצוה אלא מהערבות.. וזה הוא הפטור בסכנה ובממון.. וזה מה שהביא המהר"י וויל ראייה מלהציל חברו וק"ו מעווננו.. וכנראה שהבין שהסכנה שבה דברה הגמי בקידושין היא לא סכנת חיים, ודוק. [ולפי"ז מתישב הקושיות שהקשנו, ומהיכן באמת נלמד לימוד זה לפטור מהוכח תוכיח כשהוכח למשל ע"י הכאה שלא ישמע, וי"ל כמו שנכיר ביסוד כשם שמצוה שלא לומר...או גם כמו דברי רש"י שם שנלמד מהמלה "תוכיח", או מלא יהיה בך חטא שהרי ממילא ימשיך לחטוא!, או מהק"ו מהצלת חברו שכתב מהר"י וויל ע"כ בקיצור ודוק] ונסיים מדרשתו של היערות דבש, ויהי רצון שיתקבלו דבריו אלו בעניננו לרצון לפני אדון כל, וז"ל שפיר מה צורך בדור הזה מי שיודע להוכיח הלא בדור הזה אין מי שיקבל תוכחה הן

דברים נשמעים הן אינם נשמעי', אין שייך כאן להבחין כי הכל חדא בעו"ה בלתי נשמע, כללו של דבר, תקנתו של מוכיח קלקלתו של הדור כי ע"כ נעשו מזידין, וזהו טענת אשה צרפ"י לאלהו כי באת אלי לפקוד עוני, והוא הטעם כי ע"י רב תוכחו אליהו הכל נעשו מזידין, אמנם אמת אם המוכיח יוכיח רק פעם אחד וכדומה ודאי שהפסדו מרובה משכרו אבל אם יוכיח כפעם בפעם מבלי הרף ודאי דבריו יעשו פירות בשקידה תמידית וכאשר יפעלו מים בזולפים תמיד עלי חלמיש צור, אשר יעשה בו טרישה, איך לא יפעול בלבנות שלומי אמוני ישראל אשר מצבתם ויסודתם בקודש...

אלא מה א"כ הכותרת "במקום התנצלות", אלא ודאי התנצלות-ח"ו! הרי הוא חוב מהכתוב, אלא מהנאמר בערכין שמה טעם אין מי שיוכיח בדור, כי אם אומר לו טול קיסם מבין עינד אומר לו טול קורה מבין עינד, ולענ"ד באור הדברים שלא דוקא שהוא המוכיח חוטא באותו חטא, אלא עוד בזמן התלמוד שהם מרחק שנות אור לפנינו בגודל דרגתם והשגתם, אך הנקיות להוכיח לשם שמים, בלי כל נגיעה של רצון כלשהוא שישמעו דבריו ויוכחו וכדו' וכן מי שמו לשר וכו'..., וזהו חסרון הגדול להוכיח, וא"כ קטני הקטנים אנו לאיזה נקיות אנו

באפשרותנו להגיע, ועל זה התנצלותנו וקשיינו, כי זה גם לא עוזר לפטור את חובתנו.... ולכל זה נוסיף את דברי הגמ' בערכין טז: שהיא קלה להבנה לפי באור התוס' שם, ואלו דברי הגמ': בעא מיניה רבי יהודה בריה דר' שמעון: תוכחה לשמה וענוה שלא לשמה הי מינייהו עדיפא וע"ש למסקנה.. וביאר התוס' וענוה שלא לשמה - **שעושה עצמו עניו ואינו רוצה להוכיחו ואותה ענוה לא לשם שמים היא אלא שלא ישנאנו עכ"ל**, ובכ"ז חובה להוכיח, על כגון דא ההתנצלות...

וכל מי שאפשר בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפס בעון, כיון שאפשר לו למחות, ובארו שחיוב מצוה זו על כל אדם ואפילו הנקלה יוכיח הנכבד, והקטן לגדול. (קרית ספר דעות פ"ו)

העתקתנו תוכחה גלויה, הכתובה בצורה נפלאה, שמצאנו כתוב וחולק בבתי הכנסת, אחריותנו רק להוספות שנכתבו בסוגריים המרובעות...

הלנו, אנחנו, אם לצרינו

בימים אלו אשר קם עלינו מלך קשה כהמן, ולשונו מדברת גדולות דברי "קטגוריא בתלמידי חכמים" בודאי מבין כל אחד כי גם צרה זו ב"פמליא של מעלה" היא (עי' רש"י דניאל י"ב א') וממילא עלינו לחפש דרכינו ולחקור, אם לא אנחנו הנותנים חרב ביד שונאינו להשחיתנו. **אין** בכוונת הכותב לקבוע, כי הנושא שידובר להלן, הצניעות, הוא היחיד הנצרך תיקון. אולם בהחלט נראה כי הנושא זה הוא "אבר שהנשמה תלויה בו" ביחס לחיים של תורה ומצוות, ולא ניתן להידחות לאחורי הדלת מפני נושאים אחרים, חשובים ככל שיהיו.

[ה"ה; למתבונן.. אין סוף דברי חז"ל יש ללקט ברום חומר הדברים גם מצד הגברא וגם מצד הנשים, ובצד הגברא כגון דברי הירושלמי אמי הקב"ה אם יחבת לי לבא ועינא אנא ידע דאת דידי, (שאפית חיינו). רצוני רק להוסיף עוד רעיון עוצמתי ומבהיל לענ"ד הנמצא בחז"ל, והוא שיוסף ה"צדיק" עתיד היה לצאת ממנו י"ב שבטים והפסיד זאת רק משום ההרהור עבירה שהיה בו - עד לנצחוננו! (סוטה לו ועי' תריב"ע בראשית מ"ט כ"ד) אף שיוסף הוא דוגמת התורה לנצחון יצרו... כמובא בדברי חז"ל שקידש ש"ש בסתר, ועוד.. (שם), הפלא ופלא, ועיין ירושלמי הוריות פ"ב ה"ה ובב"ר שאיקונין של "אמו" ראה, והיא נקראת "רועה אבן ישראל" ויל"ע בזה באביו כתוב מה ראה, ומה ראה באמו...]

על כן, מבקשים אנחנו להניח את הדברים על השולחן ולדון בהם בכובד ראש ומתוך בקשת האמת, ולא לדחותם ב"מגן המשוח בשמן". ואם לא עכשיו אימת?

בודאי, כולנו מאמינים בדברי חז"ל הק', כי כאשר ברא השי"ת את האשה, לא ראה לצוותה אלא בדבר אחד, "היי צנועה". ולא פעם אחת ולא שתיים, אלא על כל אבר ואבר שברא בה - אמר לה כך (ב"ר פי"ח ג') [ה"ה; וצ"ל שהשם לב שבספר בראשית שבעיקרו הרבה הדרכה לתקוות הנברא לעשות רצון ה' כאבות והאימהות, יש להשים לב שבאימהות הוא תמיד ההדגשה בצניעותם!!!... ודוק היטב]

בודאי כולנו מאמינים שהעדר צניעות מביא אל הקללה [האזהרה] הנוראה של ושב מאחריך (דברים כ"ג ט"ו) שהיא האסון היותר גדול שיכול להיות, ושורש לכל הצרות והפורענויות. (עי' ח"ח עה"ת שם) [ה"ה; וזו הרי עצתו של בלעם הרשע, "אלוקים של אלו שונא זימה" וגם הוא כנראה הדרך היחידה לפגוע במושכלות שהוא הביאם בכך לעבוד ע"ז, והוא גם בדברי חז"ל שלא עבדו ע"ז אלא כדי להתיר להם עריות]

כולנו מאמינים בדברי רבותינו ז"ל, כי עיקר שבח האשה ומדרגתה העליונה היא הצניעות (מהר"ל, אגרת הגר"א, חסד לאלפים) "ומה תקות הנברא אם לא ישים עמל נפשו, ועיקר עיסקו, בדברים אשר נברא בעבורם, (שע"ת ש"ג יז). [ה"ה; ולדברי הסבא מקלם כל הבכיה לדורות במעשה דינה, שטעתה בכל כבודה בת מלך פנימה, והוא גם דברי רש"י (ע"ז יח.) ד"ה דקדקה, בחטאה ובעונשה של בתו של רבי חנינה בן תרדיון, [שהיא המיוחדת בצניעותה כמובא בהמשך הגמ' שם] וזה אולי דברי הנביא ישעיהו באחרית הימים "כי תחת יופי" ומתרגם ריב"ע "ארי טעאה בשופריאון".. אחר שמזהיר ב"תפארת" השביסים והרעלות, וזה אולי עיקר טעותנו! לא יודעים כלל על המושג איסור "הקישוט בחוץ.. ועוד רק לחוץ.. וד"ל.. וזה נראה שהוא הטעאה (טעות) בשופריאון (ביופיין), ולזה לא שייך כל תקנונים אלא הבנה בסיסית בצניעות.

אולי גם תסכים עמנו, הקורא היקר, שתנאי בסיסי להגדרת "אשה צנועה" הוא – "אשה הנזהרת בהופעתה שלא

הראש עצמו [ה"ה שהרי אינו מיוצר לציבור המעוניין להסתיר שערותיו וד"ל].

אולי גם אתה מסכים, שדברי מרן הגרי"ש זצוק"ל על פאות זמנינו ש"זה ממש ערוה", [ה"ה; דאורייתא ודאי לא מראית עין] מכוונים אל הפאות המקובלות כיום ברוב מוחלט של הציבור שהרי אמר להדיא שלא הותרו [הע"ה נחלקו] אלא "פאות כמו לפני מאה שנה, ואפילו קצת יותר יפה", ומי בער לא ידע מה זה "קצת יותר יפה"?

אולי גם אתה מתפלא על כך, שמצוה-שכל תכליתה להצניע את יופי השיער, ולמנוע פריצותא דגברי (תורה"ד סי' י' ועוד), הפכה על ידנו לכלי להבלטת אותו יופי עצמו, ולהרבות פריצות דגברי.

אולי גם אתה עושה לפעמים חשבון, כמה אלפי אלפים לאוין של "ולא תתורו" [ה"ה; ולא תקרב (רמב"ם אי"ב פכ"א אי"ג) ולא תתורו זה בא עוד בשלב יותר מוקדם שאפילו אסור לרגל ולבדוק כמו במינות זה הלשון לתור (רמב"ם ע"כ פ"ב ג' ודוק)], יורדים לעולם בכל יום בזכות נשים צדקניות.

אולי גם אתה, בעמדך מול שורת פקידות במשרד כל שהוא, מעדיף לגשת אל הפקידה החילונית ולא אל החרדית, משום ד"איכא דרכה אחרינא". ואולי אז גם טורדת אותך המחשבה - "אם כך, מאי דעלך סני, לחברך לא תעביד". [ה"ה; ונ"ל לבאר טעמו שהרי אפילו בצבור הפושר המצב "לכאורה" יותר טוב, ונלענ"ד ההסבר בזה, הרי היצה"ר מעוניין בכשלוך החטא של "לא יקרב" כפי שמובא ברמב"ם אי"ב ר"ש סי' כ"א ובארנו זאת בארוכה, וא"כ בציבור החילוני והפושר מלאכתו קלה שהרי קירבתם בשיחה ובקלות ראש זמינה מאד, ואירועיהם מעורבים לפחות למחצה.. וכו' אבל שהוא מגיע לציבור החרדי הוא צריך דבר שיצעק לרחוק כדי לקרב.. וד"ל ומתבונן.. אבל אולי לא חלי ולא מרגישה החוטאת, אבל לא פוטר מהחיוב של היראת חטא הנלמד מאותו בתולה כמוזכר בגמ' גיטין ומובא לקמן,

למשוך את העין ואת הלב של אחרים" (ע"פ רבינו יונה באגרת התשובה אות קנח-ט). ובשום אופן לא סגי ב- "אשה המתהלכת בלבוש חרדי", ואפילו לא סגי ב- "אשה הלבושה באופן שאינו נוגד במפורש את התקנון". [הע"ה; ע"פ התנחומא פ' בשלח (מובא במזרחי), ובילקוט איוב, ובתענית כ"ג באשתו של אבא חלקיה, ובבתו של ר"י דמן יוקרת (שם, ע"ש מה חטאה של אביה מהרש"א), שבת ק"יג: רש"י ד"ה ותרד, א"כ כל קישוט ברה"ר אסור (ועיין משך חכמה ויקרא י"ט ל') וההגדרה מושך לא כך משמע בחז"ל שזהו החלק הטבעי!, ובעיקר שהיום זה הורחב ל"זועק" ועוד היד נטויה. ולכן גם ההגדרה לבוש חרדי פרושו כסוי... מתוחכם.. כדוג' פאה נכרית... והוא תפארת "השביסים", רעלות!, מטפחות!, רדידים!" שמזהיר עליהם הנביא ישעיהו וא"כ שקר הנחיל לנו יצרנו! מכל חז"ל משמע שאשה מקומה בביתה ואם יוצאת לחוץ אך בהסתר מוחלט לקושוטיה ונויה ולא להיפך כנהוג, הרי אפי' גמ' מפורשת שעירניות כיסו אף עיניהם, לפחות ניקח זאת כדי להבין את מערכת הכללים ולא עצת היצר של מכובדות רח"ל]

אולי גם אתה שותף להרגשתם של רבים, כי נושא הצניעות בקרב משפחות לומדי ועמלי התורה-אינו מקבל את החשיבות הראויה לו לעומת שאר עניני דקדוק ההלכה והעבודה.

אולי גם אתה מודה, שהפאות המכסות בימנו את ראשי נשותינו כבר אינן אפילו בגדר "נבל ברשות התורה [הע"ה; לפענ"ד זה אינו ברשות התורה אף "לא" של ימינו כפי שבארנו בארוכה]. אלא "נבל שלא ברשות התורה", שהרי הן מושכות יותר מגילוי

וגם צ"ל מה הוא הדרך ה"טבעית" הנצרכת לבנות ישראל...]

את מחנות הקדושה בטיולי טילים של אביזרייהו דג"ע?

אולי גם אתה חושש, שזהו חילול ה' נורא שדוקא לגיונו של מלך, העוסקים בחוקי רצונו ית', דוקא הוא אימץ לעצמו כשיטה וכסמל, "שלא להשקיע יותר מדי" באחד מעיקרי העיקרים של היהדות. [ה"ה; אולי כוונתם לפחות לקיים את חלק אחד של הפסוק כל כבודה=בת מלך, ואת המשך הפסוק לזנוח מטעמים נסתרים..]

והנה ידוע מ"ש בספה"ק, כי לפני ביאת המשיח תהיה "שעת ההכרעה" במאבק התמידי שבין הקדושה לטומאה, ובאותו זמן, כמו במלחמת בשר ודם, שולף האויב את מיטב נשקו המתוחכם, בכל העוצמה, כדי להפיל יותר ויותר חללים מצד שכנגדו, ולהכריע את הקרב לטובתו. (ראה באריכות בסי' לב אליהו, שמות עמ' קיב).

כמו כן ידוע, שכלי הנשק המובחרים של הס"א, שאותם יפעיל עלינו בקרב הגורלי, הם המינות והפריצות, עם כל אביזריהו דידהו וכמו שרואים אנו בעינינו בעת הזאת, שתי קליפות האלה מתפשטות בעולם. [ה"ה; איני מבין בעניינים אלו אבל הרי יש בזה במיוחד אזהרת התורה אף מבדיקה! והוא ב"לא תתורו" [פ"י ריגול ובדיקה] אחרי לבבכם = מינות ואחרי עיניכם=הרהור עבירה (ברכות יב:)]

הבה נשאל את עצמינו- **הלנו, אנחנו אם לצרינו?**

אנחנו, האמונים על "תורה מביאה לידי זהירות", וכי אין עלינו לחשוש לנפשנו, אולי אנחנו ומשפחותינו מגויסים לשורות הס"א (מבלי ידיעה, כמובן) כמובחרים שבחייליו, על מנת "להפציץ"

באלו פנים נוכל בוא אל המלך ית"ש, ולהתחנן לפניו – "סתום פיות משטינו ומקטרגנו" אם באותו שעה אנו בעצמנו פותחים את פיהם ומספקים להם מים ומזון? [ה"ה; ותמה אני תמיד, למקפידות פעם בשנה ללכת לנעילה לבהכ"נ, האם לפחות אז יקפידו לא ללכת מקושטות כיו"ט, ולא יקיימו פעם אחת בשנה בשעת רבא דרבין, פחד הפחדים.. את הגמ' סוטה כ"ב. "למדנו" "יראת חטא" מבתולה [לא א"א!], (וקיבול שכר מאלמנה); יראת חטא מבתולה, דר' יוחנן שמעה לההיא בתולה דנפלה אאפה, וקאמרה: רבש"ע, בראת גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים ובראת רשעים, יהי רצון מלפניך שלא ישלול בי בני אדם!!!... ואולי לפחות בדבר "מובן וידוע" לפחות ספיקא דאורייתא באביזרייהו דג"ע לפי המ"ב שהוא בספק פריעת ראש ע"ה ס"ק ט"ו אלא כל אלה לא בדיעבד, אלא כל המושג כל כבודה לא ידוע ביאורו]

ובכל זאת, לכל הטענות האלה נשמעת בדרך כלל התשובה – סוף סוף, כולם הלא עושים כך... **כ - ו - ל - ס . .** המתמידים, הלמדנים, המדקדקים... בעלי מוסר, בעלי תפילה, בעלי השקפה טהורה... ושאר עידי עידית....

הצד שוה שבהם, שכולם מניחים (ואלי אף דורשים) לבני ביתם לצאת ברה"ר בשיער תלוש, המושך את העין ואת הלב יותר מאשר השיער הטבעי (אפילו כשהוא "רק" עד הכתף). **אם** כך, מסתמא זה בסדר, וכשם שמתירים בבי"ד של מטה כך יהיו מותרים בבי"ד של מעלה.

אבל, לא תהיה תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה ח"ו.

תא שמע דעת צרופה, כי ה"כולם" הזה לא יועיל ולא יציל אלא אף יכביד העוון ר"ל.

דכתב בעל עקידת יצחק, בפי וירא בשער הכי וז"ל, וכן הוא בכל מה שחטאו היחידים בכל ציבור וציבור, בפרוץ באחד מהאיסורים שבתורה כגון בין נסך וכו', שהעלם עין השופטים והמנהיגים מתיר אותם כאילו הם מותרים מן הדין, שכבר הפכו בזה חטאות היחיד אל חטאות הציבור מכללם וכו', שהחטא הגדול אשר יעבור עליו איש איש מבית ישראל בסתר ושלא לדעת הרבים וברשות ביי"ד, חטאת היחיד הוא, והוא שבעונו ימות עיי"ד של מעלה או מטה וכל ישראל נקיים וכו'. אמנם החטא הקטן, כשיסכימו עליו דעת הרבים, והדת ניתנה בבתי דיניהם שלא למחות בו – הנה הוא זימה ועוון פלילי וחטאת הקהל כולו, ולא ניתן למחילה אם לא בפורענות הקהל וכו' ולכן טוב ומוטב שיכרתו או ישרפו או יסקלו החטאים בנפשותם, משתייעקרו אות אחת מן התורה בהסכמת הרבים וכו', ומי שלא יקבל זה בדעתו – אין לו חלק בבינה ונחלה בתורת אלקים". עכ"ל

וראה עוד דברי שליח נאמן מביי"ד של מעלה, אשר נשלח אל רבינו חיים ויטאל זיע"א (עיי' גלגול שנתגלגל בנערה אחת), והרח"ו מעיד על אמיתתו בכת"ק (בספר שבחי רבי חיים ויטאל עמ' יב בהוצאה החדשה), שהודיע להרח"ו כי יושבי דמשק אין להם חלק לעוה"ב, ר"ל. וזאת מכמה טעמים, ואחד מהם, על כי נשותיהם מהלכות בלבוש פרוץ ומחטיאות את הרבים. (כמבואר ברמב"ם פ"ג מהל' תשובה ה"ו. ועיי' בה"י "אחד שהחטיא בדבר גדול וכו' ואחד שהחטיא בדבר קל")

לב מי לא יחרד מהמחיר הנורא שנקצב לבני דמשק על פריצותם, ולא נמצא להם

מליץ יושר בטענת "כולם הולכים כך", וכיצד נתברך בלבבנו לאמר שלום יהיה לי וכו'. (אגב, שם בספר הני"ל, מציין הרח"ו זצ"ל, שאותה נשמה מגולגלת היתה נשמת חכם, שנפטר ל"ה שנים קודם לכן, ונשלח לעוה"ז כדדי לתקן עוון אחד, והוא, שפעם אחת מנע את הרבים מלעשות תשובה. בינה זאת.)

והנה, אחת מטענות השכיחות היא – תורתו מגן לנו. והיינו דהלא אין להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה, ובאותן ד"א אנו יושבים, ומי עוד נאמן להקב"ה ותורתו בעולם החשוך הזה, כמותנו. הלכך לבטח תהא התורה שאנו לומדים, מליצת יושר עלינו מכל חרון אף. [ה"ה; אין כאן המקום להאריך בדבר שצריך מאד להאריך, והוא, באיזה היתרים משתמשים לנשים "להחזיק תורה"... ופרט קטן צ"ל שאם אנשים פרוצים העובדים איתם או בעלי"ב שלהם וכו', שהם ודאי נהנים בראייתם, אין בזה כל קולא שממילא יחטאו באחרים, מהרבה טעמים, והפשוט שבהם שהאיסור לא יקרב הוא באיסור שבהם... (עיי' רמב"ם אי"ב כ"א א"ב"ג) ועוד... חוץ מהאיסור פריצות בהם ה"י. כמדומני שכל תקופה יש ישיבה דחופה של מנהלים ומורי. וכו' לאשר עוד כמה היתרים הגורמים להרחבה בזה לצורך? קיום? התורה. (ישעיהו פ"ג ..וְנָשִׁים מְשָׁלוּ בּוֹ עַמִּי, מְאַשְׁרִיךְ מִתְעַיִם, וְדָרְדַר אַרְחֻתֶיךָ בְּלַעַז)

וזה הבל, דהלא כל האומר הקב"ה ותרן יוותרו חייו (ב"ק נ.). וידוע המעשה במס' שבת י"ג, בתלמיד אחד שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש ת"ח הרבה, ומת בחצי ימיו. וכששמע אליהו על היתר שנהג באחד מהאיסורים, אמר עליו – "ברוך המקום שהרגו, שלא נשא פנים לתורה". ופירש המגילת אסתר בסה"מ לאוין שנג, לדעת הרמב"ם, ששיבח אליהו להקב"ה שלא נשא פנים לתורתו של אותו תלמיד אלא הרגו כשאר העם, עיי"ש. ואנן מה נענה אבתריה.

ותהיה השאיפה הטהורה בלב כאו"א –
 "שלא ייכשלו בי בני אדם – להפסיד
 חלקם על ידי בגן עדן ולירש גיהנם"
 (סוטה כ"ב. ברש"י שם, ושאיפה זו היא
 הנקרא יראת חטא). [ה"ה; ונראה להוסיף
 בענין זה, על החושב שתורתו תגן עליו משאר
 עבירותיו, והוא גם חשוב לכל אלו שלא הושרש בהם
 דיים נצחיות התורה, ושאיין בה תזוזה כמלוא נימה אף
 למדומיינים שבהם הממציאים חדשים לבקרים
 "הוראת שעה", "ואכשר דרא" [בד"כ דברים
 הסותרים זא"ז]... דברים כדורבנות מה"חסיד" ר' אברהם
 בן הרמב"ם מספרו המספיק בפרק הראשון
 מחלק ספרו הנמצא בידנו וז"ל **ודע כי עשר שנות צום
 מתוך חסידות** יתקפחו לך בעוון אכילה אחת מן הגזל
 או מן הגניבה, ולבישת [מלבושים גסים של] צמר מתוך
 פרישות **רוב ימיד**, בעוון לבישת טלית המחויבת
 בציצית בלי ציצית, **וחיי פרוש ומתבודד בהרים במשך
 שנים רבות**, יתקפחו לך אם תשאיר בלא מזוזה בית
 החייב בה. חי אלהים רק אם קרך הדבר **בשווג או
 באונס תוכל לקוות למחילה מה' על העבר** וסעד
 ושמירה מפני חטאות העתיד. עכ"ל ולזה הוא מביא
 את דוגמת הצדיק והחסיד אבא חלקיה שאליו שלחו
 חכמים לבקש על גשם, ותפילתו, ותפילת אשתו מיד
 נענו... ומה הוא עשה על חשש כלשהוא שוודאי לא היה
 שייך בזוטות אלו, כדי שלא יכשל ח"ו ויתן עיניו לרגע
 באשה אחרת, והוא משום **"כי הוא ידע יצרנו זכור כי
 עפר אנחנו"** ע"ש עוד בדבריו החריפים...]

ונזכה לקיים "בטל רצונך מפני רצונו,
**ואז יקוים בנו "כדי שיבטל רצון אחרים
 מפני רצונך".**

ובשכר נשים צדקניות שיש בדור, נזכה
 לגאולה השלמה (ילקוט רות) בב"א.

וראה עוד את דבריו הנוראים של
 המאירי, במס' ע"ז יט: וז"ל "אע"פ שכל
 מי שאינו מקיים את המצוות נענש,
 העוסק בתורה ואינו מקיים נתיבותיה
 של תורה, לגמול חסדים לבריות כפי
 יכולתו (א"ה), הוא הענין האמור שם
 בגמ', והנבון – ליזיל בתר טעמא ויקיש
 לעינינו), הוא נענש ביותר. מפני שהוא
 כיודע רצון קונו, ופורקה מעליו ודומה
 כמי שאין לו אלו-ה. עכ"ל [הע"ה; כמדומה
 לי שאין כל ידיעה והבנה בסוגיה זו, לכן זה לא כ"כ
 דומה אבל הקשה בזה הוא הטענה ביראת חטא ק"ו
 מאותו בתולה המוזכרת לעיל (מהגמ' בסוטה) שכתוב
 "למדנו"... ועוד הוא מהיראה-מיראת שמים,
 שלכתחילה לא קוראים לדעת בזה כדי "לא" לדעת, כי
 ההרגשה בחטא זה יש לכל אחד, הרי כל חלוני או
 למחצה לשליש שואל על הפלא הזה... הכל כמובא
 לעיל מנבואות ישעיהו באחרית הימים ובהמשך שם
 יַעַן כִּי נָבְּהוּ בְּנֹת צִיּוֹן וַתִּלְקָה... וע"י רש"י שם (בחלק
 מהדפוסים ובפרויקט השו"ת) ובהמשך לכל הדפוסים]

זאת ועוד אחרת, אמרו חז"ל בנדרים
 פ"א ע"א, מי האיש החכם וכו' על מה
 אבדה הארץ וכו', ויאמר ד' על עזבם את
 תורתו וכו' לומר שאין מברכים בתורה
 תחילה. ע"כ ופ"י הב"ח (או"ח מ"ז),
 שתכלית נתינת התורה ישראל, היא כדי
 שיתדבקו בקדושת התורה ובשכינתו
 ית', וכאשר הלימוד אינו על דרך זו –
 הרי"ז עזיבת התורה וסיבת החורבן,
 ר"ל, עיי"ש באריכות דבריו הנפלאים.
 ועתה הרוצה לזכות במעלותיה של
 תורה, וכי יוכל להתדבק בהשי"ת, אם
 לא יאהב את אשר אהב הוא ית' וירחק
 את ששנא?

ילמד אדם בתוך ביתו, כי לא מתקנון
 תצא תורה, ולא מסנטימטרים – אשת בן
 תורה. כי אם מהתבוננות כנה, (ע"פ
 רבותינו הקדמונים ולא ע"פ ווארטים),
 מה רצון מלכנו ית' בצוותו אותנו על
 הצניעות בכלל ועל כסוי הראש בפרט.

מאמר שנכתב ע"י מו"ר הרב שלמה וולבה זצ"ל

פורסם ביתד נאמן בייג ניסן תשנ"ד,
ואח"כ הודפס בספרו דעת שלמה ימי
רצון {כנראה שהשאלה שנשאלה
במאמר נשארה תלויה ועומדת}.
ומחיבתי למו"ר ולדברי תורתו,
ולחיוניות שיש לדבריו אלו, ק"ו היום,
אף שדעת זו כקופה הנדרסת בידי כל, אך
אינם יוצאים מהקשרם ומחומרתם ככל
התורה שאין לנו אחרת ולא תהיה
אחרת, **חכם עדיף מנביא** עיין בבאור
הענין בדברי מרן בעל ה"אבי עזרי"
בהקדמה להוצאה הרביעית לספרו אבי
עזרי. הגם שהענינים כבר רחוקים מאוד
מהמציאות עליה דיבר ומהמטרה
שהיתה שעליה כתב, אך זה תזכורת
מחייבת לאותו עולם של חכמים ונבונים
שיצרו רעיונות אלו, והציבו לנו סימני
דרך שנזכור את המטרה ואת רעיונותיה,
וכל זה כשהמטרה קדושה אך
תוצאותיה... משום דעת אחרת היתה
בה.... אך אם המטרה לא ממש או לא כל
כך.... מה יהיו תוצאותיה.... אך בעיקר
יהיו דבריו כאן על הסכנות עליהם דיבר
שלא השתנו כנראה לטובה, ורוח
הדברים מהם זעק מנהימת לבו: בית
יעקב לאן?... מה תפקידן.. ומה
מעשיהם... הנני זוכר שכמה פעמים היה
חשוב לו להורות באומרו שהוא הצליח
בהשפעתו בזמן הקצר שהיה מנהל רוחני
בחה"ע, למנוע את למודי הבגרות בב"י,
אך היום זה אינו אלא לחוכא וטלולא,
והנדון היחיד המדאיג את ראשי עסקנו
גובה משכורתן, והשוויון לעולם התווה
ובוהו, לא מהמרחק מעולמם של
אימותינו, ולא איזה שווין לרצון הבורא

בצורת המשך גידול דורותינו הבאים.
הנני מדפיס זאת לכבוד הספר ולעלוי
נשמתו, ויה"ר שדברים אלו יפעלו
ששפתיו ידובבו בקברו ויהיה הוא גם
מליץ יושר עלי ועל כל בני ישראל
שיתקבלו דברי יושר ואמת מחיבור
זה....

בית יעקב-לאן?

הסיסמה של תנועת בית יעקב מאז
היווסדה היא "בית יעקב לכו ונלכה
באור ה'" (ישעי' ב, ה) "באור ה'"
מתורגם "באולפן אורייתא דה'",
כיצד מלמדים בנות ישראל תורת ה'
? זה נאמר לנו בהקדמה למתן
תורה: "כה תאמר לבית יעקב ותגיד
לבני ישראל", ומבאר רש"י: "לבית
יעקב – אלו נשים, תאמר להם
בלשון רכה. ותגיד לבני ישראל –
עונשים ודקדוקים פרש לזכרים,
דברים הקשים כגידים". "לשון
רכה" היא השפה המדברת אל הלב,
ובשפה זו חייבים ללמד את בנות
ישראל תורה. "לב" אינו ענין של
רגש בעלמא, אלא הוא "עיקר
התאוות והמחשבות" – כך נקבע
בשו"ע או"ח סי' כה, ה', ועל זה
נאמר "רחמנא ליבא בעי". אומנות
גדולה היא ללמד תורה בשפה רכה
המדברת אל הלב ומלמדת את בנות
ישראל לחשוב מחשבות טהורות
ולשלוט על התאוות ולבוא עי"ז
לזכירת הבורא כפי שכתב בשו"ע
שם בהמשך. מן אז שקדו מורות בית
יעקב על עבודה ואומנות רבה זו

לקרב את לבבות התלמידות לתורה ויראת שמים.

הרי מטרת החינוך של בית יעקב היא ללכת "באור ה'". השלימות של חינוך זה מחייבת, **שכל** (ההדגשה ע"י המחבר) הלימודים ישמשו למטרה זאת, גם המתמטיקה וביולוגיה וכדומה. ובמתמטיקה לומדים איך העולם בנוי בשכל ישר ועמוק, בביולוגיה לומדים להכיר את פלאי הבריאה בכל אברי ופעולות הגוף, ממש כדברי איוב "ומבשרי אחזה אלוך" (יט, כו), וכן בכל מקצוע שלומדים.

המטרה של חינוך זה היא, שמבתי ספר בית יעקב תצאנה בנות שלימות באמונה טהורה ומחוזקות ביראת שמים, **והבנות תיסדנה בתים של תורה ותהיינה אימהות של בני תורה**. ומה נפלא, שבהקדמה למתן תורה הקדים הקב"ה לומר "כה תאמר לבית יעקב", לפני שאמר "ותגיד לבני ישראל" !

תנועת בית יעקב הצליח ב"ה לגדל דורות רבים של בנות שבנו בתים לתורה ועבודת השי"ת יחד עם בוגרי הישיבות הקדושות. עדיין זכורה לנו התקופה שבה יסדה שרה שנירר ע"ה את בית יעקב הראשון בקראקאו בהתחלה צנועה, ותלמידי הישיבות הגדולות בליטא התקשו כל כך למצוא בנות המוכנות להתחתן אם בן תורה ונהיו די

מבוגרים עד שמצאו. מה מאד עלינו להכיר טובה לתנועת בית יעקב ! היום – לא רק כל בן תורה מוצא בקלות את בת זוגו מתלמידות בית יעקב. אחרי החתונה ממשיכים ללמוד בכוללים, ונשותיהם משמשות כמורות בבית יעקב ומפרנסות את הבית תקופה ארוכה, והנה בתים רבים ברוכים בילדים, וממילא עול הפרנסה הוא די כבד, והנה לאחרונה ניתן למורות אפשרות לעלות בדרגה לקבל גם תואר ב.א. ו-מ.א., וזאת במוסדות הקשורים בסמינר בית יעקב עצמו, וכמובן יחד עם השגת התואר מקבלת המורה דרגה יותר גבוהה במשכורת.

ודא עקא. על לימודים בדרג אקדמאי כמעט אי אפשר לפקח שלא יהיי בהם שום ניגוד לתורה לאמונה או לרוח היהדות הצרופה. ועד כמה שידוע לי המרצים בקורסים אלה הם אנשי מדע לאו דווקא תלמידי חכמים. כאן טמונה סכנה גדולה, שהמורות אמנם מרויחות במשכורת טובה, אבל שכרו יוצא בהפסדן: האמונה החי והברורה והיראה הטהורה נדחקת הצדה על ידי דעות מדעיות ! ואל תאמרו לי שהמורות עצמן מודעות לסכנה זו והן יודעות להזהר מדעות שאינן הולמות את התורה. נגיד ברורות: אין למורות הכלים לשקול כל דיעה המוגשת להן בקורס אם

שהתחוללו בבית יעקב ועל בעיות המסתעפות מהם בשתיקה. אנא, יורו יורו גדולי הפוסקים והאדמו"רים לבית יעקב את הדרך תלך בה! **עכת"ד**

ולאחר דברי רבנו אף שהזהירנו מהספידו אך בכל זאת מי גדול לנו כמותו בהשקפה בהירה תחת עיון ביראה, והבנה עמוקה בכוחות נפשו של דורנו, ולכל זאת יש להוסיף את הבנתו באסון המדע הרי עריסתו היתה בהשכלה הברלינית... וראה אסון בדרך זו אף שהיתה ב"זמן כתיבתו" אולי עוד בערש לידתה, אך כיום תשאל כל צעיר מה תפקידה של סמינר בית יעקב יאמר ברורות השגת פרנסה מקסימלית בעיקר במקום שלא דרך בה אדם חרדי מעולם, וזו תקלה חדשה בפני עצמה, הרי אם נשים לב בדבריו הוא ראה רק את הפרנסה שהגיע ממילא מהיותם ממשיכים בהנחלת הוראה בתורה ויראת שמים להמשך דורם, רק שרצו אגב להעלות את משכורתם, ולצד זה **נזכיר שוב: את מה שראה מרן הגריש"א זצוק"ל לשלוח במכתבו לכוונס בית יעקב בימי השבעה למרן הגרא"מ שך זצוק"ל וז"ל: "תנועת בית יעקב לא הוקמה לשם מציאת פרנסה לבנות ישראל! אלא לשם שמירה והדרכה וחינוך טהור לבנות ישראל" עכ"ל, ועוד רעה חולה עבירה גוררת... שנוצרה מציאות חדשה שלומדים בחלק רב מסוגי למודי המגמות שיביאו לפרנסה המיוחלת דברים שישומם יהיו במקום שמתאימים לדברי החזו"א באגרת (בענין שר"ל) המובא בקו"א א' ק"יג וז"ל מה נורא... האמונות עלי הצניעות**

לקבל אותה אם לא. הלא לומדות מדע, ומדע הלא בא באופן שמוכן מאליו שהוא אמת, וכמה קשה הוא להתנגד לדיעה מדעית הפוגעת בדעת תורה לומר שבזה היא לא אמתית! נוסף לזה: על עצם דרך החשיבה המדעית אמרו חז"ל: "מנעו בניכם מן ההגיון" (ברכות כח). אין כל ספק: אם יתפשטו לימודים אקדמאים בין מורות בית יעקב, תתפשט תנועת בית יעקב מצורתה המקורית, הטהורה, ותלבש צורה אחרת, ותלמידות בית יעקב לא תחונכנה עוד בעיקר לאמונה חי' וברורה ולהתחזקות ביראת שמים בכל נסיונות החיים.

שאלה אחת לי לכבוד העומדים בראש "בית יעקב": האם לפני שאירגנו הקורסים ללימודים אקדמאיים להשגת ב.א. ומ.א. שאלו את גדולי תורה בארצנו אם לעשות דבר זה? ועוד זאת: האם דאגו לפיקוח על לימודים אלה, מי יהיו המרצים, ומה ילמדו?

בדרך אגב: אותה שאלה קיימת גם לגבי קורסי ההשתלמות המתקיימים לפי דרישת משרד החינוך. גם שם יש מקום לפיקוח אינטנסיבי על בחירת המרצים והמקצועות.

דברי אלו הם גורליים עבור כל החינוך של בית יעקב, ואסור לעבור על עצם החידושים האלה

המפוארה, לצאת חוץ למחיצותיהן, להסתכל בחיי התענוגים ובחמדת הברשים, להנות מיופי מרהיבי עין, להריח קטורת זרה, **לשמוע את הלעג והתלוצצות על הצניעות החביבה, על האמונה, ועל המצוה כל עין תדמע לשמע אוזן כל רוח נשברה עכ"ל**, ועד כמה זה מוזר ומדהים שיש מקומות שהבנות עוברות כעין מבחן בגודל כוחם להחזיק מעמד במקומות אלו, מענין למה החזו"א לא מצא כך פתרון לבעיותו? אכשר דרא.. ובכ"ז כדאי לצטט את חובת הזהירות המוזכר במסילת ישרים בפ"ו וז"ל שצריך פקחות גדול והשקפה רבה להינצל ממוקשי היצר ולהמלט מן הרע שלא ישלוט בנו להתערב במעשינו... שמשבב ומשתדל היצר - הרע בתחבולותיו להפיל את האדם במכמורות החטא.... עכ"ל וגם והמדאיג שנראה מכל המערכת הזו שזה מזכיר מה שעוד לא שכחנו ולא נשכח, והוא מה שעבר על עם ישראל ערב השואה הנוראה, הרי כידוע המצב הרוחני ביהדות היה אז בשפל נוראי עקב ההשכלה הארורה, שהגיע ליודעי קוראי הדורות, בתחילתו מפתחות לשויון [אמנציפציה], וכך לקרוב לגויים, ונסיון לצאת "ממעגל העוני"! [עיין ספר מנחמיה עד עתה שנכתב ע"י הר"ח רבינוביץ ז"ל ומהולל ע"י גדולי הדור האחרונים], וכדי לשבר את האוזן יש לדעת שבערב השואה בוילנא "ירושלים דליטא" היה ס"ה כשלוש ישיבות שבהם למדו רק תלמידים מהאזור "לא מקומיים", וב"ירושלים דפולין" "ורשה" שבה כמליון יהודים לא היה אלף תלמידי ישיבה [חוץ לקלויזים שסבלו מבעיותיהם שלהם שאין לפרט] **ולענין בנות ישראל נעיין לדברי הרב י.ל.**

אורליאן הי"ד ממיסדי ב"י בספרו בעיות בחינוך בפרק בית יעקב בו הוא מסביר את טעם קיומם. והוא כפי אשר תארנו, את הבית הרסה ההשכלה שבאה מהבנים, ולפנות ליצה"ר כמעט לא נשאר עבודה כיון שהבנות היו ביתיות את כל אמונתם ויראתם שאבו מהבית, ובית לא היה!... ומהר מאד הבנות כבר לא היו שיכות לתויר"ש [כמתואר היטב בכתבי שרה שנירר והרב אורליאן עד כדי חילולי שבת פשוטים ומדובר בבנות שבאו מבתים מצוינים..] ואם הבית נהרס, לא היה ברירה לדברי ה' אורליאן, אלא להקים כעין בית סינטטי של תורה ויראת שמים שעליהם יגדלו בנות ישראל, וזה היה כל מעשהו ותכליתו של בית יעקב ע"ש עוד. והיום נראה שהיצה"ר כדרכו בחכמתו הפך את התוכנית [אולי מכוון הפוך] ונכנס לתוך המוסד הזה ועשה מהפכה טוטלית בכל המטרה והגענו לאן שהגענו עד שיש כבר מכללות "חרדיות" מתחרות... [ומימלא גם אלו באלו...]. שלצורך הפרנסה להחזקת התורה לומדים רק מדעים, והוראת מדעים, וכפי שידוע יש אמנם שעור יהדות **אחת לחודש!** [צריך לברר את מספר המשתתפים].... צריך לומר בקול גדול מיסדי בית יעקב חששו וידעו מסכנה זו [עיין בדברי הרב אביגדור מילר ירחון בית יעקב תשי"ט גם מחששותיה של שרה שנירר ע"ה, הרב י.א. וולף בס' התקופה ובעיותיה ח"ד עמ' קע"ו מדברי החזו"א ובהמשך "דעת מבין" בפסול עצם רעיון ההשתלמיות והמדעים...]. אך לא היה ברירה!, אך אם צריך להרחיק את בנינו מההגיון כדברי חז"ל שהם אמורים להיות מצוידים היטב בתורה ובעבודה וכו' באופן יחסי, ובכ"ז טעמנו מנסיונו את

וגם עם כל כלי המשחית הטהרה, ובאינם שומרי תו"מ עסקינן... ולדבריהם הריכוזים החרדים "בתפארת בנותיהם" בצידם החיצוני אינו מראה של טוהר וקדושה בלשון המעטה.. אלא ההיפך, ובדווקא מתאימה ליצרם... אף במידה מרובה מסוימת מול רכוזים שאינם "חרדים"!! וד"ל, ושם אנו נמצאים!, אף שאנו רוצי עשות רצון ה' והמעונינים להיות בקומה רוחנית היכולה להגיע לקרבת אלוקים שזו מטרת חייו (מסילת ישרים פ"א) והוא הוא! גם ה"שבתי בבית ה' כל ימי..." (כמבואר במס"י שם ע"ש), וחיים אנו ומסתובבים בע"כ במקום זה... וא"כ אף אם באופנים מסוימים נהיה פטורים מהוכחתם של העושות כן.. משום כשם... כך מצוה שלא לומר... שהרי לטענתם זו מכובדות או סתם הנאה עצמית... (עיין בפיס' במקום התנצלות)³⁹ אך איך אנו נינצל "ממינו" של יצרא דבלעם שהרחיק את עם ישראל מבוראו... עיין רש"י סנהדרין ק"ו. על דברי בנות מואב.. ד"ה ברור לעצמך וז"ל כל תכשיטין שאתה רוצה עכ"ל.. וסמך לזה שהש"ר פ"א שבמלחמת מדין הורידו להם תכשיטיהם משום שהכשילו בו ע"ש.. וע"ש בגמרא שהיו צריכות להעמיד את הזקנות בחוץ כי אם היו שם צעירות מוכרות (אף שעדין לא היו מקושטות כהנראה ע"פ רש"י) לא היו בני"י מתקרבים לשם (נציב), ואף אם

דברי חז"ל הק', וא"כ מה נאמר על בנותינו... ועוד דעתן קלה.., ועוד בנסיוננו היום כדברי החזו"א בענין ההמצאות בסביבת דבריו שהוזכרו לעיל, הרי כל זה היא נגד חובתנו לא לנטוש לרגע את חובת הזהירות התמידית ע"י שימת הלב.. וכובד ראש... שהפכו הוא שחוק וקלות ראש המביאים ל... כדברי המס"י פ"ה... וע"ש כמה ולמה זה מוכרח וז"ל: אף שבכח הציור שכבר נצטייר בשכלו אמיתות גודל פשעה ורוב עונשה, עד שבסופו... שלא יבואו הרהורי היראה בלבו כלל... עכ"ל, ועוד שכל אלה לא נאמר על מי שדעתן קלה... אמר כבר אדם חכם, הנסיון פעם היה על ולא תתרו אחרי לבבכם... [השכלה], והיום אחרי עיניכם... [חומריות], ומי יודע איזה מטרה מסמן לו אותו מלך כסיל, שבא עלינו בדרך זו. רק נראה שבא בדרך הפוכה, ואולי שדעתו על הפיסקה ההבאה....

גמ', רש"י סוטה כב. בראת צדיקים - לנחול ג"ע. בראת רשעים - לירש גיהנם... שלא יכשלו בי בני אדם להפסיד חלקם על ידי: מגן עדן- ולירש גיהנם.

וכמו רגע.. נעיין מהפן הגבה הרוחני שעסקנו בו עד כעת, לעומק הדיוטא התחתונה, ונראה.. קול ענות במחנה... (רש"י: המענים את שומעם). דע לך... ששמענו מאנשים הנמצאים בדיוטא התחתונה, בעומק הטומאה

במלואה לא נכתבה כך שקשה לעקוב אחרי דברי הגאון ובודאי למי שאינו ממש מונח בסוגיא) אך בכ"ז כדי להוציא מדעת החושבים, כדעת הטועים שכתבנו הגדרתו היא כזו. וכך כתב וז"ל לא תקרבו.. שום קרוב המביא לגלות ערוה... היינו שלא לעשות דבר אשר יוליד מזה התקשרות רעיון הזכר עם נקבה ערוית עכ"ל ומאריך היטב בראיות לדברים אלו. ודוק גם היטב במס"י פ"א.

³⁹ אך אם יש עדין כאלו שטועים שהאיסור קרוב לערוה רק מטעם התקלה החמורה שתבוא לאחמ"כ אינו אלא טועה כפי שבארנו בהרחבה לעיל שהוא איסור עצמי של איסור אבזרי"הו דערויות, אך בכ"ז מצאתי מציאה מענינת שהיא הגדרה שכתב גאון ישראל סלנטר בירחון רבני הפלס שנת תר"ס תוך שהוא מדלג בחריפות גאונית בעיקרי הסגיות (מצער שהשאלה

אם הוא בור ואולי עולים, או מדרגה ואולי יורדים....ודי בזה למבין.

הנני עני בדעת, ובכללם עני גדול בשיטת רבנו הרמח"ל, ובכ"ז רואים יסוד גדול שמדגישו שוב ושוב, תכליתו של היצה"ר לעשות כל שביכולתו להרחיקנו מדבקות בבורא, והדרך הכי נגדית היא ה"חומר", וככל שמתקרבים לחומר מתרחקים מדבקות בבורא, וק"ו שמתבהמים לגמרי בחומר... ונראה בזה כמו שמצאנו בעצת בלעם: ..אלוקים של אלה שונא אך החטא נראה שהוא ע"ז וכן בחטאם ובחטא בנות מואב מוזכר בדבר בלעם..על דבר פעור... ובמעשה פנחס פגע בענין העריות, אלא נראה שהכל חד הוא, **חומריות** הוא הדבר השנוי וההפוך לקרבת לה' והוא המביא לע"ז ודוק היטב...

ובמהדורה זו קצת נחזור על עיקרי הדברים שכתבנו בפרק זה על התקלה הגדולה לאשה לעבוד במקום פרוצים [כל שאינם יר"ש בודאי], שזו היא מגמת חינוך בנות ישראל בתקופה זו, שמסלולי הלימודים שישומם כמעט לא קיים בין יראי ה', ולמלך הכסיל פטרוניס... הכל למען אחזקת תורה... ולמה אנו חוזרים על ענין זה, עקב שבאחד מהעתוננים ה"חרדים" מצא לנכון חכ"א הנושא תפקיד תורני חשוב, לכתוב מאמר בשבח אלו הלימודים האלו ובעיקר תוצאתם בהשגת העבודה במקומות הזרים!, ובעיקר שהם יתנו הרווחה וחוסר לחץ..... לאמיתו של דבר, ספק אם יש צורך להגיב על דבריו, כי כל יר"ה בעל רגישות תקנית יזדעזע מהמאמר. עד שהתגובות הקשות שקיבל הכותב אילץ אותו אח"כ לנסות ל"הבהיר" דבריו עד כדי חזרה בעיקרי דבריו, אך עצם חשיבה כזו באינשי דמעלי אף בהו"א מחייב ברור, בראשית דבריו הביא את הפתגם

רק נידמה ללוחמים במלחמת מדין שמטרתם היה להלחם בפריצות בכ"ז הוצרכו לכפרה, עקב הנאתם בעיניהם מעבירה (שבת סד: ע"ש רש"י) ...אף שלקלל בשו"א לא הצליח אבל את כוחו ואפשרותו של יצה"ר לא ניתן למנוע... ואכן אם לא נמנע את עצם מכלול הנוהג הזו בתוכנו שכולו חוסר הבנה בסיסית בצניעות... ובמושג המרכזי והקדוש לנו של כל כבודה בת מלך פנימה! ח"ו אולי לא ניצל...

"יש" "דרך בנות ישראל" (מדרש ורש"י ע' לעיל)

ברור וידוע ומנוסה לעוסקים בזה... שבהכללה, המכסה ראשה כדן, מגיע לכלל הכרה בהירה וברורה, מה באמת הקב"ה רוצה בצניעותה, שלכן חייבה בהסתרת הדרה הטבעי והקרוב לה ביותר, לחוץ!, ולכן כל המשך צניעותה טבעי ופשוט כדברי המדרש ורש"י המובא כאן רבות, יש! "דרך בנות ישראל", והוא טבוע בדמן מימי האמהות הקד' וכך נהגו ב"מכבדות" כשלושת אלפים שנה בצניעות ע"י כסוי ראשם אף שכבר בזמן המשנה הכירו את הפאה הנכרית לצורך קרחות, ולא עלה בדעתם עוד אלף חמש מאות שנה לרעיון המשעשע הזה.... לכן כל אלה לא נצרכות להדרכות מיוחדות, לתקנונים, לס"מ, לאיורים, ...הם מכירות היטב את הדרך... "לא" למכובדות המזויפת=היפך הצניעות והטהרה. "כן" למכובדות דרך בנות ישראל=צניעות-טהרה. כל התקנונים יכולים להועיל כמו לעזור כמקל לעיוורים והוא עוור וגם שוטה.. שאינו יודע להבחין במשמעות התקלה לפניו...

הפילוסופי העתיק, וזאת לאחר שהדגיש שמדובר במקום שהנסיונות ברורים, הרי קיי"ל "ההכרח לא יגונה" משפט שיכול לשמש את מחללי השבת וכדו' שהן עבירות יותר קלות, אכן מיהו הקיי"ל?! ובזה גם כדאי לעיין בדברי הגר"א באגרתו שנמצאה בכ"י הגר"יז מסלנט, שהכ"י מהכותב עצמו מספיק להעיד על דברים אלו! [מאוחר יותר איגרת זו אף של הגר"יז, שהיא גם של ארם צובא, עברה כל מיני הגהות ופרושים להתאימם להשקפת דורנו, וזה צריך למחקר בפ"א] מה שכתב על חיוב כל כבודה בת מלך פנימה גם שנוגע לפרנסה.. לאמ"כ הזכיר את המושג רחמנא ליבא בעי, מושג המקובל בעוותו זה שלא כ"כ משנה המעשים אלא... אצל כל עוקרי התורה, ועיין לעיל גם באור למאמר זה ע"י מו"ר הרב וולבה ז"ל, ובאופן כללי רחמנא ליבא בעי הוא לחומרא! והוא שצריכים בעיקר את הלב ולא מצות אנשים מלומדה וכו' או מעשים רקים, ויש להאריך בזה טובא. אח"כ הביא דברי רמב"ם הלכות תשובה פרק ג וז"ל ואין שוקלין אלא בדעתו של קל דעות והוא היודע היאך עורכין הזכיות כנגד העונות, וא"כ רח"ל אין אנו באמת יודעים! ובדברים שהם עיקרי הדת, יתכן שאנו חושבים שזה אסור אבל זה ממש מצוה... ועוד הוסיף פנינה בשם בעל ה"קהילות יעקב" שנסיון מביא לקדושה. לפ"ז כנראה הסיק שכדאי להיכנס לנסיון.. וכל זה כראיות מוצקות למעלות העבודה במקומות אלו... ואח"כ בטבעיות ברורה, זילזל בחובות הצניעות ההלכתיות, וקבע בהם שהם חיצוניות בלבד, לעומת אלו העובדות במקומות הנזכרות שהם! מלאות ביראת שמים פנימית, פלאי פלאות... עד כאן דברי דרדור הדורות, בעתונות החרדית, כמובן

ודאי שגגה יצאה מפי השליט אך איך הגענו לשגגות אלו?! והכל תחת הכותרת הזועקת עד לשמים! והעיקר שיכוון ליבו לשמים.... רק צריך להוסיף דבר חשוב לידיעה הכללית בזה, שמעבר לענין הנסיון שח"ו ההשקפה המתחדשת כנראה מבינה שפקעו מזמן חששות אלו. כי הרי אין דעתן קלה כזמן חז"ל אלא כיום להיפך כוונתם רק לש"ש.. ואמונתם! וצניעותם והסתפקותם הרי מזמן בעודף! ובדאי אין לחשוש לדברי החזו"א האמתיים כיום בעשר מונים, והמרגשים למי שעדין לא החליק מספיק בירידת ההדורות של זמננו.. באיגרת המובאת לעיל בענין השרות לאומי, ואדרבה כיום צ"ל ששר"ל ניחא טפי לפי אותם סברות.. שהרי שלוחי מצוה... אך צריך להוסיף, חוץ מכל ענין נסיון העובד, צריך לדעת שכל הכשלת הסביבה הלא יר"ש בראיה, בשחוק, ובקלות ראש וכדו', [ובזה הוא יכול להיות לאיסור גמור גם לעובד] הם החטאה גמורה לרואה וכו' שדנו בה לעיל, באיסור קרוב לערוה בכל מכללותיו, שהוא ביהרג ועל יעבר, [ובה"ע 14] וא"כ עבודה במקום פרוצים ודאי שיש הכשלה כזו, ואין שום קולא שהפרוץ זה עובר באחרות, וזה לכו"ע, שהרי כאן איסור זה עובר בערוה זו. וא"כ מה הפתרון לזה!.. ועוד עיין בדברי הר"י באגרת התשובה בהחטאת האשה בקישוטיה... שהיום הוא הרי הקישוטים הם מצוה רק לחוץ.. כמו תחליף השער הנבחר והמשובח..

ואיך לא נדאג לעתיד "הרוחני" של צאצאינו שהרי ראינו בבבלי בענין תמר עד שלא הכירוה בבית חמיה, ובבלי ובירושלמי בקמחית (ובבלי עיין גם במאירי), ובזוהר באריכות בפי נשא בכל

הרחב המושג "כל כבודה בת מלך פנימה", והרבה מאד במדרשים, שבכל אלה ראינו שאלו כל הדברים הקשורים למהות המושג הנעלה האמהות הקדושות הנקראות בפי חז"ל מהנביאים "נשות האהל" הם **דברים עיקרים המשפעים ל"רוחניות" צאצאינו**, והלא כפי הלומד בכל ספרי האמונה והיראה ראשונים ואחרונים, החובות החומריות לצאצאינו הרבה הרבה פחות תלויות בהשתדלותנו...

אפשר להשיג, וק"ו להעתיק ולהפיץ
וכו', ע"י בקשה בדואר אלקטרוני
pehanochrit@gmail.com

